

การจัดการความรู้ของครุภูมิปัญญาไทยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนในเขตภาคใต้

นางสาวธิดารัตน์ ศิริรัตน์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

CHULALONGKORN UNIVERSITY

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2556

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR)

เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของวิทยานิพนธ์ ที่ส่งผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย

The abstract and full text of theses from the academic year 2011 in Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR) are the thesis authors' files submitted through the University Graduate School.

KNOWLEDGE MANAGEMENT OF THAI WISDOM TEACHERS FOR PROMOTING
LIFELONG LEARNING OF THE COMMUNITIES IN THE SOUTH

Miss Tidarat Sirirat

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

CHULALONGKORN UNIVERSITY

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Education Program in Non-Formal Education

Department of Lifelong Education

Faculty of Education

Chulalongkorn University

Academic Year 2013

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

การจัดการความรู้ของครูภูมิปัญญาไทยเพื่อส่งเสริมการ
เรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนในเขตภาคใต้

โดย

นางสาวธิดารัตน์ ศิริรัตน์

สาขาวิชา

การศึกษานอกระบบโรงเรียน

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วีระฉัตร สุปัญญา

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์

.....คณบดีคณะครุศาสตร์

(รองศาสตราจารย์ ดร. ชนิตา รักษ์พลเมือง)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วีระฉัตร สุปัญญา)

.....กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย

(ศาสตราจารย์ ดร. สุมาลี สังข์ศรี)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ธิดารัตน์ ศิริรัตน์ : การจัดการความรู้ของครูภูมิปัญญาไทยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนในเขตภาคใต้. (KNOWLEDGE MANAGEMENT OF THAI WISDOM TEACHERS FOR PROMOTING LIFELONG LEARNING OF THE COMMUNITIES IN THE SOUTH) อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก: ผศ. ดร. วีรฉัตร สุปัญญา, 241 หน้า.

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อวิเคราะห์กระบวนการจัดการความรู้ของครูภูมิปัญญาไทยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนเขตภาคใต้ และ 2) เพื่อสังเคราะห์ข้อเสนอแนะในการนำกระบวนการจัดการความรู้ของครูภูมิปัญญาไทยไปใช้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนเขตภาคใต้ โดยมีกลุ่มตัวอย่าง คือ ครูภูมิปัญญาไทยในเขตภาคใต้ 9 ท่าน โดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสัมภาษณ์ แบบสังเกตและแนวทางการสนทนากลุ่ม

ผลการวิจัย พบว่า 1) กระบวนการจัดการความรู้ของครูภูมิปัญญาไทยในเขตภาคใต้ ประกอบด้วย (1) การแสวงหาความรู้จากแหล่งความรู้ทั้งภายในและภายนอก (2) การสร้างความรู้จากการทำงานหรือจากการนำความรู้ที่มีอยู่ผนวกเข้ากับความรู้ใหม่ (3) การจัดเก็บและรวบรวมความรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลาย (4) การถ่ายทอดความรู้ด้วยเทคนิควิธีการต่าง ๆ และ (5) การแบ่งปันและเผยแพร่ความรู้ด้วยการพบปะพูดคุยผ่านเครือข่ายการเรียนรู้ของชุมชน ผ่านสื่อต่างๆ และผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต 2) ข้อเสนอแนะในการนำกระบวนการจัดการความรู้ของครูภูมิปัญญาไทยไปใช้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนเขตภาคใต้ พบว่า (1) ด้านการแสวงหาความรู้ ควรมีการส่งเสริมการแสวงหาความรู้จากการเรียนรู้จากการกระทำเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่รู้สึกและรู้จริง (2) ด้านการสร้างความรู้ ควรมีการสร้างความรู้จากข้อมูลข่าวสาร หรือมีการสร้างความรู้ของชุมชนจากภายในและภายนอก (3) ด้านการจัดเก็บและรวบรวมความรู้ ต้องมีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัยเข้ามาสนับสนุนในการปฏิบัติงานเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ทั้งชุมชน (4) ด้านการถ่ายทอด จำเป็นต้องถ่ายทอดจากการได้เข้าไปสัมผัสจริงในชุมชนนั้น ๆ เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ และ (5) ด้านการแบ่งปันและเผยแพร่ความรู้ ควรมีการเผยแพร่ความรู้โดยใช้สื่อที่สร้างสรรค์ สื่อดิจิทัลและควรมีแนวทางสนับสนุนการนำไปปฏิบัติ

ภาควิชา การศึกษาตลอดชีวิต ลายมือชื่อนิสิต .....

สาขาวิชา การศึกษานอกระบบโรงเรียน ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก .....

ปีการศึกษา 2556

5483489727 : MAJOR NON-FORMAL EDUCATION

KEYWORDS: KNOWLEDGE MANGEMENT / THAI WISDOM TEACHERS / LIFELONG LEARNING

TIDARAT SIRIRAT: KNOWLEDGE MANAGEMENT OF THAI WISDOM TEACHERS FOR PROMOTING LIFELONG LEARNING OF THE COMMUNITIES IN THE SOUTH. ADVISOR: ASST. PROF. WEERACHAT SOOPUNYO, Ph.D., 241 pp.

The purposes of research were to: 1) analyze the knowledge management process of thai wisdom teachers for promoting lifelong learning of the communities in the south. 2) synthesize the suggestions for applying the knowledge management process of thai wisdom teachers to promote lifelong learning of the communities in the south. The key informants were nine thai wisdom teachers in the south of Thailand. The instruments used in the study were an interview form, an observation form and focus group.

Results indicate that: 1) Knowledge management process of thai wisdom teachers in the south comprised (1) knowledge acquisition from internal and external sources, (2) knowledge creation from work or from combining their own knowledge with the new acquired one, (3) knowledge storage and compilation through a variety of methods,(4) transfer knowledge by various means, and (5) knowledge sharing and dissemination through community learning meeting various media, and internet network. 2) suggestions for applying the knowledge management process of thai wisdom teachers to promote lifelong learning the communities in the south included (1) the acquiring of knowledge should be from action and experiential-based learning, (2) creating of knowledge should be knowledge community-based information, from both internal and external sources, (3) the storage and compilation of knowledge should be used more modern information technology to support community learning, (4) the transfer of knowledge should be undertaken transfer the experience of within the community context, and (5) the sharing and dissemination of knowledge should be done with the use of creative media, Digital media, and should have guidelines for supporting actual practice.

Department: Lifelong Education   Student's Signature .....

Field of Study: Non-Formal Education   Advisor's Signature .....

Academic Year: 2013

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยความรู้และความอนุเคราะห์จากบุคคลหลายท่านซึ่งผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในพระคุณของทุกท่าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วีระฉัตร สุปัญญา ศาสตราจารย์ ดร.สุมาลี สังข์ศรีและผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนาคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ตลอดจน อาจารย์ ดร.ณัฐฐลัทธินันท์ ธาระวานิช ที่ได้กรุณาให้ข้อคิด คำปรึกษา แนะนำ และตรวจแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ด้วยความเอาใจใส่ ความห่วงใยแก่ผู้วิจัยและให้กำลังใจอย่างดียิ่งตลอดมา ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ขอกราบขอบพระคุณ คุณอาจารย์ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิตทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้แก่ผู้วิจัยและให้คำแนะนำ ความช่วยเหลือและให้กำลังใจเสมอมา ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความเมตตาความกรุณาของทุกท่าน จึงขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้ขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่กรุณาตรวจสอบแบบสัมภาษณ์และแบบสังเกต อีกทั้งให้คำแนะนำ แก้ไขปรับปรุงความเหมาะสมของเนื้อหาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการปรับปรุงแบบสัมภาษณ์และแบบสังเกตเพื่อใช้ในการวิจัย

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากครุภูมิปัญญาไทยในเขตภาคใต้ ทั้ง 9 ท่าน และผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิชาการ ผู้นำชุมชนและตัวแทนชุมชนตรอกสองพระที่ช่วยสละเวลาอันมีค่าให้สัมภาษณ์และเข้าร่วมการสนทนากลุ่ม จนได้ข้อมูลครบถ้วน ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณอาจารย์ ดร.ภัทรพล มหาพันธ์ (อาจารย์ที่ปรึกษาระดับปริญญาตรี) ตลอดจนเพื่อนๆ และรุ่นพี่ ในสาขาวิชาการศึกษาจากระบบโรงเรียน ระดับปริญญาโท ที่คอยให้ความช่วยเหลือ ให้คำปรึกษาและกำลังใจที่ดีโดยตลอดมา สุดท้ายนี้ขอขอบพระคุณบิดา-มารดา เพราะหากไม่มีท่านคงไม่สามารถมีโอกาสก้าวมาศึกษาในระดับปริญญาโทมาบัดนี้

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญภาพ	ญ
สารบัญตาราง.....	ฎ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
คำถามการวิจัย.....	8
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	8
ขอบเขตของการวิจัย	9
คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย	12
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	13
บทที่ 2 ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	14
ตอนที่ 1 แนวคิดการจัดการความรู้	16
1.1 ความหมายของการจัดการความรู้.....	16
1.2 กระบวนการของการจัดการความรู้.....	18
1.3 เครื่องมือที่ช่วยในการจัดการความรู้.....	27
1.4 ลักษณะและบทบาทของผู้อำนวยความสะดวกตามแนวคิดการจัดการความรู้.....	30
1.5 ตัวอย่างรูปแบบการจัดการความรู้.....	36
1.6 กลยุทธ์สำหรับการจัดการความรู้.....	40
1.7 คุณประโยชน์ของการจัดการความรู้.....	50
ตอนที่ 2 กรณีปัญหาไทย	53
2.1 ความหมายของกรณีปัญหาไทย	53
2.2 ลักษณะของกรณีปัญหาไทย.....	55
2.3 การจัดแบ่งสาขากรณีปัญหาไทย.....	57
2.4 แผนงานหลักของการดำเนินงาน	66

2.5	วัตถุประสงค์ของการยกย่องเชิดชูครูภูมิปัญญาไทย.....	67
2.6	คุณสมบัติของผู้ทรงภูมิปัญญาเพื่อยกย่องเป็นครูภูมิปัญญาไทย.....	67
2.7	ขั้นตอนและวิธีการสรรหาและคัดเลือกครูภูมิปัญญาไทย.....	68
2.8	หลักเกณฑ์การคัดเลือกครูภูมิปัญญาไทย.....	69
2.9	การส่งเสริมสนับสนุนครูภูมิปัญญาไทยในการจัดการศึกษา.....	70
2.10	ครูภูมิปัญญาไทยแต่ละด้าน.....	71
2.11	ตัวอย่างครูภูมิปัญญาไทยแต่ละด้านในภาคใต้.....	72
ตอนที่ 3	แนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต.....	90
3.1	ความหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิต.....	90
3.2	ความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิต.....	91
3.3	หลักการการเรียนรู้ตลอดชีวิต.....	94
3.4	คุณลักษณะของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต.....	99
ตอนที่ 4	งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	101
4.1	งานวิจัยในประเทศ.....	101
4.2	งานวิจัยต่างประเทศ.....	106
ตอนที่ 5	กรอบแนวคิดการวิจัย.....	108
บทที่ 3	วิธีการดำเนินการวิจัย.....	109
ขั้นตอนที่ 1	วิเคราะห์กระบวนการจัดการความรู้ของครูภูมิปัญญาไทยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนในเขตภาคใต้.....	109
ขั้นตอนที่ 2	สังเคราะห์ข้อเสนอแนะในการนำกระบวนการจัดการความรู้ของครูภูมิปัญญาไทยไปใช้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนในเขตภาคใต้.....	117
บทที่ 4	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	124
ตอนที่ 1	ผลการวิเคราะห์กระบวนการจัดการความรู้ของครูภูมิปัญญาไทยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนในเขตภาคใต้.....	124
1.1	ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลเอกสารแนวคิดกระบวนการจัดการความรู้.....	124
1.2	ผลจากการวิเคราะห์กระบวนการจัดการความรู้ของครูภูมิปัญญาไทยในเขตภาคใต้.....	131
ตอนที่ 2	ผลการสังเคราะห์ข้อเสนอแนะในการนำกระบวนการจัดการความรู้ของครูภูมิปัญญาไทยไปใช้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนในเขตภาคใต้.....	152

บทที่ 5 สรุปลผลการวิจัย อภิปราย และข้อเสนอแนะ	174
สรุปลผลการวิจัย	175
อภิปรายผลการวิจัย	184
ข้อเสนอแนะ	200
รายการอ้างอิง	203
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์	241

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

สารบัญภาพ

	หน้า
รูปภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย	108
รูปภาพที่ 2 สรุปลขั้นตอนดำเนินการวิจัย.....	123
รูปภาพที่ 3 รูปแบบการถ่ายทอดความรู้ของครูภูมิปัญญาไทย	147

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์เอกสารเกี่ยวกับความหมายการจัดการความรู้.....	125
ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์เอกสารเกี่ยวกับกระบวนการจัดการความรู้.....	127
ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์เอกสารเกี่ยวกับเครื่องมือที่ใช้ในการจัดการความรู้.....	128
ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์งานวิจัยในประเทศที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความรู้.....	129
ตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์งานวิจัยต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความรู้.....	130
ตารางที่ 6 ข้อเสนอแนะด้านการแสวงหาความรู้.....	164
ตารางที่ 7 ข้อเสนอแนะด้านการสร้างความรู้.....	165
ตารางที่ 8 ข้อเสนอแนะด้านการจัดเก็บและรวบรวมความรู้.....	166
ตารางที่ 9 ข้อเสนอแนะด้านการถ่ายทอดความรู้.....	168
ตารางที่ 10 ข้อเสนอแนะด้านการเผยแพร่และแบ่งปันความรู้.....	170

บทที่ 1 บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

อิทธิพลจากกระแสทุนนิยมที่เน้นการพัฒนาแบบก้าวกระโดด ละเลยวัฒนธรรมประเพณี ภูมิปัญญาดั้งเดิมรับกระแสความเชื่อการปฏิบัติจากโลกตะวันตกโดยขาดการถ่วงดุลได้สร้างปัญหาอย่างต่อเนื่อง สังคมที่เจริญขึ้นโดยวัดจากการมีสิ่งอำนวยความสะดวกทางเทคโนโลยีต่าง ๆ ที่ทันสมัย แต่ปัญหาต่างๆ กลับเพิ่มขึ้น จึงทำให้นานาประเทศเกิดความสนใจในการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น และการเปิดโอกาสให้ผู้ทรงภูมิปัญญามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษายิ่งขึ้น โดยเฉพาะการถ่ายทอด ภูมิปัญญาสู่เด็กและเยาวชนผู้สืบสานมรดกทางวัฒนธรรม ทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น ตลอดจน ยูเนสโกเล็งเห็นความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรมเชิงจิตวิญญาณ ซึ่งแสดงออกถึงความเป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มชนและความเป็นชาติ อันได้แก่ ประเพณี ดนตรี ฟ้าอานำ งานเทศกาลต่าง ๆ รวมทั้งการรังสรรค์ ผลงาน ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน ซึ่งปัจจุบันกำลังสูญหายและถูกแทนที่ด้วย วัฒนธรรมสมัยใหม่ได้รับการกล่าวขานว่าเป็น “วัฒนธรรมสากล” และจะต้องถือปฏิบัติให้เป็นแบบเดียวกัน ดังนั้น ยูเนสโกจึงเห็นความจำเป็นที่จะต้องหยุดกระแสนี้ไว้ โดยจัดให้มีการรวบรวม บันทึก เก็บรักษา ถ่ายทอดทักษะความรู้ไปสู่อนุชนรุ่นหลัง รวมทั้งดำเนินการ ให้มีการประกาศยกย่องผู้มี ความเป็นเลิศและสามารถสืบทอดมรดกวัฒนธรรมอย่างเป็นระบบ(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา แห่งชาติ, 2542)

ทั้งนี้บางประเทศที่ได้จัดแนวทางการยกย่องผู้ทรงภูมิปัญญาไว้บ้างแล้ว เช่น ประเทศฝรั่งเศส กระทรวงวัฒนธรรมได้ประกาศให้บุคคล 20 คน เป็นผู้มีผลงานดีเด่นใน เรื่องศิลปหัตถกรรม บุคคล เหล่านี้เป็นชาวนา ชาวไร่ ผู้ซึ่งมีความสามารถทักษะและความรู้ลึกซึ้งซึ่งสามารถถ่ายทอดไปสู่ อนุชนรุ่น หลัง อีกทั้งในประเทศเกาหลีได้เริ่มวางระบบในการสรรหาผู้ทรงภูมิปัญญารวมทั้งการอนุรักษ์และการ ถ่ายทอดในปี ค.ศ.1995 รัฐได้ลงทะเบียนมรดกทางวัฒนธรรมเชิงจิตวิญญาณ(Important Intangible Cultural Properties) ไว้ 92 ชิ้น ลงทะเบียน “ผู้ทรงภูมิปัญญา” ประเภทบุคคลไว้ จำนวน 167 คน และหน่วยงานที่ทำงาน ด้านนี้ไว้ 50 แห่ง ด้วยกัน โดยให้ผู้ทรงภูมิปัญญาทำหน้าที่ อนุรักษ์ สืบทอดและถ่ายทอดมรดกวัฒนธรรมทางจิตวิญญาณให้แพร่หลายและคงอยู่สืบไป เพื่อให้ ประชาชาติมีความเข้าใจในการปรับเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมเดิมและพัฒนาให้สอดคล้องกับวัฒนธรรม ตะวันตกซึ่งอาจเข้ามากระทบทำให้วัฒนธรรมเบี่ยงเบน ผู้ดำเนินการคือรัฐบาลหรือท้องถิ่นที่จะต้อง ดำเนินการให้เกิดการอนุรักษ์ถ่ายทอดอย่างเป็นรูปธรรมจริงจัง นอกจากนี้ในประเทศญี่ปุ่นได้ออก กฎหมายเพื่อการพิทักษ์รักษาทรัพย์สินทางวัฒนธรรมและชีวิตความเป็นอยู่สืบสู่สภาวะปกติประชาชน

เกิดความต้องการที่จะพิทักษ์อนุรักษ์วัฒนธรรมโบราณขึ้นในวงกว้าง โดยมีการวางระบบเพื่อแต่งตั้งคัดเลือกผู้ทรงภูมิปัญญาเป็นรายบุคคล เป็นหมู่คณะ และเป็นกลุ่ม รัฐบาลให้การสนับสนุนด้านการเงินเพื่อการสืบทอดทักษะความชำนาญเหล่านี้อย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ยังมีมาตรการในการคัดเลือกทักษะที่ทรงคุณค่าแก่การบันทึกอีกด้วย(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542)

ในส่วนของประเทศไทยภูมิปัญญาไทยถือความรู้ในชีวิตจริงที่มีอยู่เดิมในชุมชนตามที่ชนชาวไทยได้ สัมผัสด้วยประสบการณ์มีกระบวนการเลือกสรร เรียนรู้ปรุงแต่งและพัฒนาจนเกิดหลอมรวมเป็นแนวคิดเพื่อใช้แก้ปัญหาของการดำรงชีวิตและพัฒนาวิถี ชีวิตของคนไทยในแต่ละท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสมกับยุคสมัยช่วยให้สังคมไทย นับแต่อดีตดำรงอยู่ได้อย่างสุขสงบสืบมาเหล่านี้ถือได้ว่าภูมิปัญญาไทยมีเป็นพื้นฐานในการพัฒนาประเทศไทยให้เจริญก้าวหน้าเรื่อย ๆ มาจนถึงปัจจุบัน รวมทั้งภูมิปัญญาไทยช่วยเสริมสร้างคุณลักษณะที่ดีแก่สังคมไทยช่วยสร้างชาติ ให้เป็นปึกแผ่นมั่นคงสร้างความภาคภูมิใจและศักดิ์ศรีเกียรติภูมิให้แก่คนไทย(สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2551) ซึ่งสอดคล้องรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มีสาระบัญญัติที่สำคัญเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นและภูมิปัญญาไทย คือ อนุรักษ์ บำรุงรักษา พัฒนา ปกป้อง ค้ำครอง พิทักษ์ ส่งเสริม สนับสนุน ช่วยเหลือสืบสาน พัฒนา เผยแพร่และปลูกจิตสำนึก ประกอบกับบุคคลมีหน้าที่รับการศึกษา อบรม การเรียนรู้และฝึกอาชีพจากภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยชนชาวไทยมีส่วนร่วมจัดการ และใช้ประโยชน์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นและภูมิปัญญาไทย เพื่อใช้ในการ ผลิตสินค้า บริการและการประกอบอาชีพ รวมทั้งส่งเสริมการประดิษฐ์หรือการค้นคิดเพื่อให้เกิดความรู้ใหม่และเป็นทรัพย์สินทางปัญญา ตลอดจนการปกครองส่วนท้องถิ่นหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องมีหน้าที่ บำรุงรักษา และจัดการศึกษาอบรม โดยคำนึงถึงความสอดคล้องกับมาตรฐานและระบบการศึกษาของชาติ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่2) พุทธศักราช 2545 มีสาระบัญญัติที่สำคัญเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นและภูมิปัญญาไทย คือ ส่งเสริมให้มีการนำประสบการณ์ต่างๆ ความชำนาญการรอบรู้และความชำนาญจากภูมิปัญญาท้องถิ่นของบุคคลมาใช้และประยุกต์ ใช้ในแต่ละระบบการจัดการศึกษาทั้ง 3 รูปแบบ ได้แก่การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย โดยสถานศึกษาร่วมกับบุคคลครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพสถาบันศาสนาสถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่นทั้งนี้ เพื่อให้มีการจัดการศึกษา อบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสารและรู้จักเลือกสรร ภูมิปัญญาเพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาต่างๆ และสภาพความต้องการของแต่ละชุมชน

อย่างไรก็ตามนโยบายส่งเสริมภูมิปัญญาไทยเพื่อการจัดการศึกษา ซึ่งได้รับมติให้ความเห็นชอบจากการประชุมคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 16 พฤศจิกายน พุทธศักราช 2542 ระบุว่าการพัฒนาประเทศที่ผ่านมามีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตวัฒนธรรมไทยเท่าที่ควร ทำให้เกิดปัญหาและภาวะวิกฤต นานาประการ การพัฒนาคนและการศึกษาโดยรวมไปตามแนวตะวันตก ฉะนั้นเพื่อให้ภูมิปัญญาเป็นฐานรากและเป็นพลังขับเคลื่อนสำคัญส่วนหนึ่งในการพัฒนาคนและการพัฒนาเศรษฐกิจ การเมือง สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ที่สำคัญภูมิปัญญาไทย จะได้รับการฟื้นฟูและนำมาปรับใช้อย่างเหมาะสม หรือมีความสอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบัน และบริบททาง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไปโดยถือเป็นส่วนสำคัญยิ่งอีกอย่างหนึ่งของกระบวนการในการพัฒนาทางการศึกษาสำหรับคนทั้งชาติ และเป็นพลังขับเคลื่อนสู่การแก้ปัญหาและพัฒนาคนและสังคมตามแนวทางที่เหมาะสมกับประเทศไทยในนโยบายกำหนดไว้ดังนี้ คือ สนับสนุน พัฒนาและศึกษาวิจัยรวมทั้งให้การยกย่องและเชิดชูเกียรติเพื่อให้ ได้คลังข้อมูล และมีเครือข่ายภูมิปัญญาทั้งในระบบท้องถิ่นและระดับชาติอันจะนำไปสู่การสร้างพลังขับเคลื่อนที่เกิดจากครุภูมิปัญญาเพื่อให้ภูมิปัญญาถูกถ่ายทอด นำเข้าไปสู่การบูรณาการจัดการศึกษาทุกระดับและทุกระบบ(สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2552)

บุคคลที่เป็นฟันเฟืองสำคัญในการพัฒนาดังกล่าวก็คือ “ครุภูมิปัญญาไทย” ที่ทำหน้าที่ในการถ่ายทอดองค์ความรู้ไทยทั้ง 9 ด้าน ได้แก่ ด้านเกษตรกรรม ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม ด้านการแพทย์แผนไทย ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านกองทุนและธุรกิจชุมชน ด้านศิลปกรรม ด้านภาษาและวรรณกรรม ด้านปรัชญา ศาสนาและประเพณี และด้านโภชนาการ ในการนำเอาภูมิปัญญาไทยมาประยุกต์เป็นพื้นฐานสำคัญในส่วนของพัฒนาประเทศโดยการเอาองค์ความรู้เรื่องภูมิปัญญาไทยเข้าสู่ระบบทั้ง 3 รูปแบบ ได้แก่ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อันจะเป็นแนวทางช่วยส่งเสริมการพัฒนาองค์ความรู้ของครุภูมิปัญญาไทย ที่สามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ไปสู่ประชาชนในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2553) ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ สุมาลี สังข์ศรี (2550) สรุปให้เห็นถึงความสำคัญของภูมิปัญญาไทยและครุภูมิปัญญาไทยไทยว่าเป็นสิ่งที่เสริมสร้างความสามารถ ทำให้บุคคลใช้ชีวิตร่วมกันได้อย่างสันติสุข และช่วยให้บุคคลดำรงตน ปรับเปลี่ยนให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงจากผลกระทบของสังคมภายนอก อีกทั้งช่วยให้บุคคลสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพและแก้ไขปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นอกเหนือจากทำหน้าที่ในการถ่ายทอดความรู้แล้ว ครูภูมิปัญญาไทยยังเป็นบุคคลที่มีลักษณะ ใฝ่รู้ รักดี ทำดีและช่วยแก้ปัญหา ซึ่งความสามารถในการได้มาของซึ่งความรู้ภูมิปัญญาไทยนั้นเกิดจากการคิดสร้างสรรค์ได้เอง สืบทอดจากบรรพบุรุษ เรียนรู้จากผู้รู้และเรียนรู้จากสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ ใฝ่รู้ ใฝ่ดี ใฝ่ปฏิบัติ ซึ่งความรู้ที่นำไปสู่การพัฒนาเลือกสรรและปรับปรุง โดยองค์ความรู้ที่ได้นี้จะนำไปใช้ปฏิบัติซึ่งส่งผลให้ได้ความเชี่ยวชาญเฉพาะ คือ มีความรู้ มีทักษะ มีเทคนิค มีแหล่งการเรียนรู้และมีเครือข่าย (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2551) ซึ่งความรู้ของครูภูมิปัญญาไทยเกิดจากการสะสมประสบการณ์เป็นเวลานาน เป็นการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ โดยอาศัยประสบการณ์เดิมของครูภูมิปัญญาและปรับเปลี่ยนให้เกิดการเรียนรู้ใหม่ที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และครูภูมิปัญญาไทยได้เรียนรู้จากปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิต จนทำให้เกิดทักษะในการคิด วิจัยและสร้างสรรค์

นอกจากนี้การพัฒนาตนเองของครูภูมิปัญญาไทยก็มีส่วนความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนา และสั่งสมความรู้ด้านต่าง ๆ อันเนื่องมาจากท่านเหล่านั้น มีการคิดและทำอย่างบูรณาการ มีจิตสาธารณะ ศรัทธาในการเรียนรู้ การพึ่งตนเอง คุณธรรมนำชีวิต มีภาวะผู้นำและมีความมุ่งมั่นไปสู่ความสำเร็จ ซึ่งสอดคล้องกับการคิดนอกกรอบที่สามารถเชื่อมโยงข้อมูลข่าวสารได้อย่างเหมาะสม (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2549)อีกทั้งมีความมุ่งมั่น ตั้งใจในการกระทำงานให้สำเร็จตามเป้าหมาย (สำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, 2553) ตลอดจนมีหลักในการดำเนินชีวิต บนฐานของการพึ่งพาตนเอง สามารถดำรงตนอยู่ได้อย่างอิสระ เข้มแข็ง มั่นคง สามารถปรับเข้ากับสภาพแวดล้อมหรือบริบทสังคมที่เปลี่ยนแปลง และความสามารถของการพึ่งพาตนเองได้ ในแนวทางการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เรื่อง การพึ่งตนเองได้นั้น มีทั้งในระดับบุคคลและชุมชน (คณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ., ม.ป.ป.) นอกจากนี้จะต้องเป็นผู้มีจิตใจดีมุ่งจะทำประโยชน์เพื่อชุมชน ส่วนร่วมให้มีความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตที่ดี โดยสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมบริบทและวัฒนธรรมชุมชน มีความรักและเชื่อมั่นในการเรียนรู้ มุ่งแสวงหาทั้งจากการเรียนรู้ด้วยตนเอง ในวิถีชีวิตเพื่อให้เกิดการพัฒนาตนเองตลอดเวลา มีแรงจูงใจในการเรียนรู้ซึ่งจะเป็นพื้นฐานสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิตของครูภูมิปัญญาไทย (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2551) จะเห็นได้ว่าการพัฒนาตนเองของครูภูมิปัญญาไทย จะเกิดจากการรับอิทธิพลจากปรัชญา ความเชื่อพื้นฐานและบริบททางวัฒนธรรม ที่หล่อหลอมให้เป็นคนเสียสละ มีวินัย อดทนและรู้จักวางแผนชีวิต ที่สำคัญคือครูภูมิปัญญาไทยเหล่านั้นเคยประสบปัญหาในชีวิตที่รุนแรง และทำให้เกิดความไม่ย่อท้อ ไม่ยอมแพ้ต่ออุปสรรค เห็นปัญหาเป็นโอกาสส่งผลให้เป็นผู้มีจิตสาธารณะ จึงเผยแพร่และถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ของตนให้แก่ชุมชนและสังคมอย่างกว้างขวาง

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 พุทธศักราช 2550-2554 ได้กำหนด ยุทธศาสตร์การพัฒนาและให้ความสำคัญกับการส่งเสริมให้คนไทยเกิดเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต จัดการความรู้ทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่นและองค์ความรู้สมัยใหม่ รวมทั้งให้ความสำคัญกับการจัดการ กระบวนการชุมชนให้เข้มแข็ง ด้วยการเสริมสร้างให้กระบวนการจัดการองค์ความรู้และระบบการ เรียนรู้ของชุมชนอย่างเป็นขั้นตอน (สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550) และ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 พุทธศักราช 2555 – 2559 ได้กำหนดแนว ทิศทางการพัฒนาว่าด้วยเรื่องการส่งเสริมการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้และปัจจัยสนับสนุนการเรียนรู้ ตลอดชีวิต ซึ่งมีสาระสำคัญในข้อที่ 3 พัฒนาความรู้ของท้องถิ่นทั้งจากผู้รู้ ปราชญ์ชาวบ้านและจัดให้มี การวิจัยเชิงประจักษ์ชุมชน การจัดการองค์ความรู้อย่างเป็นระบบควบคู่กับการพัฒนาทักษะด้าน ภาษาและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ตลอดจนเนื้อหาสาระที่เหมาะสมกับการพัฒนาการเรียนรู้ด้วย ตนเองและ ข้อ 5.5.2 พัฒนาชุมชนท้องถิ่นให้เข้มแข็งและสามารถสร้างภูมิคุ้มกันให้คนในชุมชน โดยมี สาระสำคัญในข้อที่ 2 สนับสนุนให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการพัฒนาชุมชนบน หลักการของการพึ่งพาตนเองที่เน้นเกี่ยวกับศักยภาพ ทรัพยากร ภูมิปัญญา วิถีชีวิต วัฒนธรรมและ สิ่งแวดล้อมในชุมชน เป็นหลักโดยให้ความสำคัญกับการจัดการเรียนรู้ในชุมชน การศึกษาถอดองค์ ความรู้ของชุมชนและชุมชนต้นแบบ ตลอดจนการถ่ายทอดภูมิปัญญาที่ช่วยในการพัฒนาทักษะ ในการประกอบอาชีพ(สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2555)

ดังนั้นความรู้เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งสำหรับการพัฒนาให้ชุมชนเกิดการดำเนินการพัฒนาให้ เป็นระบบหรือเป็นกระบวนการอีกอย่างความรู้ที่ชุมชนสามารถนำสิ่งเหล่านั้นไปใช้เป็นเครื่องมือใน การพัฒนาชุมชนให้เกิดความยั่งยืนได้และการนำความรู้เหล่านั้นไปจัดการให้เกิดประโยชน์ในการ พัฒนาอย่างยั่งยืน(ประพันธ์ ผาสุกยัต, 2549b) ซึ่งความรู้สามารถแบ่งออกเป็นประเภทใหญ่ๆ ได้ 2 ประเภท คือ 1) ความรู้ประเภทเด่น (Explicit Knowledge) เป็นความรู้ที่อยู่ในรูปแบบของเอกสาร หรือวิชาการในตำรา และ 2) ความรู้ซ่อนเร้น (Tacit Knowledge) เป็นความรู้ที่แฝงอยู่ในตัวตน เป็นประสบการณ์ที่สะสมมายาวนาน (วิจารณ์ พานิช, 2545) ซึ่งความรู้ที่อยู่ในตัวบุคคลที่สะสม ประสบการณ์และการเรียนรู้ต่าง ๆ ฉะนั้นการจัดการความรู้จึงเป็นวิธีการหนึ่งในการยกระดับความรู้ สร้างองค์ความรู้พัฒนาการเรียนรู้ของคนในชุมชนซึ่งให้ความสำคัญกับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกัน และกัน

การจัดการความรู้จึงเป็นแนวคิดที่สำคัญในฐานะเครื่องมือที่นำไปสู่การพัฒนาทุนทางสังคม โดยต้องหมั่นเป็นพลวัตอยู่ตลอดเวลาเพื่อให้สามารถเอาความรู้ที่เหมาะสมไปใช้ประโยชน์ได้ การจัดการความรู้เป็นเรื่องที่ให้ความสำคัญกับการทำแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอก แล้วนำมา ถอดกรอง ตรวจสอบ นำความรู้ที่ถูกต้องไปใช้อย่างเหมาะสม แล้ววนกลับนำมาเป็นข้อมูลใหม่เป็น วงจรที่ไม่รู้จบ เป็นกระบวนการเพิ่มทุนทางปัญญาอยู่ตลอดเวลา (วิจารณ์ พานิช, 2547) ถึงอย่างไร ก็ตามการส่งเสริมให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ นั้น สามารถเรียนรู้ได้จากในในการทำงาน พบปะสังสรรค์ การจัดเวทีชาวบ้านหรือสภาาพลั่วเป็นกระบวนการหนึ่งที่สำคัญของการจัดการความรู้ ที่จะช่วย เปลี่ยนความรู้จากบุคคลหนึ่ง ให้มาสู่บุคคลอื่น ๆ อีกทั้งเป็นการให้การศึกษาของคนในชุมชน เพราะ การศึกษา คือ กระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลโดยการถ่ายทอดความรู้ การสืบ สานทางวัฒนธรรม การสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากสภาพแวดล้อมสังคมการเรียนรู้ และปัจจัย เกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ตลอดชีวิต (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545b)

นอกจากนี้การจัดการความรู้ยังเป็นไปเพื่อการแก้ไขปัญหาและเสริมสร้างความสุขซึ่ง เป็น ความรู้ที่อยู่คู่กับวิถีการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน เช่น การทำมาหากิน การจัดสวัสดิการ การ กระจายอำนาจ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ยังเสริมสร้างให้ชุมชนได้ฟื้นฟูความรู้ และภูมิปัญญาดั้งเดิมที่ยังมี คุณค่าอยู่นำมาปรับประยุกต์ใช้ให้เข้ากับวิถีชีวิตในปัจจุบัน การสกัดความรู้ที่แฝงอยู่ในตัวบุคคลและ กลุ่ม ซึ่งมีภูมิความรู้ มีประสบการณ์หรือมีความสำเร็จที่เป็นแบบอย่างนั้น รวมทั้งจากการนำเอา ประสบการณ์และการคิดสรรความรู้จากภายนอก แล้วนำความรู้ไปใช้ในการทำงานจริงและขยายผล ต่อชุมชนเพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างเป็นระบบ (ปาริชาติ วลัยเสถียร, 2549)

ดังนั้นครุภูมิปัญญาไทยเป็นพลังสำคัญในการจัดการความรู้ ที่เกิดจากการกระทำจริงแล้ว นำไปสู่การคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์มวลประสบการณ์ ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความเข้าใจ ถ่องแท้ ชัดเจนในประเด็นต่าง ๆ แล้วเกิดการคิดรวบยอดเกิดความรู้หรือเกิดข้อสรุปและการจัดการ ความรู้ของ ครุภูมิปัญญาไทยนั้นสามารถเป็นแนวคิดสู่การปฏิบัติในสถานการณ์จริงในชุมชนได้ อีกทั้ง องค์ความรู้ของครุภูมิปัญญาไทยยังเป็นสามารถนำไปพัฒนาการศึกษาได้ทั้งให้เกิดในชุมชนได้ทั้ง 3 รูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ประการ สำคัญกระบวนการเรียนรู้ของพัฒนาตนเองและองค์ความรู้ของครุภูมิปัญญาไทยจึงมีความ สำคัญต่อ กระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตของคนในชุมชน(สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2551)

ชุมชนในภาคใต้มีลักษณะภูมิปัญญาไทยที่เกิดจากการพัฒนา การปรับตัวและได้รับการหล่อหลอมสืบทอดมาอย่างยาวนานจากพระพุทธศาสนาที่ถือคติว่าวัณธรรมและภูมิปัญญาไทยนั้นเป็นสิ่งที่ดีงามและมีคุณค่าเป็นอย่างมาก (ชรินทร์ อินทะสุวรรณ, 2554) อีกทั้งมีลักษณะแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางสังคมและวัฒนธรรมเกิดประสบการณ์ชีวิตอย่างกว้างขวางและหลากหลายในการดำรงชีวิตจากการปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มต่าง ๆ ทำให้ชุมชนในภาคใต้มีลักษณะเป็นชุมชนเรียนรู้และมีพลวัตอย่างต่อเนื่อง (ณัฐพงศ์ จิตรนิรัตน์, 2548) นอกจากนี้ภูมิปัญญาไทยในภาคใต้ยังเป็นมรดกวัฒนธรรมที่มีความสัมพันธ์และใกล้ชิดอย่างยิ่งกับชุมชนที่จะเสริมสร้างให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้อย่างเป็นรูปธรรม มีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น สร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน เพราะภูมิปัญญาไทยเป็นต้นทุนทางสังคม และวัฒนธรรมที่เป็นบริบทโครงสร้างและพลวัตทางสังคมวัฒนธรรมที่มีส่วนต่อการพัฒนาภาคใต้ ตลอดจนจะเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่สามารถพัฒนาให้คนในชุมชนภาคใต้เกิดเห็นคุณค่ามากยิ่งขึ้น ที่สำคัญจะนำไปการเสริมสร้างให้คนในชุมชนภาคใต้เกิดจิตสำนึกที่ดี มีคุณธรรมจริยธรรมและถ่ายโยงระบบคุณธรรมและวัฒนธรรมชุมชน ตลอดจนเป็นการแก้ไขปัญหาพื้นฐานและตอบสนองความต้องการของคนในชุมชนได้เป็นอย่างดีนั่นเอง(พิทยา บุขรรัตน์, 2546)

นอกจากนี้ชุมชนในภาคใต้ยังเป็นดินแดนแห่งความหลากหลายทางเชื้อชาติ ภาษา ศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรมมายาวนาน ดังนั้นภูมิปัญญาและวัฒนธรรมใต้จึงมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะเนื่องจากภาคใต้มีประชาชนที่นับถือศาสนาต่างกัน ได้แก่ พระพุทธศาสนาและศาสนาอิสลาม โดยผู้นับถือศาสนาที่จะมีภูมิปัญญาและวัฒนธรรมเป็นของตนเอง ในขณะที่กลุ่มผู้นับถือพระพุทธศาสนาก็จะมีวัฒนธรรมประเพณีคล้ายกับภาคอื่น แต่ทว่าลักษณะวัฒนธรรมวิถีความเป็นอยู่ของประชาชนของภาคใต้ ในแต่ละพื้นที่ยังมีความแตกต่างไป เพราะขึ้นอยู่กับปัจจัยทางสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ รากฐานทางวัฒนธรรมดั้งเดิมของกลุ่มคน การรับวัฒนธรรมจากภายนอกและลักษณะการผสมผสานทางวัฒนธรรมจึงมีผลให้ลักษณะการดำเนินชีวิตและความเป็นอยู่ของคนในชุมชนภาคใต้มีเอกลักษณ์เฉพาะ (อุทัย ดุลยเกษม, 2551) นอกจากนี้ภูมิปัญญาไทยในภาคใต้เป็นสิ่งที่เรียนรู้จากแบบแผนการดำเนินชีวิต ซึ่งนับว่าเป็นลักษณะการแสดงออกในรูปแบบของการปฏิบัติและการอยู่ร่วมกันในชุมชนที่ผ่านการพึ่งตนเอง การเรียนรู้จากโลกภายนอกจึงส่งผลให้วัฒนธรรมภาคใต้ยอมรับเอาวัฒนธรรมอื่นเข้ามาปะปนได้ดีโดยใช้ระบบเครือญาติเข้าพินิจกันเพื่อต่อสู้กับอิทธิพลภายนอกทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม พร้อมทั้งดัดแปลงมรดกทางสังคมวัฒนธรรมได้เหมาะสมตามสถานการณ์ (ดุจฤดี คงสุวรรณ, 2556) แต่ถึงอย่างไรก็ตามยังพบว่าชุมชนในภาคใต้ก็ยังเกิดปัญหาต่างๆ เช่น ปัญหาด้านการจัดการศึกษาที่ไม่สอดคล้องกับสภาพพื้นที่ สภาพปัญหาและความต้องการของประชาชนในพื้นที่ รวมทั้งปัญหาความยากจนและคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนที่ต้องพึ่งพาอาชีพทางเกษตรเป็นหลักเมื่อภาวะเศรษฐกิจขยายตัวต่ำจึงส่งผลให้เกิดปัญหาการว่างงานของประชาชนตามด้วยเช่นกัน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2553)

จากสภาพปัญหาที่กล่าวมาข้างต้นครุภูมิปัญญาไทยในเขตภาคใต้เป็นบุคคลสำคัญต่อการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการพัฒนาชุมชน ทั้งนี้เพราะนอกจากเป็นผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้และประสบการณ์ในสาขาที่มีความเชี่ยวชาญเป็นเยี่ยมแล้ว แต่ยังเป็นแหล่งเรียนรู้ของคนในชุมชนที่มีคุณค่ายิ่ง อีกทั้งมีส่วนในการส่งเสริมให้คนในชุมชนทุกระดับมีความรู้พื้นฐานที่จำเป็น มีทักษะในการประกอบอาชีพ มีคุณภาพที่ดีและที่สำคัญช่วยให้ประชาชนในชุมชนศึกษาเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2553) อีกทั้งการจัดการความรู้ของครุภูมิปัญญาไทยนับว่าเป็นความรู้ที่เกิดขึ้นจากวิถีชีวิตของคนในชุมชน โดยสั่งสมจากประสบการณ์ที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้ แล้วนำมาพัฒนาเป็นหลักสูตรท้องถิ่นที่มุ่งเน้นสาระให้สอดคล้องสนองความต้องการของคนในชุมชน ได้อย่างถูกต้อง รวดเร็ว ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของชุมชน โดยเฉพาะคนในชุมชนสามารถนำความรู้และประสบการณ์ไปพัฒนาตนเอง ครอบครัว และชุมชน นอกจากนี้ครุภูมิปัญญาไทยเป็นผู้กระตุ้นให้เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้ และพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ตลอดชีวิตของคนในชุมชนและสามารถจัดการความรู้ของชุมชนโดยใช้ภูมิปัญญาเป็นฐานความรู้ เป็นแหล่งเรียนรู้สู่ชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2553)

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเรื่องการจัดการความรู้ของครุภูมิปัญญาไทยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนในเขตภาคใต้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งครุภูมิปัญญาไทยที่เป็นบุคคลสำคัญในการเป็นแบบอย่างและเป็นแกนนำหลักในการขับเคลื่อนให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งและสามารถกลายเป็นชุมชนที่เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้อย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ผลจากการศึกษาดังกล่าวจะนำไปสู่การสังเคราะห์ข้อเสนอแนะของประชาชนในการนำกระบวนการจัดการความรู้ของครุภูมิปัญญาไทยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนในเขตภาคใต้ให้สามารถปรับตัวเข้ากับกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคมและวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วได้ ตลอดจนเป็นการสร้างขวัญกำลังใจให้แก่ครุภูมิปัญญาไทยในเขตภาคใต้ในการทำหน้าที่ในการสืบสานและถ่ายทอดภูมิปัญญาไทยที่เป็นเอกลักษณ์ที่ตีงาม และช่วยส่งเสริมวัฒนธรรมอาชีพของคนในชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

คำถามการวิจัย

1. ครุภูมิปัญญาไทยมีกระบวนการจัดการความรู้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนในเขตภาคใต้เป็นอย่างไร
2. ข้อเสนอแนะในการนำกระบวนการจัดการความรู้ของครุภูมิปัญญาไทยไปใช้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนในเขตภาคใต้เป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์กระบวนการจัดการความรู้ของครุภูมิปัญญาไทยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนในเขตภาคใต้
2. เพื่อสังเคราะห์ข้อเสนอแนะในการนำกระบวนการจัดการความรู้ของครุภูมิปัญญาไทยไปใช้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนในเขตภาคใต้

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านประชากร

ขอบเขตทางด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วยครุภูมิปัญญาไทยในเขตภาคใต้รุ่นที่ 1 ถึงรุ่นที่ 3 ที่สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาได้ยกย่องเชิดชูเกียรติ 9 ด้าน คือ 1) ด้านเกษตรกรรม 2) ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม 3) ด้านการแพทย์แผนไทย 4) ด้านการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม 5) ด้านกองทุนและธุรกิจชุมชน 6) ด้านศิลปกรรม 7) ด้านภาษาและวรรณกรรม 8) ด้านปรัชญา ศาสนาและประเพณี 9) ด้านโภชนาการ โดยจะใช้การสุ่มแบบเจาะจงในการเลือกครุภูมิปัญญาไทย จำนวน 9 คน โดยผู้วิจัยใช้เกณฑ์ในการคัดเลือก ดังนี้

1.1) เป็นครุภูมิปัญญาไทย ซึ่งสรรหาและยกย่องเชิดชูเกียรติจากสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา

1.2) เป็นครุภูมิปัญญาไทย มีการดำเนินชีวิตที่สามารถพึ่งพาตนเองได้และเป็นผู้ที่มีความสามารถในการจัดการความรู้ที่ชัดเจน

1.3) เป็นครุภูมิปัญญาไทยที่สามารถถ่ายทอดองค์ความรู้สู่ชุมชนและสังคมในระดับวงกว้างอย่างต่อเนื่องหลังจากได้รับการประกาศยกย่องจากสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป

1.4) เป็นครุภูมิปัญญาไทยที่กระจายอยู่ในพื้นที่ทุกชุมชนของจังหวัดในเขตภาคใต้

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

2.1 ผู้วิจัยวิเคราะห์เอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศมาใช้ในการศึกษามีขอบเขตเนื้อหาประกอบ ดังนี้

2.1.1.1 เอกสาร แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความรู้

1) ศึกษาเอกสารเรื่องการจัดการความรู้พื้นฐานและการประยุกต์ใช้ (พรธิดา วิเชียรปัญญา, 2547)

2) ศึกษาเอกสารเรื่องการจัดการความรู้กับการบริหารราชการไทย (วิจารณ์ พานิช, 2548)

3) ศึกษาเอกสารเรื่องการจัดการความรู้จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ (สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ , 2549)

4) ศึกษาเอกสารเรื่องรวมแนวคิดหลากหลายมุมมอง องค์กรแห่งการเรียนรู้และการจัดการความรู้ภาควิชาการ(มงคลชัย วิริยะพินิจ, 2556)

2.1.1.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความรู้

1) งานวิจัยเรื่องการศึกษากระบวนการจัดการความรู้โดยชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (นันทน์ปพร สิทธิยา, 2551)

2) งานวิจัยเรื่องการนำเสนอแนวทางการจัดการความรู้ป่าชุมชนเพื่อส่งเสริม ภูมิปัญญาท้องถิ่น (กาญจนา หงษ์รัตน์, 2553)

3) งานวิจัยเรื่อง Knowledge management – enabled health care management systems: capabilities, infrastructure and decision-support (Bose, 2003)

4) งานวิจัยเรื่อง Management Information Systems: Management the Digital Firm (Laudon, 2012)

2.1.1.3 เอกสาร แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องของครุภูมิปัญญาไทย

1) ศึกษาเอกสารเรื่องแนวทางการพัฒนาการดำเนินการยกย่องครุภูมิปัญญาไทยในการจัดการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาการศึกษา เศรษฐกิจและสังคมในท้องถิ่นอย่างครบวงจร (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2551)

2) ศึกษาเอกสารเรื่องภาพสะท้อนทางสังคมและวัฒนธรรมของชาวไทยที่ปรากฏในวรรณกรรมเพลงลูกทุ่งของประจวบ วงศ์วิชา (ชรินทร์ อินทะสุวรรณ, 2554)

3) ศึกษาเอกสารเรื่องครุภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ 7 ภาคใต้ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2554)

2.1.1.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับครุภูมิปัญญาไทย

1) งานวิจัยเรื่องภูมิปัญญาไทยกับการส่งเสริมการเรียนรู้และการสร้างอาชีพ (สุมาลี สังข์ศรี, 2550)

2) งานวิจัยเรื่องการพัฒนากระบวนการรองรับวิทย์ฐานะปราชญ์ภูมิปัญญาไทยในฐานะผู้สอนระดับอุดมศึกษา (วรวรรณ ศรีตะลานุกค์, 2551)

3) งานวิจัยเรื่องการพัฒนากระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้เพื่อส่งเสริมการพึ่งพาตนเองอย่างพอเพียงและยั่งยืนสำหรับครุภูมิปัญญาไทย (วัลภา เล็กวัฒนานนท์ , 2554)

4) งานวิจัยเรื่องการวิเคราะห์บทบาทของเครือข่ายการเรียนรู้ชุมชนในการส่งเสริมกระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้ของครุภูมิปัญญาไทย (พิชามณูย์ คุ่มสุข, 2555)

5) งานวิจัยเรื่อง Local wisdom for the improvement of quality of life project (Yaipuak, 1999)

2.1.1.5 เอกสาร แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต

1) เอกสารเรื่องการจัดการศึกษานอกระบบเพื่อการศึกษาตลอดชีวิตตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 (สุมาลี สังข์ศรี, 2546)

2) เอกสารเรื่องส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (อุดม เขยกีวงศ์, 2551)

3) เอกสารเรื่องสาระหลักการและแนวคิดประกอบการดำเนินงาน กศน.
: คัมภีร์ กศน (อัญชลี ธรรมะวิจิตร, 2551)

2.1.1.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้
ตลอดชีวิต

1) งานวิจัยเรื่องแนวทางการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการ
เรียนรู้ตลอดชีวิต (สุภามาศ อ่ำดวง, 2554)

2) งานวิจัยเรื่องการวิเคราะห์การจัดการชุมชนของตลาดน้ำโบราณเพื่อ
ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการเรียนรู้ตลอด (กฤษณี แก้วโบราณ, 2555)

3) งานวิจัยเรื่องการพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการปฏิบัติงานของ
อาสาสมัครการศึกษาในระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตของ
ประชาชน (ณัฐลักษณ์ ศรีมีชัย, 2555)

4) งานวิจัยเรื่อง Lifelong education and the training of teachers:
Developing a curriculum for teacher education on the basis of the principles of
lifelong education (Cropley, 1978)

2.2.แบบสัมภาษณ์เชิงลึกกระบวนการจัดการความรู้ของครูภูมิปัญญาไทย แบ่งออก
2 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานผู้ให้ข้อมูล และตอนที่ 2 ประเด็นการสัมภาษณ์เกี่ยวกับ
กระบวนการจัดการความรู้ของครูภูมิปัญญาไทย ในเนื้อหา 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการแสวงหาความรู้
2) ด้านการสร้างความรู้ 3) ด้านการจัดเก็บและรวบรวมความรู้ 4) ด้านการถ่ายทอดความรู้และ 5) ด้าน
การแบ่งปันและเผยแพร่ความรู้

2.3. แบบสังเกตกระบวนการจัดการความรู้ของครูภูมิปัญญาไทย แบ่งออกเป็น 2
ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานผู้ให้ข้อมูล และตอนที่ 2 ประเด็นการสังเกตเกี่ยวกับกระบวนการ
จัดการความรู้ของครูภูมิปัญญาไทย ในเนื้อหา 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการแสวงหาความรู้ 2) ด้านการ
สร้างความรู้ 3) ด้านการจัดเก็บและรวบรวมความรู้ 4) ด้านการถ่ายทอดความรู้และ 5) ด้านการแบ่งปัน
และเผยแพร่ความรู้

2.4 พัฒนาเป็น(ร่าง) ข้อเสนอแนะในการนำกระบวนการจัดการความรู้ของ
ครูภูมิปัญญาไทยไปใช้ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนในเขตภาคใต้ โดยนำเสนอให้อยู่ในรูป
ของความเรียง แล้วนำเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิที่เข้าร่วมสนทนากลุ่ม จำนวน 10 ท่าน เพื่อตรวจสอบ
ความ พิจารณาถึงความสอดคล้อง ความเป็นไปได้ของร่างข้อเสนอแนะ ซึ่งประกอบด้วยด้วยเนื้อหา
5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการแสวงหาความรู้ 2) ด้านการสร้างความรู้ 3) ด้านการจัดเก็บและรวบรวม
ความรู้ 4) ด้านการถ่ายทอดความรู้และ 5) ด้านการแบ่งปันและเผยแพร่ ด้วยการสนทนากลุ่มซึ่งจัด
ขึ้นเพื่อเป็นเวทีอิสระในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิที่มีประสบการณ์

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

การจัดการความรู้ หมายถึง กระบวนการในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของครูภูมิปัญญาไทยโดยมีกิจกรรมที่มีการแสวงหาความรู้ การสร้างความรู้ การจัดเก็บและรวบรวมความรู้ การถ่ายทอดความรู้และ การแบ่งปัน/การเผยแพร่ความรู้

การแสวงหาความรู้ หมายถึง การเสาะหาหรือค้นหาความรู้ภายในที่ฝังลึกในตัวครูภูมิปัญญาไทยว่ามีความรู้อะไร โดยเฉพาะความรู้ความสามารถของแต่ละบุคคลที่รวมถึงความรู้จากการค้นคว้าเพิ่มเติม เช่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น ห้องสมุดและแหล่งเรียนรู้อื่น ๆ

การสร้างความรู้ หมายถึง การสร้างสรรค์ความรู้ขึ้นหรือการสร้างความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการหยั่งรู้และความเข้าใจอย่างลึกซึ้งที่เกิดขึ้นในแต่ละบุคคลของครูภูมิปัญญาไทย ซึ่งอาจจะอยู่ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การลงมือปฏิบัติ การทดลอง

การจัดเก็บและรวบรวมความรู้ หมายถึง การที่ครูภูมิปัญญาไทยสามารถนำความรู้ที่ได้จากการศึกษาแล้วนำมาแยกแยะหรือหลอมรวมกันให้สะดวกแก่การศึกษาทำความเข้าใจ โดยการจัดบันทึกความรู้ที่ได้จากการศึกษาหาความรู้ และจัดเก็บในลักษณะของเอกสารหรือจัดทำเป็นฐานข้อมูลการศึกษา

การถ่ายทอดความรู้ หมายถึง การนำองค์ความรู้ที่มีอยู่ในตัวของครูภูมิปัญญาไทยส่งต่อให้แก่ผู้รับการถ่ายทอดอย่างมีระบบ เพื่อนำไปสู่องค์ความรู้ใหม่ที่เด่นชัดและเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น ทำให้ผู้รับการถ่ายทอดสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปพัฒนาเพื่อการพึ่งตนเองได้ โดยเป็นกระบวนการต่อเนื่องไปจนบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

การแบ่งปัน/การเผยแพร่ความรู้ หมายถึง การนำเอาความรู้ของครูภูมิปัญญาไทยที่ผ่านการการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน การสนทนาและประสบการณ์มาจัดเก็บไว้ให้เป็นระบบแล้ว นำไปเผยแพร่ให้ผู้อื่นได้ใช้ประโยชน์ โดยอาจจัดทำเป็นหนังสือ คู่มือ แผ่นพับ การจัดพิมพ์เป็นเอกสาร เพื่อแจ้งให้บุคคลที่ต้องการได้รับรู้

ครูภูมิปัญญาไทย หมายถึง บุคคลผู้ทรงภูมิปัญญาด้านใดด้านหนึ่ง เป็นผู้สร้างสรรค์และสืบสานภูมิปัญญาดังกล่าวมาอย่างต่อเนื่อง จนเป็นที่รู้จักของสังคมและชุมชนในเขตภาคใต้ และได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติจากสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาให้เป็น “ครูภูมิปัญญาไทย”

ภูมิปัญญาไทย หมายถึง องค์ความรู้ ความสามารถและทักษะของคนไทย ที่เกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ผ่านการเรียนรู้ เลือกรสร ปรับปรุงและถ่ายทอดกันมา เพื่อใช้ในการพัฒนาและแก้ไขให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและเหมาะสมกับยุคสมัย

การเรียนรู้ตลอดชีวิต หมายถึง การรับรู้ ทักษะ เจตคติตั้งแต่เกิดจนถึงตาย เพื่อให้บุคคลนั้นเกิด ทักษะ และความสามารถที่ดียิ่งขึ้น และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการดำเนินชีวิตได้

ชุมชนในเขตภาคใต้ หมายถึง การอยู่ร่วมกันของกลุ่มคนจำนวนหนึ่งในพื้นที่ตอนใต้ของประเทศไทย เพื่ออาศัยทรัพยากรธรรมชาติในบริเวณนั้นในการดำรงชีวิต มีการกำหนดรูปแบบความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันขึ้น มีองค์กรหรือสถาบันของชุมชนต่าง ๆ อาศัยอยู่ร่วมกัน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ผลจากการวิเคราะห์การจัดการความรู้ของครุภูมิปัญญาจะเป็นข้อมูลที่สำคัญสำหรับองค์กรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการจัดการความรู้ของครุภูมิปัญญาไทยที่จะส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนต่อไป เช่น สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา สำนักงานการส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เป็นต้น

2. องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยจะเป็นประโยชน์แก่ผู้สนใจในการนำไปศึกษาต่อหรือทำการวิจัยโดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาการจัดการความรู้ของครุภูมิปัญญาไทย นอกจากนี้จะเป็นนโยบายการส่งเสริมให้มีการจัดการความรู้ของครุภูมิปัญญาไทยได้อย่างมีระบบและมีประสิทธิภาพ

3. ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัยจะเป็นประโยชน์แก่ชุมชนในการนำไปเป็นแนวทางปฏิบัติและส่งเสริม สนับสนุน เพื่อพัฒนาการจัดการความรู้ให้กับชุมชนที่แสดงถึงศักยภาพภูมิปัญญาของชุมชน ให้สอดคล้องกับบริบทที่เหมาะสมของสถานการณ์ชุมชนในการนำไปประยุกต์ใช้ต่อไป

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

บทที่ 2 ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ทบทวนแนวคิด ทฤษฎีและเอกสารงานวิจัยต่างๆที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้ประกอบการวิเคราะห์การจัดการความรู้ของครูภูมิปัญญาไทยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนในเขตภาคใต้ โดยมีรายละเอียดของเนื้อหา ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

ตอนที่ 1 แนวคิดการจัดการความรู้

- 1.1 ความหมายการจัดการความรู้
- 1.2 กระบวนการของการจัดการความรู้
- 1.3 เครื่องมือที่ใช้ในการจัดการความรู้
- 1.4 ลักษณะและบทบาทของผู้อำนวยความสะดวกตามแนวคิดการจัดการความรู้
- 1.5 ตัวอย่างรูปแบบการจัดการความรู้
- 1.6 กลยุทธ์สำหรับการจัดการความรู้
- 1.7 คุณประโยชน์ของการจัดการความรู้

ตอนที่ 2 แนวคิดครูภูมิปัญญาไทย

- 2.1 ความหมายของภูมิปัญญาไทย
- 2.2 ลักษณะของภูมิปัญญาไทย
- 2.3 การจัดแบ่งสาขาภูมิปัญญาไทย
- 2.4 แผนงานหลักของการดำเนินงาน
- 2.5 วัตถุประสงค์ของการยกย่องเชิดชูครูภูมิปัญญาไทย
- 2.6 คุณสมบัติของผู้ทรงภูมิปัญญาเพื่อยกย่องเป็นครูภูมิปัญญาไทย
- 2.7 ขั้นตอนและวิธีการสรรหาและคัดเลือกครูภูมิปัญญาไทย
- 2.8 หลักเกณฑ์การคัดเลือกครูภูมิปัญญาไทย
- 2.9 การส่งเสริมสนับสนุนครูภูมิปัญญาไทยในการจัดการศึกษา
- 2.10 ครูภูมิปัญญาไทยแต่ละด้าน
- 2.11 ตัวอย่างครูภูมิปัญญาไทยแต่ละด้านในเขตภาคใต้

ตอนที่ 3 แนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต

- 3.1 ความหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิต
- 3.2 ความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิต
- 3.3 หลักการเรียนรู้ตลอดชีวิต
- 3.4 คุณลักษณะของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต

ตอนที่ 4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

- 4.1 งานวิจัยในประเทศ
  - 4.1.1. การจัดการความรู้
  - 4.1.2. วิกฤติปัญญาไทย
- 4.2 งานวิจัยต่างประเทศ
  - 4.2.1. การจัดการความรู้
  - 4.2.2. วิกฤติปัญญาไทย

ตอนที่ 5 กรอบแนวคิดการวิจัย

ตอนที่ 1 แนวคิดการจัดการความรู้

1.1 ความหมายของการจัดการความรู้

การจัดการความรู้ได้รับความนิยมเป็นอย่างมากในการพัฒนาองค์กรโดยเฉพาะธุรกิจและเริ่มเข้ามามีบทบาทต่อชุมชน ซึ่งมีนักวิชาการได้ให้ความหมายของการจัดการความรู้ที่หลากหลายโดยมีจุดเน้นที่แตกต่างกัน เช่น เน้นพัฒนากระบวนการควบคู่กับกระบวนการเรียนรู้ เน้นการบริหารความรู้ที่เกิดจากทรัพย์สินทางปัญญาและภูมิความรู้ของคนในองค์กรเพื่อการบรรลุเป้าหมายขององค์กร เป็นเครื่องมือหรือวิธีการในการเพิ่มมูลค่าของกิจกรรมขององค์กรเป็นกระบวนการที่มีกิจกรรมที่ซับซ้อนกว้างขวางการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เป็นสิ่งสำคัญของการจัดการความรู้

วีรยุทธ มาฆะศิริานนท์ (2543) ได้ให้ความหมายว่า การจัดการความรู้เป็นกระบวนการรูปแบบที่เน้นการพัฒนาควบคู่ไปกับการพัฒนาการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ ถ้าองค์กรใดมีความรู้อย่างเป็นระบบก็จะทำให้เกิดโอกาสสำคัญต่อการพัฒนาองค์กรด้วยการทำงานอย่างฉลาดคิดและสร้างสรรค์

ประเวศ วะสี (2545) ได้ให้ความหมายว่า การจัดการความรู้เป็นการจัดการให้รับรู้ความเป็นจริง สร้างความรู้ ส่งเคราะห์ความรู้ให้เหมาะสมกับงาน นำความรู้ไปใช้ในการปฏิบัติ เรียนรู้และสร้างความรู้จากการปฏิบัติ นำผลการประเมินมาสู่การเรียนรู้อีก เพื่อยกระดับปัญญาของผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหมดนำปัญญายกระดับกลับไปใช้ในการปฏิบัติอีก

สมชาย นำประเสริฐชัย (2546) ได้ให้ความหมายว่า การจัดการความรู้ ว่าเป็นกระบวนการในการจัดการบริหารความรู้ของบุคคลหรือองค์กรให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการ ซึ่งแต่ละบุคคลหรือองค์กร อาจมีเป้าหมายที่เหมือนหรือแตกต่างกัน

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2547) ได้ให้ความหมาย การจัดการความรู้ คือ ความรู้เกิดจากการประมวล วิเคราะห์และจำแนกแยกแยะสารสนเทศ เพื่อนำไปสู่การตีความและทำความเข้าใจกับสารสนเทศเหล่านั้น จนกลายเป็นความรู้แล้ว ซึ่งครอบคลุมทั้งส่วนที่เป็นความรู้โดยนัยที่ซ่อนอยู่ในความคิดและความรู้แจ้งชัด ที่ปรากฏในเอกสารบันทึก หรือรายงานต่าง ๆ ที่สามารถดึงออกมาใช้ได้โดยสะดวก

ธวัช หมดเต๊ะ (2547) ได้ให้ความหมายว่า การจัดการความรู้ เป็นกิจกรรมการจัดการที่มุ่งเน้นการส่งเสริมกระบวนการทางความรู้ การรวบรวม และการถ่ายทอดความรู้ที่ทำให้ทุกคนในองค์กรมีส่วนในการสร้างสรรค์ความรู้ไปสู่ความเป็นเลิศในระยะยาว

พรธิดา วิเชียรปัญญา (2547) ได้ให้ความหมายว่า การจัดการความรู้ เป็นกระบวนการที่เป็นระบบเกี่ยวกับการประมวลข้อมูล สารสนเทศ การกระทำ ความคิด ตลอดจนประสบการณ์ของบุคคลที่เกิดจากการสะสมความรู้ เพื่อนำไปสู่การสร้างเป็นความรู้หรือนวัตกรรม และจัดเก็บในลักษณะของแหล่งข้อมูลที่บุคคลสามารถเข้าถึง โดยอาศัยช่องทางต่าง ๆ ที่องค์กรจัดเตรียมไว้ เพื่อนำความรู้ที่มีอยู่ไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน

วิจารณ์ พานิช (2548) ได้ให้ความหมายว่า การจัดการความรู้ คือวิธีการเพื่อนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายของการเรียนรู้ในองค์กรไปพร้อม ๆ กัน ได้แก่ บรรลุเป้าหมายของงาน บรรลุเป้าหมายของการพัฒนาคน บรรลุเป้าหมายการพัฒนาองค์กรไปเป็นองค์กรเรียนรู้และบรรลุความเป็นชุมชน หมู่คณะ ความเอื้ออาทรระหว่างกันในการทำงาน

Davenport (1998) ได้ให้ความหมายว่า การจัดการความรู้ เป็นความพยายามอย่างเป็นระบบที่จะสร้าง รวบรวม เผยแพร่และใช้ความรู้

Sarvary (1999) ได้ให้ความหมายว่า การจัดการความรู้ เป็นกระบวนการธุรกิจที่องค์กรใช้ การสร้างความรู้ที่รวบรวมมาซึ่งได้แก่ 3 กระบวนการด้วยกัน คือ การเรียนรู้องค์กร การผลิตความรู้ และการเผยแพร่ความรู้

Trapp (1999) ได้ให้ความหมายว่า การจัดการความรู้ เป็นกระบวนการที่ประกอบด้วยงานต่าง ๆ จำนวนมากซึ่งมีการบริหารในลักษณะบูรณาการเพื่อก่อให้เกิดคุณประโยชน์ที่คาดหวังไว้ การจัดการความรู้จึงเป็นองค์กรรวมที่จะบริหารจัดการทรัพยากรที่เป็นความรู้ในองค์กร

Kuczka (2001) ได้ให้ความหมายว่า การจัดการความรู้ เป็นวิธีการที่เกี่ยวกับการจัดการกระบวนการของการสร้างความรู้ การจัดเก็บรวบรวมความรู้ และการแบ่งปันความรู้ กล่าวโดยทั่วไปจะรวมถึง การระบุสภาพปัจจุบัน การกำหนดความต้องการและการแก้ไขกระบวนการที่จะส่งผลต่อการจัดการความรู้ให้ดีขึ้นเพื่อบรรลุถึงความต้องการ

Horwath (2002) ได้ให้ความหมายว่า การจัดการความรู้ เป็นการสร้าง การกำหนดและรวบรวม การถ่ายโอนและการเข้าถึงข้อมูลสารสนเทศเมื่อมีความจำเป็นการตัดสินใจที่ดีขึ้น เพื่อกระทำการใดๆ ที่ส่งผลต่อกลยุทธ์ธุรกิจ

Henrie (2003) ได้ให้ความหมายว่า การจัดการความรู้ เป็นระบบบริหารจัดการทรัพยากรความรู้ขององค์กรทั้งที่เป็นความรู้โดยนัยและความรู้ที่เห็นได้อย่างชัดเจน ระบบการจัดการจัดการความรู้เป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการจำแนกความรู้ การตรวจสอบความรู้ การจัดเก็บความรู้ที่ผ่านการตรวจสอบแล้ว การเตรียมการกรองความรู้ และเตรียมการเข้าถึงความรู้ให้กับผู้ใช้เพื่อทำให้ความรู้ถูกใช้ ถูกปรับเปลี่ยนและยกระดับให้สูงขึ้น

Texas (2003) ได้ให้ความหมายว่า การจัดการความรู้ เป็นกระบวนการที่เป็นระบบของการค้นหา การเลือก การจัดระบบ การสกัด และการนำเสนอสารสนเทศ เพื่อทำให้ความรู้ความเข้าใจของพนักงานในเรื่องที่สนใจเป็นพิเศษดีขึ้น การจัดการความรู้จะทำให้องค์กรได้รับความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง ด้วยประสบการณ์ของตนเอง กิจกรรมของการจัดการความรู้ที่เกี่ยวกับการจัดหา จัดเก็บและใช้ความรู้เป็นไปเพื่อการแก้ไขปัญหาการเรียนรู้อย่างไม่สิ้นสุด

Smith (2007) ได้ให้ความหมายว่า การจัดการความรู้ เป็นระบบที่ให้ข้อมูลและความรู้เกิดขึ้นกับบุคคล อย่างถูกต้อง ถูกที่ ถูกเวลา ในจำนวนที่เหมาะสมซึ่งสิ่งเหล่านี้จะแสดงให้เห็นถึงประสิทธิภาพของผลงาน

จากแนวคิดของนักวิชาการต่าง ๆ ทำให้สามารถสรุปได้ว่า การจัดการความรู้ เป็นกลยุทธ์หรือกระบวนการในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของคนโดยมีกิจกรรมที่รวมถึง การแสวงหาความรู้ การรวบรวมความรู้ การสร้างความรู้ การจัดเก็บรวบรวมความรู้ การถ่ายทอดความรู้และการแบ่งปัน/การเผยแพร่ความรู้เพื่อให้คนที่มีความหลากหลายทักษะ ความคิด วิธีคิด ได้ทำงานร่วมกันได้อย่างสร้างสรรค์

1.2 กระบวนการของการจัดการความรู้

การจัดการความรู้เป็นกระบวนการในการพัฒนาองค์กร พัฒนาระบบการเรียนรู้ของคนในองค์กร นักวิชาการและองค์กรต่าง ๆ ได้กล่าวถึงกระบวนการจัดการความรู้ดังนี้

โกศล ติมิสีลธรรม (2546) ได้แบ่งกระบวนการของการจัดการความรู้เป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

1.การสร้างและจัดหาความรู้ (Knowledge Creation and Acquisition) เป็นกระบวนการที่ให้ความสำคัญต่อการสร้างนวัตกรรมโดยมุ่งเน้นการพัฒนาความรู้โดยนัย ที่ไม่ได้แสดงออกในรูปของเอกสาร แต่องค์กรมักกระตุ้นให้บุคลากรสร้างองค์ความรู้เพื่อส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนความคิดและใช้สารสนเทศทางความรู้

2.การจัดการและจัดเก็บความรู้ (Knowledge Organization and Storage) เป็น การเก็บข้อมูลที่สร้างให้เป็นหมวดหมู่และเก็บลงในฐานข้อมูล

3.การกระจายความรู้ (Knowledge Distribution) โดยการใช้เครื่องมือในการสืบค้นสารสนเทศทางความรู้จากฐานข้อมูลที่จัดเก็บ แล้วกระจายสู่หน่วยงานต่าง ๆ เพื่อการใช้งาน

4.การประยุกต์ใช้ความรู้ในการใช้งาน (Knowledge Application) เป็นการเชื่อมโยงกิจกรรมหลักต่าง ๆ ผ่านระบบการไหลของงานด้วยระบบเครือข่ายไปยังหน่วยงานต่าง ๆ

ชาตรี เจริญศิริ (2546) ได้กล่าวว่า การจัดการความรู้แบ่งออกเป็น 9 กระบวนการดังต่อไปนี้

1. การค้นหาและรวบรวมความรู้ คัดเลือกเอาไว้เฉพาะความรู้ที่จำเป็นสำหรับการใช้ประโยชน์ทั้งจากภายในและภายนอกแล้วตรวจสอบความน่าเชื่อถือและความเหมาะสม

2. การจัดหมวดหมู่ความรู้ให้เหมาะสมกับการใช้งาน

3. การจัดเก็บความรู้เพื่อให้ค้นหาง่าย

4. วิธีการสื่อสารเพื่อถ่ายทอดความรู้

5. การจัดกิจกรรมเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

6. การวิเคราะห์อย่างละเอียด เพื่อยกระดับความรู้

7. การสร้างความรู้ใหม่
8. การประยุกต์ใช้ความรู้
9. เรียนรู้จากการใช้ความรู้

วิจารณ์ พานิช (2547) ได้กล่าวถึง การจัดการความรู้ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้

1.การกำหนด (Define) สิ่งแรกที่จะต้องตั้งคำถาม อะไรคือความรู้ที่สำคัญและจำเป็น กับองค์กร ที่จะทำให้สามารถกำหนดความรู้ที่จำเป็นต้องจัดหา สร้างขึ้นมาใช้ในองค์กร ขั้นตอนนี้คือ การนำเอาความมุ่งมั่น วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย วัตถุประสงค์ นโยบาย ขององค์กรเป็นตัวตั้งใช้ในการกำหนดความรู้ที่ต้องการใช้

2.การสร้างความรู้ (Create) ทั้งนี้เป็นการสร้างจากขั้นตอนในการทำงานภายในองค์กรและการนำความรู้ ข้อเสนอเทศ หรือข้อมูลจากภายนอกมาสังเคราะห์เป็นความรู้สำหรับใช้ทำงานโดยให้สอดคล้องกับบริบทขององค์กร โดยเฉพาะการสร้างความรู้ด้วยการค้นคว้าวิจัยร่วมกัน เรียนรู้ศึกษาวิจัยร่วมกันในการปฏิบัติงาน เพื่อพัฒนาและยกระดับความรู้

3.การเสาะหาและยึดกุมความรู้ (Capture) องค์กรจะต้องพัฒนาความสามารถในด้านเสาะแสวงหาความรู้ที่แฝงอยู่ตามที่ต่างๆ มาใช้ประโยชน์ จะต้องดึงความรู้ทั้งภายในและภายนอกมาใช้ประโยชน์ในองค์กรของเรา ซึ่งวิธีที่ง่ายที่สุด คือ การศึกษาดูงาน ซักถามมีการบันทึก การทบทวน และการดำเนินการดังกล่าวอยู่อย่างสม่ำเสมอ จนเกิดทักษะความชำนาญ รวมทั้งพัฒนาวิธีการใหม่ๆ เพื่อเสาะแสวงหาและยึดกุมความรู้จากประสบการณ์เดิม

4. การแลกเปลี่ยนความรู้ (Sharing) เป็นขั้นตอนที่ทำได้ยากที่สุด เพราะสมาชิกองค์กร มีพฤติกรรมปกปิดความรู้ เพื่อเอาไว้ใช้แสดงความเหนือคนอื่น เพื่อประโยชน์ในการแข่งขันเลื่อนตำแหน่งหน้าที่การงาน ซึ่งจะต้องสร้างเงื่อนไขและกติกาที่สนับสนุนให้เกิดการแลกเปลี่ยนแบ่งปันความรู้ ให้ผลประโยชน์ตอบแทนแก่ผู้มีพฤติกรรมแลกเปลี่ยนแบ่งปันความรู้ระหว่างคนในองค์กรและภายนอกองค์กรสิ่งที่จะต้องสร้างสภาพแวดล้อมให้เกิดแลกเปลี่ยนความรู้ คือทำให้เกิดความเข้าใจว่ายิ่งแลกเปลี่ยนยิ่งทำให้ความรู้ ความเข้าใจเพิ่มมากขึ้น

5.การใช้ความรู้ (Use) การประยุกต์ใช้ความรู้ทำให้เกิดผลจากการใช้ความรู้ นั้น ทั้งเพื่อพัฒนากระบวนการทำงานและพัฒนาศักยภาพของสมาชิกในองค์กร เป็นเรื่องสำคัญยิ่งและมีผล ในเชิงป้อนกลับต่อกระบวนการจัดการความรู้ในทุก ๆ ขั้นตอน

ยงยุทธ อิมอุไร (2547) ได้แบ่งกระบวนการจัดการความรู้ออกเป็น 6 ขั้นตอน ดังนี้

1. การกำหนดความรู้ที่ต้องใช้ โดยการกำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และวัตถุประสงค์ขององค์กรมากำหนดความรู้ที่ต้องการใช้
2. การสร้างความรู้ โดยผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งเกิดขึ้นทั้งก่อนลงมือทำงาน ระหว่างทำงาน และสรุปประมวลผลทำงาน โดยการจัดทำขึ้นในรูปแบบเอกสาร เช่น บทความ คู่มือ ตำรา คำสอน รายงานวิจัยในรูปแบบของผลิตภัณฑ์ความรู้ เช่น ซอฟต์แวร์ สื่อ อุปกรณ์ และในรูปแบบกระบวนการ เช่น การระดมสมอง การอภิปราย
3. การเสาะหาและยึดกุมความรู้ เป็นการแฝงอยู่ตามที่ต่างๆ มาใช้ประโยชน์และดำเนินการอย่างสม่ำเสมอ จนเกิดทักษะและความชำนาญ ซึ่งมีกระบวนการ ได้แก่
  - 3.1) การสืบค้นและเก็บรวบรวมเอกสารทั่วไปจากอิเล็กทรอนิกส์ที่เก็บไว้ในสื่อรูปแบบต่าง ๆ
  - 3.2) ความรู้ในรูปแบบของกระบวนการ คือ การขอรับคำปรึกษาขอเข้ารับ การฝึกอบรม การจัดตั้งระบบเทคโนโลยีและการบำรุงรักษา
4. การกลั่นกรอง มีการจัดระเบียบของความรู้โดยจัดทำเป็นสารความรู้หรือการประมวลความรู้ การปรับปรุงแก้ไขความรู้และการเก็บรักษา
5. การแลกเปลี่ยนความรู้ มีกิจกรรมที่ส่งเสริมให้พนักงานองค์กรมีการแลกเปลี่ยนความรู้ เช่น การระดมความคิด ศึกษาดูงานนอกสถานที่ เป็นต้น
6. การใช้ความรู้ เกิดจากการพัฒนาหรือ เรียนรู้เพื่อให้คนในองค์กรสามารถนำความรู้ออกมาใช้ได้หลายรูปแบบ เช่น การจัดฝึกอบรม การให้คำปรึกษา เป็นต้น

ทิพวรรณ หล่อสุวรรณรัตน์ (2548) ได้แบ่งขั้นตอนกระบวนการจัดการความรู้ 4 ขั้นตอน ดังนี้

- 1.การสร้างความรู้ (Knowledge Creation) เป็นวิธีการที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อแสวงหาหรือการสร้างความรู้ใหม่ขึ้น ความรู้เกิดขึ้นเมื่อคนทำงานด้วยกันในกลุ่มที่มีความสัมพันธ์อย่างเหนียวแน่น มีการสร้างความร่วมมือและมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล
- 2.การประมวลความรู้ (Knowledge Codification) เป็นรูปแบบที่เน้นให้ผู้ใช้สามารถเข้าถึงได้ และนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างสะดวก ซึ่งในขั้นนี้การประมวลความรู้มีความสำคัญ 3 ประการ คือ
  - 2.1) กำหนดขอบเขตและเนื้อหาของความรู้ที่ต้องการประมวล
  - 2.2) กำหนดแหล่งที่มาของความรู้ ว่าความรู้ที่ต้องการนั้นอยู่ที่ใด รวมทั้งระบุบุคลากรและสื่อสำหรับการรวบรวม เวลา ความถี่ในการประมวลและการปรับปรุงให้ทันสมัย

2.3) ระบุวิธีการ เครื่องมือในการเข้าถึง และการดึงความรู้ที่ได้ประมวล ความรู้แบบไม่ชัดแจ้งส่วนใหญ่จะได้รับการประมวลและเก็บไว้ในความจำของบุคคล ส่วนความรู้แบบ ชัดแจ้งมักได้รับการประมวลและเก็บไว้ในเอกสาร

3.การเผยแพร่ความรู้ (Knowledge Distribution) เมื่อมีการสร้างความรู้แล้ว องค์กรจะทำหน้าที่ในการประสานงานให้มีการเผยแพร่ หรือแบ่งปันความรู้ทั่วทั้งองค์กร และภายนอก องค์กร มีหน้าที่ดังนี้

3.1) จัดการและประสานงานระหว่างผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการ ความรู้ เพื่อเป็นการกำหนดบทบาทของผู้ที่เกี่ยวข้องในการประสานงาน

3.2) เชื่อมโยงงานของผู้ปฏิบัติงานด้านความรู้กับงานทุกระดับ เพื่อให้ทุก คนในองค์กรได้รับทราบเกี่ยวกับความรู้ดังกล่าว และสามารถกระจายความรู้ได้อย่างถูกต้อง

3.3) เชื่อมโยงองค์กรกับองค์กรภายนอก โดยเฉพาะอย่างยิ่งควรกระจาย ความรู้ให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย หน่วยงานที่เกี่ยวข้องรับทราบดังกล่าว

4.การใช้ความรู้ (Knowledge Utilization) คุณค่าของความรู้อยู่ที่การนำไปใช้ โดยเฉพาะเมื่อมีการประยุกต์ความรู้เพื่อสร้างความสามารถและการนำไปปฏิบัติให้เกิดผล

ฉัตร สุวรรณจรัส (2553) ได้พัฒนารูปแบบกระบวนการจัดการความรู้ 7 ขั้นตอนดังนี้

1. การเตรียมความพร้อม
2. การบ่งชี้ความรู้
3. การสร้างและการแสวงหาความรู้
4. การจัดเก็บและเข้าถึงความรู้
5. การแลกเปลี่ยนความรู้
6. การประยุกต์ใช้ความรู้
7. การประเมินความรู้

วรรณกร ทวีแก้ว (2553) ได้พัฒนารูปแบบกระบวนการจัดการความรู้ 8 ขั้นตอน ดังนี้

1. การเตรียมความพร้อมของนักเรียน
2. การบ่งชี้ความรู้
3. การแสวงหาความรู้
4. การแลกเปลี่ยนความรู้ในชมรม/ชุมนุม
5. การจัดเก็บความรู้
6. การประยุกต์ใช้ความรู้ในการทำกิจกรรมชมรม
7. การเผยแพร่ผลงานของชมรมและองค์ความรู้
8. การประเมินผลการจัดการความรู้

วราภรณ์ ผ่องสุวรรณ (2553) ได้พัฒนารูปแบบกระบวนการจัดการความรู้ 9 ขั้นตอน ดังนี้

1. เตรียมความพร้อมความรู้
2. การตั้งทีมวิจัยความรู้
3. การกำหนดประเด็นปัญหาและการแบ่งปันประสบการณ์ความรู้
4. การวางแผนและอภิปรายความรู้ร่วมกัน
5. การเก็บรวบรวมความรู้
6. การวิเคราะห์ความรู้
7. การสะท้อนผลการปฏิบัติงาน
8. ผสมความรู้เพื่อสร้างความรู้ใหม่
9. การนำเสนอรายงานและประเมินผลความรู้

สมลักษณ์ มจรุสสุวรรณ (2553) ได้พัฒนารูปแบบกระบวนการจัดการความรู้ 8 ขั้นตอน ดังนี้

1. การกำหนดเป้าหมายในการจัดการความรู้
2. การกำหนดความรู้ที่ต้องการใช้
3. การสรรหาเพื่อให้ได้มาซึ่งความรู้
4. การกลั่นกรองความรู้
5. การสร้างสรรค์ความรู้
6. การแลกเปลี่ยนความรู้
7. การนำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์
8. การสร้างคลังความรู้

Nonaka (1999) ได้กล่าวว่า การจัดการความรู้เริ่มต้นที่ปัจเจกบุคคลเสมอ และจะถูกแปรเปลี่ยนเป็นความรู้ขององค์กรซึ่งมีประโยชน์ต่อองค์กรทั้งหมด ความรู้ใหม่ขององค์กรนี้จึงเกิดขึ้น ปฏิกริยาระหว่างความรู้ที่ประจักษ์ชัด กับความรู้ที่เป็นนัยกระบวนการที่ต่อเนื่องเป็นวงกลม ซึ่งมีรูปแบบพื้นฐาน 4 ประการ ดังนี้

1. กระบวนการขัดเกลาทางสังคม (Socialization: From Tacit to tacit) ขั้นนี้เป็นที่บุคคลสามารถรับความรู้ที่เป็นนัยได้โดยตรงจากผู้อื่น โดยปราศจากการใช้ภาษาหรือการพูดคุย กล่าวคือ บุคคลจะได้รับความรู้ผ่านการดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่น คือ ประสบการณ์เพราะ ประสบการณ์จะนำมาซึ่งความรู้เป็นนัย ซึ่งเกิดการฝึกหัดและฝึกฝนจากผู้เชี่ยวชาญ และการลงมือปฏิบัติ ดังนั้นความรู้ที่ถูกสร้างขึ้นในขั้นนี้จึงมีลักษณะที่เรียกว่า “Sympathetic Knowledge” หรือการสร้างความรู้ในลักษณะเห็นพ้องต้องกัน

2. กระบวนการกระจายสู่ภายนอก (Externalization: From Tacit to Explicit) ขั้นนี้ความรู้ที่เป็นนัยหรือไม่ชัดเจนจะเชื่อมต่อเข้ากับความคิดที่ชัดเจนกลายเป็นความรู้ที่ชัดเจน กล่าวคือ ความรู้ที่ได้มาในขั้นที่ 1 จะถูกนำมาแสดงให้เห็นในรูปแบบที่สามารถเข้าใจได้กว้างหรือครอบคลุมมากยิ่งขึ้น ขั้นตอนนี้เป็นหัวใจสำคัญของกระบวนการสร้างความรู้เพราะเป็นขั้นที่ความรู้ที่เป็นนัยถูกทำให้เป็นความรู้ที่ชัดเจน โดยผ่านการอุปมา การเปรียบเทียบ การใช้ตัวอย่าง การตั้งสมมุติฐาน และการสร้างแนวคิดหรือตัวแบบ ดังนั้นความรู้ที่ถูกสร้างขึ้นในขั้นตอนนี้จึงเรียกว่า “Conceptual Knowledge” หรือความรู้ที่เกี่ยวกับการสร้างความคิดและแนวคิด

3. การรวมเข้าด้วยกัน (Combination : Explicit to Explicit) ในขั้นนี้เป็นการทำให้ความคิดต่าง ๆ เป็นระบบ เพื่อกลายเป็นความรู้ที่แตกต่างกันของความรู้ที่ชัดเจนจะถูกนำมารวมกัน โดยอาศัยการแลกเปลี่ยนของบุคคลเป็นหลัก ความรู้จะเกิดการรวมตัวผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น การพบปะสังสรรค์ การสนทนา เครือข่ายการติดต่อสื่อสารผ่านคอมพิวเตอร์ ดังนั้น ความรู้ใหม่ขององค์กรจึงเกิดขึ้นจากการจัดองค์ประกอบใหม่ของสารสนเทศที่มีอยู่ผ่านการแยกประเภท การเพิ่มเติม และการจัดหมวดหมู่ของความรู้ที่มีความชัดเจน หรือการรวมส่วนต่าง ๆ ที่ไม่ต่อเนื่องของความรู้ที่ชัดเจนเข้าด้วยกันนั่นเอง ความรู้ที่ถกสร้างนี้จึงมีลักษณะที่เรียกว่า “ Systematic Knowledge”

4. กระบวนการรวมเข้าสู่ภายใน (Internalization : Explicit to Tacit) ในขั้นนี้เป็นการรวมของการประมวลความรู้ที่ประจักษ์ชัดเจนกลายเป็นความรู้ที่เป็นนัย กล่าวคือ ความรู้ที่ชัดเจนจากขั้นที่ 3 จะเปลี่ยนกลับไปเป็นความรู้ที่ไม่ชัดเจนอีกครั้งเปรียบเทียบกับ การเรียนรู้จากการกระทำ (Learning by doing) เป็นกระบวนการที่เกิดจากการกระจายความรู้สู่ภายนอก และการรวมเข้าด้วยกัน จะถูกรวบเข้าสู่ความรู้ที่เป็นนัยของบุคคลที่สามารถแบ่งปันกันได้ และจากประสบการณ์เหล่านั้น ความรู้ที่ถูกสร้างขึ้นในลักษณะนี้ที่เรียกว่า “ Operational Knowledge”

Trapp (1999) ได้กล่าวถึงกระบวนการจัดการความรู้ ไว้ 9 ขั้นตอนดังนี้

1. เป้าหมายความรู้
2. การระบุถึงความรู้
3. การจัดหาความรู้
4. การพัฒนาความรู้
5. การกระจายความรู้
6. การใช้ความรู้
7. การเก็บรักษาความรู้
8. การประเมินหรือทบทวนความรู้
9. การควบคุมความรู้

Probst (2000) ได้สรุปกระบวนการจัดการความรู้ที่สำคัญ 6 ประการ ดังนี้

1. การระบุถึงความรู้
2. การจัดหาความรู้
3. การพัฒนาความรู้
4. การแบ่งปันความรู้
5. การใช้ความรู้
6. การเก็บรักษาความรู้

Comings (2001) ได้เสนอที่ศนะว่า กระบวนการจัดการความรู้ ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. การกำหนดความรู้ เป็นขั้นตอนที่เกี่ยวข้องกับการจำแนกชนิดของความรู้ที่ถูกออกแบบ ซึ่งจะเริ่มขึ้นพร้อมกับการตัดสินใจวางกลยุทธ์การแข่งขันที่มุ่งเน้นการจัดการความรู้เพื่อชี้เฉพาะว่า ส่วนไหนที่ความรู้จะสามารถเข้าไปสร้างผลลัพธ์ที่ต้องการได้มากที่สุด

2. การเก็บรวบรวมความรู้ โดยอาศัยเทคโนโลยีที่สามารถเปิดเผยที่สกัดได้จากบุคคล รายงานต่าง ๆ และแหล่งข้อมูลอื่น ๆ และการเก็บรวบรวมความรู้ที่เป็นความรู้ฝังลึกในคน ที่ไม่สามารถนำมาจัดเก็บเป็นหมวดหมู่ในระบบคอมพิวเตอร์ได้ แต่จะได้จากการสนทนา การติดต่อสื่อสาร

3. การแพร่กระจายความรู้ เป็นขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการจัดการความรู้ การแลกเปลี่ยนความรู้การปฏิบัติงานจะก่อให้เกิดการแบ่งปันและถ่ายโอนความรู้และจะถูกเผยแพร่ด้วยวิธีการที่หลากหลาย

Marali (2001) เสนอว่ากระบวนการจัดการความรู้ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. การกำหนดความรู้ ระบุถึงความรู้ที่ต้องการพัฒนา โดยเป็นความรู้ที่ได้จากภายนอกทั้งที่เป็นปัญหาและโอกาสที่จะสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาองค์กรได้

2. การสร้างความรู้ เพื่อให้ได้กลวิธีที่จะใช้ในการแก้ไขปัญหาและเพื่อการพัฒนางาน ความรู้ที่สร้างขึ้นควรเป็นความรู้ใหม่ที่ยังไม่มี และอาจได้มาจากความรู้ที่ฝังลึกในคน โดยอาจใช้วิธีการระดมความคิด หรือวิธีการที่หลากหลายที่ได้ให้ความรู้ประเภทความรู้เปิดเผย

3. การเก็บความรู้ เป็นการนำเอาความรู้ที่ฝังลึกในคนมาจัดในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้สะดวกต่อการใช้ ซึ่งสามารถทำการเปิดเผยข้อมูลได้

4. การแลกเปลี่ยนความรู้ เป็นการนำเอาความรู้ที่ได้ไปเผยแพร่ให้บุคลากรในองค์กรนำไปใช้เพื่อแก้ไขปัญหา หรือการพัฒนางาน

5. การแสวงหาความรู้ใหม่ เป็นการหาความรู้ที่ทันสมัยหรือตามบริบทที่เปลี่ยนแปลงไปแล้วนำมาสร้างสรรค์ความรู้ใหม่

Marquardt (2002) ได้กล่าวถึงกระบวนการจัดการความรู้ ประกอบด้วย

1. การแสวงหาความรู้ (Knowledge Acquisition) องค์การควรแสวงหาความรู้ทั้งภายในและภายนอก ซึ่งมีประโยชน์และมีผลต่อการดำเนินงาน

1.1) การแสวงหาและรวบรวมความรู้จากแหล่งภายในองค์กร
ความสามารถในการเรียนรู้ของบุคคลในองค์กรกลายเป็นปัจจัยสำคัญสำหรับการเพิ่มคุณค่าให้แก่
องค์การได้มาซึ่งความรู้ ได้โดย

(1) การให้ความรู้แก่พนักงาน เช่น การสอนงาน ฝึกอบรม

(2) การเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง และการลงมือปฏิบัติ

(3) การดำเนินการเปลี่ยนแปลงในกระบวนการปฏิบัติงานต่าง ๆ

1.2) การแสวงหาและรวบรวมความรู้จากแหล่งภายนอก เพื่อการเป็นผู้นำ
ในการแข่งขันทางภายใต้สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป องค์กรต้องมีวิสัยทัศน์กว้างไกลเพื่อปรับปรุง
ผลงานและสร้างให้เกิดความคิดใหม่ ๆ อย่างสม่ำเสมอ ต้องอาศัยการปรับใช้ความคิดและสร้างสรรค์
ความก้าวหน้าด้วยข้อมูลสารสนเทศจากสภาพแวดล้อมด้วยวิธีการต่างๆ ดังนี้

(1) การใช้มาตรฐานเปรียบเทียบจากองค์กรอื่น ๆ

(2) การจ้างที่ปรึกษา

(3) การอ่าน ทั้งสิ่งพิมพ์และบทความ การดูโทรทัศน์ วิทยุทัศน์

และภาพยนตร์

(4) การตรวจสอบแนวโน้มทางเศรษฐศาสตร์ สังคมและเทคโนโลยี

(5) การรวบรวมข้อมูลจากลูกค้า คู่แข่งและอื่นๆ

(6) การจ้างพนักงานใหม่

(7) การร่วมมือกับองค์กรอื่น ๆ เพื่อสร้างพันธมิตรและร่วมทุน

2.การสร้างความรู้ (Knowledge Creation) การแสวงหาความรู้เป็นการประยุกต์ใช้
ความรู้โดยทั่วไป การสร้างความรู้เป็นสิ่งที่สร้างสรรค์ขึ้น การสร้างความรู้เกี่ยวข้องกับแรงผลักดัน
การหยั่งรู้ และความเข้าใจอย่างลึกซึ้งที่เกิดขึ้นในแต่ละบุคคล ซึ่งรูปแบบต่าง ๆ ในสร้างความรู้ได้แก่

2.1) ความรู้ที่บุคคลให้ความรู้ที่ตนเองมีอยู่กับผู้อื่น เช่น การทำงานด้วยกัน
อย่างใกล้ชิด

2.2) การนำความรู้ที่องค์กรมีอยู่ผนวกเข้ากับความรู้ของแต่ละบุคคลเพื่อให้เกิด
ความรู้ใหม่ และมีการแบ่งปันทั้งองค์กร

2.3) ความรู้ที่ได้จากการรวบรวมเข้าด้วยกันและสังเคราะห์ความรู้ที่มีอยู่แล้ว
ซึ่งรูปแบบนี้อาจจำกัดอยู่ที่การเน้นสิ่งที่มีอยู่แล้ว

2.4) ความรู้ที่เกิดขึ้นเป็นการภายใน โดยที่สมาชิกขององค์กรค้นพบแนวทางได้เองโดยปริยาย ซึ่งมีกิจกรรมมากมายที่องค์กรสามารถดำเนินการเพื่อสร้างความรู้

2.5) การเรียนรู้โดยการลงมือปฏิบัติ เป็นการทำงานบนปัญหาจริงซึ่งเน้นการได้มาของการเรียนรู้และการนำไปใช้แก้ไขปัญหา

2.6) การแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ

2.7) การทดลอง ซึ่งเป็นการสร้างแรงจูงใจและโอกาสสำหรับการเรียนรู้ วิธีการเรียนรู้แบบนี้จะรวมถึงการพัฒนาผ่านกระบวนการวิจัยและพัฒนา การใช้โครงการนำร่อง

2.8) การเรียนรู้จากประสบการณ์ที่ผ่านมาในอดีต องค์กรการเรียนรู้มีการสร้างความรู้โดยการทบทวนจากความสำเร็จและความล้มเหลวขององค์กร การประเมินอย่างเป็นระบบ การถ่ายโอนและการบันทึกสิ่งที่เรียนรู้แนวทางที่จะให้ประโยชน์ต่อองค์กรต่อไป

3.การจัดเก็บและสืบค้นความรู้ (Knowledge Storage and Retrieval) ในการจัดการความรู้จะต้องพิจารณาวิธีการในการเก็บรักษาและนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ตามความต้องการ องค์กรต้องเก็บรักษาสิ่งที่เป็นความรู้ เช่น การบันทึกเป็นฐานข้อมูล หรือการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรที่ชัดเจน รวมทั้งเกี่ยวกับกระบวนการทางมนุษย์ด้วย เช่น การสร้างและจดจำของปัจเจกบุคคล การเก็บสะสมความรู้ควรคำนึงถึงโครงสร้างและการจัดเก็บควรเป็นระบบที่สามารถค้นหาและส่งมอบได้อย่างถูกต้องรวดเร็ว

การสืบค้นความรู้ เป็นลักษณะของการเข้าถึงสิ่งที่ผู้ใช้ต้องการเพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานต่อไปหรือวิธีการสำหรับการค้นหาความรู้ต่าง ๆ ทั้งในรูปแบบที่เป็นทางการ เช่น การทำห้องสมุดจัดเก็บรายชื่อและทักษะของผู้เชี่ยวชาญ รวมทั้งในรูปแบบที่ไม่เป็นทางการ เช่น เครือข่ายการทำงานตามระดับชั้น การประชุม การฝึกอบรม สิ่งเหล่านี้จะนำไปสู่การถ่ายโอนความรู้ในองค์กร

4.การถ่ายโอนความรู้และการใช้ประโยชน์ (knowledge Transfer and Utilization) การถ่ายโอนความรู้และการนำไปใช้ประโยชน์จากความรู้ เป็นเรื่องเกี่ยวข้องกับกลไกด้านอิเล็กทรอนิกส์ การเคลื่อนที่ของสารสนเทศและความรู้ระหว่างบุคคลหนึ่งไปยังอีกบุคคลหนึ่ง เป็นไปโดยตั้งใจหรือไม่ตั้งใจ

4.1) การถ่ายโอนความรู้โดยตั้งใจ มีวิธีการต่าง ๆ เช่น การสื่อสารด้วยการเขียน การบันทึก จดหมาย การฝึกอบรม การประชุมภายใน การสื่อสารภายในองค์กร เป็นต้น

4.2) การถ่ายโอนความรู้โดยไม่ได้ตั้งใจ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้โดยไม่รู้ตัวหรือเป็นการเรียนรู้อย่างไม่เป็นทางการที่เกิดขึ้นจากการทำหน้าที่ประจำอย่างไม่เป็นแบบแผน เช่น การหมุนเวียนงาน การเล่าเรื่องราวต่อกันมา ขณะทำงาน

Laudon (2012) ได้กล่าวว่ากระบวนการจัดการความรู้ต้องมีวัฒนธรรมองค์กรสนับสนุน กระบวนการถึงจะดำเนินต่อไปได้เรื่อย ๆ ซึ่งจะมีความเชื่อมโยงไปกับเรื่ององค์กรแห่งการเรียนรู้ ซึ่งก็คือองค์กรที่ประกอบด้วยบุคคลที่มีลักษณะที่ใฝ่รู้ที่มีความสำคัญต่อกระบวนการจัดการความรู้เพราะสิ่งเหล่านี้จะทำให้เกิดการสื่อสารอย่างต่อเนื่องและอย่างเปิดใจ

จากการวิเคราะห์กระบวนการจัดการความรู้ของนักวิชาการต่าง ๆ พบว่ามีผู้กำหนดขั้นตอนที่เหมือนกันตั้งแต่ 6 ขั้นตอนขึ้นไปได้แก่ การค้นหาหรือการแสวงหาความรู้ การสร้างความรู้และการพัฒนาความรู้ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การจัดเก็บและรวบรวม การถ่ายโอนและการใช้ประโยชน์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Marquardt และวิจารณ์ พานิช โดย Marquardt กำหนดกระบวนการจัดการความรู้มี 4 ขั้นตอน ได้แก่ การแสวงหาความรู้ การสร้างความรู้ การจัดเก็บและรวบรวม การถ่ายโอนและการใช้ประโยชน์ ส่วนวิจารณ์ พานิช ได้กำหนดกระบวนการจัดการความรู้ไว้ 5 ขั้นตอน คือ การกำหนดเป้าหมาย การสร้างความรู้ การเสาะหาและยึดกุมความรู้ การแลกเปลี่ยนความรู้ การใช้ความรู้ ฉะนั้นในการศึกษาครั้งนี้จึงเป็นการผสมผสานแนวคิดกระบวนการจัดการความรู้ของ Marquardt และวิจารณ์ พานิช ประกอบไปด้วย 1)การแสวงหาความรู้ 2) การสร้างความรู้ 3) การจัดเก็บและรวบรวมความรู้ 4) การถ่ายโอนความรู้ และ 5) การแบ่งปันและการเผยแพร่ความรู้

1.3 เครื่องมือที่ช่วยในการจัดการความรู้

การดำเนินการจัดการความรู้ขององค์กรจะพบว่าการนำเครื่องมือมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการจัดการความรู้ โดยเฉพาะการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้หรือการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้เกิดขึ้น

บดินทร์ วิจารณ์ (2547) ได้กล่าวว่าเครื่องมือช่วยในการจัดการความรู้มีดังนี้

1. ชุมชนนักปฏิบัติ (Community of Practice – CoP) เป็นเครือข่ายความสัมพันธ์ที่ไม่เป็นทางการ เกิดจากความใกล้ชิดความพึงพอใจ ความสนใจและพื้นฐานที่ใกล้เคียงกัน ลักษณะที่ไม่เป็นทางการจะเอื้อต่อการเรียนรู้ การสร้างความรู้ใหม่ ๆ มากกว่าโครงสร้างที่เป็นทางการ

2. การใช้ที่ปรึกษาหรือพี่เลี้ยง (Mentoring Programs) เป็นวิธีการพัฒนาความสามารถของพนักงาน ซึ่งส่วนมากจะเน้นที่พนักงานใหม่ที่ต้องมีการสอนงานอย่างรวดเร็วให้สามารถปฏิบัติงานได้ในเวลาอันสั้น โดยมอบหมายให้พี่เลี้ยงเป็นผู้แนะนำ

3.การทบทวนหลังปฏิบัติ (After Action Review – AAR) คือการอภิปรายเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เพื่อทบทวนว่าเกิดอะไรขึ้น ทำไมจึงเกิดจะรักษาจุดแข็งและปรับปรุงจุดอ่อนอย่างไร ส่งผลให้สมาชิกได้เรียนรู้ทั้งจากความสำเร็จและความล้มเหลว

4.แหล่งผู้รู้ในองค์กร (Center of Excellence – CoF) เป็นการกำหนดแหล่งผู้รู้ในองค์กร สามารถทราบได้ว่าจะสอบถามผู้รู้ได้ที่ไหน อย่างไร

5. เพื่อนช่วยเพื่อน (Peer Assist) เป็นการประชุม ซึ่งเชิญสมาชิกจากทีมอื่นมา แบ่งปันประสบการณ์ ความรู้ ความเข้าใจให้แก่ทีมซึ่งต้องการความช่วยเหลือ

6. ฐานความรู้บทเรียนและความสำเร็จ (Lessons Learned and Best Practices Databases) ได้มีการจัดเก็บองค์ความรู้ที่เกิดจากการประสบความสำเร็จทั้งในรูปแบบความสำเร็จ ความล้มเหลว ข้อเสนอแนะในเรื่องที่สนใจ

7. การเล่าเรื่อง (Story Telling) เป็นการบอกเล่าที่ทำให้ผู้ฟัง มีความรู้สึกเหมือนเป็นส่วนหนึ่งของเรื่องที่เล่ามา มีความต้องการที่จะหาคำตอบเพื่อแก้ปัญหาเรื่องราวความคิดต่าง ๆ ในเรื่องที่เล่านั้นกลายเป็นผู้ฟัง ผู้ฟังมิใช่เป็นเพียงผู้สังเกตภายนอก

8. การเสวนา (Dialogue) เป็นการปรับความคิด โดยการฟังจากผู้อื่นและความหลากหลายทางความคิดที่เกิดขึ้น ทำให้สมาชิกเห็นภาพที่ใกล้เคียงกัน หลังจากนั้นจึงจัดเวทีอภิปราย เพื่อแก้ปัญหาหรือหาข้อยุติ

9. เวทีถามตอบ (Form) เป็นเวทีที่เราสามารถโยนคำถามเพื่อให้ผู้ร่วมอยู่เวทีช่วยกัน ตอบคำถามหรือส่งต่อให้ผู้เชี่ยวชาญอื่นช่วยตอบ

เกศรา รักชาติ (2549) และประพันธ์ ผาสุขยัต (2549) สามารถสรุปเครื่องมือช่วยในการจัดการความรู้ได้ดังนี้

1. การจัดเก็บความรู้และวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศขององค์กรไว้ในรูปของเอกสาร เช่น งานวิจัย ผลงานประจำปี

2. สมุดหน้าเหลือง เป็นแหล่งบันทึกที่มาของความรู้ประเภทความรู้และผู้เชี่ยวชาญในแต่ละด้านขององค์กร เพื่อใช้ในการเชื่อมโยงระหว่างคนใช้ข้อมูลและแหล่งข้อมูลอาจจะอยู่ในรูปของเอกสารหรือสื่อมีเดียก็ได้

3. ฐานความรู้ เป็นการเก็บข้อมูลไว้ในฐานข้อมูลโดยให้ผู้ต้องการใช้ค้นคว้าข้อมูลผ่านระบบอินเทอร์เน็ต เพื่อให้สามารถเข้าถึงข้อมูลได้สะดวกมากขึ้น

4. เวทีสำหรับการแลกเปลี่ยนความรู้ เป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นอย่างเป็นลักษณะอย่างสม่ำเสมอเพื่อเป็นเวทีให้บุคคลมีโอกาสพบปะพูดคุยกระตุ้นให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน เพื่อให้สามารถเกิดการพูดคุยเรื่องต่าง ๆ ตลอดจนช่วยเสริมสร้างการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันระหว่างบุคลากรในองค์กรนั่นเอง

วิจารณ์ พาณิช (2549) ได้เสนอว่าเครื่องมือในการจัดการความรู้จะต้องมีความสำคัญในเรื่องของการจัดการความรู้ ดังนี้

1. การเล่าเรื่อง จะต้องเป็นผู้ฟังเป็นเครื่องมือหลักของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีลักษณะคนพูด ที่พูดออกมาจากใจและมีประสบการณ์ ผู้ฟัง จะต้องเป็นบุคคลที่ฟังอย่างลึกซึ้ง ไม่ตัดสินว่าถูกหรือผิด เมื่อทั้งสองฝ่ายมีการร่วมมือก็จะทำให้การสนทนานั้นผ่านไปอย่างราบรื่นและเกิดการแลกเปลี่ยนความรู้อย่างลึกซึ้งได้

2. การเขียน Blog เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยไม่มีสูตรสำเร็จตายตัวว่าจะต้องเขียนอย่างไร แต่มีเป้าหมายคือเพื่อไว้เป็นการแลกเปลี่ยนความรู้ที่สนใจในเรื่องเดียวกัน อ่านแล้วเกิดความเข้าใจและเป็นประโยชน์ร่วมกัน

3. AAR หรือ After Action Review เป็นเครื่องมือจัดการความรู้ที่เน้นเนื้อหาและงานประจำใช้ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากการทำงานชิ้นเล็ก ๆ เช่น หลังจากการประชุมกันครึ่งชั่วโมง

4. บันไดแห่งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เป็นผังแสดงระดับความสามารถในปัจจุบันกับระดับความปรารถนาที่จะเพิ่มขีดความสามารถของแต่ละองค์กรที่เป็นสมาชิกเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในขีดความสามารถหลักเรื่องใดเรื่องหนึ่ง

5. ตารางแห่งอิสรภาพ เป็นตารางสำหรับประเมินตนเองเปรียบเทียบกับอิสรภาพหัวใจมี 4 ห้องที่สัมพันธ์กันเกี่ยวเนื่อง คือ ขีดความสามารถ เป้าหมายที่พึงประสงค์ การประเมินตนเองและตารางแบ่งขีดความสามารถออกเป็น 5 ระดับ โดยกลุ่มปฏิบัติงานร่วมกันกำหนดเกณฑ์ของระดับขีดความสามารถเองโดยอิงฐานความรู้ที่ชัดเจน เพื่อใช้เปรียบเทียบความสามารถปัจจุบันกับความสามารถที่มุ่งหวัง ใช้ตรวจสอบการเปลี่ยนแปลงขีดความสามารถในอดีตกับปัจจุบันหรือในช่วงเวลาที่ตั้งเป้าหมายไว้

6. ธารปัญญา เป็นผังแสดงการกระจายของระดับขีดความสามารถหลักของกลุ่มต่าง ๆ ที่มาร่วมเป็นเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ระดับขีดความสามารถหลักที่จะนำลงมาในผังจากการประเมินตนเองตามตารางแห่งอิสรภาพของแต่ละคน โดยข้อมูลที่ได้จากการประเมินตนเองจะถูกนำไป plot เป็นเส้นกราฟนั่นเอง

7. พื้นที่ประเทืองปัญญาหรือพื้นที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ หมายถึง พื้นที่สำหรับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ เช่น การมีห้องกาแฟให้คนในองค์กรได้พบปะ ได้ถามหาวิธีแก้ไขของงานบางเรื่องหรือเล่าถึงผลสำเร็จหรือการเรียนรู้ใหม่ ๆ การจัดให้มีการรับประทานอาหารเที่ยงด้วยกันและพูดคุยเรื่องเบาๆ เกี่ยวกับงานหรือการจัดมหกรรมประจำปี นำเสนอผลงานสร้างสรรค์ภายในองค์กร พื้นที่สำหรับการแลกเปลี่ยนความรู้มี 2 ประเภท คือ 1) พื้นที่จริงจัง และ 2) พื้นที่เสมือน

จากการวิเคราะห์สามารถสรุปได้ว่าเครื่องมือที่ช่วยในการจัดการความรู้มีหลากหลายรูปแบบ เช่น ระบบพี่เลี้ยง การเล่าเรื่อง การอบรม เป็นต้น ล้วนมีความสำคัญทั้งสิ้นในการจัดการความรู้ให้เป็นระบบและมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างบุคคลในองค์กรให้เกิดความเข้าใจและรักในการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นในองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.4 ลักษณะและบทบาทของผู้อำนวยความสะดวกตามแนวคิดการจัดการความรู้

สถาบันพัฒนาผู้บริหารการศึกษา (2548) ได้เสนอว่าบทบาทของผู้อำนวยความสะดวกในด้านการจัดการความรู้ มีดังนี้

1. การแลกเปลี่ยนภูมิปัญญาของทรัพยากรมนุษย์
2. จัดให้มีระบบสารสนเทศที่เอื้อต่อการจัดการความรู้
3. การฝึกอบรมให้บุคลากรมีความรู้ ความเข้าใจเรื่องการจัดการความรู้
4. มีระบบการให้ขวัญและกำลังใจแก่ผู้ที่มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้
5. มีสื่อสารการจัดการความรู้ในองค์กรอย่างต่อเนื่อง
6. มีฐานข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความรู้
7. มีการสร้างวัฒนธรรมการทำงานให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้
8. มีการจัดมุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้
9. มีเครือข่ายแลกเปลี่ยนความรู้
10. นำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในการทำงาน
11. มีการส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ประพันธ์ ผาสุขยิต (2549) ได้กล่าวว่า ผู้ที่มีบทบาทในการอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ ของพนักงานและการจัดการความรู้จะต้องมีลักษณะด้วยกัน 10 ประการ ดังนี้

1. จะต้องขยันฝันเรื่องการจัดการความรู้ให้กับผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานได้
2. ออกแบบกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในหน่วยงานได้
3. สามารถสร้างบรรยากาศที่ดี มีความเป็นกันเอง ทำให้กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ลื่นไหลเป็นธรรมชาติ
4. เป็นผู้ที่มีทักษะในการตั้งคำถาม จับและสรุปประเด็น
5. รู้จักเครื่องมือช่วยพัฒนาการเรียนรู้ที่หลากหลาย สามารถเลือกเครื่องมือได้เหมาะสมกับบริบทและกลุ่มเป้าหมาย
6. สามารถนำ IT ประยุกต์ใช้ในกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และใช้เผยแพร่ความรู้ได้อย่างเป็นระบบ

7. สามารถวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ทั้งในเชิงวัฒนธรรมองค์กรทั้งก่อนและหลัง

8. สามารถคอยประเมินการทำงานเป็นระยะ สามารถนำข้อมูลย้อนกลับมาใช้ปรับปรุงในการทำงาน

9. สามารถผลักดันให้เกิดเครือข่ายในลักษณะของชุมชนนักปฏิบัติ

10. จะต้องรู้จักให้รางวัล การยกย่องชมเชยเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการแลกเปลี่ยนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

วิจารณ์ พานิช (2549) จะต้องดำเนินการในเรื่องต่อไปนี้

1. จัดให้มีกระบวนการร่วมกันออกแบบระบบการจัดการความรู้ขององค์กร
2. ออกแบบให้ระบบที่มีชีวิต คือ มีการก่อตัว มีการขยายตัว เติบโต เพิ่มขีดความสามารถอย่างต่อเนื่อง

3. ออกแบบให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมองค์กรที่มีอยู่และค่อย ๆ ปรับวัฒนธรรม
4. ออกแบบให้การจัดการความรู้ ไม่เป็นภาระที่เพิ่มขึ้น
5. ออกแบบการใช้ทรัพยากรเสริมกิจกรรมการจัดการความรู้ ให้เกิดผลดีในงานประจำและมีการออกแบบให้มีทีมแกนนำ

6. ออกแบบให้ระบบการจัดการความรู้ กิจกรรมและผลลัพธ์อยู่ในประชุมของผู้บริหารเสมอ

7. จัดพื้นที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างเป็นระบบ ทั้งพื้นที่จริงและพื้นที่เสมือน
8. ส่งเสริมให้บุคลากรของหน่วยงานได้มีโอกาสเรียนรู้จากภายนอก
9. ค้นหาเลือกทีมงานจากหลายสังกัดที่เหมาะสมมาร่วมกันทำ การจัดการความรู้
10. จัดบรรยากาศการทำงานให้มีความคิดสร้างสรรค์ในการทำงานของตน มีอิสระในการคิดปรับปรุงงานของตน

11. ส่งเสริมการทำงานเป็นทีมทุกระดับ

12. จัดระบบ ICT ที่ส่งเสริมและอำนวยความสะดวกในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

ปฐมพงศ์ ศุภเลิศ (2550) กล่าวถึงบทบาทของผู้อำนวยความสะดวกไว้ดังนี้

1. บทบาทนำในฐานะผู้สร้างนวัตกรรมใหม่ ทุกคนต้องมีภาวะผู้สร้างการเปลี่ยนแปลง นำวิธีการ กระบวนการใหม่ ๆ มาปรับใช้ รวมทั้งสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการทำงาน ตลอดจนให้กำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติงาน เป็นแรงสนับสนุนต่อการบรรลุผลการดำเนินการจัดการความรู้

2. ให้การสนับสนุนการศึกษาวิจัย การทดลองเรียนรู้ และการสนับสนุนให้บุคลากรมีโอกาสเรียนรู้ข้ามสายงานสร้างความสัมพันธ์ ซึ่งจะเป็ปัจจัยเอื้อให้เกิดการเรียนรู้นับเป็นการสร้างคนที่มีคุณภาพ

3. บทบาทสำคัญในการสนับสนุนและปรับปรุงคุณภาพการทำงานอย่างต่อเนื่อง มีกระบวนการบูรณาการ และมีส่วนร่วมเพื่อสร้างบรรยากาศการเรียนรู้

Crawford (2012) กล่าวถึงทักษะเพื่อความสำเร็จในการจัดการความรู้ในศตวรรษที่ 21 ว่าเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลว เหมือนดังที่ Linda Darling-Hummond กล่าวว่า “ผู้บริหารที่มีความสามารถไม่ได้มีมาแต่เกิด แต่สามารถพัฒนาขึ้นได้” ซึ่งต้องอาศัยการฝึกอบรมในทักษะที่สำคัญ ๆ เช่น

1. คาดหวังสูง ผู้นำจะต้องมีวิสัยทัศน์จะมุ่งความสำเร็จและใช้ความพยายามเพื่อให้บรรลุผลในความเชื่อมั่น

2. ให้ความสำคัญกับจุดมุ่งหมายพื้นฐาน ควรให้ความสำคัญกับสถานที่ แหล่งเรียนรู้ การเรียนรู้จึงเป็นจุดมุ่งหมายพื้นฐาน

3. ความสามารถพิเศษในการแก้ไขปัญหาแบบร่วมมือที่จะนำไปสู่การสร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ

4. มีจิตมุ่งสร้างสรรค์ ให้ความสำคัญกับเทคโนโลยีและนำเอาสิ่งเหล่านี้มาประยุกต์ใช้ในการเรียนรู้

5. ความสามารถในการแปลงข้อมูลได้อย่างรวดเร็ว นำสู่การปฏิบัติและประเมินผลเพื่อวัดผลสำเร็จ

6. ความสามารถในการบริหารเวลาและความใส่ใจ

Education (2013) ได้เสนอโมเดลบทบาท/ภาวะผู้นำทางการจัดการความรู้ ว่าเป็นโมเดลที่กล่าวถึง คุณภาพ (Qualities) ความรู้ (Knowledge) และทักษะ (Skills) ของผู้นำที่มีความจำเป็นต่อการจัดการความรู้ในศตวรรษที่ 21 ที่จะต้องรับความผิดชอบต่อการนำ

1. ปรับปรุงผลลัพธ์ของผู้เรียนทุกคน

2. ริเริ่มเจือปนใจที่มีผลการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ

3. สสำรวจและสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วม และการเรียนรู้แนวใหม่

4. พัฒนาโรงเรียนเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้
5. การสร้างเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และความสำเร็จ
6. พัฒนาคอนอื่นให้เป็นผู้นำ ซึ่งโมเดลภาวะผู้นำดังกล่าว ระบุความสัมพันธ์เป็นแกนกลาง มีพื้นที่ปฏิบัติ กิจกรรมภาวะผู้นำ และคุณภาพของภาวะผู้นำที่มีประสิทธิผล ดังรายละเอียดต่อไปนี้

6.1 ความสัมพันธ์ (Relationships) เป็นความสัมพันธ์เชิงพหุทั้งในแนวตั้งและแนวนอนโดยที่ความสัมพันธ์นี้จะต้องอยู่บนพื้นฐานของความไว้วางใจ (Trust) ที่ผู้นำจะต้องสร้างให้เกิดขึ้นโดย

1. แสดงความใส่ใจและสร้างแรงบันดาลใจให้แก่ผู้อื่นที่ตนเองนำกระตุ้นให้พวกเขาแสดงบทบาทใหม่ ๆ และจัดโอกาสให้มีการพัฒนาวิชาชีพ
2. ส่งเสริมสนับสนุนสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ด้วยทรัพยากรที่เหมาะสม
3. มีการประเมินผลงานที่เปิดเผยและโปร่งใส
4. มีการสังเกตชั้นเรียน
5. มีส่วนร่วมในการพัฒนาวิชาชีพ
6. กระตุ้นให้มีการผลิตนวัตกรรมเพื่อพัฒนาการเรียนรู้

6.2 พื้นที่การปฏิบัติ (Area of practice) มีดังนี้

1. วัฒนธรรม (Culture) ผู้นำจะต้องสนับสนุนให้มีการสร้างวัฒนธรรมในทางบวก และเอื้อต่อการเรียนรู้ของทุกคน ซึ่งกระทำโดย
  - 1) ทำให้มั่นใจได้ว่าปฏิบัติการทางความรู้มีความครอบคลุม
  - 2) ทำให้มั่นใจได้ว่าภาษา อັตลักษณ์ รวมทั้งวัฒนธรรมของผู้เรียนและครอบครัวได้รับการยอมรับ
  - 3) ทำให้มั่นใจได้ว่ามีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาและการปฏิรูปเป้าหมายร่วม
  - 4) ทำให้มั่นใจได้ว่ามีการจัดสภาพแวดล้อมที่ดีและปลอดภัย
  - 5) สนับสนุนการปฏิบัติที่จะทำให้ผู้เรียนประสบผลสำเร็จในการเรียนรู้
  - 6) สร้างตัวแบบการปฏิบัติที่ท้าทายและมีคุณค่า

7) ริเริ่มโอกาสลองความสำเร็จและความก้าวหน้าของ

ผู้เรียน

2. ศาสตร์การสอน (Pedagogy) เป็นความรู้เพื่อส่งเสริมต่อการเรียนรู้ของทีม ซึ่งอาจกระทำได้ ดังนี้

1) สร้างต้นแบบการปฏิบัติการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพสำหรับทุกคน

2) แสดงบทบาทการนำในการวางแผน การพัฒนาและประเมินผล

3) แสดงบทบาทในการพัฒนาให้ก้าวทันกับทฤษฎีการเรียนรู้

3. ระบบ (System) เป็นการสร้างสรรค์ระบบและเงื่อนไขการทำงานที่จะช่วยให้บุคลากรสามารถทำงานกันได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดการเรียนรู้ ซึ่งผู้นำมีบทบาทปฏิบัติงานในกรณี ดังนี้

1) การวางแผนงาน การจัดสรรทรัพยากร การจัดการเวลาและการดำเนินโครงการต่าง ๆ

2) การติดตามผลงานของผู้เรียนโดยการประเมินผล การรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

4. ความเป็นหุ้นส่วนและเครือข่าย (Partnership and Network) เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ ทั้งภายในและภายนอกในกรณีเครือข่ายภายใน สร้างความเชื่อมโยงระหว่างวิชา รวมทั้งสร้างความสัมพันธ์และวิธีการปฏิบัติที่สนับสนุนการเรียนรู้ ในกรณีเครือข่ายภายนอกเป็นการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เช่น

1) การเข้าร่วมสัมมนา และการร่วมเป็นกรรมการ

2) สร้างเครือข่ายระหว่างองค์กรเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดและแนวทางปฏิบัติ

3) พัฒนาเครือข่ายในชุมชนที่กว้างขึ้นด้วยสื่อท้องถิ่น (Local Media) เพื่อนำเสนอผลงาน

6.3 กิจกรรมภาวะผู้นำ (Leadership Activities) ประกอบด้วย

1. นำการเปลี่ยนแปลง (Leading Change) เป็นการบริหารเพื่อความเปลี่ยนแปลงทั้งในฐานะผู้ริเริ่มหรือส่งเสริมการมีส่วนร่วมต่อการเปลี่ยนแปลงใด ๆ ดังนี้

1) สารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับการนำวิสัยทัศน์และยุทธศาสตร์ สู่อำนาจปฏิบัติ

การประเมินผล

2) สารสนเทศเกี่ยวกับวิธีการสอน การเรียนรู้ และ

3) ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการเปลี่ยนแปลงและ

การตอบสนองของบุคลากรต่อการเปลี่ยนแปลง

4) เข้าใจถึงความเชื่อเพื่อช่วยเหลือให้นำเอาวิธีการใหม่ ๆ

มาใช้

- 5) ความสัมพันธ์บนพื้นฐานความไว้วางใจกัน
- 6) ตระหนักถึงศักยภาพของผู้เรียนต่อการเปลี่ยนแปลง
- 7) ยุทธศาสตร์เพื่อเอาชนะสิ่งต่อต้านการเปลี่ยนแปลง

2. แก้ปัญหา (Problem-solving) อาจเป็นปัญหาในงานประจำ ซึ่ง

สนับสนุนผู้นำสามารถสนับสนุนต่อการแก้ไขปัญหาโดยใช้หลักการทำงานแบบมีส่วนร่วม และแบบยึด

เหตุการณ์เป็นฐาน (Evidence-based approach) มีการศึกษาในรายละเอียด การทดสอบสมมติฐาน

และการวิเคราะห์ด้วยนวัตกรรมใหม่ ๆ

6.4 คุณภาพของภาวะผู้นำที่มีประสิทธิผล (Qualities of effective leadership)

เป็นคุณภาพที่สนับสนุนต่อการพัฒนาการเรียนรู้ ได้แก่

1. มีคุณธรรม
2. มีความเชื่อมั่นในตนเอง
3. เป็นผู้เรียนรู้
4. นำทางและสนับสนุน

จากการวิเคราะห์สามารถสรุปได้ว่าบทบาทของผู้อำนวยความสะดวกตามแนวคิดการจัดการ

ความรู้นั้นจะต้องสามารถสร้างบรรยากาศที่ดี มีความเป็นกันเอง ทำให้กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

อีกทั้งเป็นผู้ออกแบบกระบวนการเรียนรู้และสร้างความเข้าใจในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของคนใน

องค์กรได้ ซึ่งจะถือว่าเป็นลักษณะสำคัญของผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ในภาพของการจัดการ

ความรู้

1.5 ตัวอย่างรูปแบบการจัดการความรู้

รูปแบบการจัดการความรู้ เป็นการอธิบายถึงปัจจัยองค์ประกอบ และกระบวนการของการจัดการความรู้ ทั้งนี้รูปแบบการจัดการความรู้ไม่มีรูปแบบที่แน่นอนตายตัว ขึ้นอยู่กับมิติของการตีความ รวมถึงบริบทและสภาพแวดล้อมทางด้านสังคม จากการศึกษาในรูปแบบการจัดการความรู้จากหนังสือ วารสาร หรือเว็บไซต์ จะพบว่าข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการความรู้มากมาย ซึ่งจะพบว่าความรู้นั้นมีหลากหลาย ดังนั้นในที่นี้จะขอยกตัวอย่างรูปแบบการจัดการความรู้ ดังนี้

1. รูปแบบการจัดการความรู้ของบริษัทซีร็อกซ์ (ศรีไพร ศักดิ์รุ่งพงศากุล, 2549)

ในสหรัฐอเมริกา ได้มีการนำเอารูปแบบการจัดการความรู้ของของบริษัทซีร็อกซ์มาใช้จนประสบความสำเร็จและในประเทศไทยก็ได้นำเอารูปแบบนี้มาใช้เป็นกรอบคิดในการจัดการความรู้ด้วย เช่น โรงพยาบาลศิริราช บริษัท ทู คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) ซึ่งประกอบด้วย 6 กระบวนการ ดังนี้

1) การจัดการเปลี่ยนแปลงและพฤติกรรม องค์ประกอบนี้เป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ยาก ในองค์กรจะต้องมีการจัดตั้งทีมงานเพื่อหน้าที่วางแผนและจัดกิจกรรมต่าง ๆ และต้องสร้างบรรยากาศที่เปิดโอกาสให้เกิดการเรียนรู้ ลองผิดลองถูกจนเอาความคิดสร้างสรรค์มาปฏิบัติ

2) การสื่อสาร ต้องคำนึงถึงปัจจัยหลัก 3 อย่าง ได้แก่ เนื้อหาของเป้าหมายเรื่องที่ต้องการสื่อสาร กลุ่มเป้าหมายที่ต้องการสื่อสารและช่องทางในการสื่อสาร

3) กระบวนการและเครื่องมือ สามารถเลือกใช้ได้เหมาะสมกับบริบท เช่น การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้

4) การฝึกอบรมและการเรียนรู้ เพื่อให้การจัดการความรู้ประสบความสำเร็จ จำเป็นต้องมีการฝึกอบรมในกลุ่มเป้าหมายที่จำเป็น และต้องส่งเสริมให้กลุ่มเรียนรู้ด้วยตนเอง

5) การวัดผล จะเปลี่ยนไปตามพัฒนาการของการเรียนรู้

6) การยกย่องชมเชยและให้รางวัล จะช่วยสร้างจูงใจให้กับผู้ปฏิบัติงานให้มีความกระตือรือร้นในการพัฒนางานมากขึ้น

2. รูปแบบการจัดการความรู้ โมเดลปลา (ประพันธ์ ผาสุกยัด, 2549b)

สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคมไทย (สคส.) ได้พัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ให้เข้ากับบริบทสังคมไทยที่เรียกว่า โมเดลปลา ที่แบ่งออกเป็น 3 ส่วนคือ ส่วนหัวปลา ส่วนตัวปลาและส่วนหางปลา มีรายละเอียดดังนี้

1) ส่วนหัวปลาคือส่วนของเป้าหมายของการจัดการความรู้ (Knowledge Vision) เป็นส่วนที่จะต้องมีการวิสัยทัศน์หรือทิศทางในการจัดการความรู้

2) ส่วนตัวปลาคือส่วนของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Knowledge Sharing) ซึ่งถือว่าเป็นหัวใจสำคัญในกระบวนการจัดการความรู้เนื่องจากเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการสร้างเหตุปัจจัยที่ทำให้คนมีใจให้แกกันและกัน

3) ส่วนหางปลาหมายถึงตัวเนื้อความรู้ที่เก็บสะสมไว้เป็นคลังความรู้ (Knowledge Assets) โดยอาจใช้การเล่าเรื่อง ใช้กรณีศึกษาและมีการใช้ชื่อบุคคลอ้างอิงหรือแหล่งข้อมูล ส่วนหางปลาเป็นส่วนที่เทคโนโลยีการสื่อสารและสารสนเทศเข้ามามีส่วนช่วยค่อนข้างมาก เพราะการจัดการความรู้ในแต่ละพื้นที่จะแตกต่างกันออกไป บางแห่งอาจเน้นที่การแลกเปลี่ยนเรียนรู้หรือในบางหน่วยงานอาจเน้นที่คลังความรู้และการใช้ ICT ก็จะมีส่วนหางปลาที่ใหญ่กว่าส่วนอื่น

3. รูปแบบการบริหารจัดการความรู้ ก้านกล้วยโมเดล (พรรณี สนวนเพลง, 2552)

ก้านกล้วยโมเดลเป็นกระบวนการจัดการความรู้เสมือนตัวช้าง ที่เกิดจากการพัฒนาของ ผศ.ดร. พรรณี สนวนเพลง เพื่อช่วยให้เกิดความเข้าใจได้ง่ายขึ้น โดยในแต่ละส่วนของช้างนั้นมีหน้าที่และ มีความสำคัญเท่าเทียมกัน จะขาดส่วนใด ส่วนหนึ่งไม่ได้ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1) ส่วนลำตัวของช้าง ซึ่งมีขนาดใหญ่ และมีกิจกรรมมากมายที่ต้องทำจึงเปรียบเสมือนกระบวนการจัดการความรู้

2) ส่วนหัวของช้าง นับว่ามีความสำคัญมาก เช่น มีไว้บรรจุสมองเพื่อควบคุมการทำงานของร่างกาย เปรียบเสมือนฐานข้อมูลความรู้ และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ขององค์กร

3) ส่วนงวงช้าง เป็นอวัยวะที่ดูคน้ำ เปรียบเสมือนการเสาะแสวงหาและการถอดความรู้จากคนและจากข้อมูลแหล่งต่าง ๆ

4) งาช้าง เป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงลักษณะของช้าง เปรียบเสมือนภาวะผู้นำในองค์กรที่จะต้องเห็นและสนับสนุนการจัดการความรู้

5) ตาของช้าง เปรียบเสมือนวิสัยทัศน์ ที่จะต้องมีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการความรู้

6) ขาทั้งสี่ข้างของช้างเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ เปรียบเสมือนวัฒนธรรมองค์กร การสื่อสาร การพัฒนา ผู้ทำหน้าที่ในการจัดการความรู้และการวัดประเมินการจัดการความรู้

7) หางของช้าง เปรียบเสมือนเทคโนโลยีคอยขับเคลื่อนให้การจัดการความรู้ประสบความสำเร็จ

4. รูปแบบการสร้างความรู้ SECI Model (Nonaka, 1999)

รูปแบบการจัดการความรู้เป็นแนวคิดของ Nonaka และ Takeuchi ศาสตราจารย์มหาวิทยาลัย Hitotsubashi ผู้มีบทบาทสำคัญต่อแนวคิดการจัดการความรู้ญี่ปุ่น และกลายมาเป็นที่นิยมในตะวันออกโดยให้ความสำคัญกับการสร้างความรู้องค์กร ซึ่ง Nonaka ได้อธิบายถึงการสร้างความรู้ในหน่วยงานต่าง ๆ ว่าเป็น การสังเคราะห์หรือหลอมรวมความรู้ที่ขัดแย้งกับความรู้ที่ฝังลึกยกระดับขึ้นไป เป็นความรู้ที่สูงขึ้นโดยผ่านกระบวนการ 4 ส่วน ที่เรียกว่า “เซกิ” (SECI) การสร้างความรู้ใน 4 ลักษณะ ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) กระบวนการขัดเกลาทางสังคม เป็นการแบ่งปันและการสร้าง Tacit Knowledge ด้วยการสื่อสารระหว่างกันในเรื่องที่เป็นความรู้ฝังลึกของผู้สื่อสารกัน ซึ่งเป็นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ตรง เพราะประสบการณ์อาจเกิดจากการสังเกต การลอกเลียนแบบ การฝึกหัดและฝึกฝนจากผู้เชี่ยวชาญและลงมือปฏิบัติ ดังนั้นความรู้ที่สร้างขึ้นนี้จึงเป็นลักษณะเห็นพ้องต้องกัน ดังนั้น กระบวนการขัดเกลาทางสังคม เป็นการมีปฏิสัมพันธ์ที่เกิดการถ่ายทอดความรู้ โดยการพบปะสนทนา การทำงานกับผู้อื่นในสถานเดียวกัน

2) กระบวนการกระจายสู่ภายนอก เมื่อมีการแบ่งปันข้อมูลด้วยกระบวนการทางสังคมดังกล่าวแล้ว จะทำให้เกิดความคิดใหม่ ๆ ที่เปิดเผยออกมาและควรได้มีการเปลี่ยนให้เป็นรูปของภาษา หรืออาจกล่าวได้ว่าความรู้ในขั้นที่ 1 จะถูกนำมาแสดงให้เห็นในรูปแบบที่เข้าใจได้กว้างหรือครอบคลุมยิ่งขึ้น โดยผ่านการอุปมาอุปมัย เปรียบเทียบ การใช้ตัวอย่าง สาธิต

3) การรวมเข้าด้วยกัน เป็นขั้นตอนที่มีการรวมตัวอย่างที่ได้เรียนรู้เข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ ซึ่งทำให้เกิดความรู้ใหม่ การเกิดความรู้ใหม่ขององค์กรจึงเกิดขึ้นจากประกอบใหม่ของสารสนเทศที่มีอยู่ผ่านการแยกประเภท การเพิ่มเติม การประกอบเข้าด้วยกัน การจัดหมวดหมู่ของความรู้ให้เป็นระบบ

4) กระบวนการสร้างเข้าสู่ภายใน ซึ่งเป็นการนำเอาความรู้ไปปฏิบัติทำให้มีการเปลี่ยนแปลง Explicit Knowledge ให้เป็น Tacit Knowledge เทียบได้กับการเรียนรู้จากการกระทำ หรือความรู้เชิงปฏิบัติ

5. รูปแบบวงจรชีวิตการจัดการความรู้ (Vail, 2000)

รูปแบบแนวคิดวงจรการจัดการความรู้ คือ แรงงานความรู้จะเป็นตัวกระตุ้นให้บุคคลสร้างความรู้ใหม่ ปรับปรุงความรู้เก่า และนำความรู้ทำให้เกิดคุณค่าความรู้ที่ได้มาแหล่งความรู้ภายนอก แหล่งความรู้ภายในและได้มาจากการสร้างขึ้นโดยผู้ใช้ มีการนำความรู้ที่ได้มาจัดระเบียบแล้วไปรักษาไว้ นำไปตรวจสอบ กลั่นกรอง แล้วนำความรู้ที่กลั่นกรองไปสังเคราะห์ กลายเป็นความรู้เชิงบูรณาการ มีการนำเอาความรู้ขึ้นไปแบ่งปันแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันระหว่างผู้ใช้ ทำให้ความรู้อย้อนกลับมาสู่ผู้ใช้ใหม่ ความรู้อย้อนกลับส่วนหนึ่งถึงนำไปปรับปรุงแก้ไข ส่วนหนึ่งนำไปกลับเป็นฐานความรู้ใหม่ และอีกส่วนหนึ่งถึงนำไปสร้างคุณค่า หมุนเวียนเช่นนี้ไปอย่างต่อเนื่อง

6.รูปแบบการจัดการความรู้โมเดลธุรกิจใหม่ (มงคลชัย วิริยะพินิจ, 2556)

การจัดการความรู้โมเดลธุรกิจใหม่นับเป็น “นวัตกรรมทางความคิด” ที่หมายถึงความคิดสร้างสรรค์ในโมเดลธุรกิจใหม่ ๆ ต่างที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความรู้ ได้แก่

6.1 google.com ถือเป็น search engine ชั้นเยี่ยมสำหรับนักท่องเที่ยวอินเทอร์เน็ตในปัจจุบัน เพราะ google เป็นที่ที่เราสามารถหาความรู้ได้แทบทุกเรื่อง และด้วยเหตุผลนี้เองจึงกลายเป็นเวทีโลกอินเทอร์เน็ตขนาดใหญ่ที่ตอบสนองความต้องการในด้านความรู้ และที่สำคัญความรู้ที่วางนั้นมักจะเป็นประเภท Just-in-time Knowledge ที่คนเข้ามาหาข้อมูลความรู้มากมายอย่างเห็นได้ชัด

6.2 youtube.com ที่มีลักษณะ search engine คล้ายกับ google เพียงแต่ความรู้หรือข้อมูลที่นำเสนอใน youtube นั้นจะอยู่ในรูปแบบของคลิปวิดีโอ อย่างไรก็ตามก็ถือว่าเป็นประเภทหนึ่งของธุรกิจโมเดลที่ขายโฆษณา โดยอาศัยกลุ่มคนจำนวนมากเข้ามาใช้บริการโดยที่ไม่คิดค่าใช้จ่าย และบริการดังกล่าวที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการจัดการความรู้ถือว่าเป็นเวทีขนาดใหญ่ที่มีการจัดการ และยังเป็นเวทีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันได้เป็นอย่างดี ที่สำคัญ youtube สามารถทำให้เกิดชุมชนได้ในทางอ้อมและส่งเสริมให้คนได้เรียนรู้ในสิ่งที่อยากรู้จริง ๆ

6.3 pantip ถือเป็นเว็บไซต์ที่อาศัยเทคโนโลยีที่เรียกว่า “เว็บบอร์ด” หรือทางวิชาการเรียกว่า Asynchronous online discussion board หมายถึงสามารถพิมพ์ข้อความลงไปบนบอร์ดเมื่อใดหรือที่ไหนก็ได้ ซึ่งภายในแบ่งออกเป็นคาเฟ่ต่าง ๆ ตามความสนใจของคนที่เข้ามาเยี่ยมชม สิ่งที่เกิดขึ้นในคาเฟ่เหล่านั้นถือว่าเป็นการสร้างชุมชนที่ก่อตัวจากคนที่สนใจในเรื่องเดียวกัน และสามารถแบ่งปันความรู้ใหม่ๆ จนกลายเป็นการเรียนรู้ที่ไม่มีสิ้นสุด

สรุปได้ว่าความรู้ใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นนั้นจะต้องมีการปฏิสัมพันธ์ระหว่างความรู้ที่เปิดเผยหรือความรู้ฝังลึกในลักษณะวงจรดังนี้

- 1) การแลกเปลี่ยนความรู้ฝังลึก เกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์ การฝึกโดยการทำงานร่วมกัน
- 2) การเปลี่ยนความรู้ฝังลึกไปเป็นความรู้เปิดเผย โดยการนำเอาความรู้ฝังลึกออกมานำเสนอในรูปแบบของการเล่าเรื่อง การเปรียบเทียบ
- 3) การแลกเปลี่ยนความรู้ที่เปิดเผยในรูปแบบของเอกสาร การประชุม ตำรา
- 4) การเปลี่ยนความรู้ที่เปิดเผยไปเป็นความรู้ที่ฝังลึก อาจเป็นความรู้ที่ลุ่มลึกขึ้น การมีความรู้ที่เปิดเผยเป็นความรู้ที่เป็นรูปธรรม เรียนรู้ง่าย เข้าใจง่าย จะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ที่เปลี่ยนความรู้ที่ฝังลึกและเพิ่มระดับความลุ่มลึก

1.6 กลยุทธ์สำหรับการจัดการความรู้

วิจารณ์ พานิช (2555) จินตนา สุจกานันท์ (2556) และพินสุดา สิริธรังสี (2552) ได้เสนอยุทธศาสตร์สำหรับการจัดการความรู้ในกระแสของโลกในศตวรรษที่ 21 ไว้ 7 ประการ ดังนี้

1. โลกเทคโนโลยี (Technologicalization) บทบาทและความสำคัญของเทคโนโลยีจะมีมากขึ้น เนื่องจากจะเข้าไปมีส่วนในการทำงานของมนุษย์มาก โดยเฉพาะเทคโนโลยีข่าวสารและคมนาคม ส่วนคนที่ทำงานในเชิงเทคโนโลยีในเชิงความรู้มากขึ้นและทำงานในลักษณะของการคิดและพัฒนาผลผลิตใหม่ ๆ มากขึ้น

2. โลกของเศรษฐกิจและการค้า (Commercialization & Economy) การเติบโตทางเทคโนโลยีจะทำให้เกิดผลผลิตทางเทคโนโลยีมากขึ้น อันจะนำไปสู่การค้าขายสินค้าเก่าและสินค้าใหม่จากตะวันตก ชีวิตของคนรุ่นใหม่จึงหนีไม่พ้นเศรษฐกิจที่เน้นการค้าขายเป็นหลักจึงมีผลต่อทักษะของผู้เรียนรุ่นใหม่มาก

3. โลกาภิวัตน์กับเครือข่าย (Globalization and Network) โดยรูปแบบจะเปลี่ยนเป็นโลกาภิวัตน์ใหม่ที่เป็นกระแสโลกาภิวัตน์ตะวันออกมากขึ้น รวมทั้งเรื่องของเครือข่ายที่จับมือกันเองในกลุ่มเดียวกัน เป็นต้น ทำให้คนในยุคศตวรรษที่ 21 ต้องมีการร่วมกันมากขึ้น และสื่อความหมายใหม่ ๆ ให้กับสังคม ซึ่งปรากฏการณ์ที่เห็นได้ชัดของความท้าทายในอนาคต 4 ประการอันเกิดความท้าทายใหม่ของโลก คือ

- 3.1 การพึ่งพาในระดับโลกจะมีมากขึ้นทั้งในการดำเนินชีวิตและแก้ไขปัญหาของโลก

- 3.2 การเป็นพลเมืองของโลกดิจิทัล และการเป็นประชาธิปไตย

3.3 ความต้องการผู้ประกอบการที่มีความคิดสร้างสรรค์และเป็นที่ต้องการบุคลากรในอนาคตที่สร้างและทำงานใหม่ ๆ ขึ้น

3.4 ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่เปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะความสัมพันธ์แบบออนไลน์ ซึ่งในโลกเทคโนโลยีเครือข่ายต้องการผู้ประกอบการที่มีความสร้างสรรค์มากขึ้น

4. สิ่งแวดล้อมและพลังงาน (Environmentalization & Energy) ความสนใจและการเรียนรู้ในสิ่งแวดล้อมจะมากขึ้นในศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาต่างๆ เพราะการเรียนรู้และแก้ปัญหาเหล่านี้ต้องการเป็นการช่วยเหลือหรือร่วมกันทำงานมากขึ้น

5. ความเป็นเมือง (Urbanization) ความเป็นเมืองจะเกิดขึ้นชัดเจนในอนาคต สภาพแวดล้อมและชุมชนที่มองจากภายนอกจะมีลักษณะเป็นชุมชนชนบท สิ่งที่มาคือ เศรษฐกิจและชีวิตสมัยใหม่ที่ยึดโยงอยู่กับการค้าและบริการที่ตั้งอยู่บนวิถีชีวิตสมัยใหม่ที่ต้องอาศัยเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ ๆ มากขึ้น

6. คนอายุยืนขึ้น (Ageing & Health) ความก้าวหน้าทางยา การรักษาพยาบาลและความรู้เรื่องการดูแลสุขภาพทำให้คนอายุยืนขึ้น

7. อยู่กับตัวเอง (Individualization) คนในอนาคตจะมีความเป็นตัวเองมากขึ้น และสามารถพึ่งพาตนเองในด้านการแสวงหาความรู้ใหม่ ที่มีความทันสมัย สอดคล้องกับบริบทที่เปลี่ยนแปลงไป

ไพฑูรณ์ สินลาร์ตัน (2557) ได้เสนอแนวโน้มนการจัดการความรู้ในศตวรรษที่ 21 ไว้ 7 ประการสำคัญ ดังนี้

1. เรียนรู้แนวคิดและลักษณะสังคมไทยอย่างวิเคราะห์วิจารณ์ การก้าวเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 เราจะต้องศึกษาแนวคิดและวัฒนธรรมไทยอย่างลึกซึ้งมากขึ้น เพื่อเราสามารถเรียนรู้และอยู่ในสังคมยุคใหม่อย่างเท่าทันและติดตามการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเพียงพอ

2. เข้าใจวัฒนธรรมอาเซียนและวัฒนธรรมตะวันตกในเรื่องที่ผ่านมาและผลกระทบ ความรู้สมัยใหม่สังคมไทยแล้วต้องติดตาม และเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงสมัยใหม่ได้อย่างลึกซึ้งทั้งในเชิงที่มาและผลกระทบได้ด้วย

3. รู้จักตนเองพร้อมมองคุณค่าที่แท้ของสิ่งของและนวัตกรรม การรู้จักตนเองเป็นสิ่งสำคัญเพราะจะทำให้เราสามารถแสวงหาความรู้และพัฒนาตนเอง การอยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างเข้าใจควบคู่กับการรู้จักคุณค่าที่แท้ของสิ่งรอบรู้ว่ามีคุณค่าอย่างไร ฉะนั้นการพัฒนาความสามารถในเชิงคิดวิเคราะห์วิจารณ์ (Analytical mind) จึงเป็นเรื่องสำคัญในการแสวงหาความรู้และพัฒนาการเรียนรู้

4. ตามทันกระบวนการผลิตใหม่และสามารถผลิตเองได้อย่างกว้างขวาง นวัตกรรมใหม่ ๆ ที่มาพร้อมกับสังคมการเปลี่ยนแปลง จะต้องมีการคิด มองสิ่งรอบตัวอย่างใหม่ขณะเดียวกันก็พัฒนาผลผลิตจากสิ่งใหม่ได้ด้วย (Creative and productive mind)

5. เข้าใจคนอื่น และรู้จักการนำการเปลี่ยนแปลงร่วมกัน คือ การรู้จักคนอื่นและในสังคมของเราเอง (Cross-culture) เพราะโลกสังคมยุคใหม่ทำให้โลกเล็กลง จึงหลีกเลี่ยงการเรียนรู้คนอื่น ๆ ได้ยาก เมื่อเรารู้จักเราต้องพร้อมที่จะช่วยคิด ช่วยพัฒนาสภาพแวดล้อมไปพร้อม ๆ กัน

6. ออกแบบและร่วมพัฒนาทิศทางของสังคมที่เหมาะสมได้ ในโลกแห่งศตวรรษที่ 21 ความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นเสมอและเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว คนในสมัยนี้จึงมีความพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงและร่วมกันมีบทบาทในการเปลี่ยนสังคมและโลกไปพร้อมกัน (Futuristic mind)

7. มีความเข้มแข็งในจริยธรรม ความรับผิดชอบและความดีงาม เพราะความรับผิดชอบต่อจะมาควบคู่กับสิทธิ (Right and Responsibility) ของเราเองที่มีต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมในขณะเดียวกัน ความรับผิดชอบก็จะเป็นพื้นฐานของคุณธรรม จริยธรรมต่อไป

Davenport (1996) ได้รวบรวมหลักการกลยุทธ์ของการจัดการความรู้ไว้ 9 ประการ ดังนี้

1. การจัดการความรู้จะต้องมีการให้การศึกษาแก่บุคคลในองค์กร ในด้านการสร้างความคิดสร้างสรรค์ การกระจายความรู้ และการสร้างเอกสารจัดเก็บไว้ในรูปแบบของระบบคอมพิวเตอร์ ซึ่งจะช่วยให้ความรู้ที่จัดเก็บหายไปไหน

2. การจัดการความรู้ที่มีประสิทธิภาพต้องการผสมผสานระหว่างเทคโนโลยีและคน กล่าวคือ บุคลากรที่มีความรู้ที่จำเป็นจะต้องมีความรู้ในด้านการแก้ไขปัญหาได้ ในส่วนคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีด้านการสื่อสารจะช่วยให้การจัดเก็บรักษาความรู้ไปสู่ส่วนต่าง ๆ ในองค์กร

3. นโยบายในการจัดการที่ชัดเจนเป็นที่รู้จักกันทั่วไป เพราะความรู้เป็นพลังอย่างหนึ่งและองค์กรจะต้องมีการกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนว่าจะทำอะไรที่จะให้คนที่มอบความรู้ออกมาแล้วได้รับผลตอบแทนเป็นอย่างไร

4. การจัดการความรู้ต้องการผู้จัดการความรู้ จะต้องมีการมีบุคลากรมีหน้าที่ในการเก็บรักษาข้อมูล และแยกประเภทของความรู้ คอยหาเทคโนโลยีมาช่วยให้เกิดการกระจายความรู้อย่างรวดเร็ว

5. การจัดการความรู้จากแผนที่ความรู้ จะช่วยอำนวยความสะดวกในการค้นหาและง่ายต่อการเข้าใจมากขึ้น

6. การกระจายความรู้และการนำไปใช้ประโยชน์นั้นเป็นเรื่องสำคัญเพราะจะช่วยให้คนในองค์กรเกิดการแบ่งปันความรู้ และนำไปสู่การกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้

7. การจัดการความรู้ในกระบวนการทำงานจะถูกปรับปรุง แบ่งปัน และใช้ภายในกระบวนการทำงาน

8. การเข้าถึงความรู้เป็นเพียงการเริ่มต้น เนื่องจากเป็นยุคแห่งข้อมูลข่าวสารที่จะทำให้ประสบความสำเร็จได้นั้น ต้องการความดูแลเอาใจใส่ มีการปรับปรุงข้อมูลอยู่เสมอ

9. การจัดการความรู้ไม่มีที่สิ้นสุด เนื่องจากความรู้ที่ต้องการใช้นั้นมีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย ฉะนั้นในการพัฒนาจะต้องมีผู้จัดการความรู้ และเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เข้ามาช่วยในการบริหารจัดการ

Marquardt (1996) เสนอกลยุทธ์สำหรับการจัดการความรู้ไว้ 10 ประการ ดังนี้

1.การสร้างความคาดหวังว่าทุกคนจะรับผิดชอบต่อการเก็บสะสมและการถ่ายโอนความรู้พนักงานควรตระหนักถึงความรู้ที่จะเป็นประโยชน์ต่อองค์กร โดยต้องสามารถเชื่อมโยงความรู้เหล่านั้น ซึ่งอาจจะบรรจุอยู่ในช่องทางที่เป็นทางการ เช่น การประชุม หนังสือพิมพ์ และอินเทอร์เน็ต หรือในช่องทางที่ไม่เป็นทางการ เช่น การร่วมกลุ่มกันทางสังคม เช่น ฟิสิทริกันท์ และภาพยนตร์ เป็นต้น

2.การเปลี่ยนแปลงองค์ความรู้จากภายนอกที่เกี่ยวข้องกับองค์กรอย่างเป็นระบบ กลยุทธ์นี้เป็นการมองหาทรัพยากรที่จะเป็นข้อมูลข่าวสารให้องค์กรได้ ซึ่งอาจรวมการศึกษาภารกิจหรือการเปรียบเทียบกับองค์กรอื่นๆ และการเข้าร่วมประชุมสัมมนา

3.การจัดการเรียนรู้เพื่อนำมาความรู้มาแบ่งปันภายในองค์กร ซึ่งองค์กรแห่งการเรียนรู้ควรพัฒนาวิธีต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมการแบ่งปันการเรียนรู้ภายในองค์กร ซึ่งอาจอาศัยกลยุทธ์ดังต่อไปนี้

3.1) การทบทวนกลยุทธ์ต่าง ๆ ด้วยการตรวจสอบการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมในการแข่งขัน และเก็บข้อมูลเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ของบริษัทเทคโนโลยีและตำแหน่งทางการตลาด

3.2) การตรวจสอบระบบต่าง ๆ ด้วยการทบทวนความเป็นไปขององค์กร กระบวนการข้ามสายงาน

3.3) การรายงานเปรียบเทียบมาตรฐานภายในจำแนกแลเปรียบเทียบระดับชั้นของกิจกรรมที่ดีที่สุด

4. การจัดสัมมนาหรือเวทีมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แบ่งปันความคิดและการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน การพัฒนาแนวทางต่าง ๆ ของความคิดและการเรียนรู้ที่สร้างสรรค์ของบุคคลให้มีความสำคัญมากกว่าสารสนเทศ ดังนั้นการทำให้เกิดความความรู้และความคิดใหม่อยู่ในส่วนที่ของการปรับปรุงสิ่งต่าง ๆ ให้มีข้อมูลป้อนกลับเพื่อเพิ่มกระบวนการให้มีกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การไตร่ตรองในการทดลองและการให้ข้อมูลป้อนกลับเพื่อเพิ่มกระบวนการเรียนรู้และความสำเร็จในการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง การให้รางวัลกับความพยายามที่มีจินตนาการ ความกล้าเสี่ยงนำไปสู่การประชุมเชิงปฏิบัติการในการสร้างสรรค์

5. การส่งเสริมและให้รางวัลกับนวัตกรรม และการประดิษฐ์คิดค้นเพื่อความอยู่รอด ต้องมีการสร้างสรรค์ผลงานใหม่ ๆ ในการนำเสนอผลิตภัณฑ์และบริการอย่างต่อเนื่อง โดยเปิดโอกาสให้และสร้างสรรค์ให้พนักงานได้ทดลองและเรียนรู้จากผลงานที่เกิดขึ้น ทั้งในรูปแบบของความสำเร็จและความล้มเหลว

6. การฝึกพนักงานในด้านการเก็บสะสมและการสืบค้นความรู้สมาชิกขององค์กร ต้องได้รับข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นตลอดจนทรัพยากรต่าง ๆ สำหรับการเก็บรักษาความรู้ องค์กรต้องทำให้พนักงานเรียนรู้เกี่ยวกับการติดต่อกับศูนย์กลางของความรู้ รวมทั้งการเข้าถึงข้อมูลที่จำเป็นจากทั่วโลก

7. การส่งเสริมทีมงานแบบผสมผสานและการหมุนเวียนงานไปสู่การถ่ายโอนความรู้ข้ามพรมแดนได้อย่างสูงสุดอีกแนวทางที่มีประสิทธิภาพสำหรับการถ่ายโอนความรู้ในองค์กร คือ การถ่ายโอนความรู้ไปสู่บุคคลหรือทีมงาน ไม่ว่าจะเป็ความรู้ด้านเทคนิค ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ประโยชน์ของทีมงานแบบผสมผสาน และการหมุนเวียนงาน

8. การพัฒนาพื้นฐานความรู้เกี่ยวกับคุณค่าและความจำเป็นในการเรียนรู้องค์กรสิ่งที้องค์กรต้องคำนึงถึง คือ ปริมาณของข้อมูลที่มีมากเกินไป องค์กรต้องกำหนดว่าข้อมูลใดใช้ได้รวมทั้งต้องตัดสินใจเกี่ยวกับคุณค่า และการลงรหัสข้อมูลซึ่งควรอยู่บนพื้นฐานของความจำเป็นในการเรียนรู้ เช่นเดียวกับในส่วนของคลังเก็บความรู้ที่ควรง่ายต่อการเข้าไปใช้โดยการข้ามสายงาน นอกจากนี้ องค์กรควรจัดโครงสร้างและจัดเก็บระบบของคลังความรู้ เพื่ออำนวยความสะดวกค้นหาข้อมูลข่าวสารที่สั้นกระชับในเวลาทีรวดเร็วและควรปรับปรุงให้มีความทันสมัย

9. การสร้างกลไกต่าง ๆ เพื่อรวบรวมและเก็บสะสมการเรียนรู้คุณค่าของการเรียนรู้สามารถได้มาจากทั้งความสำเร็จและความล้มเหลว ซึ่งเกี่ยวข้องกับบุคคลและกลุ่ม องค์กรแห่งการเรียนรู้ต้องรับการเรียนรู้เหล่านี้ให้ได้ตลอดจนสร้างวิธีการที่หลากหลายขึ้นเชิงบวกและลบ

10. ถ่ายโอนการเรียนรู้ไปสู่การปฏิบัติงาน องค์กรสามารถทำได้โดยรวมขั้นตอนที่เฉพาะเจาะจงจากผู้บริหาร ผู้มีส่วนร่วมและผู้ฝึกอบรม ซึ่งอาจแทรกในหลักสูตรทั้ง ก่อน -ระหว่าง-หลังฝึกอบรม เพื่อเป็นแนวทางสำหรับสิ่งที่คาดหวังให้เกิดขึ้น

Amrit (2002) เสนอกลยุทธ์ไว้ 10 ประการในการนำแนวคิดไปสู่การปฏิบัติ ดังต่อไปนี้

1.การวิเคราะห์โครงสร้างพื้นฐานที่มีอยู่ ขั้นตอนเป็นการตรวจสอบโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยีเพื่อกำหนดว่าเทคโนโลยีสามารถนำไปใช้ในการสนับสนุนให้เกิดการจัดการความรู้โดยปกติเทคโนโลยีจำนวนมากที่สนับสนุนการบริหารความรู้มีอยู่ทั่วไป และองค์กรค้นหาเพื่อสร้างพลังให้สิ่งเหล่านั้น ซึ่งการค้นหาและการประเมินเทคโนโลยีที่มีอยู่สามารถทำได้โดย

1.1 Knowledge -Flow Technologies : เทคโนโลยีการไหลเวียนของความรู้เป็นเทคโนโลยีที่ก่อให้เกิดหรือส่งเสริมการไหลเวียนของความรู้ในองค์กร เช่นสภาพแวดล้อมการทำงานร่วมกับผู้อื่นและเครื่องมือเกี่ยวกับ Group Ware เช่น Lotus Notes Nets Collabra Microsoft 's Net meeting Internet และ Extranet สิ่งชี้นำไปสู่ผู้เชี่ยวชาญหรือสมุดหน้าเหลืองแบบอิเล็กทรอนิกส์ที่มีช่องทางสำหรับการค้นหาบุคคลที่ทักษะและความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ทั้งภายในและภายนอกองค์กร

1.2 Information or Document – Mapping Technologies : เทคโนโลยีการจัดตำแหน่งของเอกสารหรือข้อมูลต่างๆเป็นเทคโนโลยีที่สนับสนุนการควบคุมการตรวจสอบและ การจัดเก็บข้อมูลในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ การสร้างดัชนีและการแยกประเภทรวมทั้งการสร้างฐานข้อมูลอัตโนมัติ

1.3 Information Source Technologies: เทคโนโลยีเกี่ยวกับแหล่งข้อมูลที่จะป้อนข้อมูลเข้าสู่ระบบการบริหารความรู้ เช่น สื่อผสม (Multimedia) ที่จะช่วยลดข้อจำกัดในด้านภาษาซึ่งสามารถเป็นเป็นอุปสรรคต่อการแบ่งปันความรู้ท่ามกลางติดต่อสื่อสารระหว่างทีมงาน

1.4 Information - and Knowledge – Exchange Technologies: เทคโนโลยีการแลกเปลี่ยนข้อมูลและความรู้ความสามารถช่วยบุคคลในการแบ่งปันและแลกเปลี่ยนความรู้ เช่น โทรศัพท์ ระบบการประชุมทาง Internet เครื่องมือการประชุมทางวิดีโอ และห้องสื่อสารอิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น

1.5 Intelligent Agent /Network- Technologies: เทคโนโลยีเฝ้าระวังเครือข่ายและหน่วยข่าวสารที่ช่วยในการค้นหาที่ตั้งและสกัดข้อมูล ซึ่งรวมทั้งเครื่องมือค้นหาระบบสนับสนุนการตัดสินใจที่ต้องใช้สติปัญญาและระบบสืบค้นข้อมูลที่สนับสนุนการกลั่นกรอง การแก้ไข และการจัดการความรู้

2. การปรับปรุงการจัดการความรู้และกลยุทธ์ทางธุรกิจ การสร้างองค์ความรู้ที่ประสบความสำเร็จต้องมีความเชื่อมโยงระหว่างกลยุทธ์ทางด้านธุรกิจและกลยุทธ์การบริหารความรู้ กลยุทธ์ด้านบริหารความรู้ที่ได้ผลต้องมีความสมดุลที่เหมาะสมของเทคโนโลยี การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ระบบการให้รางวัล และจุดเน้นทางธุรกิจที่สมบูรณ์มีพื้นฐานแนวคิด 2 ประการที่องค์กรต้องนำไปปรับใช้ ได้แก่

2.1 การประมวผล องค์กรใช้เทคโนโลยีในการประมวหรือหวมดหุมกลยุทธ์ทางการลงทุนที่มีอยู่เป็นจำนวนมาก เพื่อที่เก็บรักษาพัฒนาและเผยแพร่เอกสารทางอิเล็กทรอนิกส์ที่จัดเป็นหวมดหุม รวมทั้งอนุญาตให้นำความรู้กลับมาใช้อีกทั้งร่วมกับเป้าหมายที่เกี่ยวข้องซึ่งสามารถนำความรู้มาใช้ใหม่ได้

2.2 การนำให้เป็นลักษณะส่วนตัว องค์กรสามารถใช้ความคิดนี้เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาเครือข่ายที่เชื่อมโยงกับบุคคลที่นำไปการแบ่งปันข้อมูล ซึ่งเป้าหมายก็คือสนับสนุนให้เกิดการสนทนาและการแลกเปลี่ยนความรู้ที่เป็นนัยการเลือกใช้แนวคิดใด

3. การออกแบบโครงสร้างพื้นฐานด้านการบริหารความรู้ ในขั้นนี้ ก่อนที่องค์กรจะกำหนดประเภทของเทคโนโลยีและเครื่องมือที่จะใช้สำหรับระบบบริหารความรู้ องค์กรต้องตอบคำถามเหล่านี้ก่อน เทคโนโลยีที่จำเป็นต้องมี ควรมีลักษณะต่อไปนี้

3.1 ช่วยบุคคลในการสร้างสรรค์และแสวงหาความรู้ โดยมีการปฏิสัมพันธ์ การบันทึกความล้มเหลวและความสำเร็จด้านการจัดเอกสาร

3.2 ส่งเสริมความพยายามในการเปลี่ยนความรู้ที่เป็นนัยให้กลายเป็นความรู้ที่ชัดเจน

3.3 จำแนกแยกแยะและจัดอุปสรรคเพื่อก่อให้เกิดการปฏิบัติงานที่ดีที่สุด และการถ่ายโอนทักษะ

3.4 การส่งเสริมให้เกิดการนำความรู้ที่ถูกต้องไปสู่บุคคลที่ถูกต้องในเวลาที่ถูกต้อง

3.5 ช่วยในการสร้างดัชนี การคัดแยก การจำแนกประเภท การรวบรวม การสังเคราะห์ การจัดหวมดหุม และการจัดการความรู้

3.6 ช่วยวิเคราะห์ข้อมูลในลักษณะมีเงื่อนไข

3.7 ส่งเสริมการติดต่อสื่อสาร และการสร้างเครือข่ายในหุมพนักงาน

4. การตรวจสอบสินทรัพย์และระบบความรู้ที่มีอยู่ เป้าหมายของการตรวจสอบความรู้เพื่อประเมินความรู้ที่มีอยู่ในองค์กรและกำหนดหรือพิจารณาจุดเด่นของกิจกรรมในการบริหารความรู้ เพื่อที่จะให้ตรวจสอบประสิทธิภาพสำเร็จควรรวบรวมทีมตรวจสอบซึ่งประกอบด้วยกำหนดกลยุทธ์องค์กร ผู้บริหารระดับสูง ฝ่ายผู้เชี่ยวชาญเทคโนโลยีและสารสนเทศและผู้จัดการความรู้ท่ามกลางสิ่งต่าง ๆ โดยการตอบคำถามเหล่านี้

4.1 จะทำอย่างไรให้การสะสมแหล่งความรู้เพิ่มขึ้นหรือลดลง

4.2 จะทำอย่างไรเพื่อให้สามารถมั่นใจได้ว่าสะสมความรู้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

4.3 ความรู้ในลักษณะใดบ้างที่มีอิทธิพลต่อการแข่งขันแต่องค์กรยังไม่มี ความรู้สามารถหายไปหรือไม่

5. การออกแบบทีมบริหารความรู้ ควรประกอบด้วยสิ่งเหล่านี้

5.1 ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านและผู้นำที่มีความสามารถระหว่างแผนก ซึ่งแต่ละคนมีความเชี่ยวชาญในสายงานหรือแผนกของตนเองโดยเฉพาะรวมทั้งมีความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีที่มีอยู่

5.2 ผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีอยู่ในองค์กร

5.3 ผู้เชี่ยวชาญจากภายนอก ซึ่งเชี่ยวชาญในขอบเขตที่นอกเหนือไปจากองค์กรมีหรือหน้าที่ที่มีอยู่ โดยเกี่ยวข้องกับบุคคลที่มีอยู่ในงานที่แตกต่างกันและสามารถเป็นผู้ตีความจากภูมิหลัง ทักษะและความชำนาญ

5.4 ที่ปรึกษา ซึ่งเป็นบุคคลภายนอกที่มีความเชี่ยวชาญพิเศษ แต่ควรใช้น้อยที่สุด เพราะควรคำนึงถึงความเป็นไปได้ในการเปิดเผยสิ่งที่เป็นความลับ

6. การสร้างแผนงานบริหารความรู้อย่างละเอียด ทีมบริหารความรู้ควรออกแบบระบบบริหารความรู้ใหม่ ที่ประกอบด้วยความเฉพาะเจาะจง ดังนี้

6.1 คลังเก็บความรู้ซึ่งเป็นฐานข้อมูลที่ความรู้ถูกเก็บไว้ อาจมีเพียงหนึ่งหรือมากกว่าก็ได้แต่ทั้งหมดต้องเชื่อมโยงกันอย่างมีเหตุผลในการเปิดเผยผู้ใช้

6.2 นโยบายที่เห็นพ้องต้องกัน เพื่อเตรียมการให้ผู้ใช้สามารถเข้าถึงข้อมูลความรู้ได้ และสนับสนุนให้เกิดการไหลเวียนของความรู้ ทีมงานต้องค้นหาสิ่งที่ต้องการจากฐานข้อมูลได้

6.3 เครือข่าย เป็นสิ่งสนับสนุนการติดต่อสื่อสารและการสนทนา

6.4 วัฒนธรรม ซึ่งเกี่ยวกับวิธีการที่จะกระตุ้นให้บุคคลใช้บริหารความรู้และแบ่งปันความรู้ซึ่งกันและกัน

7. พัฒนาระบบบริหารความรู้ ขั้นนี้เป็นการนำแผนงานในขั้นที่ 6 มาประยุกต์ใช้ ซึ่งการสร้างระบบควรประกอบด้วยระดับ ดังนี้

7.1 ระดับที่เป็นจุดเชื่อมต่อ ระดับบนสุดนี้จะเชื่อมบุคคลเข้ากับระบบ การบริหารความรู้ เพื่อสร้างอภิยาใช้ประโยชน์ สืบค้น และการแบ่งปันความรู้ ระดับนี้เป็นส่วนของระบบที่ผู้ใช้เห็นและทำงานด้วยได้ เช่น Home Page ที่สามารถเข้าถึงข้อมูล

7.2 ระดับที่เข้าถึงได้และทำให้เกิดผลเป็น ระดับที่ใช้ขอบกฎหมายสามารถเข้าถึงข้อมูลได้ จึงเป็นการเตรียมการเกี่ยวกับความปลอดภัยเพื่อป้องกันเข้าถึงที่ไม่ได้รับอนุญาต

7.3 ระดับการกลั่นกรองความร่วมมือและความสามารถในการเข้าใจ ประกอบด้วยเครื่องมือสำหรับความพอใจส่วนบุคคล การค้นหา การดำด้น

7.4 ระดับการใช้ประโยชน์ ประกอบด้วยแหล่งค้นหาทักษะ สมุดหน้าเหลืองเครื่องมือในการทำงานร่วมกัน

7.5 ระดับคลังจัดเก็บ ประกอบด้วยฐานข้อมูลปฏิบัติการห้องเก็บ Web-Forum ข้อมูลเก่า ห้องเก็บเอกสารสำคัญ และฐานข้อมูลอื่น ๆ ที่แสดงให้เห็นรากฐานของระบบการบริหารความรู้

8. รูปแบบแรกเริ่มและการนำไปใช้ เพื่อการทดสอบและเพิ่มการกลั่นกรองการ ออกแบบระบบการบริหารความรู้ ได้แก่

8.1 การสนับสนุนการอภิปรายเกี่ยวกับการเน้นวัตถุประสงค์ โดยใช้ เป้าหมายด้านผลลัพธ์ทางธุรกิจและเป้าหมายสุดท้ายเป็นแรงผลักดันให้เกิดการตัดสินใจในทุกส่วนของกระบวนการนำไปใช้

8.2 การเน้นผลลัพธ์ที่เพิ่มขึ้นแต่เป็นอิสระ โดยการแบ่งการนำไปใช้เป็น ลำดับที่มีลักษณะเพิ่มขึ้นแต่ไม่คาบเกี่ยวกับ ซึ่งทำให้ผลประโยชน์ของธุรกิจสามารถวัดและปรับปรุงได้

8.3 แผนการที่จริงจังเกี่ยวกับการนำไปปฏิบัติ การเพิ่มขึ้นแต่ละครั้งต้อง วางแผนเกี่ยวกับวิธีการที่สามารถนำไปใช้ได้ภายในกรอบเวลาที่จำกัด ซึ่งขึ้นอยู่กับความซับซ้อน ทั้งหมดของโครงการบริหารความรู้

8.4 การติดตามผลเกี่ยวกับการเน้นผลลัพธ์ ผลของการเพิ่มขึ้นแต่ละครั้ง ต้องเป็นพื้นฐานสำหรับการจัดการและปรับข้อมูลบกพร่องทางศักยภาพของการเพิ่มขึ้นที่จะตาม

9. การจัดการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมและโครงสร้างการให้รางวัล การบริหารความรู้ที่ ประสบผลสำเร็จต้องอาศัยมากกว่าเทคโนโลยี องค์กรต้องใช้ในการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมและ โครงสร้างการให้รางวัลที่ผลักดันการทำงานในองค์กรส่วนใหญ่รวมทั้งต้องทำให้พนักงานเกิดการสมัครใจ

10. การประเมินผลการปฏิบัติงาน การประเมินผลการลงทุนและการกลั่นกรองระบบการบริหารความรู้ โดยตระหนักถึงความยากลำบากในการประเมินคุณค่าความรู้ ซึ่งอาจทำได้ดังนี้

10.1 แง่มุมด้านการเงิน โดยพิจารณาความสมดุลของผลด้านการเงินจากการลงทุนในการบริหารความรู้

10.2 แง่มุมด้านต้นทุนทางบุคลากร โดยพิจารณาผลการปฏิบัติงานและการแบ่งปันความรู้ของพนักงาน

10.3 แง่มุมด้านต้นทุนทางลูกค้า โดยพิจารณาผลเกี่ยวกับการปรับปรุงความสัมพันธ์กับลูกค้า การเพิ่มโอกาสและเพิ่มลูกค้าใหม่ผ่านการบริหารความรู้

10.4 แง่มุมด้านต้นทุนขององค์กร โดยพิจารณาการพัฒนากระบวนการและความสามารถพิเศษในการผลิตคิดค้นผ่านการบริหารความรู้

Conley (2010) ให้ความสำคัญกับยุทธศาสตร์การจัดการความรู้ ที่จะช่วยให้ผู้เรียนนำเอาสิ่งที่รู้หรือสิ่งที่กำลังเรียนรู้ไปสู่การพัฒนาความสามารถในการบริหารการจัดการศึกษา มีดังนี้

1. เปิดกว้างทางปัญญาในวิชาที่เรียนรู้้อย่างมีระบบ
2. ยอมรับอย่างมีหลักฐานสนับสนุน
3. วิเคราะห์เพื่อตัดสินใจอย่างเชื่อถือได้
4. ยึดความเป็นเหตุผล โต้แย้ง และพิสูจน์
5. แปรความและเปรียบเทียบความคิดเห็นที่แตกต่างได้
6. รู้วิธีแสวงหาคำตอบที่ถูกต้อง
7. หาทางเลือกหลาย ๆ ทางเพื่อแก้ไขปัญหา

Claxton (2011) ให้ความสำคัญกับยุทธศาสตร์เกี่ยวกับการจัดการความรู้ มี 7 ประการ

ดังนี้

1. เปิดกว้างต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต
2. ยืดหยุ่นและใจกว้าง
3. ฟังอย่างเข้าใจและเห็นใจ
4. คิดและทำงานอย่างพึ่งพากัน
5. บริหารจัดการและการจูงใจ
6. คิดอย่างนักวิชาการและมีความคิดสร้างสรรค์ในการสร้างผลงาน
7. สร้างสรรค์ จินตนาการ และนวัตกรรมใหม่ๆ ตลอดเวลา

Eaton (2011) ได้กล่าวว่ายุทธศาสตร์ในการจัดการความรู้ในศตวรรษที่ 21 มีดังนี้

1. มีการใช้และบูรณาการเทคโนโลยีที่มากขึ้น
2. ใช้หลักความเป็นโลก เรียนรู้สิ่งที่ไกลตัวออกไป
3. ตระหนักถึงปัจจัยด้านเศรษฐกิจที่มีอิทธิพลต่อการจัดการความรู้
4. ความจำเป็นมีแรงงานเชิงแข่งขันที่มีทักษะสูง
5. การศึกษาแบบไร้พรมแดนและข้ามพรมแดน
6. ความสร้างสรรค์มากขึ้น ความรู้จะถูกสร้างหรือสร้างร่วมกันมีมากขึ้น จะไม่ถูกถ่ายทอดง่าย ๆ ผู้เรียนสามารถสร้างความรู้ด้วยตนเอง
7. ยึดหลักการประเมินสินทรัพย์ (asset-based approach) เป็นการประเมินเชิงเปรียบเทียบ โดยใช้ Portfolio และ Framework ที่กว้างขึ้นในระดับสากล

จากการศึกษากลยุทธ์สำหรับการจัดการความรู้สรุปได้ว่า การจัดการความรู้จะต้องประมวลหรือหมวดหมู่กลยุทธ์ทางการ เพื่อที่เก็บรักษาพัฒนาและเผยแพร่เอกสารทางอิเล็กทรอนิกส์ที่จัดเป็นหมวดหมู่ รวมทั้งอนุญาตให้นำความรู้กลับมาใช้อีกทั้งร่วมกับเป้าหมายที่เกี่ยวข้องซึ่งสามารถนำความรู้มาใช้ใหม่ได้โดยมีเครือข่ายเป็นสิ่งสนับสนุนการติดต่อสื่อสารและส่งเสริมวัฒนธรรมให้เกิดวิธีการที่จะกระตุ้นให้บุคคลใช้บริหารความรู้และแบ่งปันความรู้ซึ่งกันและกัน

1.7 คุณประโยชน์ของการจัดการความรู้

มงคลชัย วิริยะพินิจ (2556) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการจัดการความรู้ไว้ดังนี้

1. เป็นช่องทางในการแลกเปลี่ยนเทคนิคการทำงาน เพราะเทคนิคการทำงานถือเป็นองค์ความรู้ประเภทหนึ่งที่มีได้เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ในเชิงทฤษฎีจากห้องเรียนหรือจากการอ่านหนังสือที่เกิดขึ้นจากประสบการณ์การทำงาน ซึ่งสมาชิกแต่ละคนก็มีประสบการณ์ที่แตกต่างกัน และยอมได้มาซึ่งเทคนิคการทำงานที่แตกต่างกัน การได้มีโอกาสสื่อสารกับเพื่อนสมาชิกร่วมกันโดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อต้องร่วมกันแก้ไขปัญหาที่ถือเป็นช่องทางการแลกเปลี่ยนเรียนเทคนิคการทำงาน
2. การสร้างผู้ชำนาญการในองค์กร ต้องอาศัยการสั่งสมความรู้ความสามารถและประสบการณ์ในการทำงาน รวมทั้งยังได้เห็นมุมมองการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ผ่านการสื่อสารแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับสมาชิกในชุมชนนั่นเอง
3. องค์ความรู้ที่มีอยู่ในองค์กรได้ถูกประยุกต์ใช้อย่างคุ้มค่า เพื่อก่อให้เกิดการต่อยอดขององค์ความรู้จนกลายเป็นองค์ความรู้ใหม่หรือนวัตกรรม หรือเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการบ่งชี้ปัญหาการร่วมกันแก้ไขปัญหาเพื่อการปรับปรุง หรือสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ ๆ
4. การเข้าถึงผู้ชำนาญการ และการบริหารจัดการสัดส่วนของอำนาจในองค์กร เพราะการทำงานเป็นทีมนั้นจะช่วยให้เกิดการสื่อสารสองทางระหว่างผู้บังคับบัญชากับผู้ใต้บังคับบัญชา และเอื้ออำนวยให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันและเกิดบรรยากาศของการต่อยอดกันทางความคิดและมุมมองที่แตกต่างกัน

Saint-Onge (2003) ได้เสนอประโยชน์ของการจัดการความรู้ไว้ดังนี้

1. การขับเคลื่อนกลยุทธ์ขององค์กร เนื่องจากการสร้างกลยุทธ์ขึ้นมาเพื่อให้ตอบ โจทย์ของวิสัยทัศน์ การบริหารจัดการ กลยุทธ์เพื่อทำเป็นไปตามเป้าหมายที่ขับเคลื่อน ฉะนั้นการ สื่อสารจึงเป็นการทำงานนั้นดำเนินไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

2. การขยายขยายทางธุรกิจ เนื่องจากเวทีทางการสื่อสารสำหรับการแลกเปลี่ยน เรียนรู้โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์ความรู้ที่เป็นแนวคิดใหม่ ๆ หรือนวัตกรรม เกิดพื้นฐานของการคิดโดย คน ๆ เดียว แต่การจัดการความรู้เป็นเวทีทางการสื่อสารที่สามารถทำให้คนในองค์กรมาแลกเปลี่ยน เรียนรู้ที่แตกต่างกันไป และมุมมองทางความคิดที่ต่างต่างนี้เองจะทำให้ต่อยอดทางความคิดระหว่าง สมาชิกในชุมชน

3. การได้มาและการรักษาบุคลากรที่มีความสามารถ เนื่องจากการเสริมสร้าง วัฒนธรรมของความสมัครสามานในองค์กร เป็นการช่วยเหลือ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะสร้าง ความรู้สึกและสัมพันธ์ภาพอันดีต่อกัน ช่วยให้บรรยากาศเป็นมิตรและน่าอยู่

4. การแก้ไขปัญหาเป็นไปอย่างรวดเร็ว การสื่อสารของสมาชิกในชุมชนเป็นส่วน หนึ่งของการนำสิ่งที่เป็สถานการณ์แปลก ๆ ใหม่ ๆ เกี่ยวกับเรื่ององงานมาเล่าสู่กันฟัง หรือมา ปรึกษาหารือกัน ซึ่งสอดคล้องกับคุณลักษณะของชุมชนในเชิงการเรียนรู้เน้นสถานการณ์

5. การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้และความตื่นตัวในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง กล่าวคือ การสื่อสารอย่างต่อเนื่องเป็นการสร้างและรักษาบรรยากาศการเรียนรู้และความตื่นตัวในการ เรียนรู้ให้มีอยู่ในองค์กร พัฒนาความสามารถ ปรับปรุงการทำงาน และสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ อย่าง ต่อเนื่อง

McKeen (2004) ได้สรุปคุณประโยชน์ของการจัดการความรู้ ไว้ดังนี้

1. การสื่อสารระหว่างกันจะทำให้เกิดกระบวนการจัดการความรู้ เพราะการสื่อสาร ในชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการจัดการ อาทิ การพบปะกันระหว่างสมาชิกในชุมชนเพื่อการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้และนำความรู้ที่ได้เรียนรู้มาไปจัดเก็บ และนำไปประยุกต์ความรู้ใหม่และสามารถนำ องค์ความรู้ใหม่มาแบ่งปันกับสมาชิกชุมชนในครั้งต่อไป

2. การเรียนรู้แบบเน้นสถานการณ์ (Situating Learning) การพบปะระหว่างสมาชิก ในชุมชนมักนำเกร็ดในเชิงสถานการณ์มาเล่า ซึ่งสถานการณ์ที่เกิดขึ้นก็มักเป็นสถานการณ์ใหม่ ๆ ที่ไม่เคยพบเจอมาก่อน ไม่ว่าจะเป็ปัญหาใหม่ ข้อสังเกตอะไรใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นจริงจากการทำงาน เมื่อนำมาเล่าแบ่งปันก็จะทำให้เกิดการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน และเป็นแนวแก้ไขใหม่ ๆ ซึ่งก็เป็นองค์ความรู้ ใหม่ ๆ

3. การบริหารจัดการอย่างเป็กันเองและร่วมกันเป็นผู้นำ คือ ไม่เน้นความเป็น ทางการ อาจมีผู้นำในเชิงการบริหารจัดการให้ชุมชนมีกิจกรรมเกิดขึ้น แต่ในแง่การแนะนำหรือการ แบ่งปันความรู้ นั้น สมาชิกทุกคนต่างร่วมกันเป็นผู้นำแล้วแต่ใครชำนาญเรื่องอะไร

4. การสนับสนุนซึ่งกันและกัน การความสัมพันธ์กันระหว่างสมาชิก และช่วยเหลือแก้ไขปัญหาต่าง ๆ คือ เวทีที่สมาชิกคนใดมีปัญหาหรือคำถามอะไรที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่สนใจเหมือนกันก็นำมาถามไถ่กัน แล้วช่วยเหลือกันในการแก้ไขปัญหา และด้วยความช่วยเหลือกันอย่างต่อเนื่อง จึงเกิดเป็นความรู้สึกที่ดีต่อกัน มีความเป็นมิตร การช่วยเหลือจึงสามารถเป็นเรื่องอื่น ๆ ที่มีได้เกี่ยวกับเรื่องเฉพาะที่สมาชิกในชุมชนสนใจร่วมกัน หรือสามารถที่จะพบปะและทำกิจกรรมในเชิงสันตนาการ

5. การใช้เทคโนโลยีที่สนับสนุนการสื่อสารหรือทำงานร่วมกัน จะต้องมีการสร้างเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบที่ต้องมาพบเจอกันเท่านั้น แต่สามารถเป็นเวทีที่สร้างบนเว็บไซต์ผ่านทางเทคโนโลยีที่สามารถทำให้คนมาสื่อสารหรือทำงานร่วมกันผ่านทางสื่ออินเทอร์เน็ต โดยที่สมาชิกของชุมชนสามารถพักอาศัยในต่างประเทศกัน อาทิ กระดานสนทนาออนไลน์ ซึ่งจะเป็นเทคโนโลยีที่นิยมนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนา

6. การระดมสมาชิกจากหลากหลายช่องทางและการนำมาซึ่งความหลากหลายทางความคิด คือ การรวบรวมสมาชิกชุมชนที่สนใจในสิ่งเดียวกันจากหลายจังหวัดหรือประเทศมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้ความช่วยเหลือในสิ่งที่ต่างก็สนใจเหมือนกัน ซึ่งการที่คนมาจากหลายช่องทางนั้นทำให้มุมมองเกี่ยวกับสิ่งที่สนทนากันมีหลากหลาย และความหลากหลายของมุมมองทางความคิด จะช่วยให้เกิดการต่อยอดทางนวัตกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

7. การทำงานและการเรียนรู้กลายเป็นกิจกรรมทางสังคม คือ ประสบการณ์ที่แปลกใหม่ที่เกิดขึ้นจากการทำงาน หรือปัญหาต่าง ๆ กลายเป็นสิ่งที่สามารถทำให้เรื่องที่น่าสนใจและนำมาถกกับกลุ่มคนที่สนใจสมาชิก การสนับสนุนกันทำให้เกิดบรรยากาศที่มีความเป็นมิตรสร้างภาพให้เกิดความสุขและความสนุกในการทำงาน

การการศึกษาคุณประโยชน์ของการจัดการความรู้ สามารถสรุปได้ว่า การสื่อสารระหว่างกันจะทำให้เกิดกระบวนการจัดการความรู้ การพบปะกันระหว่างสมาชิกในชุมชนเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และนำความรู้ที่ได้เรียนรู้มาไปจัดเก็บ และนำไปประยุกต์ความรู้ใหม่และสามารถนำองค์ความรู้ใหม่มาแบ่งปันกับสมาชิกชุมชนในครั้งต่อไป ที่สำคัญการพบปะระหว่างสมาชิกในชุมชนมักเป็นสถานการณ์ใหม่ ๆ ที่ไม่เคยพบเจอมาก่อน ไม่ว่าจะเป็นปัญหาใหม่ ข้อสังเกตอะไรใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นจริงจากการทำงาน เมื่อนำมาเล่าแบ่งปันก็จะทำให้เกิดการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน และเป็นแนวแก้ไขใหม่ ๆ ซึ่งก็เป็นองค์ความรู้ใหม่ได้

ตอนที่ 2 ครูภูมิปัญญาไทย

2.1 ความหมายของภูมิปัญญาไทย

ภูมิปัญญาไทยหรืออาจเรียกว่า ภูมิปัญญาชาวบ้าน หรือ ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีความหมายในแง่ของความคิด ความเชื่อต่อสิ่งต่างๆ โดยมีนักวิชาการไทยได้ให้ความหมายของภูมิปัญญาออกเป็นต่อไปนี้

ประเวศ วะสี (2533) กล่าวว่า ภูมิปัญญาไทย หมายถึง ความรู้ดั้งเดิมของสังคมไทยเป็นความรู้ที่เกิดจากการสะสมประสบการณ์และการเรียนรู้ที่ยาวนาน มีลักษณะที่ประสมประสานและเชื่อมโยงกัน ภูมิปัญญาชาวบ้านจะสัมพันธ์แนบสนิกับชุมชน ชุมชนที่เกิดขึ้นและดำรงอยู่มาเนิ่นนานย่อมมีภูมิปัญญาของชุมชนหรือภูมิปัญญาของตนเองทั้งสิ้น

ศรีศักร วัลลิโภดม (2535) กล่าวว่า ภูมิปัญญาไทย หมายถึง ศักยภาพของมนุษย์ในการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมทำให้มนุษย์ดำรงอยู่ร่วมกันได้อย่างราบรื่น

เสรี พงศ์พิศ (2536) กล่าวถึงว่า ภูมิปัญญาไทย หมายถึง พื้นฐานรากฐานของความรู้ของชาวบ้านหรือความรู้ของชาวบ้านที่เรียนรู้ และมีประสบการณ์สืบทอดกันมาทั้งทางตรง คือ ประสบการณ์ด้วย ตนเอง หรือทางอ้อม ซึ่งเรียนรู้จากผู้ใหญ่หรือความรู้ที่ได้สั่งสมสืบทอดกันมากล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า ภูมิปัญญาชาวบ้านหมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้านคิดได้เองที่นำมาใช้ในการแก้ปัญหา เป็นสติปัญญา เป็นองค์ความรู้ทั้งหมดของชาวบ้าน ทั้งกว้าง ทั้งลึก ที่ชาวบ้านสามารถคิดเองทำเองโดยอาศัยศักยภาพที่มีอยู่แก้ปัญหาการดำเนินวิถีชีวิตได้ในท้องถิ่นอย่างร่วมสมัย

ประคอง นิฆมานเหมินท์ (2538) กล่าวว่า ภูมิปัญญา หมายถึง ความรู้หรือระบบความรู้ที่มนุษย์ค้นพบหรือคิดค้นขึ้น เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมั่นคง ปลอดภัย มีความสะดวกสบาย สุขสงบและบันเทิงใจ อาจเป็นระบบความรู้ที่คิดขึ้นเพื่อประโยชน์ส่วนตนของบุคคลใดบุคคลหนึ่งมาก่อนหรือเป็นระบบความรู้ที่คิดขึ้นเพื่อประโยชน์ของกลุ่มชนก็ได้

กระทรวงศึกษาธิการ (2539) อธิบายว่า ภูมิปัญญาไทย หมายถึง ความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ในชีวิตของคนเราผ่านกระบวนการศึกษา สังเกตคิดวิเคราะห์จนเกิดปัญญา และตกผลึกมาเป็นองค์ความรู้ที่ประกอบกันขึ้นมาจากความรู้เฉพาะหลาย ๆ เรื่อง ความรู้ดังกล่าวไม่ได้แยกย่อยออกมาเป็นศาสตร์ เฉพาะสาขาวิชาต่าง ๆ อาจกล่าวได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นจัดเป็นพื้นฐานขององค์ความรู้สมัยใหม่ที่จะช่วยในการเรียนรู้ การแก้ปัญหา การจัดการ และการปรับตัวในการดำเนินชีวิตของคนเรา ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นความรู้ที่มีอยู่ทั่วไปในสังคม ชุมชนและในการตัวของผู้นั้นเอง หากมีการสืบค้นหาเพื่อศึกษา และนำมาใช้ก็จะเป็นที่รู้จักกันเกิดการยอมรับ ถวายทอด และพัฒนาไปสู่คนรุ่นใหม่ตามยุคตามสมัยได้

เอกวิทย์ ณ ถลาง (2540) ได้ให้ความหมายว่า ภูมิปัญญา คือ ความรู้ ความคิด ความชัดเจนที่กลุ่มคนได้จากประสบการณ์ที่สะสมไว้ใน การปรับตัวและการดำรงชีพในระบบนิเวศ หรือสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทางสังคม วัฒนธรรมที่ได้มีพัฒนาการสืบสานกันมา ภูมิปัญญาเป็นความรู้ ความคิด ความเชื่อ ความชัดเจน ที่เป็นผลของการใช้สติปัญญาปรับตัวกับสภาวะต่างๆ ในพื้นที่กลุ่มคนนั้นตั้งหลักแหล่งถิ่นฐานอยู่ และได้แลกเปลี่ยนสังสรรค์ทางวัฒนธรรมกับกลุ่มคนอื่น จากพื้นที่สิ่งแวดล้อมอื่นที่ได้มีการติดต่อสัมพันธ์กันแล้วรับเอาหรือปรับเปลี่ยนนำมาสร้างประโยชน์หรือแก้ปัญหาได้ในสิ่งแวดล้อมและบริบททางสังคมวัฒนธรรมของกลุ่มคนนั้น นำมาซึ่งการแก้ปัญหา และการปรับตัวให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลง

ศักดิ์ชัย เกียรตินาคินทร์ (2542) ได้ให้ความหมายของภูมิปัญญาไทย คือ องค์ความรู้ ความสามารถของชุมชนที่สั่งสมสืบทอดกันมานาน เป็นความจริงแท้ของชุมชนเป็นศักยภาพที่จะใช้แก้ปัญหา จัดการปรับตัว เรียนรู้ และถ่ายทอดสู่คนรุ่นใหม่ เพื่อให้ดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุข เป็นแก่นของชุมชนที่จรรโลง ความเป็นชาติให้อยู่รอดจากทุกภัยพิบัติทั้งปวง

จารุวรรณ ธรรมวัตติ (2543) ได้ให้ความหมาย ของภูมิปัญญาไทย คือ แบบแผน การดำเนินชีวิตที่มีคุณค่าแสดงถึงความเฉลียวฉลาดของบุคคล และสังคมซึ่งได้สั่งสมและปฏิบัติต่อกันมา ภูมิปัญญาจะเป็นทรัพยากรบุคคล หรือทรัพยากรความรู้ก็ได้

จิรณี สินธุภัก (2543) กล่าวว่า ภูมิปัญญาไทย หมายถึง ความรู้ ความสามารถในการดำรงชีวิตอยู่ในพื้นที่นั้น ๆ โดยใช้สติปัญญาสั่งสมความรู้ของตนอย่างหลากหลาย ผสมผสานความกลมกลืนระหว่างศาสนา สภาพภูมิอากาศ สภาพแวดล้อม การประกอบอาชีพ และกระบวนการทางสังคม เพื่อให้ชีวิตอยู่ได้ในสภาพที่เหมาะสมกับธรรมชาติ และการถ่ายทอดกระบวนการเหล่านี้มาจนหลายชั่วคน

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2551) ได้ให้ความหมาย ของภูมิปัญญาไทย หมายถึง องค์ความรู้ ความสามารถและทักษะของคนไทยอันเกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้ เลือกสรรปรุงแต่งพัฒนาและถ่ายทอดสืบทอดกันมา เพื่อใช้แก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตของคนไทยให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมแต่ละยุคสมัย

จากที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า ภูมิปัญญาไทย หมายถึง ความรู้ ความสามารถในการดำเนินชีวิตอยู่ในพื้นที่นั้น ๆ โดยใช้สติปัญญาสั่งสมความรู้อย่างแพร่หลาย ผสมผสานความกลมกลืนระหว่างศาสนา สภาพภูมิอากาศ สภาพแวดล้อมการประกอบอาชีพ จนเกิดจากการเรียนรู้และสั่งสมประสบการณ์เป็นระยะเวลายาวนาน โดยอาศัยภูมิปัญญาที่มีอยู่มาใช้ในการตั้งถิ่นฐาน การประกอบอาชีพการปรับตัวและแก้ปัญหาในการดำเนินชีวิต

2.2 ลักษณะของภูมิปัญญาไทย

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2534) ได้กล่าวถึงลักษณะภูมิปัญญาไทย ไว้ดังนี้

1. ภูมิปัญญา เป็นความรู้เกี่ยวกับเรื่องใดๆหรือหน่วยสังคมใดๆเป็นข้อมูล เป็นเนื้อหาสาระเกี่ยวกับเรื่องนั้นๆ เช่น ความรู้เกี่ยวกับครอบครัว ความรู้เกี่ยวกับมนุษย์ เกี่ยวกับผู้หญิง ผู้ชาย ประเภทครอบครัวของสังคมนั้น

2. ภูมิปัญญาเป็นความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องใดๆของสังคมนั้น มีความเชื่อแต่ยังไม่มีการพิสูจน์ยืนยันว่าถูกต้อง เช่น เรื่องนรก สวรรค์ ตายแล้วไปไหน

3. ภูมิปัญญา คือ ความสามารถหรือแนวทางในการแก้ปัญหาหรือป้องกันปัญหาเกี่ยวกับหน่วยสังคมหนึ่งสังคมใด ตัวอย่างครอบครัว เช่น ความสามารถในการป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาขึ้นในครอบครัว

4. ภูมิปัญญาทางวัตถุ ในหน่วยสังคมใดๆ ตัวอย่าง เช่น เรือชนบ้านช่อง เครื่องใช้ไม่สอยต่างๆในครอบครัว ทำให้ครอบครัวมีความสะอาด สะดวกสบายตามสภาพ

เสรี พงศ์พิศ (2536) กล่าวว่า ภูมิปัญญา มี 2 ลักษณะ คือ

1. มีลักษณะเป็นนามธรรม เป็นโลกทัศน์ ชีวทัศน์ เป็นปรัชญาในการดำเนินชีวิต เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเกิด แก่ เจ็บตาย คุณค่าและความหมายของทุกสิ่งในชีวิตประจำวัน

2. มีลักษณะเป็นรูปธรรมเฉพาะด้านต่างๆเช่น การทำมาหากิน การเกษตร ทัศนกรรม ศิลปะ ดนตรี และอื่นๆ

เอี่ยม ทองดี (2542) ได้กล่าวว่าภูมิปัญญาไทยมีลักษณะเป็นนามธรรมอย่างน้อยต้องประกอบด้วยสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ คือ

1. ความคิด เป็นสิ่งที่ติดตัวมาแต่กำเนิด ที่เรียกว่า Cognitive System ซึ่งประกอบด้วยระบบประสาท ระบบสมอง และต่อมต่าง ๆ ทำหน้าที่คิดให้แก่ร่างกายและนักมานุษยวิทยาเชื่อว่าทำงานอยู่นอกเหนือจากการบงการของร่างกาย หมายถึง ทั้งส่วนที่เป็นจินตนาการและผลของการวิเคราะห์และสังเคราะห์จากสภาพแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติและสังคมวัฒนธรรม ซึ่งความคิดดังกล่าวนี้จะเป็นแหล่งสำคัญหรือที่มาของความรู้อันเป็นองค์ประกอบของภูมิปัญญาในลำดับถัดไป

2. ความรู้ มีการนำมาใช้ในลักษณะต่าง ๆ เช่น องค์ความรู้ ภูมิรู้ ปรากฏอยู่ในแนวคิด ทฤษฎีญาณวิทยาที่ว่าด้วยทฤษฎีแห่งความรู้ การสืบค้นกำเนิดแห่งความรู้ และธรรมชาติของความรู้ การหาคำตอบว่าตรงกับความเป็นจริงหรือไม่ หรือว่าความรู้เป็นเพียงการพิจารณาเทียบเคียงซึ่งไม่ตรงกับข้อเท็จจริงและยังสืบค้นความรู้เรื่องกาล (Time) อวกาศ (Space) เนื้อสาร (Substance) สัมพันธภาพ (Relation) และความเป็นเหตุเป็นผล (Causality) องค์ความรู้เป็นหมวด ๆ (Category) ความรู้ หรือองค์ความรู้เป็นองค์ประกอบส่วนหนึ่งของภูมิปัญญาที่กล่าวข้างต้น

3. ความเชื่อ เป็นพื้นฐานสำคัญยิ่งของสังคมมนุษย์ มนุษย์แต่ละกลุ่มมีความเชื่อแตกต่างกันไป ซึ่งความเชื่อก็คือความศรัทธาหรือยึดมั่นถือมั่น ซึ่งเป็นแกนสำคัญของการดำรงวิถีชีวิต และความมั่นคงของสังคม ความเชื่อมีอยู่หลายระดับทั้งในการดำเนินชีวิตประจำวันอันเป็นความเชื่อโดยทั่วไป และความเชื่อที่เกี่ยวกับวิญญาณ โลกนี้ โลกหน้า ความดี ความชั่ว นรก สวรรค์ บาป บุญคุณโทษ ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญยิ่งในภูมิปัญญา

4. ค่านิยม คือ สิ่งที่คนสนใจ ความปรารถนาอยากจะมี อยากจะเป็นที่ยกย่องสรรเสริญ หรือเป็นสิ่งที่บังคับต้องทำ ต้องปฏิบัติ มีความรักและมีความสุขเมื่อได้เห็นหรือได้สิ่งเหล่านั้นมา ค่านิยมจึงเป็นพื้นฐานของการจัดรูปแบบพฤติกรรมที่ปรากฏอยู่ภายใน และแสดงออกเป็นพฤติกรรมในลักษณะต่าง ๆ ทางกาย วาจา และความคิด โดยสรุปค่านิยมเป็นพื้นฐานสำคัญทางภูมิปัญญา เป็นบ่อเกิดพฤติกรรมของบุคคลแต่ละสังคม

5. ความเห็น คือ ภาวะที่เกิดขึ้นหลังจากบุคคลหรือชุมชน ได้พิจารณาและใคร่ครวญโดยรอบคอบแล้วจึงลงมติตัดสินใจ ว่าควรจะแสดงออกในลักษณะอย่างไร เช่น เห็นด้วย ทำตาม ยอมรับ ปฏิเสธ ร่วมมือ กระทำหรือดำเนินการ ด้วยเห็นว่าดี ชั่ว เหมาะสม ไม่เหมาะสม เป็นบาป เป็นบุญ เป็นต้น ซึ่งความเห็นในลักษณะดังกล่าวนี้เป็นภูมิปัญญาประการหนึ่งที่มีผลสำคัญยิ่งต่อพฤติกรรมที่แสดงออกมาทั้งกาย วาจา และจิตใจ

6. ความสามารถ หมายถึง ศักยภาพและประสิทธิภาพที่มีอยู่ภายในบุคคล เช่น ชุมชนในการที่จะจัดการเรื่องใดเรื่องหนึ่งในลักษณะเดียวกับสิ่งที่เรียกว่า “พรสวรรค์” ซึ่งเป็นผลมาจากลักษณะทางกายและจิตใจร่วมกัน โดยแต่ละคนหรือชุมชนย่อมจะต้องมีแตกต่างกัน เช่น การที่บางคนสามารถปาฐกถาได้ดี ลำดับเนื้อหาและการแสดงทุกอย่างเป็นที่ชื่นชม ซึ่งถือว่าเป็นผลมาจากความสามารถที่มีอยู่ในบุคคลนั้น ๆ ฉะนั้นความสามารถจึงเป็นภูมิปัญญาอีกประการหนึ่ง

7. ความฉลาดไหวพริบ หมายถึง ทักษะที่ปรากฏอยู่ในจิตใจ หรือจิตวิญญาณ เป็นสิ่งที่สามารถนำมาใช้แก้ไขป้องกันควบคุมเหตุการณ์ต่าง ๆ ไม่ให้เกิดเป็นปัญหาขึ้นหรือให้เป็นไปตามที่ตนเองหรือชุมชนต้องการ

ภูมิปัญญาไทยมีลักษณะเป็นองค์รวม ดังนี้ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2551)

1. เป็นเรื่องของการใช้ความรู้ ทักษะ ความเชื่อและพฤติกรรม
2. แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง คนกับคน คนกับธรรมชาติ คนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ
3. เป็นองค์รวมหรือกิจกรรมทุกอย่างในวิถีชีวิต
4. เป็นเรื่องของ การแก้ปัญหา การจัดการ การปรับ การเรียนรู้เพื่อความอยู่รอดของบุคคล ชุมชนและสังคม
5. เป็นแกนหลักหรือกระบวนการทัศน์ในการมองชีวิต เป็นพื้นความรู้ในเรื่องต่าง ๆ
6. มีลักษณะเฉพาะหรือมีเอกลักษณ์ในตัวเอง
7. มีการเปลี่ยนแปลงการปรับสมดุลในการพัฒนาการทางสังคมตลอดเวลา

จากการศึกษาจะเห็นได้ว่าภูมิปัญญาไทยจะมีลักษณะเป็นองค์รวม และมีคุณค่าทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในวิถีการดำเนินของคนไทยมายาวนาน ฉะนั้นลักษณะขององค์ความรู้จึงเป็นจึงมีการเปลี่ยนแปลงตามเวลาที่ช่วยในการแก้ไขปัญหา การเรียนรู้ การจัดการและการปรับตัวในการดำเนินชีวิตให้สอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบัน

2.3 การจัดแบ่งสาขาภูมิปัญญาไทย

วิชิต นันทสุวรรณ (2528) ได้แบ่งประเภทของภูมิปัญญาที่สำคัญออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. ภูมิปัญญาจากการใช้ชีวิตในธรรมชาติ เนื้อหาของภูมิปัญญา คือ การอธิบายปรากฏการณ์ธรรมชาติ อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างชีวิตกับธรรมชาติในลักษณะของกฎเกณฑ์ที่พึงปฏิบัติและข้อห้ามที่มีให้ชาวบ้านปฏิบัติ ความเชื่อต่อธรรมชาติต่าง ๆ เรื่องของผีที่ทำให้เกิดภาวะสมดุลของการอยู่ร่วมกันระหว่างคนกับธรรมชาติ
2. ภูมิปัญญาจากประสบการณ์อยู่ร่วมกัน ภูมิปัญญาแบบนี้มีพฤติกรรมตามแบบแผนของสังคม มีกฎเกณฑ์บอกอย่างนั้นคืออย่างนี้ไม่ดี มีระบบความสัมพันธ์ของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติเป็นหลัก มีความเข้าใจในอนิจจังของชีวิตเป็นแก่นสูงสุด รูปธรรมที่แสดงออก คือ ความเชื่อเรื่องบรรพบุรุษ เช่น ปู่ ย่า ตา ยาย ผีพ่อแม่ และพิธีกรรมต่าง ๆ เป็นต้น
3. ภูมิปัญญาจากประสบการณ์เฉพาะด้าน เช่น ภูมิปัญญาจากประสบการณ์การทำมาหากินในด้านต่าง ๆ ภูมิปัญญาด้านการรักษาโรค เป็นต้น

รัตน์ะ บัวสนธิ์ (2535) ได้แบ่งประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่นออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. ภูมิปัญญาเกี่ยวกับการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ
2. ภูมิปัญญาเกี่ยวกับระบบสังคมหรือการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์
3. ภูมิปัญญาเกี่ยวกับระบบการผลิตหรือการประกอบอาชีพมีลักษณะมุ่งเน้นระบบการผลิตเพื่อพึ่งพาตนเอง

กัลยานี ปฎิมาพรเทพ (2541) ได้แบ่งประเภทของภูมิปัญญาไทยไว้ 9 ประเภท ดังนี้

1. ด้านภาษาและวัฒนธรรม หมายถึง ความสามารถในการผลิตผลงานเพื่อการสื่อสาร การถ่ายทอดเรื่องราวต่าง ๆ ในสังคมให้มีการเรียนรู้ สืบต่อและเผยแพร่แก่สังคมอื่นจนมีลักษณะเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง
2. ด้านศาสนาและประเพณี หมายถึง ความสามารถในการประยุกต์หลักธรรมคำสอน ความเชื่อ ค่านิยม จารีต แบบแผนในการดำเนินชีวิตและก่อสันติสุขขึ้นแก่สังคม
3. ด้านศิลปกรรมและสถาปัตยกรรม หมายถึง ความสามารถในการออกแบบสร้างสรรค์ ประดิษฐ์งานด้านศิลปะเพื่อใช้จินตนาการให้เกิดสุนทรียภาพในสังคม ผลิตผลงาน ด้านสิ่งก่อสร้าง รูปแบบ และรูปทรงต่าง ๆ ภาพเขียน ภาพวาด จิตรกรรม ประติมากรรม ซึ่ง แสดงให้เห็นถึงฝีมือ ความคิด ความเชื่อที่ถ่ายทอดไว้เป็นมรดกแก่สังคม
4. ด้านการศึกษาและการเรียนรู้ หมายถึง ความสามารถในการจัดระบบเพื่อ การเรียนรู้ มีกระบวนการให้ความรู้ ถ่ายทอดแนวคิด ความเชื่อ ระเบียบแบบแผน การจัดการ เรียนการสอน การให้การศึกษาทั้งที่มีรูปแบบและไม่มีรูปแบบ การส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ การจัดบรรยากาศ และแหล่งที่ จะเอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ของคนในสังคม
5. ด้านการแพทย์และสาธารณสุข หมายถึง ความสามารถในการจัดการ ป้องกันดูแล รักษาสุขภาพ อนามัยของคนในสังคม มีการเรียนรู้ และถ่ายทอดเพื่อบำบัดและขจัดโรคร้ายไข้เจ็บต่าง ๆ ทั้งในส่วนบุคคลและสังคมส่วนรวม โดยใช้ความสามารถในการพึ่งพา ตนเอง และทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในสังคมให้เกิดประโยชน์
6. ด้านการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายถึง ความสามารถ ในการจัดการสื่ออนุรักษ์ พัฒนา สงวนรักษา และนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่สังคมศึกษาและส่งเสริมคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและเพื่อรักษาสิ่งแวดล้อมให้เกิด ความสมดุลและยั่งยืน

7.ด้านความเป็นอยู่และการดำรงชีวิต หมายถึง ความสามารถในการจัดระบบ การใช้ชีวิตประจำวัน การเลี้ยงดูเด็ก การพักผ่อนหย่อนใจ การละเล่น การแสดง การแต่งกาย การสังสรรค์ คติความเชื่อ พิธีกรรมเกี่ยวกับการมีชีวิตอยู่ในสังคมอย่างเป็นสุข รวมทั้งข้อห้าม ข้อละเว้นต่างๆ ในการดำรงชีวิต

8. ด้านการปกครองและการบริหาร หมายถึง ความสามารถในการจัดสรร จัดระบบ การดูแลระเบียบและองค์การที่สำคัญตามโครงสร้างของสังคม เพื่อให้เกิดความสงบ เรียบร้อย มีความเป็นธรรม เป็นสุข มีการแบ่งสรรประโยชน์และทรัพยากรในสังคมร่วมกัน มี แนวคิดและวิธีการรัก ป้องกันอันตรายเพื่อให้เกิดความมั่นคงทางสังคม

9. ด้านการผลิตและบริโภค หมายถึง ความสามารถในการจัดหาและใช้วัสดุอุปกรณ์ ในการทำมาหากิน การประกอบ อาชีพ การประกอบ อาหาร การประดิษฐ์เครื่องมือ เครื่องใช้เพื่อ อำนวยประโยชน์ในการผลิตสิ่งของ สำหรับอุปโภคบริโภคของคนในสังคม

สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน (2541) ได้กล่าวว่าการกำหนดสาขาภูมิปัญญาไทยไว้อย่าง หลากหลายขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์และหลักเกณฑ์ต่างๆที่หน่วยงาน องค์กร และนักวิชาการแต่ละท่าน นำมากำหนด ในภาพรวมภูมิปัญญาไทยสามารถแบ่งได้เป็น 10 สาขาดังนี้

1. สาขาเกษตรกรรม หมายถึง ความสามารถในการผสมผสานองค์ความรู้ ทักษะ และเทคนิคด้านการเกษตรกับเทคโนโลยี โดยการพัฒนาบนพื้นฐานคุณค่าดั้งเดิม ซึ่งคนสามารถพึ่งพา ตนเองในภาวะการณ์ต่างๆ ได้

2. สาขาอุตสาหกรรมและหัตถกรรม หมายถึง การรู้จักประยุกต์ใช้เทคโนโลยี สมัยใหม่ในการแปรรูปผลิตผล เพื่อชะลอการนำเข้าตลาด เพื่อแก้ปัญหาด้านการบริโภคอย่าง ปลอดภัย ประหยัดและเป็นธรรม อันเป็นกระบวนการที่ทำให้ชุมชนท้องถิ่นสามารถพึ่งพาตนเองทาง เศรษฐกิจได้

3. สาขาการแพทย์แผนไทย หมายถึง ความสามารถในการจัดการป้องกันและรักษา สุขภาพของคนในชุมชน โดยเน้นให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองทางด้านสุขภาพและอนามัยได้

4. สาขาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายถึง ความสามารถ เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งการอนุรักษ์ การพัฒนา และการใช้ ประโยชน์จากคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน

5. สาขากองทุนและธุรกิจชุมชน หมายถึง ความสามารถในการบริหารจัดการด้าน การสะสมและบริการกองทุน และธุรกิจชุมชน ทั้งที่เป็นเงินตราและโภคทรัพย์ เพื่อส่งเสริมชีวิต ความเป็นอยู่ของสมาชิกในชุมชน

6. สาขาสวัสดิการ หมายถึง ความสามารถในการจัดสวัสดิการในการประกัน คุณภาพชีวิตของคน ให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม

7. สาขาศิลปกรรม หมายถึง ความสามารถในการผลิตผลงานทางด้านศิลปะสาขาต่างๆ เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม วรรณกรรม ทัศนศิลป์ คีตศิลป์ ศิลปะมวยไทย เป็นต้น

8. สาขาการจัดการองค์กร หมายถึง ความสามารถในการบริหารจัดการดำเนินงานขององค์กรชุมชนต่างๆ ให้สามารถพัฒนา และบริหารองค์กรของตนเองได้ตามบทบาท และหน้าที่ของ องค์กร เช่น การจัดการองค์กรของกลุ่มแม่บ้าน กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มประมงพื้นบ้าน เป็นต้น

9. สาขาภาษาและวรรณกรรม หมายถึง ความสามารถผลิตผลงานเกี่ยวกับด้านภาษาทั้งภาษาถิ่น ภาษาโบราณ ภาษาไทยและการใช้ภาษา ตลอดทั้ง ด้านวรรณกรรมทุกประเภท เช่น การจัดทำสารานุกรมภาษาถิ่น การปริวรรต หนังสือโบราณ การฟื้นฟูการเรียนการสอนภาษาถิ่นของท้องถิ่นต่างๆ เป็นต้น

10. สาขาศาสนาและประเพณี หมายถึง ความสามารถประยุกต์และปรับใช้หลักธรรมคำสอนทางศาสนา ความเชื่อ และประเพณีดั้งเดิมที่มีคุณค่าให้เหมาะสมต่อการประพฤติปฏิบัติให้บังเกิดผลดีต่อบุคคลและสิ่งแวดล้อม จากทัศนะของนักวิชาการ จึงชี้ให้เห็นว่า ขอบเขตหรือสาขาของภูมิปัญญานั้นแบ่งออกได้มากมายหลายด้าน ซึ่งแต่ละด้านมีความสอดคล้องและมีความสัมพันธ์กับการดำรงชีวิตของคนไทยในสังคมท้องถิ่นนั้น ๆ

กรมวิชาการ (2542) ได้แบ่งประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น ออกเป็น 4 ประเภท ดังนี้

1. ประสบการณ์ของชาวบ้านที่นำมาใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิต หมายถึง ความรู้ และประสบการณ์ที่ชาวบ้านค้นพบและนำมาใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิตประจำวัน เช่น ความคิด ความเชื่อ ค่านิยมต่าง ๆ

2. ความรู้ ความคิด ในการสร้างสรรค์แบบแผนของการดำเนินชีวิตที่ปฏิบัติต่อกันมา หมายถึง สิ่งที่ชาวบ้านถ่ายทอดความรู้ความคิดลงในวรรณกรรมต่าง ๆ เช่น เพลงพื้นบ้าน เพลงกล่อมเด็ก การละเล่นต่าง ๆ ตลอดจนศิลปะ วัฒนธรรม

3. การประกอบอาชีพที่ยึดหลักการพึ่งพาตนเอง หมายถึง ความรู้หรือประสบการณ์ที่ชาวบ้านใช้ในการประกอบอาชีพโดยอาศัยหลักธรรมชาติ การทอผ้า การทำเครื่องปั้นดินเผา

4. การประกอบอาชีพที่เกิดจากการผสมผสานความรู้เดิมกับแนวคิด หลักปฏิบัติ และเทคโนโลยีสมัยใหม่ในการแก้ไขปัญหาในหมู่บ้านหรือชุมชน เช่น เทคโนโลยีการนวดข้าว การก่อสร้าง

นิคม ชมพูหลง (2542) ได้แบ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นออกเป็น 4 กลุ่ม คือ

1. เรื่องของคติ ความคิด ความเชื่อ และหลักการ เป็นพื้นฐานขององค์ความรู้ ที่ถ่ายทอดกันมา
2. เรื่องของศิลปะ วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียม ประเพณีที่เป็นแบบแผนของการดำเนินชีวิตที่ปฏิบัติ สืบทอดกันมา
3. เรื่องของการประกอบอาชีพในแต่ละท้องถิ่นที่ได้รับการพัฒนาให้เหมาะสมกับกาลสมัย
4. เรื่องของแนวคิดหลักปฏิบัติและเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่ชาวบ้านนำมาใช้ในชุมชนเป็นอิทธิพล ของความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

ทัศนีย์ ทองไชย (2542) ได้แบ่งประเภทภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ เนื่องจากมนุษย์ไม่อาจอยู่อย่างโดดเดี่ยวตามลำพัง จำเป็นต้องอยู่ร่วมกันในสังคม ดังนั้นจึงมีการพบปะสังสรรค์ร่วมกัน เพื่อให้ชุมชนแต่ละชุมชนเกิดความสงบสุข จึงจำเป็นต้องมีการจัดระบบให้มีการอยู่ร่วมกันเป็นแนวทางในการปฏิบัติร่วมกัน เช่น คติ ความเชื่อ เป็นต้น
2. ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ เนื่องจากมนุษย์อยู่กับธรรมชาติในการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ มนุษย์จึงจำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติในการดำรงชีวิต ตลอดจนการแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น และสามารถปรับปรุงสภาพแวดล้อมให้เหมาะกับการดำรงชีวิตของคนในท้องถิ่นได้ เช่น การใช้สมุนไพรในการรักษาโรค
3. ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับประสบการณ์ เป็นสิ่งที่คนในชุมชนได้พบเห็นจากประสบการณ์ของชาวบ้านเอง หรือจากประสบการณ์ที่พบเห็นจากสังคมภายนอกชุมชน แล้วนำมาถ่ายทอดโดยการบอกเล่าหรือจดบันทึก

รุ่ง แก้วแดง (2543) ได้แยกประเภทของภูมิปัญญาไทยไว้ 11 สาขา ดังนี้

1. สาขาเกษตรกรรม หมายถึง ความสามารถในการผสมผสานองค์ความรู้ ทักษะและเทคโนโลยี โดยการพัฒนาบนพื้นฐานคุณค่าดั้งเดิม
2. สาขาอุตสาหกรรมและหัตถกรรม หมายถึง การรู้จักประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการแปรรูปผลผลิตเพื่อชะลอการนำเข้าตลาดและแก้ไขปัญหาการบริโภค
3. สาขาแพทย์แผนไทย หมายถึง ความสามารถในการจัดการป้องกันและรักษาสุขภาพของคนในชุมชน โดยเน้นให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองทางด้านสุขภาพได้

4. สาขาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายถึง ความสามารถเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทั้งในการอนุรักษ์ การพัฒนา การใช้ประโยชน์จากธรรมชาติอย่างยั่งยืน

5. สาขากองทุนและธุรกิจชุมชน หมายถึง ความสามารถในการบริหารจัดการด้านการสะสมและบริหารกองทุนและธุรกิจในชุมชนทั้งที่เป็นเงินตราและโภคทรัพย์

6. สาขาสวัสดิการ หมายถึง ความสามารถในการจัดสวัสดิการในการประกันคุณภาพชีวิตของคนให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรม

7. สาขาศิลปกรรม หมายถึง ความสามารถในการผลิตผลงานทั้งด้านศิลปะ เช่น วรรณกรรม จิตรกรรม

8. สาขาการจัดการองค์กร หมายถึง ความสามารถในการบริหารจัดการดำเนินงานองค์กรชุมชนต่าง ๆ ให้สามารถพัฒนาและบริหารองค์กรของตนเองได้ตามหน้าที่

9. สาขาภาษาและวรรณกรรม หมายถึง ความสามารถในการผลิตผลงานเกี่ยวกับภาษาทั้งภาษาถิ่น ภาษาโบราณ ภาษาไทยและการใช้ภาษา

10. สาขาศาสนาและประเพณี หมายถึง ความสามารถในการประยุกต์และปรับใช้หลักธรรมคำสอนทางศาสนา ความเชื่อ และประเพณีดั้งเดิมที่มีคุณค่าให้เหมาะต่อการประพฤติปฏิบัติให้เกิดผลดีต่อบุคคลและสิ่งแวดล้อม

11. สาขาการศึกษา หมายถึง ความสามารถในการถ่ายทอดการอบรมเลี้ยงดูการบ่มเพาะสอนสั่ง

อรพิน ภาคผล (2548) ได้กล่าวถึงประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่นว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นของไทย มีความแตกต่างกันไปในแต่ละภูมิภาค ซึ่งสามารถจำแนกได้ 10 ประเภท ดังนี้

1. ภูมิปัญญาเกี่ยวกับความเชื่อและศาสนา สำหรับภูมิปัญญาของไทยซึ่งเกี่ยวกับความเชื่อในพระพุทธศาสนาเป็นหลักในการสร้างสรรค์สังคม โดยมีการผสมผสานความเชื่อดั้งเดิมจนกลายเป็นลักษณะเฉพาะของท้องถิ่นนั้น

2. ภูมิปัญญาที่เกี่ยวกับประเพณีและพิธีกรรมเป็นสิ่งที่ดีงามของคนในท้องถิ่นสร้างขึ้นมาโดนเฉพาะเป็นการเพิ่มขวัญกำลังใจในสังคม ดังจะเห็นได้จากประเพณีและพิธีกรรมที่สำคัญในประเทศไทย

3. ภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องกับศิลปะพื้นบ้านในการสร้างสรรค์งานศิลปะ โดยการนำเอาทรัพยากรที่มีมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

4. ภูมิปัญญาที่เกี่ยวกับอาหารและผักพื้นบ้าน นอกจากมนุษย์จะนำเอาอาหารมาบริโภคเพื่อความอยู่รอดแล้ว ยังนำมาใช้ในการถนอมอาหาร และการปรุงอาหารมาที่สามารถเก็บรักษาไว้ได้นาน

5. ภูมิปัญญาเกี่ยวกับการละเล่นพื้นบ้าน การละเล่นถือว่าเป็นการผ่อนคลาย โดยเฉพาะในวัยเด็ก ซึ่งชอบความสนุกเพลิดเพลิน ภูมิปัญญาท้องถิ่นส่วนใหญ่จะประดิษฐ์มาจากวัสดุธรรมชาติ

6. ภูมิปัญญาที่เกี่ยวกับเพลงพื้นบ้าน ส่วนมากจะแสดงออกถึงความสนุกสนาน และยังเป็นคติสอนใจสำหรับคนในสังคม

7. ภูมิปัญญาที่เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม ประเทศไทยมีวัฒนธรรมที่หลากหลายซึ่งเกิดจากการสร้างสรรค์ของแต่ละภาคที่ปรากฏอยู่ทั่วไป เช่น สถาปัตยกรรม ประติมากรรม

8. ภูมิปัญญาที่เกี่ยวกับสมุนไพรและตำรายาพื้นบ้าน เกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ของคนในอดีตและถ่ายทอดให้คนรุ่นหลัง เพราะถือว่าเป็นปัจจัยซึ่งมีความจำเป็นของมนุษย์

9. ภูมิปัญญาที่เกี่ยวกับประติมากรรมและหัตถกรรมพื้นบ้าน เทคโนโลยีและสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่เกิดจากภูมิปัญญาของคนไทยในแต่ละภาค

10. ภูมิปัญญาที่เกี่ยวกับการดำรงชีวิตตามสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่เกี่ยวกับความเชื่อและพิธีกรรมในการดำรงชีวิต เพื่อแก้ไขปัญหาหรืออ่อนน้อมเพื่อให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ในการเพาะปลูก ดังจะเห็นได้จากพิธีกรรมเกี่ยวกับเกษตรกรรมทั่วทุกภูมิภาค

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2551) ได้แบ่งประเภทของภูมิปัญญาไทยออกเป็น 9 ด้าน ดังนี้

1. ด้านเกษตรกรรม ได้แก่ ความสามารถในการผสมผสานองค์ความรู้ ทักษะ และเทคนิคด้านการเกษตรกับเทคโนโลยี โดยการพัฒนาบนพื้นฐานคุณค่าดั้งเดิม ซึ่งคนสามารถพึ่งพาตนเองในสภาวะการณต่าง ๆ ได้ เช่น การทำการเกษตรแบบผสมผสาน การแก้ปัญหา การเกษตรด้านการตลาด การแก้ปัญหาด้านการผลิต และการรู้จักปรับใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับการเกษตร เป็นต้น

2. ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม ได้แก่ การรู้จักประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการแปรรูปผลผลิตเพื่อการบริโภคอย่างปลอดภัย ประหยัดและเป็นธรรมอันเป็นกระบวนการให้ชุมชนท้องถิ่นสามารถพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจได้ ตลอดทั้งการผลิตและการจำหน่ายผลผลิตทางหัตถกรรม เช่น การรวมกลุ่มของกลุ่มโรง งานยางพารา กลุ่มโรงสี กลุ่มหัตถกรรม เป็นต้น

3. ด้านการแพทย์แผนไทย ได้แก่ ความสามารถในการจัดการป้องกันและรักษาสุขภาพของคนใน ชุมชน โดยเน้นให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองทางด้านสุขภาพและอนามัยได้ เช่น ยาจากสมุนไพรอันมีอยู่หลากหลายการนวดแผนโบราณ การดูแลและรักษาสุขภาพแบบพื้นบ้าน เป็นต้น

4. ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ความสามารถเกี่ยวกับการจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งการอนุรักษ์ การพัฒนาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน เช่น การบวชป่า การสืบชะตาแม่น้ำ การทำแนวปะการังเทียม การอนุรักษ์ป่าชายเลน การจัดการป่าต้นน้ำและป่าชุมชน

5. ด้านกองทุนและธุรกิจชุมชน ได้แก่ ความสามารถในการดำเนินการสะสมและบริหารกองทุนและสวัสดิการชุมชน ทั้งที่เป็นเงินตราและโภคทรัพย์เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงให้แก่ชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกในกลุ่ม เช่น การจัดการกองทุนของชุมชนในรูปแบบของสหกรณ์ออมทรัพย์ รวมถึงความสามารถในการจัดสวัสดิการในการ ประกันคุณภาพชีวิตของคนให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม โดยการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการรักษายาบาลของชุมชน และการจัดระบบสวัสดิการบริการชุมชน

6. ด้านศิลปกรรม ได้แก่ ความสามารถในการสร้างสรรค์ผลงานทางด้านศิลปะสาขาต่าง ๆ เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม นาฏศิลป์ ดนตรี ทัศนศิลป์ คีตศิลป์ การละเล่นพื้นบ้าน และนันทนาการ

7. ด้านภาษาและวรรณกรรม ได้แก่ ความสามารถในการอนุรักษ์และสร้างสรรค์ผลงานด้านภาษาคือ ภาษาถิ่นภาษาไทยในภูมิภาคต่างๆ รวมถึงด้านวรรณกรรมท้องถิ่นและการจัดทำ

8. ด้านปรัชญา ศาสนา และประเพณี ได้แก่ ความสามารถประยุกต์และปรับใช้หลักธรรมคำสอนทางศาสนา ปรัชญาความเชื่อและประเพณีที่มีคุณค่าให้เหมาะสมต่อบริบททางเศรษฐกิจ สังคม เช่น การถ่ายทอดวรรณกรรม

9. ด้านโภชนาการ ได้แก่ ความสามารถในการเลือกสรรประดิษฐ์และปรุงแต่งอาหารและยาได้ เหมาะสมกับความต้องการของร่างกายในสภาวะการณต่าง ๆ ตลอดจนผลิตเป็นสินค้าและบริการส่งออกที่ได้รับ ความนิยมแพร่หลายมาก รวมถึงการขยายคุณค่าเพิ่มของทรัพยากรด้วย

จากการศึกษาประเภทของภูมิปัญญาไทยที่กล่าวมา สรุปได้ว่าประเภทของภูมิปัญญาไทยเป็นลักษณะที่แยกแยะภูมิปัญญาในแต่ละอย่าง ได้เกิดจากการปฏิบัติจนเกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงจนเกิดความชำนาญในด้านใดด้านหนึ่ง จนสามารถถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้อื่นได้ ตลอดจนเกิดการวิเคราะห์และผสมผสานเทคโนโลยีใหม่ๆ ได้ สามารถแบ่งได้ 9 ด้าน ดังนี้

1. ด้านเกษตรกรรม คือ ความสามารถในการผสมผสานองค์ความรู้ ทักษะและเทคนิคด้านการเกษตรกับเทคโนโลยี
2. ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม คือ การรู้จักประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการแปรรูปผลผลิตเพื่อการบริโภคอย่างปลอดภัย
3. ด้านการแพทย์แผนไทย คือ ความสามารถในการจัดการป้องกันและรักษาสุขภาพของคนในชุมชน โดยเน้นให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองทางด้านสุขภาพและอนามัยได้
4. ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คือ ความสามารถเกี่ยวกับการจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งการอนุรักษ์ การพัฒนาและการใช้ประโยชน์
5. ด้านกองทุนและธุรกิจชุมชน คือ ความสามารถในด้านการสะสมและบริหารกองทุนและสวัสดิการชุมชน ทั้งที่เป็นเงินตราและโภคทรัพย์เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงให้แก่ชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกในกลุ่ม
6. ด้านศิลปกรรม คือ ความสามารถในการสร้างสรรค์ผลงานทางด้านศิลปะสาขาต่าง
7. ด้านภาษาและวรรณกรรม คือ ความสามารถในการอนุรักษ์และสร้างสรรค์ผลงานด้านภาษา
8. ด้านปรัชญาศาสนา และประเพณี คือ ความสามารถประยุกต์และปรับใช้หลักธรรม คำสอนทางศาสนา ปรัชญาความเชื่อและประเพณีที่มีคุณค่าให้เหมาะสมต่อบริบททางเศรษฐกิจ สังคม เช่น การถ่ายทอดวรรณกรรม
9. ด้านโภชนาการ คือ ความสามารถในการเลือกสรรประดิษฐ์และปรุงแต่งอาหารและยาได้ เหมาะสมกับความต้องการของร่างกายในสภาวะการณต่าง ๆ ตลอดจนผลิตเป็นสินค้า

2.4 แผนงานหลักของการดำเนินงาน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2551)

1. การส่งเสริมภูมิปัญญาไทยในการจัดการศึกษาเน้นการนำภูมิปัญญาเข้าสู่การศึกษา 3 ระบบทั้งการศึกษาในระบบการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยให้สอดคล้องกับภูมิปัญญาสากลและเหมาะสม กับจารีตขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของท้องถิ่นโดยประชาชนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรชุมชนและสื่อมวลชนให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาด้านภูมิปัญญาไทยทุกระดับและทุกระบบในรูปแบบที่หลากหลาย

2. การยกย่องครูภูมิปัญญาไทยในการจัดการศึกษาเน้นยกย่องเชิดชูเกียรติผู้ทรงภูมิปัญญาให้เป็นครูภูมิปัญญาไทยโดยให้มีการเทียบความรู้เทียบตำแหน่งจัดระบบการถ่ายทอดภูมิปัญญาไทยในทุกระดับและทุกระบบกำหนดภารกิจหน้าที่การจ่ายค่าตอบแทนการปฏิบัติงานตามภารกิจหน้าที่แลกเปลี่ยนเชื่อมโยงและพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ของครูภูมิปัญญาไทย

3. การส่งเสริมการวิจัยภูมิปัญญาไทยในการจัดการศึกษาเน้นการวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้ภูมิปัญญาไทยให้สามารถนำเนื้อหาและวิธีการถ่ายทอดการเรียนรู้ภูมิปัญญาไทยมาใช้ในการจัดการศึกษาทุกระดับและทุกระบบรวมทั้งพัฒนาระเบียบวิธีวิจัยให้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ภูมิปัญญาไทย

4. การบริหารและจัดการด้านภูมิปัญญาไทยในการจัดการศึกษาเน้นการสร้างระบบการบริหารและการจัดการที่ทำให้กระบวนการสร้างและพัฒนาภูมิปัญญาไทยทั้ง 8 งาน ได้แก่ งานวิจัย งานพัฒนา งานฟื้นฟู งานอนุรักษ์ งานถ่ายทอด งานส่งเสริม งานเสริมสร้างความเป็นเลิศและงานแลกเปลี่ยนสามารถดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่องและเป็นระบบการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าวเช่นเดียวกับประเทศต่างๆทั่วโลกได้ให้ความสำคัญกับตัวบุคคลที่เป็นผู้ทรงภูมิปัญญาโดยเน้นให้ผู้ทรงภูมิปัญญาสามารถถ่ายทอดและสร้างองค์ความรู้อย่างต่อเนื่องซึ่งสอดคล้องกับวัฒนธรรมไทยที่ให้ความสำคัญกับปัจเจกบุคคลโดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการศึกษานั้น สังคมไทยให้ความสำคัญกับครูเป็นอย่างมากซึ่งเปรียบเสมือนพ่อแม่ผู้มีพระคุณ

ดังนั้นในการดำเนินงานเพื่อนำนโยบายส่งเสริมภูมิปัญญาไทยในการจัดการศึกษาสู่การปฏิบัติยุทธศาสตร์สำคัญอันหนึ่งคือการค้นหาครูภูมิปัญญาไทยและเสริมสร้างศักยภาพให้มีบทบาทนำในการ เรียนรู้โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาไทยครอบคลุมทั้งการศึกษาในระบบการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

2.5 วัตถุประสงค์ของการยกย่องเชิดชูครูภูมิปัญญาไทย (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2551)

1. เพื่อยกระดับการยอมรับคุณค่าและเชิดชูเกียรติผู้ทรงภูมิปัญญาที่ทำหน้าที่ให้ความรู้กับสังคมอย่างต่อเนื่องและเสียสละในฐานะ “ครูภูมิปัญญาไทย”
2. เพื่อสรรหาครูภูมิปัญญาไทยนำมาเผยแพร่ผลงานความรู้และประสบการณ์ให้เป็นแบบอย่างที่ดีกับสังคม
3. เพื่อเสริมสร้างศักยภาพครูภูมิปัญญาไทยให้มีบทบาทนำในการเรียนรู้โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาไทยครอบคลุมทั้งการศึกษาในระบบ นอกกระบบและตามอัธยาศัย

2.6 คุณสมบัติของผู้ทรงภูมิปัญญาเพื่อยกย่องเป็นครูภูมิปัญญาไทย (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2551)

1. มีสัญชาติไทย
2. เป็นบุคคลมีคุณธรรม จริยธรรม และเป็นแบบอย่างที่ดีของสังคม
3. มีความรู้ ความสามารถเฉพาะด้านตามขอบข่ายภูมิปัญญาไทย
4. มีประสบการณ์ในการถ่ายทอดความรู้เฉพาะด้านขอบเขตภูมิปัญญาไทยไม่น้อยกว่า 5 ปี
5. มีผลงานที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนและสังคม
6. ไม่เคยได้รับการประกาศยกย่องเชิดชูเกียรติเป็นครูภูมิปัญญาไทยมาก่อน

2.7 ขั้นตอนและวิธีการสรรหาและคัดเลือกครูภูมิปัญญาไทย (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2551)

1. แต่งตั้งคณะกรรมการสรรหาและคัดเลือกครูภูมิปัญญาไทย
2. ประชุมคณะกรรมการการทำงานเพื่อกำหนดแนวทางการดำเนินงาน
3. แจกหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคเพื่อร่วมมือในการดำเนินการรวบรวมข้อมูลและจัดส่งข้อมูลของผู้ทรงภูมิปัญญาเข้ารับการพิจารณาต่อไป
4. รวบรวมเอกสารที่เป็นแบบเสนอผู้ทรงภูมิปัญญาและจัดทำตำราตามแบบเสนอผู้ทรงภูมิปัญญาที่จัดส่งมาภายในเวลาที่กำหนด
5. ประชุมคณะกรรมการการทำงานเพื่อร่วมกันพิจารณาเอกสารและคัดเลือกผู้ทรงภูมิปัญญาที่สมควรได้รับการยกย่องด้วยวิธีการประเมินเอกสาร
6. ประเมินภาคสนาม โดยใช้เครื่องมือในการพิจารณาและรวบรวมข้อมูลเชิงประจักษ์โดยคณะกรรมการการทำงานด้วยวิธีการศึกษาดูงานผู้ทรงภูมิปัญญาที่ผ่านเกณฑ์การประเมินเอกสาร
7. ประชุมคณะกรรมการเพื่อพิจารณาผลการประเมินและร่วมกันอภิปรายเพื่อหาข้อสรุปในการตัดสินใจขั้นตอนสุดท้าย รวมทั้งประกาศผลการยกย่องเชิดชูเกียรติจากสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา
8. แจกหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อรับทราบในการประกาศผลการเชิดชูเกียรติเป็นครูภูมิปัญญาไทย
9. จัดงานเพื่อมอบเครื่องหมายเชิดชูเกียรติครูภูมิปัญญาไทยและจัดทำเอกสารประมวลองค์ความรู้และการทำกิจกรรมเพื่อเผยแพร่ภูมิปัญญาของแต่ละท่านไปสู่สังคมในวงกว้างต่อไป
10. นำเอกสารประมวลองค์ความรู้ที่ผ่านการพิจารณาและตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขประเด็นและความชัดเจนของเนื้อหาสาระ
11. จัดทำรูปเล่ม พิมพ์และเผยแพร่ไปยังหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นประโยชน์

2.8 หลักเกณฑ์การคัดเลือกครูภูมิปัญญาไทย (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2551) การพิจารณาคัดเลือกบุคคลเพื่อยกย่องเชิดชูเกียรติเป็นครูภูมิปัญญาไทยนั้นสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ได้มอบหมายให้คณะทำงานสรรหาครูภูมิปัญญาไทยร่วมกันกำหนดองค์ประกอบในการพิจารณา เพื่อสรรหาและคัดเลือกบุคคลผู้สมควรได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติเป็นครูภูมิปัญญาไทยใน 3 ด้าน ดังนี้

1. ด้านคุณลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่ (5 ข้อ)
  - (1) ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีและเป็นที่ยอมรับของสังคม
  - (2) มีคุณธรรม จริยธรรม และเสียสละในการถ่ายทอดภูมิปัญญา
  - (3) มีความสามารถในการใช้ภูมิปัญญาด้านนั้น ๆ
  - (4) ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน ใฝ่ปฏิบัติ
  - (5) เป็นผู้นำที่ดีและมีความสามารถบริหารจัดการได้
2. ด้านการถ่ายทอดองค์ความรู้ ได้แก่ (5 ข้อ)
  - (1) มีความสามารถในการถ่ายทอดภูมิปัญญา
  - (2) มีการปรับปรุงและพัฒนาวิธีการในการถ่ายทอดองค์ความรู้
  - (3) มีความสามารถในการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ภูมิปัญญา
  - (4) มีการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ภูมิปัญญา
  - (5) มีการติดตามและประเมินผลการถ่ายทอดภูมิปัญญา
3. ด้านคุณภาพของผลงาน ได้แก่ (3 ข้อ)
  - (1) มีผลงานที่เกิดจากความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และพัฒนางาน
  - (2) มีผลงานเป็นประโยชน์ต่อชุมชนและสังคม
  - (3) มีผลงานที่เป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติในการแก้ไขปัญหาและเพื่อการ

พัฒนา

2.9 การส่งเสริมสนับสนุนครูภูมิปัญญาไทยในการจัดการศึกษา (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2551)

เมื่อครูภูมิปัญญาไทยได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติจากสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาแล้วจะได้รับการสนับสนุนให้ครูภูมิปัญญาไทยทำหน้าที่ในกรถ่ายทอดองค์ความรู้ในการจัดการศึกษาดังนี้

1. สนับสนุนให้ครูภูมิปัญญาไทยดำเนินโครงการถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้เรียนในระบบ นอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย โดยการสนับสนุนเงินงบประมาณ
2. เมื่อครูภูมิปัญญาไทยมีความพร้อมและมีศักยภาพในการถ่ายทอดความรู้ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาจะทำการดำเนินการสนับสนุนทั้งในด้านงบประมาณและข้อมูลการศึกษาต่อไป
3. สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาจะดำเนินการเทียบตำแหน่งให้กับครูภูมิปัญญาไทยให้สามารถเบิกค่าใช้จ่ายและสวัสดิการต่างๆ ทั้งในค่าตอบแทน ค่าใช้จ่ายในการเดินทาง และการรักษาพยาบาล
4. สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาจะทำการดำเนินการขอพระราชทานเครื่องอิสริยาภรณ์ให้เป็นเกียรติแก่ครูภูมิปัญญาไทยที่ได้รับการยกย่องจากสำนักงานฯ ในโอกาสต่อไป
5. จะทำจัดพิมพ์และการเผยแพร่ประวัติและผลงานของครูภูมิปัญญาไทย ต่อมวลชนแขนงต่างๆ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
6. ครูภูมิปัญญาไทยจะได้รับการเข้าประชุมสัมมนาในงานที่สำคัญของระดับชาติในทุกระดับ

2.10 ครุภูมิปัญญาไทยแต่ละด้าน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2554)

ทางสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษามียุทธศาสตร์หนึ่งในการเสริมสร้างและพัฒนาโดยได้ดำเนินการยกย่องเชิดชูเกียรติผู้ทรงภูมิปัญญาให้เป็น “ครุภูมิปัญญาไทย” ตั้งแต่ปี พ.ศ.2542 เป็นต้นมา ซึ่งให้การยกย่องเชิดชูทั้ง 9 ด้าน และจำแนกตามขอบข่ายภูมิปัญญาไทย 9 ด้าน ดังนี้

ครุภูมิปัญญาไทย	จำนวน (ราย)
1.ด้านเกษตรกรรม	64
2.ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม	45
3.ด้านแพทย์แผนไทย	40
4.ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	32
5.ด้านกองทุนและธุรกิจชุมชน	26
6.ด้านศิลปกรรม	131
7.ด้านภาษาและวรรณกรรม	41
8.ด้านปรัชญา ศาสนาและประเพณี	41
9.ด้านโภชนาการ	11
รวม	431

2.11 ตัวอย่างกรณีปัญหาไทยแต่ละด้านในภาคใต้

1.นายมนูญ ไบบัวทอง ด้านเกษตรกรรม (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2547)

1.1 ชีวิตการทำงาน

ครูมนูญ ไบบัวทอง เป็นเกษตรกรที่มีความขยันขันแข็งและชอบทำงานมาตั้งแต่เด็ก และริเริ่มประกอบอาชีพใหม่ๆ ก่อนคนอื่น เมื่อประสบความสำเร็จก็ใช้ฟาร์มของตนเองเป็นจุดสาธิต และชักชวนให้ผู้อื่นทำโดยการให้คำปรึกษา และทดลองปฏิบัติจริง จากการทำฟาร์มสัตว์ ก็ได้ฟาร์มของครูมนูญเป็นเกษตรผสมผสานที่มีทั้งการเพาะปลูกและการเลี้ยงสัตว์ เป็นศูนย์ถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านเกษตรกรรมให้แก่เกษตรกรนำไปปรับประยุกต์เพื่อการสร้างรายได้อย่างยั่งยืน

ครูมนูญเป็นบุตรคนที่ 1 ในจำนวน 5 คน ของครอบครัวชีวิตในวัยเด็กชอบค้าขาย เมื่อมีเวลาว่างก็ช่วย พ่อแม่ทำงานและคิดริเริ่มทำงานใหม่ๆ ก่อนเสมอ พออายุได้ 20 ปี ก็เริ่มทำกิจการเลี้ยงโคขุน เลี้ยงไก่ เลี้ยงปลา ทำสวน ส่งผลผลิตออกขายต่างจังหวัดครูมนูญมีคติประจำใจว่า อย่านอนตื่นสาย อย่าย่ำทำกิน อย่าหมิ่นเงินน้อย

ครูมนูญจบการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ขณะนี้กำลังศึกษาระดับ ปวส. คณะวิทยาลัยเกษตรกรรมและเทคโนโลยีทางการเกษตรจังหวัดชุมพร เคยรับราชการในตำแหน่งเจ้าหน้าที่ผสมพันธุ์เทียมของหน่วยงานส่งเสริมการเลี้ยงปศุสัตว์ภาคใต้ กองอำนวยการรักษาความปลอดภัยแห่งชาติ กองบัญชาการทหารสูงสุด (นสต. สขส. กรป.) รวมอายุราชการได้ 24 ปี จึงลาออกประกอบอาชีพส่วนตัว

ชีวิตการเรียนรู้ของครูมนูญ เป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นตั้งแต่วัยเด็ก เริ่มเรียนรู้จากการช่วยพ่อแม่ทำเกษตรกรรม แต่ครูมนูญเริ่มเรียนรู้จากการช่วยพ่อแม่ทำงาน การสร้างงานให้แก่ตนเองตั้งแต่เยาว์วัย จนกระทั่งเติบโตใหญ่ การเรียนรู้ที่ยาวนานได้ปมเพาะฐานประสบการณ์ให้แก่ครูมนูญได้อย่างเข้มแข็ง โดยเฉพาะการเรียนรู้จากการประกอบอาชีพเลี้ยงสัตว์และการทำเกษตรกรรม ทำให้เกิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง

1.2 องค์ความรู้

ครูมนูญเป็นผู้เชี่ยวชาญสูงยิ่งในการคิดค้นนวัตกรรมใหม่ ทางด้านเกษตรกรรม ดังนี้

1. คิดค้นผสมสายพันธุ์หมูที่มีลูกตก เลี้ยงง่าย และโตเร็ว โดยนำหมูป่าผสมกับพันธุ์หมุยานเผยแพร่แก่เกษตรกร
2. คิดค้นสูตรอาหารหมูปลอดสาร จากลำต้นและใบของมันสำปะหลังที่ให้คุณค่าทางอาหารสูงสำหรับเลี้ยงหมู
3. คิดค้นสูตรฮอร์โมนจากสัตว์หมักกับจุลินทรีย์เพื่อบำรุงพืช เผยแพร่ให้เครือข่ายนำไปดำเนินการ

1.3 การถ่ายทอด

ครูมณูถ่ายทอดความรู้ให้แก่กลุ่มเป้าหมายตามจุดประสงค์ของผู้มาศึกษาดูงานซึ่งมีทั้งผู้มาดูงานในระยะสั้นหรือมีมากกลุ่มฝังตัวอยู่ในพื้นที่เพื่อฝึกการปฏิบัติจริง กลุ่มต่างๆ โดยสอน ถ่ายทอด และเผยแพร่องค์ความรู้ดังนี้

1. การศึกษาในระบบ เป็นวิทยากรภูมิปัญญาไทยด้านเกษตรกรรมให้แก่ผู้เรียนในสถานศึกษา และใช้ฟาร์มของตนเองเป็นสถานที่ฝึกงานของนักศึกษาจากสถาบันการศึกษาด้านการเกษตร

2. การศึกษาตามอัธยาศัย ถ่ายทอดองค์ความรู้แก่กลุ่มสนใจ คณะศึกษาดูงานและสื่อมวลชน ได้แก่ ผู้ที่ทำงานเกี่ยวข้องกับการทำเกษตรในพื้นที่ผู้ทำงานด้านเกษตร เครือข่ายเกษตรกร ชุมชน ตำบลคุริง อำเภอท่าแซะ จำนวน 300 หลังคาเรือน และผู้สนใจทั่วไป

1.4 เนื้อหาการถ่ายทอดความรู้

เนื้อหาที่ครูมณูใช้ในการถ่ายทอดแก่ผู้เรียนจะเป็นเนื้อหาที่เกี่ยวกับภูมิปัญญาที่ครูมณูพัฒนาจากภูมิปัญญาดั้งเดิมเป็นส่วนใหญ่ บางส่วนก็เป็นภูมิปัญญาที่ครูมณูเป็นคนคิดค้นขึ้น ซึ่งแบ่งเป็นประเภทใหญ่ ๆ ได้ 2 ประเภทดังนี้

1. การเลี้ยงสัตว์ผสมผสาน

2. การเกษตรผสมผสาน

ทั้งนี้ครูมณูยังได้แนะนำให้กิจกรรมการเลี้ยงสัตว์และกิจกรรมด้านการทำเกษตร ใช้ประโยชน์จากวัสดุเหลือใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

1.5 วิธีการถ่ายทอดความรู้

วิธีการถ่ายทอดความรู้ของครูมณูดังนี้

1. จัดให้มณูฟาร์มเป็นศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีและเป็นแหล่งเรียนรู้ทางด้านเกษตรและปศุสัตว์

2. เป็นสถานที่ฝึกงานแก่ผู้ต้องการฝึกงาน

3. เป็นวิทยากรทางการเกษตรระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จนถึงระดับจังหวัด

4. ถ่ายทอดผ่านสื่อ เช่น หนังสือพิมพ์ วารสารต่างๆ การให้ความรู้ผ่านทีวีช่องต่างๆ

2.นายสาธิต ชูพิทักษ์ณาเวช ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรมเกษตรกรรม (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2548)

ครูสาธิต ชูพิทักษ์ณาเวช จากจังหวัดพัทลุง เป็นผู้ริเริ่มประดิษฐ์คิดค้นเครื่องมือ เพื่อนำมาใช้ในการผลิตและจัดทำรูปแบบผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าว ซึ่งเป็นของเหลือใช้ มาทำเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ ส่งขายทั้งในและต่างประเทศ ได้ใช้ความรู้ความสามารถของตนถ่ายทอดการทำผลิตภัณฑ์กะลามะพร้าวให้แก่ผู้เรียนในระบบ ผู้เรียนนอกระบบ และผู้เรียนตามอัธยาศัย อีกทั้งได้ก่อตั้งสหกรณ์กลุ่มผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าว ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมและสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ได้รับหนังสือรับรองภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย การคัดสรรเป็นผลิตภัณฑ์ดีเด่นระดับสัดาวภาคใต้ และได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐในการจัดแสดงสินค้าในงานต่างๆ

2.1 การศึกษา ชีวิต และการทำงาน

ครูสาธิต ชูพิทักษ์ณาเวช เกิดในครอบครัวชาวนา ที่มีบิดามีอาชีพเสริมเป็นช่างจักสาน ช่างไม้ และช่างปูน ที่บ้านปรางหมู่ จังหวัดพัทลุงสำเร็จการศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ครูสาธิต มีความรักทางช่างและการประดิษฐ์มาตั้งแต่วัยเด็ก ผลงานเกี่ยวกับงานฝีมือที่ได้ประดิษฐ์ได้ถูกนำไปเป็นตัวอย่างแก่เพื่อนนักเรียนและจัดเป็นผลงานดีมีฝีมือที่ทางโรงเรียนนำออกจำหน่ายทุกครั้งเมื่อสำเร็จการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 แล้ว ได้ทำงานเป็นช่างถ่ายรูปของงานทะเบียนราษฎร โดยเป็นลูกจ้างชั่วคราวและได้สอบบรรจุเข้ารับราชการทำงานด้านการปกครองงานทะเบียนราษฎร งานพัฒนาท้องถิ่น งานส่งเสริมอาชีพราษฎรและเคยดำรงตำแหน่งปลัด อำเภออาวุโสของอำเภอป่าพะยอม ปัจจุบันเป็นผู้พัฒนางานเกี่ยวกับเครื่องจักรและหัตถกรรมการผลิต ผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าว ณ กลุ่มผลิตภัณฑ์กะลามะพร้าวบ้านควนขนุน

2.2 การเรียนรู้

การได้ช่วยงานของบิดาในการทำงานฝีมือต่างๆ ทั้งจักสาน งานไม้ และงานปูน โดยเป็นผู้ช่วยในการทำงานฝีมือมาตั้งแต่เล็กทำให้เกิดการเรียนรู้ถึงกระบวนการทำงานฝีมือในทุกขั้นตอนว่างานฝีมือในแต่ละประเภทมีวิธีการและขั้นตอนในการทำอย่างไรการสังเกต จดจำ สอบถาม และลงมือปฏิบัติโดยมีบิดาเป็นต้นแบบ มีส่วนสำคัญในการเรียนรู้เรื่องงานฝีมือ ในลักษณะของการสืบทอด

ภูมิปัญญาไทยด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรมจากบรรพบุรุษ ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะในการทำงานฝีมือของครอบครัวอันเป็นพื้นฐานในงานฝีมือด้านช่างประดิษฐ์เครื่องมือและคิดค้นรูปแบบผลิตภัณฑ์ในปัจจุบัน

2.3 องค์ความรู้

ครูสาธิต มีความรู้และความคิดสร้างสรรค์ในการประดิษฐ์คิดค้นเครื่องมือที่สามารถพัฒนา งานหัตถกรรมจากกะลามะพร้าวได้เป็นอย่างดี โดยผลิตภัณฑ์ที่ได้มีลักษณะเด่น ดังนี้

1. ผลิตภัณฑ์สวยงาม ประณีต
2. ผลิตภัณฑ์มีมากมายหลากหลายชนิด
3. ผลิตภัณฑ์แต่ละชนิดมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวไม่ซ้ำแบบใคร
4. อำนวยประโยชน์ในการใช้สอยได้หลายทาง
5. ผลิตภัณฑ์มีรูปแบบใหม่ๆ

2.4 การถ่ายทอดความรู้

ครูสาธิต ถ่ายทอดความรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลาย อาทิ การบรรยาย การสาธิต การฝึกปฏิบัติ และ การให้การปรึกษาและแนะนำ

3. นายประยงค์ รัตนรงค์ ด้านกองทุนและธุรกิจชุมชนเกษตรกรรม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2544)

3.1 ชีวิตและที่มาของแนวคิด

ครูประยงค์ รัตนรงค์ เป็นคนอำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดซึ่งประชากรมีอาชีพ และมีรายได้ดีจากการทำสวนยางพารา ครูประยงค์ เมื่อจบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 4 แล้วไม่เรียนต่อ เพราะแรงจูงใจจากราคายางพาราซึ่งพุ่งขึ้นสูงถึงกิโลกรัมละ 20 บาท กรีดยางเพียง 2-3 วัน ก็มีเงินพอกเต็มกระเป๋า ความคิดเช่นนี้มิได้เกิดแก่ครูประยงค์เพียงคนเดียว หากแต่เกิดกับคนสวน ส่วนมากในขณะนั้น ที่คิดว่าเรียนสูงสู้กรีดยางไม่ได้ นอกจากกรีดยางแล้วครูประยงค์ยังรับจ้างตัดไม้ ดูแลช่างลากไม้ล่องแพซุงไปตรมลำน้ำตาปี จากอำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ไปส่งที่โรงเลื่อย จังหวัดสุราษฎร์ธานี รวมทั้งรับจ้างทำแร่ดีบุกที่ทะเลอันดามัน

ช่วงชีวิตการทำงานนี้สอนให้ครูประยงค์ได้เรียนรู้ชีวิต ได้เรียนรู้ถึงการต่อสู้ที่ต้องแย่งชิงผลประโยชน์ เข้าใจลึกซึ้งถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนระบบ และการประกอบอาชีพเพื่อการอยู่รอด สิ่ง ที่พบเห็นนี้ได้หล่อหลอมจิตใจครูประยงค์ให้เป็นคนเข้มแข็ง อดทน และมีเมตตาพร้อมที่จะช่วยเหลือผู้อื่นทุกครั้งเมื่อมีโอกาส

3.2 องค์ความรู้สู่การพัฒนางานด้านกองทุน

ครูประยงค์เป็นเกษตรกรธรรมดาคนหนึ่ง แต่ชอบคิดและพัฒนาแนวคิดของตนเองอยู่ตลอดเวลา เขาคิดถึงวงจรชีวิตการทำมาหาเลี้ยงชีพของชาวดู่ ที่ผูกพันกับการทำสวนยาง และชีวิตต้องผูกพันตามราคายางมานานเป็นเวลานานับ 100 ปี นับแต่ยางพาราเริ่มเข้ามาสู่ภาคใต้ เมื่อปี พ.ศ. 2443 จากวันนั้นจนถึงปัจจุบันชาวบ้านไม่มีบทบาทในการกำหนดนโยบายร่วมกับรัฐในเรื่องนี้เลย การกรีดยางขึ้นอยู่กับดินฟ้าอากาศเท่านั้น เป็นอาชีพที่ปราศจากความมั่นคงในชีวิต ด้วยเหตุนี้ครูประยงค์จึงคิดค้นหาวิธีพัฒนาโรงงานแปรรูปเกษตรขนาดเล็กขึ้นในชุมชน โดยการออกแบบโรงงานบ่มยางที่เหมาะสมกับท้องถิ่นผลจากการคิดค้นทำให้การบ่มยางของครูประยงค์เป็นยางคุณภาพดี ขายได้ราคาดีเป็นที่แพร่หลายในชุมชน จนกลายเป็นต้นกำเนิดของเกษตรกรที่ผลิตยางที่มีคุณภาพดีที่สุดในเอเชีย

อย่างไรก็ตาม จากปัญหาเศรษฐกิจของภูมิภาคเอเชียและปัญหาการตลาด ความนิยมยางพาราเริ่มลดลง รัฐบาลพยายามแก้ปัญหาโดยการแทรกแซงราคา แต่ไม่สามารถแก้ปัญหาได้ครูประยงค์จึงช่วยโดยเป็นผู้นำจัดทำแผนแม่บทการพัฒนายางพาราฉบับประชาชนขึ้น ในปี พ.ศ. 2527 ครูประยงค์สามารถเจรจากับองค์กรเอกชน เพื่อหาทางออกเรื่องยางให้กับชาวบ้านได้สำเร็จ โดยทำความตกลงกับนายณรงค์ โชควัฒนา ผู้บริหารในเครือสหพัฒน์ปิบูล ผลักดันให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนในการตั้งโรงงานรองเท้าแพน ส่งออกนอกเป็นผลสำเร็จ ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมเป็นเจ้าของ เกิดกระบวนการเรียนรู้ด้านอุตสาหกรรมชุมชนขึ้น อย่างไรก็ตามครูประยงค์ไม่ยอมให้ชาวบ้านฝากความหวังไว้กับการทำยางพาราเพียงอย่างเดียว ดังนั้น จึงได้ออกศึกษาสภาพต่างๆ ในพื้นที่ และค้นพบความจริง 2 เรื่อง คือ 1) ข้าวที่ปลูกที่ลุ่มน้ำปากพองนั้นมีคุณภาพต่ำ และ 2) ผู้บริโภคชนมจินในจังหวัดนครศรีธรรมราชแต่ละวันนั้นเท่ากับผู้บริโภคชนมจินในภาคอีสานทั้งหมด จากข้อค้นพบทั้งสองดังกล่าว ทำให้ครูประยงค์จัดตั้งโรงงานทำแป้งขนมจิน เพิ่มเติมจากการทำยางพาราขึ้น และประสบความสำเร็จเป็นอย่างมาก

3.3 การจัดการกรรมการเรียนรู้

ต่อมาเมื่อตระหนักว่าการรู้เรื่องยางพาราเพียงอย่างเดียวไม่สามารถสร้างรายได้ให้แก่ประชาชน ครูประยงค์จึงริเริ่มก่อตั้งศูนย์ศึกษาและพัฒนา ชุมชนไม้เรียงขึ้นในปี พ.ศ. 2540 ณ บริเวณโรงงานแปรรูปยางพารา เพื่อเป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนด้านการเกษตร อุตสาหกรรม และการจัดการเป็นที่จัดกระบวนการเรียนการสอนของการศึกษานอกโรงเรียน เป็นที่รวมของปราชญ์สาขาต่างๆ รวมทั้งเป็นเวทีชาวบ้านในศูนย์ศึกษาและพัฒนาชุมชนไม้เรียงจัดกิจกรรมการเรียนรู้หลากหลายลักษณะดังนี้

1. ด้านการศึกษา เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ในชุมชน โดยมีกรมการศึกษานอกโรงเรียนเป็นที่เลี้ยง เป็นการเรียนรู้นอกระบบ และตามอัธยาศัยชาวบ้านร่วมกันกำหนดความต้องการในสิ่งที่อยากจะเรียน โดยมีครูประยงค์แนะนำให้เรียนกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันเพิ่มเติม

2. ด้านการเกษตรกรรมยั่งยืนและสิ่งแวดล้อม ไม้เรียงเป็นศูนย์ประสานงานกลุ่มอาชีพทุกอาชีพในชุมชน โดยได้รับนโยบายจากสำนักงานเกษตรจังหวัดว่า ให้กลุ่มเกษตรกรตำบลไม้เรียงเป็นกลุ่มเกษตรกรรมตามโครงการของคณะกรรมการประสานงานพัฒนาตำบล ที่ครอบคลุมทุกกลุ่มอาชีพเกษตรกรรม โดยที่ชาวบ้านจะเป็นผู้นำในการดำเนินกิจกรรมด้วยตนเอง
3. ด้านธุรกิจและอุตสาหกรรม การแปรรูปผลผลิต เพื่อการนำมาใช้ในชุมชนและเหลือไว้จำหน่าย รวมทั้งการจำหน่ายทั้งในและนอกชุมชน โดยการจัดการด้านการตลาด
4. ด้านสาธารณสุขชุมชน เป็นเรื่องของชมรมแพทย์แผนไทย กลุ่มสมุนไพร เพื่อสุขภาพ โครงการสุขภาพชุมชนพึ่งตนเอง ศูนย์สาธารณสุขมูลฐาน
5. ด้านกองทุนชุมชน จัดให้มีธนาคารหมู่บ้านไม้เรียงและกองทุนชุมชน เพื่อฝึกวินัยการออกให้แก่สมาชิก และเพื่อเป็นทุนหมุนเวียนมาพัฒนาหมู่บ้าน สนับสนุนการดำเนินงานตามแผนงานของสภาผู้นำชุมชน และมีสวัสดิการให้แก่ชาวบ้านในหลายรูปแบบ รูปแบบการเรียนรู้ในศูนย์พัฒนาเป็นการสร้างอาชีพทางการเกษตรให้กับสมาชิก โดยครูประยงค์เน้นให้สมาชิกศึกษาให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของตนเอง นอกจากการเรียนรู้ด้านอาชีพแล้ว ยังเป็นกระบวนการเรียนรู้ของทุกสรรพสิ่งซึ่งชุมชนดำเนินชีวิตร่วมกันได้อย่างมีความสุข

3.4 การถ่ายทอด

นอกจากกิจกรรมดังกล่าวข้างต้น ครูประยงค์ยังคิดถึงการถ่ายทอดความรู้โดยการสร้างผู้นำในชุมชน เพื่อให้สามารถดูแลสมาชิกและการทำงานตามหมู่บ้านต่างๆได้อย่างทั่วถึง เป็นการสร้างผู้นำรุ่นใหม่ ให้มีจิตสำนึกในการทำงานเพื่อชุมชน โดยคัดเลือกผู้นำชุมชนจาก 8 หมู่บ้านๆละ 5 คนและให้เรียนรู้โดยการปฏิบัติจริงโดยการฝึกภาคทฤษฎีและปฏิบัติและให้มีการทดลองจริงในพื้นที่ของตน เพื่อสร้างอาชีพในชุมชน ผลของการถ่ายทอดเมื่อดำเนินการตามโครงการไปแล้วประมาณ 3 ปี ผู้รับการถ่ายทอดจะสามารถเข้าสู่ธุรกิจชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพทั้งทางด้านการผลิต การแปรรูปและการตลาด

สิ่งที่ครูประยงค์ทำ จึงมิใช่เป็นเพียงเฉพาะเรื่องของชาวบ้านคนจน หรือธุรกิจขนาดต่างๆ เท่านั้น แต่เป็นเรื่องในระดับครอบครัว ชุมชน ประเทศชาติ ตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง อันหมายถึง การพัฒนาอย่างบูรณาการ ไม่มองเฉพาะเศรษฐกิจแต่เพียงประการเดียว หากแต่มองสังคม และสิ่งแวดล้อมไปพร้อมๆ กับการพัฒนากระบวนการเรียนรู้เพื่อการพึ่งพาตนเอง และการพึ่งพาช่วยเหลือซึ่งกันและกันที่ครูประยงค์ได้ชี้แนะให้ชาวบ้านได้คิดและปฏิบัตินี้ เป็นเรื่องที่ชาวบ้านได้สืบทอดต่อกันมาเป็นประเพณีวัฒนธรรมที่เรียกว่า "ซอมือ" หรือ "ลงแขก" ที่กลายมาเป็นแฮร์แรงงานในที่สุด และทำให้เกิดเครือข่ายที่เรียกว่า "เครือข่ายยมนา" ขึ้นนั่นคือ : ยมนา (ย) หมายถึง ยาง, (ม) หมายถึง ผลไม้, (นา) หมายถึง นา องค์กรเครือข่ายทั้งสามอาชีพนี้ได้แผ่ขยายครอบคลุมทั่วจังหวัดนครศรีธรรมราช ได้รวมตัวกันสร้างความเข้มแข็งทั้งใน

เรื่องของสังคม เศรษฐกิจการเมือง ประสานกันในเรื่องการผลิตและการแลกเปลี่ยนสินค้าภายใต้การนำของครูประยงค์ วรรณรงค์ หลายชุมชนได้นำแบบอย่างไปปรับใช้ในชุมชนของตน ก่อเกิดผลในวงกว้างอย่างเช่น กรณีครูมุกดา อินตะสาร ที่ได้นำแนวคิดการสร้างผู้นำชุมชนไปปรับใช้ในจังหวัดพะเยา เป็นต้นนอกจากนี้ครูประยงค์ยังได้ชื่อว่า เป็นผู้สนับสนุนการศึกษาออกระบบ ในกรณีที่เด็กจบการศึกษาขั้นต้นแล้ว ไม่ได้เรียนต่อ ครูประยงค์ก็นำมาฝึกอาชีพในหมู่บ้านให้เรียนรู้สิ่งต่างๆ ที่อยู่ในชุมชนและภูมิปัญญาใหม่ๆ นอกชุมชน และให้เรียนหลักสูตรการศึกษาออกระบบโรงเรียนควบคู่กันไป ทำให้เด็กมีโอกาสเพิ่มพูนความรู้และสามารถสร้างชีวิตใหม่ให้แก่ตนเองได้ นอกจากกลุ่มเด็กแล้วครูประยงค์ก็เปิดโอกาสให้ผู้ใหญ่ในชุมชนได้มีโอกาสเรียนวิชาชีพจากการศึกษาออกระบบโรงเรียนอีกเช่นกัน นับได้ว่าเป็นผู้ทำให้เกิดมีการเรียนรู้ตลอดชีวิตแก่ผู้คนชุมชนอย่างแท้จริง งานอีกชิ้นหนึ่งที่สำคัญที่ครูประยงค์เป็นผู้ริเริ่ม คือการจัดตั้งประชาคมตำบล โดยมีการกำหนดนโยบาย วางแผนแม่บทระดับตำบลชัดเจน อันเป็นที่มาของโครงสร้างสภาผู้นำ และเป็นต้นแบบการทำแผนแม่บทในประเทศ ในแผนงานนั้นจะเริ่มจากแผนระดับหมู่บ้านซึ่งมีข้อมูลตรงตามความเป็นจริง แล้วจึงมาเป็นแผนงานของตำบลพร้อมจะนำเสนอองค์การบริหารส่วนตำบลอนุมัตินำมาดำเนินงาน เพื่อให้ตำบลก้าวไปสู่ความเป็นชุมชนเข้มแข็งพึ่งตนเองได้ในอนาคต

4. นายพัฒนา เกื้อสกุล ด้านศิลปกรรม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545a)

4.1 การศึกษา ชีวิต และการทำงาน

ครูพัฒนา เดิมโตมาในครอบครัวที่มีบิดาเป็นนายโรงโนราห์ คือโนราห์พัน ซึ่งมีชื่อเสียงพอสมควรในพื้นที่เกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี เพราะสืบเชื้อสายของโนราห์ครูพัฒนาจึงได้รับการปลูกฝังและฝึกฝนโนราห์จากผู้เป็นบิดา เมื่ออายุ 6 ขวบครูพัฒนาก็สามารถนำโนราห์ได้อย่างชำนาญ โนราห์พันผู้เป็นบิดาเห็นแววจึงให้ครูพัฒนาเข้าร่วมคณะโดยให้รับบทเป็นนางเอก ด้วยบิดาหวังไว้ว่าครูพัฒนาและพี่ชายจะสืบทอดการเป็นนายโรงโนราห์ฉบับดั้งเดิมไว้อย่างครบถ้วน เมื่อออกแสดงจึงได้รับความนิยมและเป็นที่รู้จักของบุคคลทั่วไป อย่างไรก็ดีแม้จะได้รับการยอมรับในด้านการรำโนราห์แล้วแต่ครูพัฒนาก็มีความใฝ่ฝันที่จะเป็นนายหนังตะลุงอีกด้วย เพราะเกาะสมุยในขณะนั้นนิยมการแสดงหนังตะลุงมากโดยเฉพาะอย่างยิ่งการแสดงของคณะหนังเอี่ยม ทองคำครูพัฒนาจึงมีความฝันจะเป็นดังเช่นหนังเอี่ยมบ้าง กล่าวได้ว่าหนังเอี่ยมคือแรงบันดาลใจอย่างแท้จริงให้ครูพัฒนาก้าวเข้าไปในวงการหนังตะลุง ดังนั้นเมื่อจบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 แล้ว บิดาจึงนำไปอำเภอปากพ่องจังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งถือว่าเป็นตักศิลาทางด้านหนังตะลุงโดยนำไปฝากไว้ให้เป็นศิษย์ของหนังหลัก มหาภาพ ได้รับการฝึกหัดหนังและติดตามหนังหลักไปแสดงที่ต่างๆ หลังจากนั้นไม่นานมีญาติพาครูพัฒนาไปฝากตัวให้เป็นศิษย์ของหนังจันทร์แก้ว สามเปี้ย นายหนังชั้นยอดแห่งจังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งในยุคนั้นถือกันว่าหนังจันทร์แก้วนี้เป็นนายหนังที่มีชื่อเสียงโด่งดังที่สุดของภาคใต้ มี

ลูกศิษย์ที่มีชื่อเสียงโด่งดังมาก เช่น หนึ่งแฉล้ม เสียงทอง ยอดหนึ่งเมืองพัทลุง หนึ่งประทีน บัวทอง ยอดหนึ่งเมืองนครฯ หนึ่งประยูรใหญ่หนึ่งประยูรเล็ก และหนึ่งปรีชา สงวนศิลป์ เป็นต้น ครูพัฒนา ตั้งใจใฝ่ศึกษาหาความรู้จากครูแต่ละท่านอย่างมุ่งมั่น เกิดการเรียนรู้จากการคิดสร้างสรรค์และการฝึกปฏิบัติอย่างแจ่มชัด ดังจะเห็นได้จากระหว่างที่เป็นศิษย์หนึ่งจันทร์แก้วนั้น หนึ่งจันทร์แก้วสอนว่าจะทำอะไรก็ต้อง "รัก" เสียก่อน ขณะนั้นหนึ่งพัฒนายุได้ 15 ปี ไม่สามารถเข้าใจความหมายของคำว่า "รัก" ได้อย่างแท้จริง จนเมื่อฝึกฝนไปแล้ว 4 ปี หนึ่งจันทร์แก้วจึงได้อธิบายคำว่า "รัก" ว่า "ถ้ารักจริงได้แน่ รักสวนต้องทำสวนจึงได้สวน รักโจรต้องทำแบบโจร รักหญิงต้องเอาใจใส่ผู้หญิง รักวิชาหนึ่งต้องเอาใจใส่วิชาหนึ่ง ครูพัฒนา ฝึกและใคร่ครวญแล้วจึงได้รู้หลักความจริงและแก่นแท้ของคำว่า "รัก" ตามที่อาจารย์บอกนั่นคือ การจะทำสิ่งใดให้ดีขึ้นต้องมีความรักและความเอาใจใส่ในสิ่งนั้นจริงจัง จึงจะประสบผลสำเร็จ นอกจากการให้คติที่สำคัญแก่ครูพัฒนาแล้ว หนึ่งจันทร์แก้วยังได้สอนวิธีฝึกที่สำคัญสำหรับการเป็นนายหนัง 5 ประการ ที่ครูพัฒนานำมาพัฒนาจนได้รับชื่อเสียง วิธีการฝึกเหล่านี้ ได้แก่

1. ฝึกปาก ให้หัดออกเสียงตัวหนังแต่ละตัว ไม่ว่าจะเป็นตัวพระ ตัวนาง ตัวยักษ์ ตัวฤๅษี ตัวตลก และฝึกท่วงทำนองการขับกลอนแบบต่างๆ
2. ฝึกมือ ให้หัดพากย์รูปในท่าทาง กิริยาอาการต่างๆ ให้คล่องแคล่ว และให้สัมพันธ์กับบทบาท เช่น เหาะ เเหิน วิ่ง เป็นเจ้าเมือง ยักษ์ อิศวรทรงโค ฤๅษี
3. ฝึกสมอง ให้ใช้ความคิดในการนำเรื่องราวมาแสดงให้เหมาะสมกับผู้ชมให้รู้จักคิดหาบทกลอน คำสอน ที่เป็นคติคุณโทษ มาสอดใส่ให้เหมาะสม
4. ฝึกความจำ ให้จดจำเรื่องราวต่างๆ ทั้งแผ่นดิน แผ่นฟ้า คือต้องรอบรู้เรื่องราวต่างๆ ให้กว้างลึก รื้ออดีต ปัจจุบัน แล้วประมวลมาใช้ในการแสดงให้เหมาะสม
5. เอาใจใส่วิชาการทุกแขนง เช่น เรื่องราวด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม เป็นต้น เพราะสิ่งเหล่านี้ต้องนำมาใช้ประกอบการสร้างเรื่องราวสำหรับการแสดง

4.2 การถ่ายทอดความรู้และวิธีการถ่ายทอด

การเป็นนายหนังตะลุงต้องมีความสามารถทางศิลปะการแสดงเฉพาะตัวรอบด้านสูงมาก เริ่มตั้งแต่การฝึกปาก ฝึกออกเสียง และท่วงทำนองกลอนต่างๆ การใช้ตัวหนังและการฝึกมือเพื่อเชิดหนัง ในอากัปกิริยาต่างๆ ประกอบกับการฝึกสมองเพื่อการผูกเรื่องราว ฝึกคิดหาบทกลอนคำสอนมาสอดแทรก ตลอดจนฝึกความจำในเรื่องราวต่างๆ นายหนังตะลุงต้องสร้างความสัมพันธ์ระหว่างปากมือ สมอง ใจ และผู้ชมคือประชาชนให้ได้ ต้องมีความอดทนสูงและหมั่นฝึกปฏิบัติการแสดงอยู่เสมอ เนื่องจากเป็นเรื่องยากและปัจจุบันงานแสดงประเภทนี้ไม่อยู่ในความนิยมของคนรุ่นใหม่แล้ว หนึ่งพัฒนาเห็นว่าหากไม่มีการสืบทอดหรืออนุรักษ์ไว้แล้ว มรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญของชีวิตก็จะสูญสิ้นไป ดังนั้นจึงมุ่งมั่นถ่ายทอดวิชาชีพนายหนังตะลุงให้กับบุคคลที่สมัครเป็นศิษย์อย่างทุ่มเทตลอดเวลาโดยไม่มีผลตอบแทน โดยจัดกระบวนการถ่ายทอด ดังนี้

1. เล่าประวัติความเป็นมาของหนังตะลุง ผนวกแนวคิดและความเชื่อจากท่านพุทธทาสภิกขุ เพื่อให้ผู้เรียนรู้สึกภาคภูมิใจ ตระหนักและเห็นคุณค่าของศิลปะการแสดงหนังตะลุง รวมทั้งการเป็นนายหนัง

2. สร้างแรงจูงใจ และกระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมโดยการให้สัมผัสกับของจริง เช่น ตัวหนัง เครื่องดนตรี ลักษณะบุคลิกของตัวหนัง เช่น กริยาและลักษณะเฉพาะของยักษ์ พระราชา พระมเหสี ตัวตลก โจร เป็นต้น

3. ชี้แจงถึงคุณสมบัติของนายหนัง และฝึกปฏิบัติ 5 เรื่อง คือ ฝึกปาก ฝึกมือ ฝึกคิด ฝึกจำ ความรอบรู้ ในการฝึกปฏิบัติมี 3 ลักษณะ คือ

3.1 ขั้นทำได้ สามารถทำตามคำสอน คำแนะนำได้

3.2 ขั้นทำเป็น สามารถคิดค่า ว่ากลอน ของตนเองได้

3.3 ขั้นทำให้ดี รู้จักตกแต่ง หรือเสริมให้ตีเหมาะสมกับสภาพสังคมและสถานการณ์

4. เน้นการสาธิตและการฝึกปฏิบัติจริง ผู้เรียนต้องฝึกปฏิบัตินอกเวลาเรียนพร้อมทั้งแสดงให้ดูโดยมีการประเมินผลทุกครั้ง

5. ใช้ตำรา นิทาน คำกลอน เป็นตัวอย่าง เช่น พระอภัยมณี, รามเกียรติ์

5. นายจ่านง กาญจนโสภณ ด้านการแพทย์แผนไทย (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2547)

5.1 การศึกษา ชีวิตและการทำงาน

ครูจ่านง เกิดในครอบครัวที่มีคุณตาเป็นหมอพื้นบ้าน มีพี่น้องทั้งหมดจำนวน 9 คน ครูจ่านง เป็นบุตรคนที่ 4 บิดาชื่อนายเรืองกาญจนโสภณ มีอาชีพค้าขาย มารดาชื่อนางนิ่ม กาญจนโสภณ มีอาชีพทำนา ครูจ่านง สำเร็จการศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จากโรงเรียนปากพ่อง อำเภอปากพ่อง จังหวัดนครศรีธรรมราช เมื่อ พ.ศ. 2503 เมื่อวัยเด็กได้คลุกคลีกับคุณตาที่เป็นหมอพื้นบ้าน ทำให้มีโอกาสรู้จักตัวยาที่คุณตาเจียรรักษาผู้ป่วยที่มารับการรักษา ประกอบกับครอบครัวได้ปรองยา เพื่อจำหน่ายทั่วไปเป็นการเรียนรู้แบบไม่ตั้งใจ เมื่อโตขึ้น ระหว่างปิดภาคเรียนได้ช่วยเหลือครอบครัวหารายได้พิเศษ โดยนำยาที่ปรุงไปขายตามหมู่บ้านที่อยู่ห่างไกลออกไป เมื่อจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ถูกเกณฑ์ทหาร 2 ปี ทำให้ว่างเว้นจากการเรียนรู้เรื่องยาสมุนไพรไประยะหนึ่ง แต่ก็ไม่ได้ทำให้ครูจ่านงละทิ้งจากการเรียนรู้เรื่องสมุนไพร เมื่อเสร็จสิ้นจากภารกิจทางการฝึกทหาร ครูจ่านงกลับคิดที่จะสืบทอดมรดกอันล้ำค่าของบรรพบุรุษ คือ การศึกษาเรื่องการรักษาพื้นบ้านให้มีความชำนาญและถูกต้องตามหลักวิชาการมากขึ้น และพร้อมที่จะนำมาประกอบอาชีพและนำมาช่วยเหลือ เพื่อนมนุษย์ด้วยกัน จึงเข้ารับการศึกษาวิชาโบราณเภสัช จนสอบใบประกอบโรคศิลปะวิชาโบราณเภสัชและโบราณเวช จากกระทรวงสาธารณสุข การที่ครูจ่านงได้เปิดร้านขายสมุนไพรและรักษาโรคด้วยสมุนไพร ทำให้

มีโอกาสได้พูดคุยกับหมอพื้นบ้านและบุคคลที่สนใจในเรื่องสมุนไพร ทำให้ทราบว่าบุคคลเหล่านั้นก็ได้รับความรู้ด้านสมุนไพรมาจากบรรพบุรุษเช่นกัน แต่ก็ไม่ได้พัฒนาความรู้หรือเรียนรู้เพิ่มเติมจากที่ใดเลย ครูจ่านงจึงได้รวบรวมผู้ที่สนใจเรื่องสมุนไพร ใช้ทุนส่วนตัวเปิดอบรมให้ความรู้เพิ่มเติมทุกวันเสาร์ และวันอาทิตย์ขึ้นที่บ้านของตนเอง จนถึงปัจจุบัน โดยยึดถือตามตำราของกระทรวงสาธารณสุขเป็นองค์ประกอบสำคัญ จนทำให้ผู้เรียนสามารถสอบขึ้นทะเบียนประกอบวิชาชีพโรคศิลปะจากกระทรวงสาธารณสุข

5.2 การเรียนรู้

ครูจ่านงได้ศึกษาเรียนรู้เรื่องสมุนไพรจากคุณตาและครอบครัว ซึ่งเป็นหมอพื้นบ้าน มาตั้งแต่เด็ก โดยได้เรียนรู้การเก็บสมุนไพร การจัดยาและการปรุงยาจากคุณตา และการศึกษาตามหลักสูตรของกระทรวงสาธารณสุข

5.3 องค์ความรู้

ครูจ่านงมีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องสมุนไพรพื้นบ้านสำหรับการรักษาโรคต่างๆ ทดลองนำสมุนไพรไปปรุงเป็นสูตรยา จนได้รับอนุญาตให้จดทะเบียนยาและปรุงยาสมุนไพรเพื่อการรักษาได้ ซึ่งองค์ความรู้ด้านการรักษาโรคด้วยสมุนไพรของครูจ่านงแบ่งออกได้ดังนี้

1. ด้านประกอบโรคศิลปะ สาขาโบราณเภสัช ได้แก่ วิชาเภสัชกรรมโบราณ
2. ด้านประกอบโรคศิลปะ สาขาโบราณเวช

5.4 กระบวนการถ่ายทอดความรู้

ครูจ่านงได้สอน ถ่ายทอดและเผยแพร่องค์ความรู้ดังนี้

1. การศึกษาในระบบ เป็นวิทยากรภูมิปัญญาด้านการแพทย์แผนไทย ให้แก่ผู้เรียนในสถานศึกษา ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา
2. การศึกษาตามอัธยาศัย ถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่หน่วยงานภาครัฐ เอกชน กลุ่มผู้สนใจต่างๆ กลุ่มเครือข่ายสมุนไพรโครงการหลวง จัดอบรมให้แก่เครือข่าย กลุ่มสนใจทุกวันเสาร์ และวันอาทิตย์ และเป็นวิทยากรบรรยายความรู้ด้านสมุนไพรให้แก่หน่วยงาน สมาคม และกลุ่มศึกษาทางด้านสมุนไพร

5.5 เนื้อหาการถ่ายทอดความรู้

เนื้อหาสาระการถ่ายทอดความรู้ของครูจ่านงแบ่งออกได้เป็นประเภทต่างๆ ดังนี้

1. ด้านประกอบโรคศิลปะ สาขาโบราณเภสัช ได้แก่ วิชาเภสัชกรรมโบราณ
2. ด้านประกอบโรคศิลปะ สาขาโบราณเวช

5.6 วิธีการถ่ายทอดความรู้

ครูจ่านงได้ใช้วิธีการต่างๆ ในการถ่ายทอดความรู้ดังนี้

1. จัดตำราเรียนการแพทย์แผนไทยให้แก่ผู้ที่รับการศึกษาอบรม นำไปประกอบการเรียน
2. เป็นวิทยากรบรรยายให้แก่ผู้เข้าอบรม ทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชน การศึกษานอกโรงเรียน สถาบันการศึกษาทุกระดับ ผู้สนใจทั่วไป
3. เปิดการอบรมทุกเสาร์-อาทิตย์ จนปัจจุบัน โดยใช้ทุนส่วนตัวและกองทุนสมทบบางส่วนของผู้สนใจ ให้แก่ผู้สนใจที่จะขอสอบเพื่อขอใบอนุญาตให้ประกอบโรคศิลปะจากกระทรวงสาธารณสุข
4. มีการเตรียมการสอนที่เป็นระบบคล้ายกับการศึกษาในระบบอย่างละเอียด โดยใช้เวลากลางคืนที่ว่างจากภารกิจ โดยได้รับแนวคิดจากภรรยาที่เป็นอาจารย์ผู้สอนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกระบี่ ได้แก่ มีการเตรียมการสอน การเตรียมเนื้อหา การทำแผนการสอนอย่างละเอียดเพราะครูจ่านงถือว่าต้องให้ความละเอียดรอบคอบในการรักษาเพราะเป็นเรื่องเกี่ยวกับสุขภาพโดยตรง
5. จัดให้สถานที่เปิดสอนเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญ ซึ่งเป็นสถานที่เรียน สถานที่ดูงาน เพราะเป็นทั้งห้องปรุงยา การจัดนิทรรศการ ห้องเก็บตัวยาสมุนไพรชนิดต่างๆ รวมทั้งเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับสมุนไพร

5.7 การสร้างเครือข่ายเพื่อถ่ายทอดความรู้

1. ผลจากการเปิดการสอนแพทย์แผนไทย สาขาโบราณเภสัช และโบราณเวช มีผู้ขอเข้าศึกษาประมาณ 140 คน ซึ่งบุคคลเหล่านี้มาจากทุกอำเภอของจังหวัดกระบี่ และวัดใกล้เคียง ซึ่งมีส่วนท่านได้เปิดเป็นสถานประกอบการ เนื่องจากสอบผ่านขอใบอนุญาตจากกระทรวงสาธารณสุขได้ ได้แก่จังหวัดกระบี่ อำเภออ่าวลึก อำเภอปลายกระงะ อำเภอคลองเหนือ อำเภอคลองท่อม อำเภอทับปุด จังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้แก่ อำเภอพระแสงจังหวัดนครศรีธรรมราช ได้แก่ อำเภอร่อนพิบูลย์ จังหวัดพังงา ได้แก่ อำเภอโคกลอย และอำเภอเกาะยาว
2. ผู้เรียนจากจังหวัดต่างๆ ในภาคใต้ที่มาเรียนรู้ในแหล่งเรียนรู้ของครูจ่านง
3. กลุ่มผู้เรียนที่เป็นกลุ่มสนใจของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดกระบี่
4. การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกลุ่มนายแพทย์พื้นบ้านด้วยกัน

6. นายจีระศักดิ์ ท่อทิพย์ ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สำนักงาน
เลขาธิการสภาการศึกษา, 2547)

6.1 การศึกษา ชีวิตและการทำงาน

ครูจีระศักดิ์ ท่อทิพย์ จากจังหวัดภูเก็ต ได้ค้นคว้าถึงประวัติบ้านบางโรงเรียนในอดีตที่มีแต่
ความเจริญรุ่งเรือง มีป่าชายเลนที่อุดมสมบูรณ์ต่อมาถูกทำลายโดยสัมปทานเผาถ่านและการทำธุรกิจ
ทำเรือพานิชย์ขนาดเล็ก ซึ่งทำให้ชาวบ้านไม่สามารถประกอบอาชีพทางทะเล และเป็นการทำลาย
สิ่งแวดล้อมในระยะยาว ครูจีระศักดิ์จึงได้ค้นหาวิธีการแก้ปัญหาที่เป็นการพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งจะได้
ประโยชน์ต่อวิถีการดำเนินชีวิตของชุมชนและเป็นประโยชน์ต่อการดำรงอยู่ของสิ่งแวดล้อมและ
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ครูจีระศักดิ์ เป็นบุตรคนสุดท้องในจำนวนพี่น้อง 4 คน ในวัยเด็ก
หลังเลิกเรียนก็ไปละหมาดและเรียนศาสนาที่มีสียัด หลังจากเรียนจบระดับชั้นมัธยมศึกษา ได้เรียนต่อ
ทางด้านศาสนา (ปอเนาะ) เป็นเวลา 5 ปี และกลับมาทำอาชีพกรีดยาง ได้กลับมาสอนเด็กและ
เยาวชนภายในชุมชนเมื่อเรียนจบ พร้อมกับช่วยเหลือชุมชนด้านอื่นๆ จนได้รับการคัดเลือกเป็นผู้นำ
เยาวชนระดับตำบล จากจังหวัดภูเก็ต เป็นตัวแทนในโครงการแลกเปลี่ยนเยาวชนประเทศญี่ปุ่น เป็น
เวลา 1 เดือน เมื่อปี 2530 ขณะนี้กำลังศึกษาปริญญาตรีที่สถาบันราชภัฏจังหวัดภูเก็ต หลังจากกลับ
จากประเทศญี่ปุ่น ได้นำประสบการณ์มาสอนและอบรมเด็กเยาวชนให้มีความรู้ เกี่ยวกับธุรกิจการ
ท่องเที่ยวและธุรกิจขายเนื้อวัว

จากคนที่มีจิตสาธารณะและได้รับการหล่อหลอมจากศาสนาทำให้ครูจีระศักดิ์ เป็นคนมี
คุณธรรมสูง เล็งเห็นว่าคลองบางโรงหรือชุมชนบางโรงซึ่งมีสภาพป่าขึ้นอุดมสมบูรณ์ที่สุดในจังหวัด
ภูเก็ต มีน้ำตกบางแป้ไหลผ่าน ทำให้บริเวณดังกล่าวเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำประชาชนจึงยึดอาชีพทำสวน
ยางพาราสวนผลไม้และแปลงผักของเกษตรกร แต่หลายปีที่ผ่านมาป่าชายเลนถูกทำลายโดยสัมปทาน
เผาถ่าน ทำให้ระบบนิเวศวิทยาทางทะเลในบริเวณลำคลองเปลี่ยนแปลง น้ำทะเลบริเวณดังกล่าว
กลายเป็นน้ำเสีย เนื่องจากได้กลายเป็นท่าเรือพาณิชย์ขนาดเล็กของคนค้างพื้นที่ ที่เข้ามาแสวงหา
ผลประโยชน์ไม่คำนึงถึงวิถีชีวิตของคนในพื้นที่โดยปล่อยให้ น้ำมันที่ไม่ใช้แล้วไหลลงทะเล ทำให้วิถี
ชีวิตของคนในชุมชนซึ่งทำมาหากินในลำคลองและทะเลได้รับผลกระทบอย่างรุนแรง ครูจีระศักดิ์ซึ่ง
เป็นผู้นำกลุ่มศาสนาอิสลามในจังหวัดทั้งสิ้น 9 ชุมชนในตำบลปากคลองและชุมชนใกล้เคียงซึ่งได้รับ
ผลกระทบจากการทำลายทรัพยากรธรรมชาติดังกล่าวตั้งแต่ปี 2539 ก่อตั้งโครงการเชิงอนุรักษ์คลอง
บางโรงเขาพระแทวขึ้น ซึ่งเป็นการอนุรักษ์ป่าขึ้นและป่าชายเลน โดยร่วมมือกับทางราชการในการ
ดูแลและร่วมปลูกป่า พร้อมทั้งให้รวมกลุ่มจัดทำโครงการท่องเที่ยวเกษตรเชิงอนุรักษ์ป่าชายเลน
เพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของคนทั่วไป

6.2 การเรียนรู้

ครูจีระศักดิ์ได้ศึกษาเรียนรู้ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยนำหลักธรรมของศาสนาอิสลามมาปรับประยุกต์ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเน้นในเรื่องหน้าที่ความรับผิดชอบของคนที่มีต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

6.3 องค์ความรู้

เป็นผู้ริเริ่มให้ประชาชนจัดทำโครงการฟื้นฟูและอนุรักษ์ป่าชายเลนคลองเขาพระแหวและหมู่บ้านคลองบางโรง อำเภอดงหลวง จังหวัดภูเก็ตจนประสบความสำเร็จ ทำให้ป่าชายเลนมีความอุดมสมบูรณ์เหมือนในอดีตที่ผ่านมา พัฒนาฟื้นฟูพื้นที่ป่าชายเลนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่มีชื่อเสียงทั้งในประเทศและต่างประเทศ ในฐานะแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จากภูผาถึงทะเล

6.4 การถ่ายทอดความรู้

ครูจีระศักดิ์ เน้นกลุ่มเป้าหมายที่เป็นเยาวชนในชุมชนและบุคคลในชุมชน เพื่อให้เกิดจิตสำนึกในการรักษาทรัพยากรของท้องถิ่น ขณะเดียวกันก็ให้ความรู้แก่บุคคลชุมชนที่มาดูงาน ซึ่งครูจีระศักดิ์ได้สอนและถ่ายทอดองค์ความรู้ดังนี้

1. การศึกษาในระบบ เป็นวิทยากรถ่ายทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาไทย ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (การอนุรักษ์ป่าชายเลน) ให้แก่ผู้เรียนในสถานศึกษา
2. การศึกษานอกระบบ ให้การศึกษาเรื่องการอนุรักษ์ป่าชายเลนแก่ประชาชนที่มาปฏิบัติศาสนกิจที่มีสยิด
3. การศึกษาตามอัธยาศัย ถ่ายทอดองค์ความรู้แก่กลุ่มสมาชิกอนุรักษ์ป่าชายเลนผู้สนใจจากหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน

6.5 เนื้อหาการถ่ายทอดความรู้

เนื้อหาความรู้ของครูจีระศักดิ์จะเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับความเจริญและความอุดมสมบูรณ์ของท้องถิ่นศึกษา เพื่อให้ชุมชนและเยาวชนเรียนรู้เกี่ยวกับอดีตความเป็นมาของชุมชนบริเวณบางโรงหรือเมืองคลองบางโรงในอดีต ตั้งแต่สมัยรัตนโกสินทร์ พุทธศักราช 2328 ความล่มสลายของทรัพยากรธรรมชาติ ตลอดจนวิธีการฟื้นฟูเพื่อพัฒนาและอนุรักษ์ในความอุดมสมบูรณ์ของสิ่งแวดล้อมกลับคืนมาได้

1. การอนุรักษ์คลองบางโรง
2. การปลูกจิตสำนึกให้คนในชุมชนได้ดูแลรักษาป่าชายเลน ซึ่งเป็นเส้นเลือดใหญ่ของคนบางโรง
3. การปลูกป่าชายเลนในพื้นที่เสื่อมโทรมของชุมชน

6.6 วิธีการถ่ายทอดความรู้

1. บทบาทของวิทยากรในการให้คำบรรยาย
2. บทบาทของผู้นำศาสนาในการแสดงธรรมสอดแทรกให้ชาวบ้านร่วมกันรักษาสิ่งแวดล้อม หรือให้ความสำคัญของการอนุรักษ์ป่า
3. การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้
4. การลงมือปฏิบัติจริง โดยรับผิดชอบเป็นประธานตามโครงการปลูกป่าชายเลนที่เสื่อมโทรม
5. ประชาสัมพันธ์ทางสื่อ เช่น ออกรายการวิทยุสวท. รายการทีวีชุมชนคนแกร่ง รายการทีวีرونฎอน รายการรุ่งอรุณช่อง 11 รายการทีวีหน้าต่างชุมชน รายการทีวีรุ่งนัยยังมีน้ำ รายการทีวีมุสลิมวาไรตี้

7. นางอนอม ศิริรักษ์ ด้านโภชนาการ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2547)

7.1 การศึกษา ชีวิต และการทำงาน

ครูอนอม เกิดที่ระโนด เมื่อปี 2470 บิดารับราชการเป็นศึกษาธิการ เมื่อครูอนอมเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มารดาเสียชีวิต จึงมาอาศัยอยู่กับคุณลุงคุณป้า ซึ่งรับราชการอยู่ตามจังหวัดต่างๆ จนกระทั่งเรียนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จากโรงเรียนวรนารีเฉลิมสงขลา และเข้ารับราชการครูจนตำแหน่งสุดท้ายที่ลาออกรับราชการ คือ ผู้ช่วยครูใหญ่โรงเรียนสะทิงพระ ด้วยวัย 55 ปี เมื่อลาออกก็มีความสุขกับงานช่วยสังคม จนได้รับตำแหน่งทางสังคมจนถึงระดับจังหวัดมากมาย ครูอนอม ได้รวมทุนรวมคนจัดอาชีพเสริม และขยายกิจการออกไปหลายกลุ่ม เช่น กลุ่มผลิตเต้าเจี้ยวจากถั่วเหลือง กลุ่มทำขนมพื้นเมือง กลุ่มแปรรูปอาหารจากสัตว์น้ำ ฯลฯ ต่อมาเมื่อนำเทคโนโลยีสมัยใหม่ ได้แก่ เครื่องบดไฟฟ้าบดเครื่องแกงเข้ามาใช้ ครูอนอมจึงนำสมุนไพรต่างๆ ที่ใช้ในการทำน้ำบูดู เช่น หอมแดง ใบมะกรูด ตะไคร้ ซึ่งจะนำมาเคี้ยวและในที่สุดต้องกรองทิ้งจนเหลือแต่น้ำบูดูนั้น ครูอนอมเห็นว่าสมุนไพรดังกล่าวเป็นสมุนไพรที่รับประทานได้ทั้งหมดและให้คุณค่าทางโภชนาการสูง จึงนำสมุนไพรมาบดให้ละเอียด ทำให้ได้สูตรน้ำบูดูที่มีสมุนไพรบดละเอียดเป็นคนแรก ทำให้ได้สูตรสมุนไพรที่เข้มข้นและรสหวานกลมกล่อมกว่าเก่า ครูอนอมได้นำความรู้ทั้งหมดมาเผยแพร่แก่ผู้สนใจทั่วภาคใต้ ทั้งภาครัฐและเอกชนมา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2526 จนปัจจุบัน ทั้งยังเป็นวิทยากรฝึกอบรมแก่ผู้สนใจทั่วไป รวมทั้งบันทึกเป็นหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อใช้สอนในโรงเรียนด้วย

7.2 การเรียนรู้

ครูอนอมเกิดการเรียนรู้จากบรรพบุรุษญาติผู้ใหญ่ ครูในโรงเรียน แหล่งเรียนรู้ในชุมชน และปฏิบัติต่อเนื่องสืบต่อกันมาการถ่ายทอดความรู้ ครูอนอมได้ถ่ายทอดความรู้ต่างๆ ให้แก่ สมาชิกและกลุ่มแม่บ้านจากชุมชนต่างๆ เพื่อนำไปใช้เองในครัวเรือน ผู้ประกอบการจนเกิดโรงงานอุตสาหกรรมน้ำปลาในภาคใต้ประมาณ 100 กว่าแห่ง ล้วนแล้วแต่นำสูตรของครูอนอมไปแปรรูป

ทั้งสิ้น สร้างรายได้ให้กับโรงงาน โดยขยายได้วันละประมาณ 10,000 ขวด ทั่วภาคใต้ ซึ่งกลุ่มคนเหล่านี้ได้นำความรู้มาเป็นประโยชน์ต่อครอบครัวและการประกอบอาชีพ โดยให้ปฏิบัติต่อจนสามารถทำเองได้นอกจากนี้ยังถ่ายทอดให้แก่ผู้เรียนในระบบ ซึ่งสถาบันการศึกษาบางแห่งตระหนักถึงความสำคัญ จึงได้นำความรู้ดังกล่าวไปจัดทำเป็นหลักสูตรท้องถิ่น ปัจจุบันครุชนอมได้ถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้สนใจ ดังนี้

1. กลุ่มแม่บ้านทั้งอำเภอและสทิงพระ รวมทั้งต่างอำเภอและต่างจังหวัด
2. เผยแพร่การทำน้ำปลาแก่เกษตรกร จังหวัดสงขลา
3. เผยแพร่สูตรน้ำปลาทางหนังสือพิมพ์สยามรัฐ คอลัมน์สารสนเทศเพื่อพัฒนาการเกษตรและชนบท ฉบับวันที่ 15 กันยายน 2540
4. เผยแพร่ในจุลสารรายเดือนธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรปีที่ 24 ฉบับ 269 กุมภาพันธ์ 2542 คอลัมน์เทคนิคการเกษตร ฯลฯ
5. ออกอากาศเผยแพร่แก่สถานีวิทยุโทรทัศน์ท้องถิ่น เพื่อเป็นความรู้ในรายการวิทยุเพื่อชุมชน
6. เผยแพร่สูตรข้าวอำร้อย ในหนังสือพิมพ์ประชาชนติมูสลิม คอลัมน์ภูมิปัญญาเรื่องเส้นทางอาชีพ เมื่อเดือนมิถุนายน 2542
7. ชุมชนใกล้เคียงมาขอสัมภาษณ์
8. ออกเผยแพร่ตามการจัดงานนิทรรศการต่าง ๆ

7.3 เนื้อหาการถ่ายทอด

เนื้อหาการถ่ายทอดของครุชนอมเป็นเรื่องของการแปรรูปสัตว์น้ำทะเลมาเป็นอาหาร ซึ่งเป็นทรัพยากรที่หาได้ง่ายในจังหวัดภาคใต้ ดังนี้

1. การทำน้ำบูดูข้าวอำสูตรดั้งเดิมโดยกรองเอาสมุนไพรรอก
2. การทำน้ำปลาจากน้ำบูดู
3. การทำน้ำบูดูสูตรใหม่โดยเป็นสมุนไพรรดด้วยเครื่องบดไฟฟ้าผสมลงไปน้ำบูดู
4. การทำซีอิ้วปลาโดยประยุกต์จากน้ำบูดู/8**9

ตลอดจนได้นำไปถ่ายทอดให้แก่ชุมชนขณะเดียวกันครุชนอมก็ยังแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากชุมชนอีกด้วย

8. นายไชยยุทธ ปิ่นประดับ ด้านปรัชญา ศาสนาและประเพณี (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2547)

8.1 การเรียนรู้

ครูไชยยุทธได้เรียนรู้เรื่องประเพณี จากบรรพบุรุษและจากวิถีชีวิตของตนเอง โดยใช้เรื่องราวของเมืองแร่เป็นสื่อในการถ่ายทอดองค์ความรู้เมื่อเริ่มเข้าสู่วัยรุ่น ได้เรียนรู้เรื่องของเมืองแร่ดีบุกจากการร่อนหาแร่ในลำคลองและเมืองแร่ดีบุกตั้งแต่อายุ 14 ปี ซึ่งเป็นวิถีชีวิตการทำมาหากินของผู้คนในยุคนั้น เมื่อเข้าวัยทำงาน ได้เรียนรู้จากประสบการณ์การทำงานที่เกี่ยวข้องกับการทำเหมืองแร่ตั้งแต่ พ.ศ. 2495พร้อมกับได้ไปศึกษาดูงานเกี่ยวกับเครื่องจักรกลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการทำเหมืองแร่ ณ ประเทศญี่ปุ่น นอกจากนี้ ยังศึกษาเรื่องการทำเหมืองแร่จากเอกสารต่างๆ เช่น จากวิทยานิพนธ์ของอาจารย์พรณี อวนสกุล ที่นำเสนอต่อจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พร้อมกับศึกษาตัวอย่างแร่ต่างๆ เมื่อมีปัญหาไม่เข้าใจ ก็ได้สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการทำเหมืองแร่ดีบุก จนกลายเป็นผู้เชี่ยวชาญ

8.2 องค์ความรู้

ครูไชยยุทธ ได้สอน ถ่ายทอดและเผยแพร่องค์ความรู้ดังนี้

1. การศึกษาในระบบ เป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาไทยเรื่อง ดิน หิน แร่กับปรัชญา ศาสนา และประเพณีของชาวภูเก็ต ณ โรงเรียนบ้านกะทู้
2. การศึกษาตามอัธยาศัย เป็นวิทยากรถ่ายทอดองค์ความรู้แก่หน่วยงานภาครัฐ เอกชน นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ จัดทำสื่อ ซีดี

8.3 เนื้อหาการถ่ายทอดความรู้

ครูไชยยุทธได้หยิบยกเอาสินแร่ต่างๆ บอกเล่าถึงที่มาอย่างชัดเจนด้วยหลักการพิพิธภัณฑพร้อมทั้งอธิบายให้เห็นถึงสถานภาพทางสังคม เศรษฐกิจวิถีชีวิต วัฒนธรรมต่างๆ ที่มีมาแต่อดีตจนปัจจุบัน ซึ่งสามารถแบ่งเป็นประเภทใหญ่ๆ ได้ 2 ประเภทดังนี้

1. พิพิธภัณฑเหมืองแร่ดีบุกแห่งเดียวในประเทศไทย ซึ่งจัดแสดงอยู่ ณ โรงเรียนบ้านกะทู้ อำเภอกะทู้ จังหวัดภูเก็ต
2. ขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวเหมืองและขนบธรรมเนียมประเพณีและวิถีชีวิตของคนภูเก็ตที่ได้รับสืบทอดมาจากชาวเหมืองเมื่อ 200 ปีที่ผ่านมา

8.4 วิธีการถ่ายทอดความรู้

ครูไชยยุทธได้ร่วมมือกับครูในโรงเรียนบ้านกะทู้ และบุคคลในชุมชนในการถ่ายทอดความรู้ ดังนี้

1. พ.ศ. 2522 เป็นแกนนำในการจัดทำโครงการพิพิธภัณฑสถาน ดิน แร่ ฯลฯ ณ โรงเรียนบ้านกะทู้ ซึ่งต่อมาได้ปรับปรุงให้มีสาระครอบคลุมไปถึงชีวิต และความเป็นอยู่ของคนในเมืองด้วย
2. เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้เฉพาะนี้แก่นักเรียนนักศึกษาและคนทั่วไปทั้งในและนอกจังหวัดภูเก็ต ด้วยตนเองเป็นภาษาต่างๆ อย่างผู้นำชุมชนในพิพิธภัณฑสถานประเทศสหรัฐอเมริกาเรียกว่า Interpreter ซึ่งหมายถึงผู้ถ่ายทอดความรู้ทางวิชาการจากนักวิชาการผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้วยภาษา และวิธีการที่ทำให้คนรู้สึกเป็นกันเองไม่เหมือนคุยกับผู้เชี่ยวชาญ
3. นอกจากจะเป็นผู้ถ่ายทอดในลักษณะครูภูมิปัญญาสม่ำเสมอแล้วยังดำเนินการประชาสัมพันธ์ให้คนรู้จักแหล่งเรียนรู้นี้มากขึ้นเรื่อยๆ ในโอกาสที่สำคัญ ๆ ต่างๆ ทั้งในรูปแบบของการประกาศ บอกเล่า หรือทำซีดีออกมาเผยแพร่เอง หรือลงใน Web Site ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และร่วมมือกับเครือข่ายจนเขียนเป็นเอกสารสิ่งพิมพ์เผยแพร่เพิ่มเติมเผยแพร่แก่บุคคลทั่วไป และจัดทำเนื้อหาสาระเกี่ยวกับวิถีชีวิตของคนเหมืองใน Web Site ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เป็นต้น

9.นายสาทร ดิษฐสุวรรณ ด้านภาษาและวรรณกรรม(สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2549a)

9.1 ชีวิต การศึกษา การเรียนรู้ และการทำงาน

ครูสาทร ดิษฐสุวรรณ จากจังหวัดสงขลา เกิดและเติบโตในครอบครัวที่มีบิดาเป็นครูและปลูกฝังให้ลูกอ่านหนังสือ เมื่อชั้น ป. 2 ได้อ่านรามเกียรติ์จนจบหมดทั้งเล่ม ด้วยความเป็นเด็กอยากรู้อย่างยิ่งจึงอ่านเรื่องอื่นๆ ต่อไปอีก เช่น มหาเวสสันดรชาดก พระอภัยมณี สังข์ทอง อิเหนา ฯลฯ และมีความใฝ่ฝันอยากเป็นครู ดังนั้นเมื่อจบชั้น ม.ศ. 4 จึงได้ไปสอบเรียนต่อและจบ ป.ศ. (สูง) ภาคค่ำ ขณะเรียนได้เขียนบทกวี บทความ ลงในหนังสือพิมพ์ขององค์การนักศึกษา ใน ปี พ.ศ. 2521 เป็นครูที่โรงเรียนกลับเพชรศึกษา จังหวัดสงขลา และเริ่มเขียนบทกวี ส่งให้หนังสือพิมพ์อื่นๆ ในท้องถิ่น เมื่อผลงานได้รับการตีพิมพ์บ่อยขึ้นจึงเกิดความมั่นใจในการส่งผลงานไปยังหนังสือพิมพ์และนิตยสารอื่นๆ ในส่วนกลาง เช่น ชาวไวยไทย มาตุภูมิ อาทิตยวิวัฒน์ สู่อนาคต เมืองไทยวันนี้สยามใหม่ ฯลฯ และเริ่มเรียนปริญญาตรีที่มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา (ภาคสมทบ) และได้ส่งผลงานไปตีพิมพ์ในหนังสือต่างๆ อาทิ สกุลไทย ดินน้ในไกลหม้อ วิทยากรย์ ครูไทย มติชนสุดสัปดาห์ ฯลฯ

ปี พ.ศ. 2526 สอบบรรจุเป็นข้าราชการครูที่บ้านควนโคกยา จังหวัดพัทลุง จนปี 2538 ได้ย้ายไปสอนที่โรงเรียนสทิงพระวิทยา จังหวัดสงขลา ซึ่งยังคงสร้างสรรค์งานเขียนอย่างต่อเนื่องและตั้งชุมนุมภาษา-วรรณศิลป์ เน้นเขียนบทกวีโดยเฉพาะ ทำโครงการเข้าค่ายวรรณกรรมแก่นักเรียน กลุ่มสนใจทุกปีจนถึงปัจจุบัน โดยได้รับความร่วมมือจากเพื่อนๆ กวี นักเขียนร่วมเป็นวิทยากร และขยายเครือข่ายค่ายวรรณกรรมไปในโรงเรียนใกล้เคียงเข้ามาร่วมกิจกรรมด้วย งานวรรณกรรมที่สร้างสรรค์ไว้มีมากมายรวมถึงตำราต่างๆ ที่ใช้ประกอบการเรียน มีการประดิษฐ์ฉันทลักษณ์ "ฉันท" ใหม่ในการเขียนบทกวีคือ "คุชูดกานทฉันท 23" เมื่อคราวสัมมนานักเขียนภาคใต้ ณ วนอุทยานก้นน้ำคุชูด อ.สทิงพระ เมื่อปี 2527 และเป็นที่ยอมรับของวงวรรณกรรม มีการนำไปเผยแพร่ยังที่ต่างๆ อาทิ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ นครศรีธรรมราช ตรัง ฯลฯ และในปีเดียวกันได้ประดิษฐ์ฉันทลักษณ์ของ "กาพย์" ใหม่ เพื่อเป็นทางเลือกในการเขียนมากขึ้นใช้ชื่อ "กาพย์ผกาคุชูด 14" จากผลงานด้านการเขียนบทกวี เรื่องสั้น บทความ สารคดี บทละคร บทหนังสือ แต่งเพลงในงานรณรงค์ต่างๆ และได้รับเชิญเป็นวิทยากรและกรรมการตัดสินเกี่ยวกับวรรณกรรมมาโดยตลอด และเพราะมีความสนใจเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นพิเศษโดย เฉพาะวรรณกรรมมุขปาฐะรอบๆ ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา เพื่อนพ้องในวงวรรณกรรมภาคใต้จึงให้ฉายาว่า "นักปราชญ์จากคาบสมุทรสทิงพระ"

9.2 องค์ความรู้

ครูสาทร เป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านภาษาไทยและวรรณกรรม การเขียนบทความ บทกวี โคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน และเป็นผู้คิดประดิษฐ์ฉันทลักษณ์ใหม่ ในการเขียนบทกวีคือ "คุชูดกานทฉันท 23 " ซึ่งได้รับการยอมรับจากวงวรรณกรรม

9.3 การถ่ายทอดความรู้

ครูสาทร ถ่ายทอดความรู้เรื่องภาษาและวรรณกรรม ดังนี้

1. การศึกษาในระบบ ถ่ายทอดความรู้แก่นักเรียนในโรงเรียนในรายวิชาภาษาไทย และชุมนุมภาษา-วรรณศิลป์
2. การศึกษานอกระบบ ถ่ายทอดความรู้ให้แก่กลุ่มเยาวชนที่สนใจงานวรรณกรรม โดยการเข้าค่ายวรรณกรรมต่างๆ
3. การศึกษาตามอัธยาศัย ถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้สนใจ ผ่านทางเอกสารสื่อวิทยุ เวทีสัมมนา ในวงวรรณกรรม

9.4 วิธีการถ่ายทอดความรู้

ครูสาทร ถ่ายทอดความรู้หลากหลายรูปแบบ อาทิ การบรรยาย การสาธิต การฝึกปฏิบัติการเข้าค่ายวรรณกรรม เอกสารประกอบ สื่อสิ่งพิมพ์ และสื่อวิทยุ

ตอนที่ 3 แนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต

3.1 ความหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิต

รุ่ง แก้วแดง (2543) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การศึกษาตลอดชีวิต หมายถึง การเรียนรู้ที่รวมถึง การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งเรียนรู้ได้ทั้งชีวิต ครอบคลุมถึงคนที่ศึกษาด้วยตนเอง คนวัยทำงาน ฯลฯ

สุมาลี สังข์ศรี (2545) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นการที่บุคคลได้รับความรู้หรือประสบการณ์ต่าง ๆ ที่อาจอยู่ในรูปของการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งอาจได้รับตั้งแต่เกิดจนตาย บางอาจจะเรียนรู้จากการศึกษารูปแบบใดรูปแบบหนึ่งแล้วนำไปใช้ในการดำเนินชีวิต ประกอบอาชีพ และปรับตัวเข้ากับสภาพสังคมสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2545) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิตไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะในโรงเรียนเท่านั้น แต่สามารถเกิดขึ้นได้จากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ในชุมชน เช่น โรงงาน ร้านค้า วัด หอสมุด ศาลา เป็นต้น

สุนทร สุนันท์ชัย (2547) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นการรับรู้ในเรื่องของความรู้ ทักษะ และเจตคติ ตั้งแต่เกิดจนตาย ทั้งได้จากโรงเรียนและนอกโรงเรียน มีการจัดและไม่มีการจัด อีกทั้งมีการวางแผนและไม่มีการวางแผน

อัญชลี ธรรมาวีธิกุล (2551) ได้ให้ความหมาย การเรียนรู้ตลอดชีวิต จะช่วยให้คนปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตหรือสามารถปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมเพื่อตนเองได้อย่างเหมาะสม ดังนั้นคนเราจะต้องเรียนรู้อยู่เสมอสม่ำเสมอเป็นไปอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต เพื่อให้สามารถแก้ไขปัญหา ดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างปกติสุข

Cropley (1978) การเรียนรู้ตลอดชีวิต หมายถึง การเรียนรู้ที่ตอบสนองความต้องการที่จะเรียนในส่วนของผู้เรียนเอง และเป็นสำนึก ความพยายามของหน่วยงานทางการศึกษาที่จะจัดสถานการณ์เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับการเรียนรู้

Peterson (1979) กล่าวว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิต หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในตัวบุคคลตลอดช่วงชีวิต ซึ่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตไม่ได้ครอบคลุมเฉพาะการศึกษาของผู้ใหญ่แต่เป็นการศึกษาสำหรับทุก ๆ ช่วงชีวิตตั้งแต่แรกเกิด การศึกษาระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาและอุดมศึกษาไปจนถึงผู้สูงอายุ

Europa (2003) กล่าวว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งหมดที่ผ่านของการดำเนินชีวิต โดยมีเป้าหมายเพื่อปรับปรุงความรู้ ทักษะ และความสามารถที่สัมพันธ์จากมุมมองภายในและภายนอก

Brien (2009) กล่าวว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นการส่งเสริมให้จิตใจและร่างกายเชื่อมต่อกัน ผ่านจากการใฝ่รู้ใฝ่เรียนและประสบการณ์ของแต่ละคน โดยไม่ได้จำกัดในเรื่องของอายุ เพศ หรือ ลักษณะบุคคล

Kamble (2010) กล่าวว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นการเรียนรู้ที่ได้จำกัดเฉพาะในวัยเด็กแต่เกิดขึ้นตลอดชีวิต ในแต่ละช่วงของสถานการณ์ต่าง ๆ ไม่สามารถแบ่งออกเป็นสถานที่ เวลาที่เรียนรู้ได้ จากการศึกษาสามารถสรุปได้ว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิต หมายถึง การที่บุคคลการเรียนรู้จาก การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย หรือเกิดจากประสบการณ์และความรู้ที่อยู่จากสภาพแวดล้อมจึงทำให้บุคคลนั้นสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างเท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงของโลก

3.2 ความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิต

สุนทร สุนันท์ชัย (2544) ได้ให้ความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิตไว้ดังนี้

1.ความเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจและอาชีพการงาน การศึกษาตลอดชีวิตมีความจำเป็นในการพัฒนามนุษย์ให้สามารถประกอบอาชีพได้ ดังเช่น ความเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและอาชีพการงาน พบว่างานอุตสาหกรรมมีความต้องการคนที่มีความรู้ มีทักษะเฉพาะด้านมากขึ้น ดังนั้นจึงส่งผลให้แรงงานในตลาดแข่งขันกันสูงมากขึ้น จึงแสดงให้เห็นว่าการศึกษาไม่ได้สิ้นสุดในระบบแต่เพียงเท่านั้นแต่การเรียนรู้สามารถเรียนได้ทุกรูปแบบและตลอดชีวิต เพื่อพัฒนาทักษะให้มีความทันสมัยนั่นเอง

2.การเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและวัฒนธรรม จะได้ได้ว่าในปัจจุบันสังคมเกิดปัญหาต่างๆ มากขึ้น มีการแข่งขัน เอรัด เอาเปรียบ ประเพณีวัฒนธรรมถูกรอบงำอย่างรวดเร็วด้วยวัฒนธรรมใหม่ๆ เมื่อสังคมและวัฒนธรรมเกิดการเปลี่ยนแปลงจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการให้การศึกษาแก่ประชาชนเพื่อให้สามารถรู้จักโลกกว้าง รองรับกับบทบาทที่เปลี่ยนแปลงไป มีการปรับปรุงชีวิตให้ดีตลอดเวลา ตลอดจนจนสามารถเลือกสรรและผสมผสานสิ่งที่มีอยู่ใหม่ที่กำลังเกิดขึ้นให้กลมกลืนเข้าด้วยกันได้

3.ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการและเทคโนโลยี เมื่อความรู้ เทคโนโลยีมีการพัฒนาให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว จึงส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงความเป็นอยู่ วิธีการดำรงชีวิตของคนเป็นอย่างมาก ตลอดจนการเกิดของนวัตกรรม เทคโนโลยีใหม่ๆ และทุกวันนี้ก็มีการวิจัยคิดค้น ตลอดเวลา ด้วยบริบทดังกล่าวบุคคลจึงต้องมีการปรับตัวให้เข้าเท่าทันการเปลี่ยนแปลงเพื่อความอยู่รอดในสังคม เรียนรู้ให้เร็ว ดังนั้นการศึกษาตลอดชีวิตจึงเน้นการเรียนรู้ให้บุคคลด้วยความถนัดและสามารถเข้าถึงสื่อๆ ต่างในปัจจุบันอย่างสะดวกและรวดเร็ว

4.ความเปลี่ยนแปลงด้านการเมืองและการปกครอง ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก ส่งเสริมให้ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น ปกครองประเทศและมีสิทธิในการได้รับการศึกษาอย่างเท่าเทียมกัน การศึกษาตลอดชีวิตจึงจำเป็นที่จะต้องส่งเสริมให้ประชาชนมีฐานะเท่าเทียมกัน มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างทั่วถึง

5.ความเปลี่ยนแปลงด้านความเป็นอยู่และการดำเนินชีวิต การดำเนินชีวิตในปัจจุบัน จะพบได้ว่ามีสิ่งอำนวยความสะดวกมากขึ้น ความสัมพันธ์ของบุคคล ครอบครัพลดน้อยลง ทุกคนต้องช่วยเหลือตัวเองมากขึ้น ดังนั้นการศึกษาตลอดชีวิตจึงต้องมุ่งสร้างให้บุคคลเกิดความอยากเรียนรู้ตลอดเวลา และสามารถมองเห็นความสำคัญของสิ่งต่าง ๆ บนพื้นฐานของเหตุผล มีจิตที่เป็นประชาธิปไตย

6.การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร ปัจจุบันประชากรส่วนใหญ่อยู่ในวัยแรงงาน และวัยสูงอายุเพิ่มมากขึ้น เพราะคนมีอายุยืนยาว ฉะนั้นการศึกษาจะต้องเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่มุ่งให้การศึกษากับวัยแรงงานและคนที่เข้าสู่วัยเกษียณอายุ และการศึกษาผู้สูงอายุให้มากขึ้น

7.ข้อจำกัดของการศึกษาที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน พบว่าการศึกษาในปัจจุบันยังไม่เอื้อต่อการศึกษาลดเท่าที่ควร เนื่องจากโอกาสของการศึกษาของบุคคลยังไม่เท่าเทียม โดยเฉพาะในกลุ่มผู้ด้อยโอกาสที่หลักสูตรยังไม่สัมพันธ์กับสภาพการดำเนินชีวิตที่เผชิญกับปัญหาความต้องการและการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ดังนั้นการศึกษาจะต้องเตรียมให้คนในอนาคตกลับมาศึกษาเล่าเรียนต่อ และส่งเสริมให้บุคคลเผชิญกับปัญหาเหล่านี้และหาทางแก้ไขได้

สำนักเลขาธิการสภาการศึกษา (2549) ได้กล่าวว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นเรื่องจำเป็นสำหรับทุกคน สามารถกระทำได้ทุกช่วงของชีวิต ทุกสถานที่ ตั้งแต่เกิดจนตาย เพราะครอบคลุมการศึกษาทุกประเภท ทุกระดับ มีความเสมอภาคกันในโอกาสทางการศึกษา มีวิธีการเรียนรู้ มีเนื้อหาสาระที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตและวิถีชีวิต มีอิสระในการเลือกสิ่งที่ต้องการจะเรียนรู้และเลือกวิธีเรียนที่เหมาะสมกับตนเอง

อัญชลี ธรรมะวิสิกุล (2551) ได้อธิบายถึงความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิตว่ามีความสำคัญเป็นอย่างมาก เนื่องจากจะช่วยให้คนเราสามารถปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมและสถานการณ์ได้อย่างเหมาะสม ดังนั้นคนเราต้องเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ยิ่งเราเชื่อว่าคนเป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ เรายิ่งต้องสนับสนุนส่งเสริมให้คนอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข โดยใช้การเปลี่ยนแปลงนั้นเป็นปัจจัยในการเรียนรู้เพื่อการสร้างสรรค์ปัญญาและรู้จักแก้ปัญหาที่ต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคปัจจุบัน

Hasan (1996) กล่าวถึงความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิตไว้ ดังต่อไปนี้

1. ความสำคัญและความรู้ทั้งในระดับประเทศและระดับสากล ซึ่งเห็นได้จากประเทศอุตสาหกรรมที่เติบโตและพัฒนาขึ้นได้เนื่องจากการมีความรู้ ข้อมูลข่าวสาร และความคิดในสังคมแห่งความรู้ และหากประเทศใดไม่ส่งเสริมการมีสังคมแห่งการเรียนรู้ ประชาชนในประเทศนั้นก็ จะเสียเปรียบและถูกทิ้งให้ล้าหลังในที่สุด

2. การให้ความสำคัญกับรากฐานการศึกษาและการเรียนรู้ต่อเนื่องในสังคมแห่งการเรียนรู้ พบว่า ผู้ที่ประสบความสำเร็จในการศึกษาในช่วงวัยเด็กและวัยหนุ่มสาวจะมีศักยภาพและแรงจูงใจในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ในส่วนของการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องทำให้คนบางกลุ่มซึ่งพลาดโอกาสทางการศึกษาอาจจะก่อให้เกิดความเลื่อมล้ำทางรายได้ และไม่มีโอกาสเข้าเรียนตั้งแต่เริ่มแรก หรือต้องหยุดเรียนในระยะต่อมามาหลังจากที่เข้าไปเรียนแล้วระยะหนึ่ง เกิดความรู้สึกแปลกแยกจากสังคม ซึ่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตจะช่วยให้คนกลุ่มนี้มีโอกาสในการเรียนรู้อีกครั้งหนึ่ง

3. ความสำคัญในการส่งเสริมให้สังคมมีศักยภาพมากยิ่งขึ้น เนื่องจากเชื่อกันว่าเทคโนโลยีมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จึงมีความจำเป็นจะต้องพัฒนาทักษะและความรู้เผชิญกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น รวมทั้งสร้างความยืดหยุ่นให้มนุษย์สามารถรับมือกับความเปลี่ยนแปลงได้

4. ความสัมพันธ์ระหว่างการเรียนรู้ตลอดชีวิตกับปรากฏการณ์การมีอายุยืนของมนุษย์ คือ มีการยืดระยะเวลาการศึกษาในช่วงต้นรวมทั้งช่วงเกษียณอายุของชีวิตออกไป ในขณะที่ชีวิตวัยทำงานต้องรับภาระหนักจากเศรษฐกิจ จึงต้องมีการผสมผสานการทำงานกับการเรียนรู้เข้าด้วยกัน

Smith (1998) ได้เสนอความเห็นเกี่ยวกับความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยกล่าวว่าการเรียนรู้ตลอดชีวิตในยุโรปเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิด

1. ระบบเศรษฐกิจที่มั่นคงและสามารถแข่งขันในระดับโลกได้ อันเนื่องมาจากการเรียนรู้ตลอดชีวิตทำให้เกิดการจ้างงาน

2. ความเสมอภาค การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ทุกคนได้รับการตอบสนองความต้องการโดยทั่วหน้ากัน

3. การยึดเหนี่ยวกันในสังคม การเรียนรู้ตลอดชีวิตทำให้มั่นใจว่าความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลชุมชนและสังคม เป็นมิตร สงบสุขและสังคมที่เกิดการพัฒนา

Nordstrom (2011) กล่าวถึงความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิตไว้ ดังนี้

1. การเรียนรู้ตลอดชีวิตเติมเต็มชีวิตให้สมบูรณ์
2. การเรียนรู้ตลอดชีวิตทำให้เกิดเพื่อนใหม่ที่มีคุณค่า
3. การเรียนรู้ตลอดชีวิตทำให้บุคคลเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างสังคม
4. การเรียนรู้ตลอดชีวิตทำให้บุคคลค้นพบความหมายของชีวิต
5. การเรียนรู้ตลอดชีวิตทำให้บุคคลสามารถปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลง
6. การเรียนรู้ตลอดชีวิตทำให้โลกน่าอยู่มากขึ้น
7. การเรียนรู้ตลอดชีวิตเพิ่มพูนสติปัญญาของบุคคล

8. การเรียนรู้ตลอดชีวิตทำให้เกิดความกระหายใคร่เรียนรู้
9. การเรียนรู้ตลอดชีวิตทำให้บุคคลเปิดใจรับฟังความคิดเห็นจากผู้อื่น
10. การเรียนรู้ตลอดชีวิตพัฒนาความสามารถของบุคคลอย่างเป็นธรรมชาติ

จากที่กล่าวมาข้างต้นนั้นจะเห็นได้ว่าความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิตนั้นเกิดจากปัจจัยหลายด้านที่ส่งผลให้บุคคลนั้นสามารถเรียนรู้ได้ตลอดเวลา เช่น การเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม การเมือง สังคม วัฒนธรรม โครงสร้างประชากร ตลอดจนข้อจำกัดทางการศึกษา ฉะนั้นการเรียนรู้ตลอดชีวิตจึงเน้นให้บุคคลได้ปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ในปัจจุบันหรือสามารถปรับตัวในการเรียนรู้ให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงของโลกนั่นเอง

3.3 หลักการการเรียนรู้ตลอดชีวิต

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543) ได้เสนอหลักการการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามยุทธศาสตร์ของการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประเทศไทย ดังนี้

1. สร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตและมีวัฒนธรรมการเรียนรู้
2. การเรียนรู้ตลอดชีวิตเกิดขึ้นและมีความต่อเนื่องตลอดเวลาตลอดช่วงอายุของผู้เรียน
3. คนไทยมีสิทธิ์และความเสมอภาคในการเรียนรู้ตลอดชีวิต
4. ผู้เรียนและการเรียนรู้มีความสำคัญและสัมพันธ์กับวิถีชีวิตที่มีความสุข
5. ผู้เรียนมีโอกาสและทางเลือกในการเรียนรู้ด้วยรูปแบบและวิธีการเรียนรู้ที่หลากหลาย มีคุณภาพยืดหยุ่นตามความต้องการของผู้เรียน
6. การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ทุกสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม
7. ทุกแห่งในสังคมคือแหล่งเรียนรู้ของคนทุกคน
8. ทุกฝ่ายในสังคมต้องรับผิดชอบในการจัดการศึกษาและอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ตลอดชีวิตแก่ปวงชน
9. การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นการบูรณาการการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย
10. คุณภาพของการเรียนรู้ขึ้นอยู่กับความพึงพอใจของผู้เรียนและผู้ที่เกี่ยวข้อง

จากหลักการเรียนรู้ตลอดชีวิตทั้ง 10 หัวข้อนั้น จำเป็นต้องมีการวางกรอบ ยุทธศาสตร์การเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อให้เกิดพลังและความเป็นไปได้ที่จะทำให้เกิดวัฒนธรรมการเรียนรู้ และรักที่จะเรียนรู้ตลอดชีวิต (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543) ดังนี้

1. สร้างวิสัยทัศน์การเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ชัดเจนให้ครอบคลุมหลักการทั้ง 10 ข้อ
2. สร้างนิสัยรักการอ่าน และวัฒนธรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง
3. สร้างเครือข่ายเชื่อมโยงแหล่งการเรียนรู้และข้อมูลที่เกี่ยวข้องจากทุกส่วนของสังคม
4. ให้ความสำคัญและสร้างความสัมพันธ์ของเอกัตบุคคล ครอบครัว ชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศาสนสถาน และสถานประกอบการในฐานะที่เป็นแหล่งการเรียนรู้
5. กระจายแหล่งการเรียนรู้ให้ทั่วถึง และครอบคลุมทุกจุดของสังคม
6. พัฒนารูปแบบและกระบวนการเรียนรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลาย
7. การพัฒนาข้อมูล สื่อ สารสนเทศ และเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้
8. การพัฒนาและประกันคุณภาพรูปแบบ กระบวนการและกิจกรรมการเรียนรู้
9. จัดสรรเงินทุน และระดมทรัพยากร เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิต

จากยุทธศาสตร์การเรียนรู้ตลอดชีวิต ได้มีการระดมความคิดกำหนดออกมาเป็นแนวทางการปฏิบัติเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543) สรุปได้ดังนี้

1. การสร้างความรู้ความเข้าใจในส่วนของเนื้อหาสาระที่เกี่ยวข้อง โดยการสร้างองค์ความรู้ สร้างกระแส จัดประชุมระดมความคิด การแสวงหาแนวร่วมเพื่อจัดทำประชาพิจารณ์ จัดทำเป็นโครงการตัวอย่าง และโครงการนำร่อง สร้างแรงจูงใจ และความมั่นใจในการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้วยการส่งเสริมสนับสนุนในทุกรูปแบบ และสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตต้นแบบ
2. การสร้างนิสัยรักการอ่าน และการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยการรณรงค์ชี้ให้เห็นถึงประโยชน์ ความก้าวหน้า ความมั่นคงในชีวิตที่เกิดจากการเรียนรู้ สร้างกลไกต่างๆ เพื่อการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้อง ให้สื่อมวลชนทุกแขนงมีบทบาทในการกระตุ้นให้ทุกคนเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นให้ได้เรียนรู้ด้วยตนเอง
3. การสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์และการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย โดยการใช้กฎหมาย กฎระเบียบ เป็นมาตรการกำหนดการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย สร้างความสัมพันธ์ ความเป็นเครือข่ายซึ่งกัน และจัดให้มีเวทีของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทุกหนทุกแห่ง

4. ให้ความสำคัญและสร้างความสัมพันธ์ของบุคคล ครอบครัว ชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยการส่งเสริมให้มีการเรียนรู้ร่วมกันภายในครอบครัว การเรียนรู้ร่วมกันภายในชุมชน สนับสนุนการใช้ประโยชน์จากภูมิปัญญาท้องถิ่น ตามความเหมาะสมและความต้องการของชุมชน

5. การกระจายแหล่งเรียนรู้ โดยการเปิดโอกาสให้ทุกฝ่าย เช่น ครอบครัว ภูมิปัญญาท้องถิ่น สถานประกอบการและชุมชน ร่วมกันจัดตั้งหรือสร้างแหล่งเรียนรู้ด้วยรูปแบบและวิธีการที่หลากหลาย

6. การพัฒนารูปแบบและกระบวนการเรียนรู้อย่างหลากหลาย โดยการสร้างมาตรการกลไกที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต ให้โอกาสทุกคนได้เข้ามาสู่กระบวนการเรียนรู้ และร่วมสร้างเส้นทางการเรียนรู้ด้วยตนเอง สนับสนุนให้เกิดโครงการหรือกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ

7. การพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ โดยการบริหารจัดการการใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุด จัดตั้งศูนย์บริการสื่อและเทคโนโลยีการศึกษาให้มากขึ้นในรูปแบบต่างๆ ที่สอดคล้องเหมาะสมกับความต้องการของบุคคลและชุมชน

8. การพัฒนาและประกันคุณภาพกิจกรรมการเรียนรู้ โดยการทบทวนกฎระเบียบที่เกี่ยวกับการเทียบโอนผลการเรียนรู้ที่ได้มาตรฐานไม่ว่าการเรียนรู้นั้นจะเกิดจากการเรียนรู้ในระบบนอกระบบ หรือตามอัธยาศัย การวัดผลต้องวัดในสิ่งที่ผู้เรียนเรียนรู้และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันในลักษณะของโครงการที่ผู้เรียนได้มีโอกาสคิดเองและสร้างเอง

9. การจัดสรรเงินทุนและระดมทรัพยากรเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยการระดมทุนจากทุกฝ่าย เพื่อจัดตั้งกองทุนเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต ปรับระบบงบประมาณของรัฐให้เอื้อต่อการปฏิบัติงานร่วมกันในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อจัดตั้งกองทุนเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต

อุดม เขยกิจวงศ์ (2544) ได้ให้ความเห็นว่า สี่เสาของการเรียนรู้ตลอดชีวิตของบุคคลมีดังนี้

1. การเรียนรู้เพื่อรู้ (Learning to Know) คือ การเรียนรู้เพื่อให้มีองค์ความรู้เพื่อใช้เป็นพื้นฐานในการค้นหาความรู้อื่น ๆ ต่อไป

2. การเรียนรู้สู่การปฏิบัติ (Learning to do) คือ การเรียนรู้เพื่อนำสู่การปฏิบัติเน้นการกระทำจริงให้เกิดทักษะ

3. การเรียนรู้เพื่อการมีชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่น (Learning to live together) คือ การเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความเคารพในศักดิ์ศรีและวัฒนธรรมของผู้อื่น เข้าใจตนเอง เข้าใจผู้อื่น มีความเห็นอกเห็นใจ

4. การเรียนรู้เพื่อชีวิต (Learning to be) คือ การเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพของบุคคลทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้สึกในสุนทรียภาพเชิงศิลปะ มีความรับผิดชอบ มีความยุติธรรม มีอิสระในการคิดและตัดสินใจ

เพ็ญณี แนนรท (2544) กล่าวว่า หลักการเรียนรู้ตลอดชีวิตในปัจจุบันต้องมีองค์ประกอบของหลักความเชื่อ 3 ประการ ดังนี้

1. เชื่อว่าการเรียนรู้ตลอดชีวิตของสถาบันหรือองค์กรต่างๆ จะนำไปสู่ความร่วมมือในการให้บริการการศึกษาแก่ประชาชน
2. ความเชื่อว่าการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชนจะทำให้สามารถปรับตัวเพื่อเรียนรู้และศึกษาค้นคว้าความรู้เพื่อพัฒนาตนเองตลอดเวลา
3. ความเชื่อเรื่องการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่จะจัดในระบบให้เด็กและเยาวชนเพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง

สุมาลี สังข์ศรี (2545) ได้กล่าวถึงเหตุผลและความจำเป็นของการเรียนรู้ตลอดชีวิตต่อสังคมไทยไว้ ดังต่อไปนี้

1. ความเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกในภาพรวมในด้านต่างๆ อย่างรวดเร็วทั้งเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครอง และวัฒนธรรม วิทยาการและเทคโนโลยี และโครงสร้างประชากร สิ่งเหล่านี้มีผลกระทบต่อสังคมไทยทั้งทางตรงและทางอ้อม จึงจำเป็นที่ประชาชนไทยทุกคนจะต้องได้รับความรู้ข้อมูลข่าวสารอยู่เสมอ
2. ความเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจอาชีพการงาน เมื่อเศรษฐกิจโลกมีการเปลี่ยนแปลงก็ย่อมมีผลกระทบมาถึงประเทศไทยในลักษณะต่างๆ ด้วยเหตุนี้ประชาชนที่ประกอบอาชีพการงานจึงต้องพัฒนาความรู้ ทักษะอยู่เสมอ เพื่อให้สามารถพัฒนาอาชีพและปรับเปลี่ยนการประกอบอาชีพได้อย่างเหมาะสม
3. ความเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและวัฒนธรรม เนื่องจากข้อมูลข่าวสาร สื่อต่างๆ ได้เผยแพร่ตัวอย่างของสังคมและวัฒนธรรมจากประเทศอื่นมาสู่ประเทศไทยอย่างรวดเร็ว มีปัญหาทางสังคมและวัฒนธรรมเกิดขึ้นมากมาย บุคคลจึงมีความจำเป็นที่จะต้องเรียนรู้อยู่เสมอตลอดเวลา
4. ความเปลี่ยนแปลงทางการเมือง การปกครอง ประชาชนมีสิทธิในการได้รับการศึกษาอย่างเท่าเทียมกัน จึงมีความจำเป็นที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องจัดการศึกษาอย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง เพื่อให้บุคคลได้โอกาสอย่างเสมอภาคกัน
5. ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการและเทคโนโลยี การติดต่อสื่อสาร การคมนาคม การรับข้อมูลข่าวสารเป็นไปอย่างรวดเร็วด้วยระบบสื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัย จึงทำให้ประชาชนต้องรับรู้ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว และจำเป็นจะต้องเรียนรู้ ติดตามให้ทัน หรือรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากแหล่งต่างๆ ได้

6. ความเปลี่ยนแปลงด้านโครงสร้างประชากร ประเทศไทยมีจำนวนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น ประชากรเหล่านี้ยังจำเป็นต้องดำเนินชีวิต ต้องประกอบอาชีพ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงมีความจำเป็นที่จะต้องจัดการศึกษาให้แก่บุคคลเหล่านี้ เพื่อให้พัฒนาอาชีพ พัฒนาคุณภาพชีวิตให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป

7. ข้อจำกัดของระบบการศึกษาเดิม ทำให้ประชาชนได้รับโอกาสการเรียนรู้ไม่เท่าเทียมกัน โดยเฉพาะผู้ยากจน ผู้อยู่ในชนบท ยังเป็นผู้ด้อยโอกาส ดังนั้นจึงจำเป็นต้องปรับระบบการศึกษา เพื่อที่จะเอื้อโอกาสให้แก่ผู้ยากจน ผู้ด้อยโอกาส ให้ได้มีโอกาสเรียนรู้ตลอดชีวิต

นอกจากนี้ การจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตต้องมองในองค์รวม (Comprehensive View) ที่ครอบคลุมกิจกรรมการเรียนรู้ในทุกๆ ด้าน โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะปรับปรุงความรู้และความสามารถของบุคคล ที่มีความต้องการในการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งมีลักษณะ 4 ประการ (รักกิจ ศรีสรินทร์, 2547) ดังนี้

1. มีมุมมองอย่างเป็นระบบ หมายถึง คุณลักษณะที่พิเศษของการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยกรอบแนวคิดของการเรียนรู้ตลอดชีวิตของอุปสงค์ (Demand) และอุปทาน (Supply) ของโอกาสการเรียนรู้ที่มีความเชื่อมโยงกัน ซึ่งครอบคลุมวงจรชีวิตทั้งหมด ประกอบด้วยรูปแบบต่างๆ ของการเรียนรู้ที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ

2. มีผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง หมายถึง มีการเปลี่ยนจากการมุ่งเน้นด้านอุปทาน (Supply) เป็นศูนย์กลางในรูปแบบของการจัดการศึกษาเชิงสถาบันที่เป็นทางการ ไปสู่ด้านอุปสงค์ (Demand) ที่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียนเป็นสำคัญ

3. มีแรงจูงใจที่จะเรียน หมายถึง การมุ่งเน้นที่จะพัฒนาศักยภาพในการเรียนรู้ด้วยตนเองและการเรียนรู้ที่ตนเองเป็นผู้ชี้แนะ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำหรับการเรียนรู้ที่มีความต่อเนื่องตลอดชีวิต

4. มีวัตถุประสงค์ของนโยบายการศึกษาที่หลากหลาย หมายถึง การมุ่งเน้นความสำคัญกับเป้าหมายการศึกษาที่หลากหลาย เช่น การพัฒนาความรู้ และการจัดลำดับความสำคัญของวัตถุประสงค์ ซึ่งสิ่งเหล่านี้อาจเปลี่ยนแปลงได้ตามโอกาสและช่วงชีวิตของแต่ละคน

กรมการศึกษานอกโรงเรียน (2549) ยังได้สรุปหลักการการศึกษาที่สำคัญในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ดังนี้

1. หลักการบูรณาการและความเชื่อมโยง อย่างต่อเนื่องของการศึกษา ในระบบโรงเรียน นอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนสามารถศึกษาหาความรู้ได้ตั้งแต่เกิดจนตาย

2. หลักการความเสมอภาคทางโอกาสทางการศึกษา โดยส่งเสริมให้ประชาชนทุกกลุ่มเป้าหมาย ได้มีโอกาสเลือกศึกษาหาความรู้ตามศักยภาพและความต้องการของตนเอง

3. หลักการเรียนรู้แบบผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยจัดเนื้อหาและกระบวนการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับพื้นฐานและความสนใจของผู้เรียนตนเองได้

4. หลักการศึกษาเพื่อชีวิต โดยเน้นการศึกษาที่บูรณาการการเรียนรู้เข้ากับวิถีชีวิตของผู้เรียนและสภาพชุมชน สามารถนำความรู้ไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตได้

5. หลักการเรียนรู้เพื่อการคิดเป็นและไขปัญหาเป็น โดยส่งเสริมกระบวนการวิเคราะห์ การตัดสินใจ และการแก้ไขปัญหาเป็น

6. หลักการกระจายอำนาจ โดยผู้เรียน ชุมชน และองค์กรท้องถิ่นที่มีส่วนร่วมเน้นการคืนอำนาจการจัดการศึกษาให้ชุมชนท้องถิ่น

7. หลักการความยืดหยุ่นและความหลากหลาย เพื่อมุ่งให้การศึกษาที่มีคุณภาพและมุ่งเน้นความต้องการด้านการเรียนรู้ของประชาชนอย่างทั่วถึง

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าหลักการเรียนรู้ตลอดชีวิตจะเน้นให้ทุกคนมีสิทธิเสรีภาพในการเรียนรู้อย่างเท่าเทียมกัน มีอิสระในการเรียนรู้ และสามารถเรียนรู้ได้จากสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ได้ทุกรูปแบบ ตลอดจนการเรียนรู้จะทำให้บุคคลสามารถพัฒนาตนเอง มีความรับผิดชอบและดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข

3.4 คุณลักษณะของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2544) ได้เสนอแนวทางในการพัฒนาตนเองเพื่อการเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตไว้ดังนี้

1. มีความตั้งใจที่จะเรียนรู้ โดยการสังเกต ขอบตั้งคำถามและคิดหาคำตอบ เพื่อพิจารณากลับกรองข้อมูลด้วยความระมัดระวัง ฝึกคิดหาสาเหตุของปัญหาและหาคำตอบเพื่อให้เกิดการพัฒนาสิ่งต่าง ๆ ให้ดีขึ้น

2. มีจุดมุ่งหมายในการเรียนรู้ เมื่อมีความตั้งใจที่จะเรียนรู้ ต้องลงมือกระทำด้วยการกำหนดจุดมุ่งหมายที่ชัดเจนในการเรียนรู้ โดยเริ่มจากการสำรวจตนเองว่ามีความบกพร่องในเรื่องใด

3. วางแผนการเรียนรู้อย่างครบวงจร เพื่อให้เกิดความชัดเจนในการเรียนรู้ การวางแผนในสิ่งที่จะต้องทำ เวลาและทรัพยากรที่จะส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้

4. สร้างแรงจูงใจให้ตนเองเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง มั่นใจว่าตนเองจะประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ได้

5. พาดตนเองเข้าหาแหล่งความรู้อยู่เสมอ เช่น การเข้าร่วมสัมมนาทางวิชาการที่เป็นประโยชน์ เรียนรู้จากผู้เชี่ยวชาญในท้องถิ่น

6. ประเมินผลและปรับปรุงการเรียนรู้ มีการปรับปรุงแผนการพัฒนาตนเองในส่วนที่ยังไม่เหมาะสม ปรับกิจกรรม จัดสรรเวลาใหม่

Smith (1999) ได้เสนอแนวคิดว่าในสังคมแห่งการเรียนรู้จะต้องมีคุณลักษณะเรียนรู้ดังนี้

1.ปัจเจกบุคคลผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต ต้องเรียนรู้สม่ำเสมอตลอดเวลาตามแผนการเรียนรู้ และผู้เรียนที่มุ่งมั่นใช้ความพยายามเพื่อประยุกต์ใช้การเรียนรู้ อาจโดยการสอน การจัดการ และสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้อื่น ผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตจะต้องมีบทบาทดังนี้

(1) การวางแผนไปข้างหน้า มีภาพรวมที่แสดงสัมฤทธิ์ผลและกรอบการปฏิบัติในรูปแบบใดก็ได้ที่สามารถทบทวนความก้าวหน้าสะท้อนประสบการณ์และการเปลี่ยนแปลงความต้องการรวมทั้งการปรับแผนให้เหมาะสม

(2) ความสามารถในการแสวงหาและใช้ประโยชน์จากการแนะนำปรึกษาทำความเข้าใจและเข้าถึงข้อมูลจากการให้คำปรึกษาและแนะนำเกี่ยวกับการเรียนรู้ต่าง ๆ

(3) การพัฒนาตลอดชีวิต ผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตต้องการเข้าใจเกี่ยวกับช่วงชีวิตและความเป็นไปของการเรียนรู้ในแต่ละช่วง

(4) ความจำเป็นในการอ้างอิงสิทธิ ในสถานการณ์การเรียนรู้ ผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตต้องการพัฒนาสร้างความสามารถที่แข็งแกร่งในฐานะผู้เรียน

(5) ลีลาการเรียนรู้ ผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต ต้องรู้ว่าการเรียนรู้ที่เหมาะสมของตนเองนั้นอยู่ในลักษณะใด

(6) ทักษะการเรียนรู้ ผู้เรียนจะต้องมีการวางแผน เข้าใจถึงวัฒนธรรมการประยุกต์ใช้ความรู้ และสามารถใช้ทรัพยากรที่มีอยู่น่ากลับมาใช้และปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้น

2.ครอบครัว ต้องมีความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของสมาชิกในครอบครัว เป็นที่ยอมรับว่าพ่อแม่มีบทบาทสำคัญในการผลักดันให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี

Heick (2012) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตไว้ 9 ประการ ดังนี้

1. ผู้เรียนเป็นผู้ตั้งคำถาม ตั้งประเด็น กำหนดปัญหาในการเรียนรู้
2. คำถามที่ดีมีความหมายต่อคำตอบ หากมีคำถามดี ๆ จะนำไปสู่การเรียนรู้ที่ดีได้
3. ความคิดมาจากหลากหลายแหล่ง ทั้งจากตัวผู้สอน และจากแหล่งอื่น ๆ ด้วย เช่น ชุมชน จากผู้เชี่ยวชาญภายนอก

4. ออกแบบใช้วิธีการที่หลากหลาย เช่น Inquiry-based learning, project-based learning Mobile learning เป็นต้น

5. เปลี่ยนสภาพจากห้องเรียนที่ไม่มีคามหมายเป็นชุมชนการเรียนรู้ตามสภาพจริง

6. เป็นการเรียนรู้แบบส่วนบุคคลซึ่งผู้เรียนมีส่วนร่วมกับผู้สอนในการกำหนดจุดมุ่งหมาย เนื้อหา วิธีการ และการประเมินผลเรียนรู้ของตนเอง

7. เป็นการประเมินผลที่ต่อเนื่อง ตามสภาพจริง โปร่งใสและไม่เป็นบทลงโทษ
8. สร้างนิสัยการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง
9. ให้โอกาสปฏิบัติ เพื่อสะท้อนให้เห็นความเข้าใจในเนื้อหา

จากการศึกษาสามารถสรุปคุณลักษณะของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต คือ เป็นผู้ที่มีความสนใจและมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ มีทักษะในการเรียนรู้แบบชี้นำตนเองได้ อีกทั้งมีทักษะทางด้านความคิด คิดวิเคราะห์หมีเหตุผล และสามารถประเมินได้ว่าผลจากการเรียนรู้นั้นสามารถไปใช้ในการพัฒนาตนเองได้ สม่่าเสมอ

ตอนที่ 4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4.1 งานวิจัยในประเทศ

4.1.1 การจัดการความรู้

วจิรา เดชรัตน์ (2547) ศึกษากระบวนการจัดการชุมชน :กรณีศึกษาตำบลคอทราย อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี พบว่ากระบวนการจัดการความรู้ของชุมชน 5 กระบวนการ คือ 1) การสร้างความรู้ใหม่ ซึ่งมีรูปแบบที่สำคัญคือการทำงานด้วยกันอย่างใกล้ชิด การสังเคราะห์ความรู้ที่มีอยู่ การผนวกความรู้ที่อยู่ในตำบลกับความรู้ในแต่ละบุคคล โดยการปฏิบัติหรือการลงมือ 2) การแบ่งปันแลกเปลี่ยนถ่ายทอดความรู้ มีทั้งที่เป็นไปโดยตั้งใจและไม่ตั้งใจ 3) การประยุกต์ใช้ความรู้ มีการวิเคราะห์สิ่งที่ได้เรียนรู้และนำไปปรับใช้ได้อย่างเหมาะสม 4) การตรวจสอบประเมินความรู้ ทำให้สามารถระบุถึงความเปลี่ยนแปลงและความต้องการของชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และ 5) การจัดเก็บและรวบรวมความรู้ แม้จะเป็นกระบวนการที่ชุมชนยังไม่ให้ความสำคัญและมีการดำเนินการอย่างเป็นระบบมากนักแต่ก็มีการจัดเก็บและรวบรวมข้อมูลด้วยรูปแบบที่คุ้นเคยและรวดเร็ว เช่น การทำเป็นแผ่นพับ เอกสารเผยแพร่ และซีดีรอม เป็นต้น ผลที่เกิดขึ้นจากการจัดการความรู้ทำให้คนในชุมชนได้รับการพัฒนาทักษะขีดความสามารถในด้านต่าง ๆ เพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการชุมชน พัฒนาความรู้ภูมิปัญญาของชุมชน ทำให้สามารถรักษาองค์ความรู้และภูมิปัญญาของชุมชนรวมถึงทำให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้สามารถปรับตัวได้ในสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง

วรรณิ ทองระย้า (2549) ได้ศึกษากระบวนการจัดการความรู้ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการใช้สารเคมีของเกษตรกร : กรณีศึกษาโรงเรียนเกษตรกรในพระราชดำริบ้านหลั่น หมู่ที่ 4 ตำบลท่าฉนวน อำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท พบว่า กระบวนการจัดการความรู้ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการใช้สารเคมี คือ การรับความรู้จากภายนอก การเป็นบุคคลเรียนรู้ การเชื่อมความรู้ภายนอกเข้ากับภูมิปัญญาดั้งเดิมของชุมชน การทดลองปฏิบัติจริง การเลือกสรรความรู้ที่สามารถประยุกต์ใช้ได้ การจัดแหล่งเรียนรู้สำหรับบุคคลภายนอก การจัดเก็บข้อมูล ซึ่งทั้ง 7 กระบวนการได้ก่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันของสมาชิกจากการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ดังกล่าวที่ไม่สามารถแยกออกจากกันอย่างชัดเจน

พรพิมล ธรรมชาติกร (2550) ได้พัฒนารูปแบบการจัดการความรู้สำหรับหน่วยงานภาครัฐ พบว่า รูปแบบการจัดการความรู้สำหรับหน่วยงานภาครัฐ มี 7 ขั้นตอน ดังนี้ 1) การกำหนดความรู้ ได้แก่ จัดตั้งคณะทำงาน สืบค้นและรวบรวมความรู้ จัดลำดับความสำคัญของความรู้และกำหนดแหล่งความรู้ที่จำเป็น 2) การแสวงหาความรู้จากภายในและภายนอกหน่วยงาน 3) การสร้างความรู้ ได้แก่ กำหนดทีมสร้างความรู้ ประชุมทีมสร้างความรู้ และบูรณาการความรู้ไปใช้ในการพัฒนาการปฏิบัติงาน 4) การจัดเก็บความรู้ให้เป็นระบบ ได้แก่ กำหนดโครงสร้างความรู้ และรวบรวมและจัดเก็บความรู้ให้เป็นระบบ 5) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกิจกรรมการเรียนรู้และการจัดช่องทางการเผยแพร่ความรู้ 6) การนำเอาความรู้ไปใช้ในการพัฒนาคน งานและหน่วยงาน และ 7) ประเมินผลทั้งในด้านปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลผลิตและผลลัพธ์ และองค์ประกอบของรูปแบบการจัดการความรู้สำหรับหน่วยงานภาครัฐ ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ คือ 1) การเรียนรู้ วิธีการเรียนรู้จำแนกตามระดับ ได้แก่ ระดับบุคคล ระดับกลุ่ม ระดับหน่วยงานและทักษะการเรียนรู้ 2) หน่วยงาน ประกอบด้วยวิสัยทัศน์และเป้าหมายวัฒนธรรม 3) คน ประกอบด้วยผู้บริหาร บุคลากรและผู้รับบริการ และ 4) เทคโนโลยีประกอบด้วยระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ และเทคโนโลยีเพื่อยกระดับการเรียนรู้

นันท์ปพร สิทธิยา (2551) ได้ศึกษากระบวนการจัดการความรู้โดยชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พบว่า 1) การวิเคราะห์กระบวนการจัดการความรู้โดยชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การกำหนด ระบุสิ่งที่ต้องรู้ เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบไม่เป็นการส่วนใหญ่ว่าความรู้ที่ถูกกำหนดขึ้นมาเพื่อส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวมาจากวิสัยทัศน์ของผู้นำ การแสวงหาได้มาซึ่งความรู้จากแหล่งธรรมชาติที่ใช้จัดการท่องเที่ยว และการแสวงหาความรู้จากคนในพื้นที่ที่อาศัยตั้งแต่เริ่มก่อตั้งหมู่บ้าน ส่วนมากความรู้เก่าแก่จะมีอยู่ในผู้ชาย มีที่ปรึกษาด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ความรู้ส่วนใหญ่สร้างขึ้นมาใช้ประโยชน์ต่อการปฏิบัติงาน เกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กับทรัพยากรธรรมชาติที่ชุมชนมีการรวบรวมความรู้ที่ได้รับจากภายนอกซึ่งได้มาจากการดูงาน การแลกเปลี่ยนความรู้ประสบการณ์ วิธีการรวบรวมใช้การพูดคุย การฟัง การรวบรวมความรู้เข้ากับการ

ปฏิบัติโดยมีความรู้เดิมเป็นพื้นฐานความรู้ที่มีในชุมชน การประมวลและการกลั่นกรองความรู้ ชุมชน ยังไม่มีการจัดการให้เป็นระบบที่สามารถมองเห็นได้อย่างชัดเจน การจัดเก็บความรู้ การเปลี่ยนแปลง ความรู้ที่ปรากฏชัดแจ้งไปเป็นความรู้โดยนัย ชุมชนไม่มีการนำมาเก็บรวบรวมไว้เป็นรูปธรรมใน ลักษณะของหนังสือเกี่ยวกับชุมชนโดยตรง การใช้ความรู้ให้เป็นประโยชน์เป็นความรู้ที่เกิดขึ้นจาก การประกอบอาชีพ เป็นทักษะความรู้ที่เกิดจากการใช้ชีวิตซึ่งถือว่าเป็นความรู้ที่เกิดขึ้นภายใน และการนำความรู้ที่ได้จากหน่วยงาน/บุคคลภายนอกมาปรับใช้ในการพัฒนาหมู่บ้าน การแบ่งปัน/การ เผยแพร่ความรู้ภายในเป็นการถ่ายทอดความรู้จากรุ่นผู้ใหญ่สู่เยาวชน ด้วยวิธีการเล่าและการปฏิบัติให้ ดูเป็นตัวอย่าง การเผยแพร่ความรู้ให้กับผู้ที่เดินทางเข้ามาเที่ยว โดยชุมชนส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิง นิเวศจากการผลัดเปลี่ยนหน้าที่ การเรียนรู้จากสัมพันธภาพทางอาชีพทหารพราน การเรียนรู้โดยมี กลวิธีการสื่อสาร 2) ปัจจัยส่งเสริมกระบวนการจัดการความรู้โดยชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิง นิเวศ เป็นการยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น การสื่อสารทำความเข้าใจ การปฏิบัติงานที่มีความ สัมพันธ์เป็นแนวราบ เนื้อหาความรู้จากการประกอบอาชีพเป็นเนื้อหาความรู้ที่เกิดขึ้นจาก ประสบการณ์การใช้ชีวิต การพูดคุยกันให้มากที่สุด เครื่องกระจายเสียง การมีส่วนร่วมและการให้ ความร่วมมือจากชาวบ้าน คนในชุมชนมีความรับผิดชอบและการมีผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ ซึ่งได้รับความ ไว้วางใจจากการคัดเลือกจากที่ประชุมโดยการลงมติของชาวบ้าน

กาญจนา หงส์รัตน์ (2553) ได้ศึกษาการนำเสนอแนวทางการจัดการความรู้ป่า ชุมชนเพื่อส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่า 1)การจัดการความรู้เพื่อส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นของ ประเทศไทยและต่างประเทศ มีการจัดการบนรากฐานวัฒนธรรม หลักศาสนา มีองค์กรที่เกี่ยวข้องที่ หลากหลายโดยมีองค์กรชุมชนเป็นหลัก และมีองค์กรในพื้นที่และนอกพื้นที่เป็นผู้สนับสนุน มีการใช้ กฎหมายและนโยบาย แผนการจัดการป่าชุมชนร่วมกับกฎระเบียบป่าชุมชน มีการส่งเสริมภูมิปัญญา ท้องถิ่นผ่านโครงการวิจัย 2) การดำเนินการในนามของคณะกรรมการป่าชุมชน ตามกฎระเบียบและ แผนการจัดการป่าชุมชนที่มาจากวิถีชีวิตและภูมิปัญญาในท้องถิ่น มีการสร้างความตระหนักในคุณค่า ของทรัพยากรธรรมชาติ การสร้างความรู้ การจัดเก็บ และการถ่ายโอนที่หลากหลายตามบริบทใน ชุมชน 3 แนวทางการจัดการความรู้ป่าชุมชนเพื่อส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นของประเทศไทย ประกอบด้วย 3 แนวทาง ได้แก่ 1) การส่งเสริมการจัดการความรู้ป่าชุมชนเพื่อส่งเสริมภูมิปัญญา ท้องถิ่นผ่านการสร้างความตระหนัก การสร้างความรู้ การจัดเก็บความรู้และการถ่ายโอนและการใช้ ความรู้ 2) การส่งเสริมความร่วมมือและการดำเนินการของภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ด้วยการส่งเสริมจาก องค์กรในส่วนกลางและองค์กรในระดับพื้นที่ และ 3) การพัฒนากรอบทางกฎหมายและนโยบาย และ การนำไปสู่การปฏิบัติ ที่มีความชัดเจนและครอบคลุม เพื่อนำไปปฏิบัติ และการมีการติดตาม ประเมินผลเพื่อการพัฒนา

4.1.2 คุรุภูมิปัญญาไทย

พงศ์ธร โพธิ์พลศักดิ์ (2546) ได้ศึกษาและพัฒนากระบวนการถ่ายทอดความรู้ในชนบทของคุรุภูมิปัญญาไทยด้านเกษตรกรรม พบว่าผลการวิจัย สรุปได้ดังนี้ 1) ในกระบวนการถ่ายทอดความรู้ในชนบทของคุรุภูมิปัญญาไทยด้านเกษตรกรรมนั้นพบว่า คุรุภูมิปัญญาไทยเป็นผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์ทางการเกษตรระดับสูง เคยประสบปัญหาต่าง ๆ อย่างรุนแรง แต่ด้วยความอดสาหัส อีกทั้งเป็นนักคิดและนักปฏิบัติจึงสามารถสร้างรายได้อย่างมั่นคง และได้ถ่ายทอดความรู้ให้แก่ประชาชนเป็นจำนวนมาก โดยองค์ความรู้ที่ถ่ายทอดได้เน้นการทำการเกษตรกรรมแบบเกษตรกรรมทางเลือก ซึ่งเป็นการทำการเกษตรที่ปฏิเสธการใช้สารเคมี แต่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อมและใช้วิถีธรรมชาติเป็นหลักและใช้ทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ผู้รับการถ่ายทอดส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรที่ประสบปัญหาต่าง ๆ ต้องการรับความรู้และการฝึกปฏิบัติให้สามารถทำการเกษตรเพื่อลดรายจ่ายให้แก่ครอบครัว ซึ่งทำให้ผู้รับการถ่ายทอดได้นำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ และลดมลภาวะจากสารพิษที่เคยใช้อย่างมาก นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานภาครัฐได้ขอความช่วยเหลือจากคุรุภูมิปัญญาไทยด้านเกษตรกรรมในการกำหนดแนวนโยบายและการอบรมประชาชน 2) กระบวนการถ่ายทอดความรู้ในชนบทของคุรุภูมิปัญญาไทยด้านเกษตรกรรม 6 กรณีศึกษาโดยสรุปพบว่ามี 6 ขั้นตอน ได้แก่ การประมวลปัญหาและความต้องการของผู้รับการถ่ายทอดการปรับเปลี่ยนชีวิต การพัฒนาโครงการถ่ายทอดความรู้ด้านเกษตรกรรม การถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ การฝึกปฏิบัติและศึกษาดูงาน และการประเมินผลการนำไปปฏิบัติ โดยคุรุภูมิปัญญาไทยด้านเกษตรกรรมแต่ละท่านมีกลวิธีในการถ่ายทอดความรู้ที่แตกต่างกัน อาทิการฝึกอบรมระยะสั้น การสาธิต การบรรยาย การศึกษาดูงาน การฝึกปฏิบัติ การอภิปรายซักถามการศึกษาเรียนรู้ตามอัธยาศัย และการใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ สำหรับการศึกษาดูงานหรือการฝึกปฏิบัติได้ใช้เครือข่ายของคุรุภูมิปัญญาไทยที่อยู่ใกล้เคียงร่วมถ่ายทอดในด้านที่เครือข่ายมีความรู้ความชำนาญ นอกจากนี้ยังได้นำเอาความเชื่อขนบธรรมเนียมในท้องถิ่น หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ความเป็นพวกเดียวกัน การไม่เป็นพิธีรีตอง การประเมินด้วยตนเอง การยกย่องให้เกียรติ และการให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันมาใช้ในกระบวนการถ่ายทอดความรู้ด้วย

สุมาลี สังข์ศรี (2550) ศึกษาวิจัยเรื่อง ภูมิปัญญาไทยกับการส่งเสริมการเรียนรู้และการสร้างอาชีพ พบว่าความสำคัญของภูมิปัญญาและคุรุภูมิปัญญาไทย เป็นปัจจัยที่ช่วยเสริมสร้างความสามารถ ทำให้บุคคลมีชีวิตร่วมกันอย่างสันติสุข ช่วยสร้างสมดุลระหว่างคนกับธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ช่วยให้ผู้บุคคลดำรงตนและปรับเปลี่ยนให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงจากผลกระทบที่เกิดขึ้นจากสังคมภายนอก ตลอดทั้งช่วยส่งเสริมการพัฒนาด้านอาชีพและความเป็นอยู่ให้มีรายได้เลี้ยงครอบครัว สร้างความมั่นคงให้กับสังคมและประเทศชาติอย่างเป็นรูปธรรม

วรวรรณ ศรีตะลานุกต์ (2551) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนากระบวนการรองรับวิทยฐานะ
 ปราชญ์ภูมิปัญญาไทยในฐานะผู้สอนระดับอุดมศึกษา ได้กล่าวถึงกระบวนการเรียนรู้ ถ่ายทอดและ
 เก็บรักษาองค์ความรู้ของครุภูมิปัญญาไทย สรุปว่า องค์ความรู้ของครุภูมิปัญญาไทยมีกระบวนการ
 สำคัญ 2 กระบวนการ คือ 1) กระบวนการเรียนรู้ของครุภูมิปัญญาไทย และ 2) กระบวนการ
 ถ่ายทอดและเก็บรักษาภูมิปัญญาไทย ซึ่งมีกระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้และรักษาภูมิปัญญาไทย
 อยู่ 2 ลักษณะ คือการถ่ายทอดไม่เป็นลายลักษณ์อักษรและการถ่ายทอดแบบเป็นลายลักษณ์อักษร

วัลภา เล็กวัฒนานนท์ (2554) ได้พัฒนารูปแบบกระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้
 เพื่อส่งเสริมการพึ่งตนเองอย่างพอเพียงและยั่งยืนสำหรับครุภูมิปัญญาไทย ผลการวิจัยพบว่า 1)
 กระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้ของครุภูมิปัญญาไทยได้รับอิทธิพลจากปรัชญาชีวิต ความเชื่อพื้นฐาน
 และบริบททางสังคมของครุภูมิปัญญาไทย ซึ่งเป็นผู้ที่มีความเชื่อมั่นและตั้งตนอยู่ในหลักธรรม
 พระพุทธศาสนา ได้รับการหล่อหลอมจนเกิดความรู้ และเป็นผู้ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค เอื้อเพื่อเกื้อกูลต่อ
 ผู้คนรอบข้างและสังคม จึงเผยแพร่และถ่ายทอดองค์ความรู้และประสบการณ์ของตนเองให้แก่ชุมชน
 และสังคมอย่างกว้างขวาง 2) กระบวนการถ่ายทอดความรู้สำหรับครุภูมิปัญญาประกอบด้วย 8
 ขั้นตอน ได้แก่ ตรวจสอบประสบการณ์และปัญหาของผู้รับการถ่ายทอด ปรับกระบวนการทัศน วางแผนการถ่ายทอดองค์ความรู้ บรรยาย สาธิตและฝึกปฏิบัติ ใช้สื่อและทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น สร้าง
 เครือข่ายการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และบูรณาการองค์ความรู้เข้าสู่วิถีชีวิต

พิชามณูษ์ คุ่มสุข (2555) ได้ศึกษาการวิเคราะห์บทบาทของเครือข่ายการเรียนรู้
 ชุมชนในการส่งเสริมกระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้ของครุภูมิปัญญาไทย ผลการวิจัยพบว่า 1)
 ประชากรส่วนใหญ่ของชุมชนประกอบอาชีพทางเกษตรกรรม มีเครือข่ายการเรียนรู้ชุมชนที่เด่นชัด
 ประกอบไปด้วยหน่วยงานภายนอกชุมชน 2) บทบาทของเครือข่ายการเรียนรู้ชุมชนคือการส่งเสริม
 กระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้ของครุภูมิปัญญาไทยในชุมชนแก่ผู้ที่สนใจหรือคนรุ่นหลังและมีการ
 สร้างเครือข่ายการเรียนรู้ชุมชนให้มีความเข้มแข็ง 3) การพัฒนาบทบาทของเครือข่ายการเรียนรู้ชุมชน
 ประกอบไปด้วย 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการกิจกรรมโดยเครือข่ายการเรียนรู้ชุมชน ควรมีการปรึกษาเพื่อ
 หาแนวทางการจัดการกิจกรรมกันเป็นประจำ ด้านการรักษาความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสมาชิก
 เครือข่าย ควรมีการจัดกิจกรรมเพื่อกระชับความสัมพันธ์อย่างสม่ำเสมอ ด้านการสร้างแรงจูงใจโดยมี
 การสร้างแรงจูงใจกระตุ้นให้ผู้เรียนอยากเรียนรู้และเข้าเป็นสมาชิกเครือข่ายการเรียนรู้ชุมชน ด้าน
 การจัดหาทรัพยากรสนับสนุนโดยการจัดสรรทรัพยากรให้เครือข่ายการเรียนรู้ได้อย่างเพียงพอและด้าน
 การพัฒนาบทบาทของเครือข่ายการเรียนรู้ชุมชนอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน โดยสร้างให้ชุมชนของตนมี
 เอกลักษณ์ รักษา พัฒนาและสืบต่อองค์ความรู้ต่อไป

4.2 งานวิจัยต่างประเทศ

4.2.1 การจัดการความรู้

King (2002) ได้ศึกษาการดำเนินการของมหาวิทยาลัย Pittsburgh ในปี ค.ศ.2000 โดยให้ผู้ปฏิบัติและผู้บริหารที่วิเคราะห์เรื่องความสำคัญและวิธีการบริหารจัดการความรู้ วิธีการจัดการความรู้ที่ปฏิบัติส่วนใหญ่มุ่งเน้นการใช้เครื่องมือใหม่ ๆ บนโครงสร้างระบบสารสนเทศที่มีอยู่แล้ว เครื่องมือเหล่านั้นประกอบด้วยที่เก็บความรู้ ระบบการปฏิบัติที่เป็นเลิศ และบทเรียนที่ผ่านมา เครือข่ายผู้เชี่ยวชาญและชุมชนปฏิบัติการเรียนรู้ เพื่อจัดหาโครงสร้างที่จะทำให้เกิดการปฏิบัติกันมากขึ้น

Bose (2003) ศึกษาเรื่องการจัดการความรู้ – ระบบการบริหารจัดการสุขภาพ : สมรรถนะ โครงสร้างพื้นฐาน และสิ่งสนับสนุนการตัดสินใจ โดยกล่าวว่าคุณสมบัติการดูแลสุขภาพกำลังกลายเป็นชุมชนฐานความรู้ที่มีการเชื่อมต่อไปยังโรงพยาบาล คลินิก ร้านขายยาและลูกค้าเพื่อการแบ่งปันความรู้ ลดค่าใช้จ่ายในการบริหารจัดการ และเพิ่มคุณภาพในการดูแลสุขภาพ ดังนั้นความสำเร็จของการดูแลสุขภาพขึ้นอยู่กับ การเก็บข้อมูล การวิเคราะห์และการแลกเปลี่ยนแบ่งปันข้อมูลในเรื่องที่เกี่ยวกับผู้ป่วย ค่าใช้จ่าย และการใช้ข้อมูลความรู้ให้เกิดประโยชน์ภายในองค์กรและระหว่างองค์กร พบว่า การจัดการความรู้จะช่วยให้ผู้จัดการสารสนเทศระบบการดูแลสุขภาพและผู้พัฒนาระบบความรู้พื้นฐานสามารถบ่งชี้ความจำเป็นของสารสนเทศเพื่อการวางแผนและพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางเทคนิคและระบบการดูแลสุขภาพในองค์กร

Payne (2003) ได้ศึกษาเรื่องการจัดการความรู้ – กุญแจสู่ความสำเร็จทางธุรกิจ พบว่าองค์กรด้านวิศวกรรมส่วนใหญ่มีการจัดการความรู้ของตนเองอยู่แล้ว ทั้งอย่างเป็นทางการ โดยการใช้ฐานข้อมูล คู่มือ และแนวทางการปฏิบัติที่เป็นเลิศและการจัดการความรู้อย่างไม่เป็นทางการโดยการประชุม การพบปะสังสรรค์ทางสังคมระหว่างกัน

Klein (2008) ได้ศึกษาเรื่อง “Some Directions for Research in Knowledge Sharing” เป็นแนวทางการวิจัยเรื่องการแบ่งปันความรู้ โดยทบทวนปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการแบ่งปันความรู้ และกำหนดแนวทางซึ่งนักวิจัยพิจารณาว่า น่าสนใจและมีประโยชน์เพื่อที่จะนำไปใช้ในการวิจัยครั้งต่อไป ทั้งนี้ นักวิจัยจะต้องตรวจสอบความแตกต่างระหว่างความรู้ฝังลึกและความรู้ชัดแจ้ง และความสำคัญของการหาประสบการณ์ที่จะช่วยสร้างความรู้ฝังลึกของบุคคลได้อย่างโดดเด่น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การบอกเล่าเรื่องราวจะถือว่าเป็นกลไกหนึ่งที่ช่วยให้ความรู้ฝังลึกของบุคคลเกิดขึ้นได้ นอกจากนี้ วิธีการต่าง ๆ ของชุมชนแห่งการปฏิบัติที่ช่วยสนับสนุนการแบ่งปันความรู้จะต้องถูกนำมาอภิปรายและนักวิจัยยังจะต้องนำเอาความสัมพันธ์ระหว่างความแข็งแกร่งของชุมชนแห่งการปฏิบัติในองค์กร ลักษณะการบันทึกความรู้ขององค์กร และความสามารถขององค์กรที่จะปฏิบัติอย่างยืดหยุ่น มากำหนดเป็นสมมติฐานของการวิจัยด้วย

4.2.2 ครูภูมิปัญญาไทย

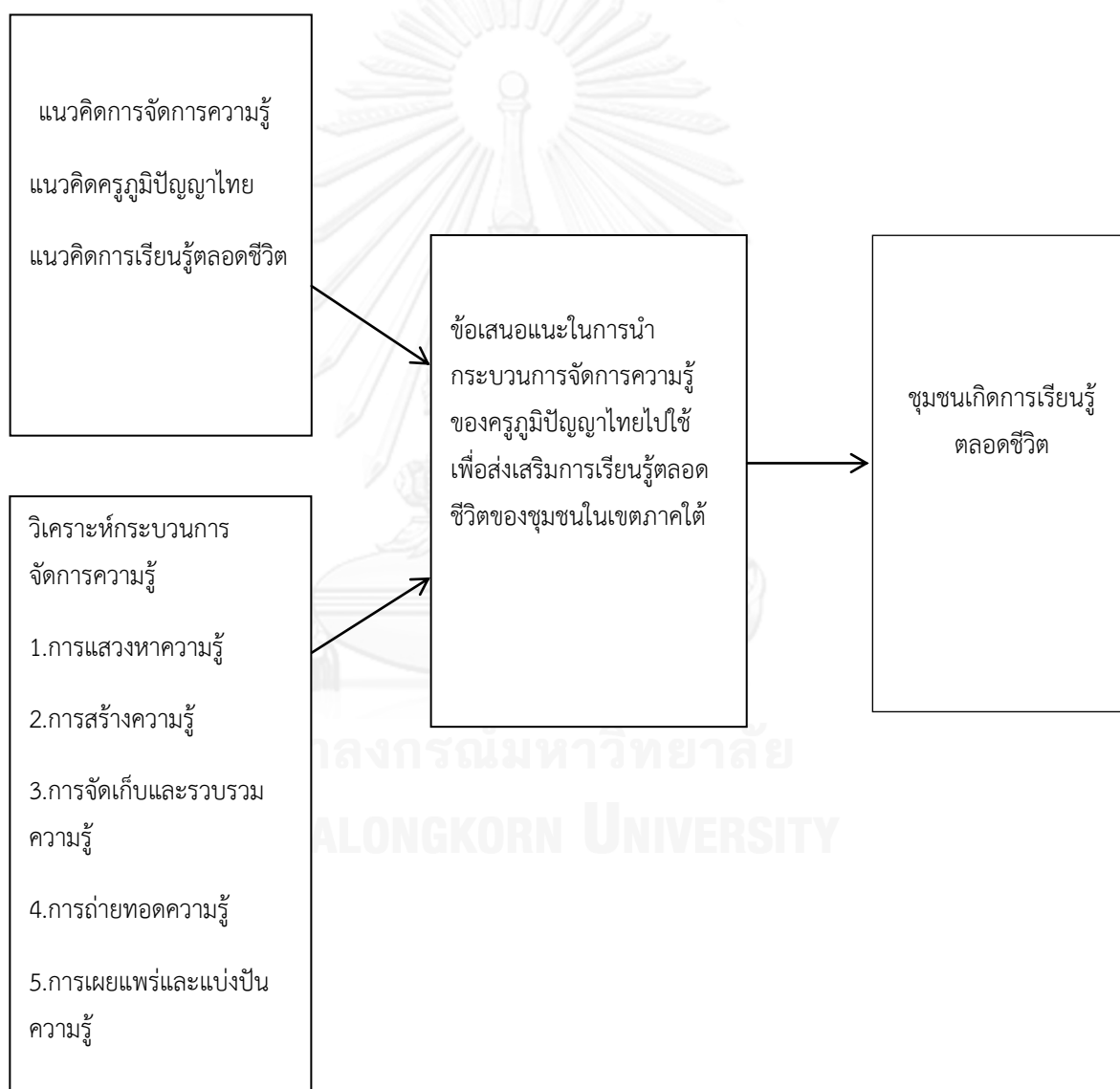
Yaipuak (1999) ได้ศึกษารูปแบบและกระบวนการถ่ายทอดความรู้ด้านอาชีพของผู้ทรงภูมิปัญญา ทุกภาคของประเทศไทย จำนวน 14 ท่าน พบว่า ผู้ทรงปัญญามีความเป็นมาและมีกระบวนการถ่ายทอดที่แตกต่าง แต่รูปแบบกระบวนการถ่ายทอดความรู้ด้านอาชีพ มีลักษณะตรงกันใน 4 ขั้นตอนใหญ่ ๆ คือ ขั้นการสร้างความตระหนักในความสำคัญของอาชีพที่ฝึกปฏิบัติให้เกิดกับผู้รับการถ่ายทอด ร่วมวางแผนการเรียนการสอน สร้างหลักสูตรฝึกปฏิบัติจริง และประเมินผู้รับการถ่ายทอด โดยมีรายละเอียดขั้นตอนดังนี้

- 1) ขั้นการสร้างความตระหนัก เป็นขั้นตอนที่ส่งผลให้ผู้รับการถ่ายทอดเห็นความสำคัญในอาชีพที่จะฝึก เกิดความพึงพอใจ ศรัทธาในอาชีพ
- 2) ขั้นร่วมวางแผนการเรียนการสอนและสร้างหลักสูตร ภูมิปัญญาท้องถิ่นและผู้รับการถ่ายทอดจะร่วมกันกำหนดเนื้อหาสาระตามความต้องการของผู้รับการถ่ายทอด กำหนดระยะเวลาและสถานที่ฝึกอบรมร่วมกับผู้รับการถ่ายทอด
- 3) ขั้นฝึกปฏิบัติจริง ภูมิปัญญาท้องถิ่นสาธิตหรือแสดงวิธีทำให้ผู้รับการถ่ายทอดได้เห็น โดยเริ่มจากการแนะนำเครื่องมือ วัสดุที่ใช้และหลังจากนั้นผู้รับการถ่ายทอดจะได้ลงมือปฏิบัติจริง
- 4) ขั้นประเมินผล ภูมิปัญญาท้องถิ่นประเมินผลความรู้ที่นักเรียนได้รับจากการซักถาม พูดคุยและประเมินผลการปฏิบัติในทุกขั้นตอนของการฝึกและประเมินผลจากงานที่ทำเสร็จ

Rhodes (2008) ได้ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการถ่ายโอนความรู้กรณีศึกษา การบ่งบอกถึงพฤติกรรมองค์กร สรุปได้ว่า ในขณะที่การถ่ายโอนความรู้เป็นกลยุทธ์สำคัญในการจัดการองค์กรในขณะนั้น ๆ ปรากฏว่า ผลกระทบของปัจจัยสำคัญ ซึ่งมีอิทธิพลต่ออัตราการถ่ายโอนความรู้ขององค์กรกลับเป็นสิ่งที่ยังไม่ค่อยมีใครรู้ ในการศึกษาที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อพิจารณาอิทธิพลของปัจจัยในองค์กรโดยเฉพาะ (เช่น กลยุทธ์การเรียนรู้ วัฒนธรรมองค์กรด้านนวัตกรรม และโครงสร้างและการออกแบบที่ยืดหยุ่นได้) ซึ่งมีผลต่อการถ่ายโอนความรู้ซึ่งใช้กรอบแนวคิดที่ได้จากทฤษฎี โดยจะศึกษาถึงผลกระทบของการถ่ายโอนความรู้ทั้งความรู้ฝังลึก (tacit knowledge) และความรู้ชัดแจ้ง (explicit knowledge) ที่มีต่อความสามารถด้านนวัตกรรม และลักษณะขององค์กร

ตอนที่ 5 กรอบแนวคิดการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาการจัดการความรู้ของครุภูมิปัญญาไทยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนในเขตภาคใต้ โดยได้นำหลักแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการความรู้ การเรียนรู้ตลอดชีวิต ครุภูมิปัญญาไทยมาสรุปและวิเคราะห์ ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษาการจัดการความรู้ของครุภูมิปัญญาไทยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนในเขตภาคใต้ มีรายละเอียดดังรูปภาพต่อไปนี้

รูปภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การจัดการความรู้ของครูภูมิปัญญาไทยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนในเขตภาคใต้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อวิเคราะห์กระบวนการจัดการความรู้ของครูภูมิปัญญาไทยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนในเขตภาคใต้และ 2) เพื่อสังเคราะห์ข้อเสนอแนะในการนำกระบวนการจัดการความรู้ของครูภูมิปัญญาไทยไปใช้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนในเขตภาคใต้ โดยมีขั้นตอนการวิจัยเป็น 2 ขั้นตอนตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อวิเคราะห์กระบวนการจัดการความรู้ของครูภูมิปัญญาไทยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนในเขตภาคใต้

ขั้นตอนที่ 1 วิเคราะห์กระบวนการจัดการความรู้ของครูภูมิปัญญาไทยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนในเขตภาคใต้

1.1 วิธีการดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยศึกษาจากเอกสาร ข้อมูลต่าง ๆ ผ่านตำรา วารสาร หนังสือ อินเทอร์เน็ต และสื่อต่าง ๆ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ ที่เกี่ยวข้องกับครูภูมิปัญญาไทย การจัดการความรู้ การเรียนรู้ตลอดชีวิต เน้นการศึกษาเฉพาะเรื่องการจัดการความรู้ของครูภูมิปัญญาไทย โดยเป็นเอกสารและสื่อที่ตีพิมพ์และผลิตในระหว่างปี 2546 – 2556 ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลโดยมีความทันสมัยและเป็นปัจจุบันมากที่สุด

1.2 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ ครูภูมิปัญญาไทยในเขตภาคใต้รุ่นที่ 1 ถึงรุ่นที่ 4 ซึ่งได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติจากสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา 9 สาขา เนื่องจากครูภูมิปัญญาไทยรุ่นดังกล่าวเป็นรุ่นแรกๆที่มีการสั่งสมความรู้ประสบการณ์มายาวนาน และความเชี่ยวชาญในการถ่ายทอดความรู้

1.3 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยพิจารณาจากการแบ่งสาขาของครุภูมิปัญญาไทย
 ดั้งที่ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2551) ระบุไว้เป็น 9 สาขา ดังนี้

- 1) ด้านเกษตรกรรม
- 2) ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม
- 3) ด้านการแพทย์แผนไทย
- 4) ด้านการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม
- 5) ด้านกองทุนและธุรกิจชุมชน
- 6) ด้านศิลปกรรม
- 7) ด้านภาษาและวรรณกรรม
- 8) ด้านปรัชญา ศาสนาและประเพณี
- 9) ด้านโภชนาการ

ผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงในแต่ละด้าน
 ของครุภูมิปัญญาไทยในเขตภาคใต้รุ่นที่1 ถึง รุ่นที่ 3 สาขาละ 1 คน รวมทั้งสิ้น 9 คน เพื่อเก็บข้อมูล
 และได้ข้อมูลที่เหมาะสมและครบถ้วน ซึ่งผู้วิจัยจึงได้กำหนดเกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

- 1) เป็นครุภูมิปัญญาไทย ซึ่งสรรหาและยกย่องเชิดชูเกียรติจากสำนักงาน
 เลขาธิการสภาการศึกษา
- 2) เป็นครุภูมิปัญญาไทย มีการดำเนินชีวิตที่สามารถพึ่งพาตนเองได้และ
 เป็นผู้ที่มีความสามารถในการจัดการความรู้ที่ชัดเจน
- 3) เป็นครุภูมิปัญญาไทยที่สามารถถ่ายทอดองค์ความรู้สู่ชุมชนและสังคมใน
 ระดับวงกว้างอย่างต่อเนื่องหลังจากได้รับการประกาศยกย่องจากสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา
 ตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป
- 4) เป็นครุภูมิปัญญาไทยที่กระจายอยู่ในพื้นที่ทุกชุมชนของจังหวัดใน
 เขตภาคใต้

1.4 เครื่องมือการวิจัย

1.4.1. แบบวิเคราะห์เอกสาร

ผู้วิจัยศึกษาเนื้อหาจากเอกสาร งานวิจัยทั้งในและต่างประเทศ ย้อนหลัง 15 ปี ตั้งแต่พ.ศ.2546 – พ.ศ.2556 เพื่อให้ได้องค์ความรู้ในเรื่องของ การจัดการความรู้ คุรุภูมิปัญญาไทย และการเรียนรู้ตลอดชีวิต ประกอบด้วย เอกสารงานวิจัยบทความและหนังสือที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความรู้ อาทิ เกศรา รักษาติ (2546) โกศล ตีมีศิลปธรรม (2546) บดินทร์ วิจารณ์ (2547) พรธิดา วิเชียรปัญญา (2547) ทิพวรรณ หล่อสุวรรณรัตน์ (2548) ประพันธ์ ผาสุกยัด นันทปพร สิทธิยา (2551) เป็นต้น เอกสารงานวิจัยและหนังสือที่เกี่ยวข้องกับคุรุภูมิปัญญาไทย อาทิ วีรภูธ มาฆะศิริรานนท์ (2543) นิคม ชมพูลอง (2548) อรพิน ภาคาผล (2548) สุมาลี สังข์ศรี (2550) วรวรรณ ศรีตะลานุกค์ (2551) สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2551) อาชญญา รัตนอุบล (2552) วัลภา เล็กวัฒนานนท์ (2554) เป็นต้น เอกสารงานวิจัยและหนังสือที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต อาทิ อุดม เขยกีวงศ์ (2544) สุมาลี สังข์ศรี (2545) สุนทร สุนันท์ชัย (2547) Smith and Spurling (1999) Europa (2003) Brien (2009) เป็นต้น โดยมีขั้นตอน ดังนี้

(1) ผู้วิจัยใช้แบบวิเคราะห์เอกสาร บันทึกข้อมูลที่ได้จากการศึกษา เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และนำข้อมูลมาวิเคราะห์สรุปผล

(2) นำข้อสรุปที่ได้จากการศึกษาข้อมูล จากการศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ นำมาสร้างเป็นเครื่องมืองานวิจัยที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกกระบวนการจัดการความรู้ของคุรุภูมิปัญญาไทยและแบบสังเกตกระบวนการจัดการความรู้ของคุรุภูมิปัญญาไทย เป็นต้น

1.4.2 แบบสัมภาษณ์

ผู้วิจัยได้สร้างแบบสัมภาษณ์เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการวิจัย เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง โดยมีขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือวิจัยดังนี้

(1) ผู้วิจัยจะใช้แบบสัมภาษณ์ที่มีลักษณะแบบคำถามปลายเปิด (Open-ended Question) คือ ผู้วิจัยจะกำหนดแนวคำถามล่วงหน้าก่อนที่จะนำไปสัมภาษณ์ โดยประเด็นคำถามสามารถ เพิ่มขึ้นหรือลดลง ได้ตามสถานการณ์ในขณะที่ผู้วิจัยสัมภาษณ์ เพื่อให้ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ที่ผู้วิจัยได้กำหนดไว้ ควบคู่ไปกับการจดบันทึกประเด็นสำคัญในขณะที่ทำการสัมภาษณ์

(2) สำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึกนี้ ผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมาย คือ คุรุภูมิปัญญาไทยในเขตภาคใต้เพื่อนำข้อมูลที่ได้อมาเป็นแนวทางในการหาคำตอบของการวิจัย

1.4.3 แบบสังเกต

ผู้วิจัยสร้างแบบสังเกตด้วยการกำหนดแนวทางสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมไว้ล่วงหน้า (Observation guidelines) โดยที่อาศัยกรอบแนวคิดการวิจัยนำทางในการสังเกตปรากฏการณ์ต่างๆที่มองเห็น ซึ่งข้อมูลที่ได้จากการสังเกต ใช้เสริมและเพิ่มเติมข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก เพื่อความสมบูรณ์ของข้อมูลสำหรับการวิเคราะห์ในขั้นตอนต่อไป ในการสังเกตจะใช้วิธีการจดบันทึกข้อมูลหลังจากทำการสังเกตแล้ว เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด

1.5 การสร้างเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือ โดยมีขั้นตอน ดังนี้

1) ศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับกระบวนการจัดการความรู้ของครุภูมิปัญญาไทยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนจากเอกสารสิ่งพิมพ์ เช่น หนังสือ วารสาร หนังสือพิมพ์ งานวิจัย เอกสารเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ และสื่อต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความรู้ของครุภูมิปัญญาไทยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชน

2) กำหนดประเด็นหลักในการสัมภาษณ์เชิงลึกกระบวนการจัดการความรู้ของครุภูมิปัญญาไทยและการสังเกตกระบวนการจัดการความรู้ของครุภูมิปัญญาไทย

3) ตรวจสอบคุณภาพของแบบสัมภาษณ์เชิงลึกกระบวนการจัดการความรู้ของครุภูมิปัญญาไทยและแบบสังเกตกระบวนการจัดการความรู้ของครุภูมิปัญญาไทย โดยนำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม เพื่อตรวจสอบความถูกต้องในการใช้ภาษาและความตรงของข้อความคำถามกับวัตถุประสงค์ นำเครื่องมือที่แก้ไขแล้วส่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน ประเมินว่าคำถามในแต่ละข้อในแบบสัมภาษณ์และแบบสังเกต สามารถวัดได้ตรงตามเนื้อหาที่กำหนดหรือไม่ โดยให้คะแนนตามเกณฑ์แล้วนำมาพิจารณาคะแนนของผู้เชี่ยวชาญในแต่ละข้อหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence : IOC) ดังนี้

+1 หมายถึง แน่ใจว่าข้อความดังกล่าวมีความสอดคล้องกับเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการวัด

0 หมายถึง ไม่แน่ใจว่าข้อความดังกล่าวมีความสอดคล้องกับเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการวัด

-1 หมายถึง แน่ใจว่าข้อความดังกล่าวไม่มีความสอดคล้องกับเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการวัด

$$IOC = (\Sigma R)/N$$

เมื่อ	IOC	หมายถึง ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามในแบบสอบถาม
	Σ	หมายถึง ผลรวมของคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ
	N	หมายถึง จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

ในการพิจารณาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ จากการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) หากข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 – 1.00 จะสามารถใช้คำถามนั้นได้ ส่วนข้อคำถามที่มีค่า IOC ต่ำกว่า 0.50 จะต้องทำการปรับปรุง ผลการตรวจสอบพบว่าแบบสัมภาษณ์และแบบสังเกตสามารถนำไปใช้เก็บข้อมูลได้ แต่จะต้องแก้ไขหรือปรับปรุงประเด็น ดังนี้

- 3.1 ควรปรับให้เป็นคำถามปลายเปิด ไม่ควรใช้ข้อคำถามที่มีการขึ้นนำมากเกินไป
  - 3.2 ควรต่อท้ายข้อคำถามด้วยคำว่า หรือไม่ อย่างไร โปรดอธิบายหรือยกตัวอย่างต่อท้ายคำถามเสมอเป็นต้น
  - 3.3 การตั้งคำถามแบบปลายเปิด ควรเปิดโอกาสให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ได้ตอบคำถามก่อน แล้วจึงตีความสรุปจากคำตอบนั้น
  - 3.4 ปรับเปลี่ยนภาษาให้เหมาะสม และสอดคล้องกับกรอบแนวคิดการวิจัย
- 4) นำแบบสัมภาษณ์และแบบสังเกตฉบับสมบูรณ์ที่ผ่านการตรวจสอบด้านเนื้อหา ความเข้าใจและการใช้ภาษาที่ได้รับการตรวจจากผู้ทรงคุณวุฒิแล้ว จากนั้นจึงนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลจริง

1.6 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องมีวิธีการศึกษาดังนี้ ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบวิเคราะห์เอกสาร ตามเกณฑ์ในการคัดเลือกเอกสารที่เกี่ยวข้องเพื่อรวบรวมนำความรู้ที่ได้มาสรุปเป็นข้อมูลเบื้องต้นตามกรอบแนวคิดการวิจัย สรุปเป็นประเด็นในแบบวิเคราะห์เอกสาร

การศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้ ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์เชิงลึกกระบวนการจัดการความรู้ของครูภูมิปัญญาไทยและแบบสังเกตกระบวนการจัดการความรู้ของครูภูมิปัญญาไทยไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง คือ ครูภูมิปัญญาไทยในเขตภาคใต้ จำนวน 9 คน เพื่อให้การเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีขั้นตอนดังนี้

- 1) ผู้วิจัยติดต่อประสานงานกับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์เพื่อนัดหมายวันและเวลาในการสัมภาษณ์
- 2) ผู้วิจัยติดต่อบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในการออกหนังสือราชการขอความอนุเคราะห์ขอเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย และส่งหนังสือขอความร่วมมือในการสัมภาษณ์และการสังเกตด้วยตนเอง
- 3) ผู้วิจัยได้เตรียมเครื่องมือการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต และอุปกรณ์เครื่องมือที่ช่วยในการวิจัย เทปบันทึกเสียง กล้องถ่ายรูป เพื่อนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลให้ครอบคลุมและถูกต้องมากที่สุด
- 4) ผู้วิจัยเดินทางไปสัมภาษณ์และสังเกตกระบวนการจัดการความรู้ของครูภูมิปัญญาไทยในเขตภาคใต้ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

4.1 ผู้วิจัยได้ทำการการสนทนาเพื่อให้ได้ข้อมูลไปตามโครงสร้างคำถามที่เตรียมไว้แล้วเท่านั้น ขณะที่การสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นการใช้คำถามนำไปสู่การสนทนา ภายใต้บรรยากาศที่ผ่อนคลาย สบายๆ และเป็นส่วนตัว โดยทำตามขั้นตอนดังนี้

- 1) สร้างบรรยากาศ ทักทาย (small talk)
- 2) ชี้แจง แนะนำตัว/อธิบายวัตถุประสงค์การวิจัย/แจ้งผู้ให้ข้อมูลทราบว่าเขามีความสำคัญอย่างไร
- 3) ดำเนินการสนทนาตามประเด็นวิจัย โดยตั้งคำถามที่ผู้ตอบจะไม่ตอบในภาวะปกติ และลดระดับอารมณ์ความรู้สึกหลังพูดคุยแล้ว
- 4) ปิดการสนทนา ก่อนยุติการสนทนา ควรย้ำถึงการรักษาความลับ และขออนุญาตติดต่อกลับมาในกรณีต้องการข้อมูลเพิ่มเติม

4.2 ผู้วิจัยสัมภาษณ์ได้ขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการจดบันทึกบันทึกเสียงและถ่ายภาพ ในระหว่างสัมภาษณ์นั้นผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลโดยการสังเกตมีขั้นตอนดังนี้

- 1) จะต้องกำหนดวัตถุประสงค์ให้แน่นอนว่าจะเก็บข้อมูลอย่างไร
- 2) ต้องมีการวางแผนการสังเกตอย่างมีขั้นตอน และเป็นระบบ
- 3) มีการจดบันทึกรายละเอียดที่สามารถมองเห็นได้อย่างชัดเจน
- 4) การเฝ้าสังเกตจะต้องให้ความสำคัญของความถูกต้องของเหตุการณ์
- 5) บันทึกเบื้องหลังเหตุการณ์นั้น ตลอดจนสถานการณ์สิ่งแวดล้อมในขณะที่เกิดเหตุการณ์นั้น

4.3 ผู้วิจัยได้เดินทางไปเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยด้วยวิธีการสัมภาษณ์และสังเกตตั้งแต่วันที่ 1 ธันวาคม 2556 ถึง 15 ธันวาคม 2556 รวมทั้งสิ้น 15 วัน และตามสถานที่กำหนดดังนี้

- 1) นายจ๋านง กาญจนโสภณ ครูภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ 3
ด้านการแพทย์แผนไทย สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 3 ธันวาคม 2556 ณ จังหวัดกระบี่
  - 2) นายจีระศักดิ์ ท่อทิพย์ครูภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ 3
ด้านการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2556 ณ จังหวัดภูเก็ต
  - 3) นายไชยยุทธ ปิ่นประดับ ครูภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ 3
ด้านปรัชญา ศาสนาและประเพณี สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2556 ณ จังหวัดภูเก็ต
  - 4) นายประยงค์ รณรงค์ ครูภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ 1
ด้านกองทุนและธุรกิจชุมชนสัมภาษณ์เมื่อวันที่ 6 ธันวาคม 2556 ณ จังหวัดนครศรีธรรมราช
  - 5) นายพัฒน์ เกื้อสกุล ครูภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ 2
ด้านศิลปกรรม สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 6 ธันวาคม 2556 ณ จังหวัดสุราษฎร์ธานี
  - 6) นางถนอม ศิริรักษ์ ครูภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ 3
ด้านโภชนาการสัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2556 ณ จังหวัดสงขลา
  - 7) นายสาธิต ดิษฐสุวรรณ, ครูภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ 5
ด้านภาษาและวรรณกรรม สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2556 ณ จังหวัดสงขลา
  - 8) นายสาธิต ชูพิทักษณาเวช ครูภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ 4
ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2556 ณ จังหวัดพัทลุง
  - 9) นายมนูญ ไยบัวทอง, ครูภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ 4
ด้านเกษตรกรรม สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 15 ธันวาคม 2556 ณ จังหวัดชุมพร
- 5) ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และสังเกตมาวิเคราะห์ผลและสรุปข้อมูล

1.7 การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างผู้วิจัยวิเคราะห์และสรุปข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และการสังเกตตามแนวทางที่สุภางค์ จันทวานิช (2543) และชาย โพธิ์ลีตา (2550) เสนอไว้ดังนี้

(1) ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ซึ่งเป็นข้อมูลที่ได้จากแถบบันทึกเสียง และการจดบันทึกจากการสังเกตนำมาตีความข้อมูลและจัดเป็นหมวดหมู่

(2) เปรียบเทียบข้อมูล นำข้อมูลที่ได้จากแถบบันทึกเสียงมาวิเคราะห์เนื้อหาด้านความจริงและวิเคราะห์เนื้อหาด้านความหมายคำพูด เปรียบเทียบกันเพื่อสร้างความชัดเจนในการคิดเห็นที่เป็นทัศนะ เป็นการกำหนดประเด็นความเห็นย่อย ๆ โดยไม่มีการปรับแต่งข้อมูล จากนั้นจำแนกประเด็นความเห็นที่ได้ออกเป็นหมวดหมู่ตามคำถาม สำหรับข้อมูลที่ได้้นนอกเหนือจากคำถามก็แยกไว้อีกส่วนหนึ่ง นำผลที่ได้มาเรียบเรียงในลักษณะพรรณนา

(3) การสร้างข้อสรุป ผู้วิจัยดำเนินการเชื่อมข้อมูลที่ได้จากการเปรียบเทียบข้อมูลเข้าด้วยกัน และแสดงความสัมพันธ์ของข้อมูลอย่างเป็นรูปธรรมในลักษณะพรรณนา โดยผู้วิจัยได้ตัดทอนข้อมูลให้เหลือแต่คุณลักษณะร่วมที่มีความหมาย พิจารณาถึงความสัมพันธ์ของข้อมูล ซึ่งเป็นคำตอบชั่วคราวที่จะต้องตรวจสอบอีกครั้งและเมื่อตรวจสอบเรียบร้อยแล้วจะทำการยืนยันข้อสรุปเพื่อนำข้อสรุปไปสังเคราะห์ข้อมูลในภาพรวมต่อไป

(4) การสังเคราะห์ข้อมูล เพื่อสรุปข้อมูลภาพรวมในขั้นตอนสุดท้าย ผู้วิจัยใช้วิธีแบบอุปนัย คือรวบรวมข้อมูลที่เป็นรูปธรรมในลักษณะพรรณนา ซึ่งมีลักษณะเป็นข้อมูลแยกย่อยมารวมเข้าด้วยกันเพื่อสร้างเป็นข้อสรุปเชิงนามธรรมในลักษณะของบทสรุป

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อสังเคราะห์ข้อเสนอแนะในการนำกระบวนการจัดการความรู้ของ
 คุรุภูมิปัญญาไทยไปใช้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนในเขตภาคใต้

ขั้นตอนที่ 2 สังเคราะห์ข้อเสนอแนะในการนำกระบวนการจัดการความรู้ของคุรุภูมิ
 ปัญญาไทยไปใช้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนในเขตภาคใต้

2.1 ขั้นตอนการพัฒนา (ร่าง) ข้อเสนอแนะในการนำกระบวนการจัดการความรู้ของ
 คุรุภูมิปัญญาไทยไปใช้ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนในเขตภาคใต้

2.1.1) วิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร และการสัมภาษณ์และ
 สังเกตของคุรุภูมิปัญญาไทยในเขตภาคใต้จำนวน 9 คนที่ได้มาวิเคราะห์สู่ประเด็นการศึกษา แล้ว
 นำมาใช้ประกอบการจัดทำ (ร่าง) ข้อเสนอแนะในการนำกระบวนการจัดการความรู้ของคุรุภูมิปัญญา
 ไทยไปใช้ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนในเขตภาคใต้ โดยนำเสนอให้อยู่ในรูปของความเรียง
 แล้วนำเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิที่เข้าร่วมสนทนากลุ่ม ตรวจสอบความ พิจารณาถึงความสอดคล้อง ความ
 เป็นไปได้ของร่างข้อเสนอแนะ ด้วยการสนทนากลุ่มซึ่งจัดขึ้นเพื่อเป็นเวทีอิสระในการแลกเปลี่ยนความ
 คิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิที่มีประสบการณ์

2.1.2) พัฒนา (ร่าง) ข้อเสนอแนะในการนำกระบวนการจัดการความรู้ของคุ
 รุภูมิปัญญาไทยไปใช้ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนในเขตภาคใต้ โดยเป็นร่างที่นำเสนอ
 ข้อเสนอแนะในการนำกระบวนการจัดการความรู้ของคุรุภูมิปัญญาไทยไปใช้ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอด
 ชีวิตของชุมชนในเขตภาคใต้ ประกอบด้วยเนื้อหา 5 ด้าน ได้แก่

- 1) ด้านการแสวงหาความรู้
- 2) ด้านการสร้างความรู้
- 3) ด้านการจัดเก็บและรวบรวมความรู้
- 4) ด้านการถ่ายทอดความรู้
- 5) ด้านการเผยแพร่และแบ่งปันความรู้

ประเด็นแนวทางในการสนทนากลุ่มเพื่อเสนอข้อเสนอแนะในการนำกระบวนการจัดการความรู้ของครุภูมิปัญญาไทยไปใช้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนในเขตภาคใต้ ประกอบด้วย

1. การพิจารณาความเหมาะสมของข้อเสนอแนะสำหรับในการนำกระบวนการจัดการความรู้ของครุภูมิปัญญาไทยไปใช้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนในเขตภาคใต้ มีดังนี้

1.1 ความถูกต้องเหมาะสม

1.2 ความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ

1.3 ความมีคุณค่าและประโยชน์

1.4 ภาพรวมของโครงสร้างและองค์ประกอบ

2. พัฒนาข้อเสนอแนะในการนำกระบวนการจัดการความรู้ของครุภูมิปัญญาไทยไปใช้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนในเขตภาคใต้

3. ข้อคิดเห็นและ/หรือข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับข้อเสนอแนะในการนำกระบวนการจัดการความรู้ของครุภูมิปัญญาไทยไปใช้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนในเขตภาคใต้

2.1.3) นำ (ร่าง) ข้อเสนอแนะในการนำกระบวนการจัดการความรู้ของครุภูมิปัญญาไทยไปใช้ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนในเขตภาคใต้ที่สร้างขึ้นไปปรึกษาและขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อปรับปรุงแก้ไขทางด้านเนื้อหาของ (ร่าง) ดังกล่าวและสำนวนภาษา การกำหนดคำสำคัญ (Keyword) ให้มีความชัดเจน

2.2 การจัดสนทนากลุ่ม

ผู้วิจัยจัดการสนทนากลุ่ม (Focus Group) โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อหาข้อมูลที่ถูกต้อง ตรงประเด็นสำหรับตอบคำถามการวิจัยโดยเฉพาะอย่างมีคุณภาพตามแนวคิดของชาย โพธิ์สีตา (2550) ด้วยการสนทนากลุ่มหรือการอภิปรายของสมาชิกวงสนทนากลุ่ม นำ (ร่าง) ข้อเสนอแนะในการนำกระบวนการจัดการความรู้ของครุภูมิปัญญาไทยไปใช้ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนในเขตภาคใต้

2.2.1 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ในการคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิที่ใช้ในการแสดงความคิดเห็นต่อข้อเสนอแนะในการนำกระบวนการจัดการความรู้ของครูภูมิปัญญาไทยไปใช้ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนในเขตภาคใต้ เพื่อให้ได้รับคำตอบที่เพียงพอต่อประเด็นคำถามที่ต้องการวิจัยและเพื่อให้การดำเนินการสนทนากลุ่มเกิดความราบรื่น ไม่ติดขัดและเป็นการช่วยในการแสดงความคิดเห็นข้อเกี่ยวกับข้อเสนอแนะที่ตรงประเด็นอย่างลึกซึ้ง สำหรับผู้ทรงคุณวุฒิที่จะเข้าร่วมการสนทนากลุ่มในการรับฟังข้อเสนอแนะในการนำกระบวนการจัดการความรู้ของครูภูมิปัญญาไทยไปใช้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนในเขตภาคใต้ มีจำนวน 10 ท่าน มีดังต่อไปนี้

2.2.1.1 ผู้ทรงคุณวุฒิด้านครูภูมิปัญญาไทย จำนวน 2 ท่าน มีดังนี้

- 1) นายจักรกริช สุขสวัสดิ์ ครูภูมิปัญญาไทยด้านศิลปกรรม รุ่นที่ 3
- 2) นางสาวจันรรจา ขอบชิต ผู้อำนวยการสำนักงาน กศน. เขตพญาไท

2.2.1.2 ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการจัดการความรู้ จำนวน 2 ท่าน มีดังนี้

- 1) ดร.วิรุฬห์ นิลโมจน์ นักวิเคราะห์นโยบาย กลุ่มแผนงานชำนาญการพิเศษ สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
- 2) นางสาวสุริวัลย์ ลิ้มพัฒนกุล นักวิชาการศึกษาชำนาญการพิเศษ

2.2.1.3 ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการเรียนรู้ชีวิต จำนวน 2 ท่าน มีดังนี้

- 1) ดร.สมบัติ สุวรรณพิทักษ์ ข้าราชการบำนาญ รองปลัดกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ
- 2) นางสาวนุสรา สกลนุรกิจ นักวิชาการศึกษาชำนาญการพิเศษ

2.2.1.4 ผู้นำชุมชน จำนวน 2 ท่าน มีดังนี้

- 1) นางสุนีย์ วิสุทธีวารินทร์ ผู้นำชุมชนตรอกสองพระ เขตบางรัก
- 2) นายชัยรัตน์ นิติเมธีวัลลภ ตัวแทนชุมชนตรอกสองพระ เขตบางรัก

2.2.1.5 ตัวแทนชุมชน จำนวน 2 ท่าน มีดังนี้

- 1) นายอวิรุทธ์ ฉัตรมาลาทอง วิทยาลัยศาสนศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล
- 2) นางสาวพิชามญช์ คุ้มสุข สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา

2.2.2 การเตรียมการจัดสนทนากลุ่มเพื่อนำเสนอ (ร่าง) ข้อเสนอแนะในการนำกระบวนการจัดการความรู้ของครุภูมิปัญญาไทยไปใช้ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนในเขตภาคใต้

- 1) ติดต่อประสานงานกับผู้ร่วมสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยติดต่อบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในการออกหนังสือราชการขอเชิญผู้ทรงคุณวุฒิเข้าร่วมประชุมกลุ่ม
- 2) จัดทำเอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม โดยสรุปเนื้อหาของ การวิเคราะห์ข้อมูลเป็นประเด็นที่ใช้ในการสนทนา
- 3) จัดเตรียมสถานที่ และอุปกรณ์ที่จำเป็นในการสนทนากลุ่ม ซึ่งได้แก่ เอกสาร แนวทางการสนทนา แบบจดบันทึกข้อมูลของการสนทนา เทปบันทึกเสียง เทปบันทึกภาพ กล้องถ่ายรูปและอุปกรณ์ที่จำเป็น รวมทั้งอาหารว่างและของที่ระลึก
- 4) ซักซ้อมทำความเข้าใจระหว่างผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยในการทำหน้าที่จดบันทึกระหว่างการสนทนาและการประสานงานต่าง ๆ ในระหว่างการสนทนา

2.2.3 การดำเนินการจัดสนทนากลุ่มเพื่อนำเสนอ (ร่าง) ข้อเสนอแนะในการนำกระบวนการจัดการความรู้ของครุภูมิปัญญาไทยไปใช้ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนในเขตภาคใต้

1) ผู้วิจัยจัดการสนทนากลุ่ม โดยคัดเลือกผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มตามที่ได้กำหนดไว้ เพื่อให้ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มได้แสดงความคิดเห็นหรือให้ข้อเสนอแนะต่อ (ร่าง) การจัดการความรู้ของครุภูมิปัญญาไทยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนในเขตภาคใต้ ในวันจันทร์ที่ 10 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2557 ณ ห้องประชุม 403 ชั้น 4 อาคารประชุมสุข อาชีวอารุง คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2) ผู้วิจัยทำหน้าที่เป็นผู้ดำเนินการสนทนากลุ่ม แจงข้อมูลเบื้องต้น ได้แก่ ความเป็นมาและวัตถุประสงค์ของการสนทนากลุ่มครั้งนี้ แนะนำผู้ทรงคุณวุฒิ ขออนุญาต บันทึกเสียงการสนทนากลุ่ม จากนั้นสรุปผลจากการศึกษากระบวนการจัดการความรู้ของครุภูมิปัญญาไทยในเขตภาคใต้ จากการวิจัยในขั้นตอนที่ 1 และ (ร่าง) ข้อเสนอแนะในการนำกระบวนการจัดการความรู้ของครุภูมิปัญญาไทยไปใช้ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนในเขตภาคใต้

3) เมื่อผู้วิจัยนำเสนอข้อมูลเบื้องต้นจึงขอให้ผู้ทรงคุณวุฒิร่วมกันพิจารณาความเหมาะสมของ (ร่าง) ข้อเสนอแนะในการนำกระบวนการจัดการความรู้ของครุภูมิปัญญาไทยไปใช้ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนในเขตภาคใต้ และนำเสนอความคิดเห็น โดยเสนอความคิดเห็นตามแนวทางสนทนากลุ่มที่ตั้งไว้

4) ผู้ทรงคุณวุฒิอภิปรายความคิดเห็นทุกคน แล้วจากนั้นจึงรายงานผลการนำเสนอ (ร่าง) ข้อเสนอแนะในการนำกระบวนการจัดการความรู้ของครุภูมิปัญญาไทยไปใช้ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนในเขตภาคใต้ ของแต่ละคนทำการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น จากนั้นผู้ทรงคุณวุฒิและผู้วิจัยร่วมกัน พัฒนาข้อเสนอแนะในการนำกระบวนการจัดการความรู้ของครุภูมิปัญญาไทยไปใช้ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนในเขตภาคใต้

5) ในระหว่างสนทนากลุ่ม มีการจดบันทึกการสนทนากลุ่ม และบันทึกเสียงลงในเครื่องบันทึกเสียง

6) ผู้วิจัยได้นำบันทึกการสนทนากลุ่มและข้อมูลจากเครื่องบันทึกเสียงที่ผู้ทรงคุณวุฒิกล่าวถึงประเด็นทั้งหมด ที่มีความชัดเจน สมเหตุสมผล สอดคล้องตามแนวทางการสนทนากลุ่มตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย นำมาปรับปรุงแก้ไข จากนั้นนำเสนอข้อเสนอแนะในการนำกระบวนการจัดการความรู้ของครุภูมิปัญญาไทยไปใช้ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนในเขตภาคใต้ในรูปแบบความเรียง

2.3 การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัย

ผู้วิจัยวิเคราะห์และสรุปข้อมูลที่ได้จากการจัดสนทนากลุ่มตามแนวทางที่ สุธงศ์ จันทวานิช (2543) และชาย โพธิ์สีตา (2550) เสนอไว้ดังนี้

(1) ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการจัดสนทนากลุ่มซึ่งเป็นข้อมูลที่ได้จากแถบบันทึกเสียง นำมาตีความข้อมูลและจัดเป็นหมวดหมู่

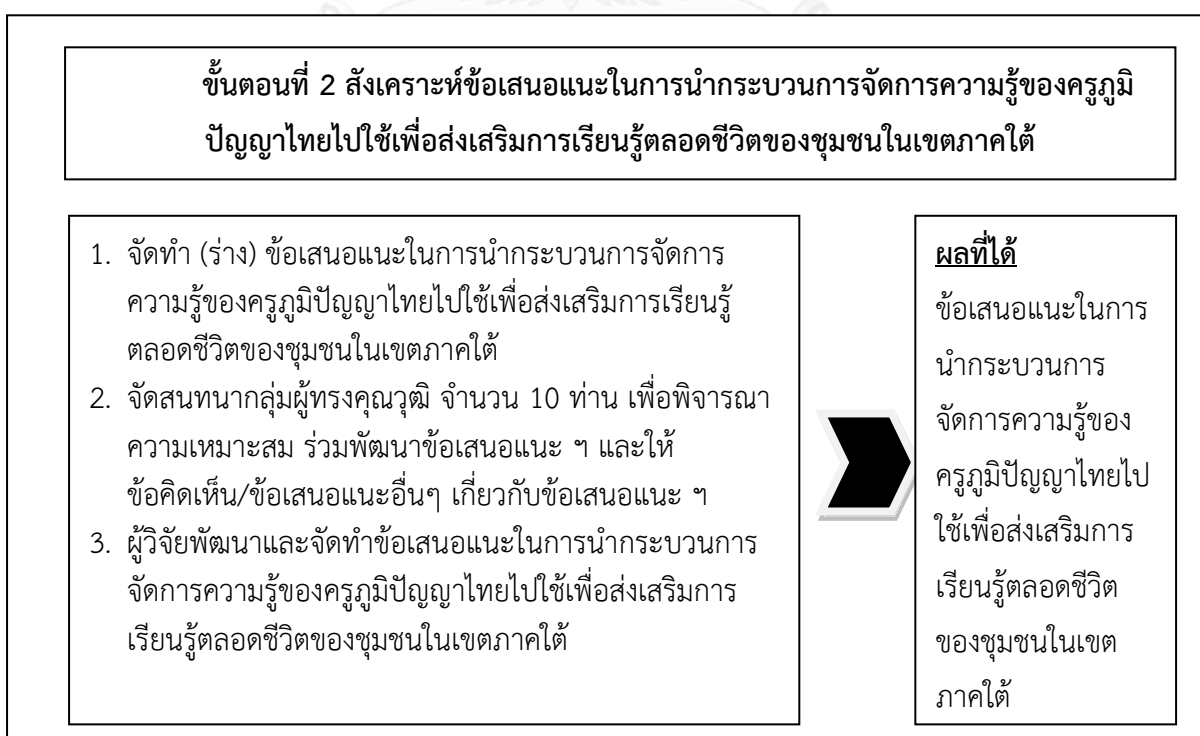
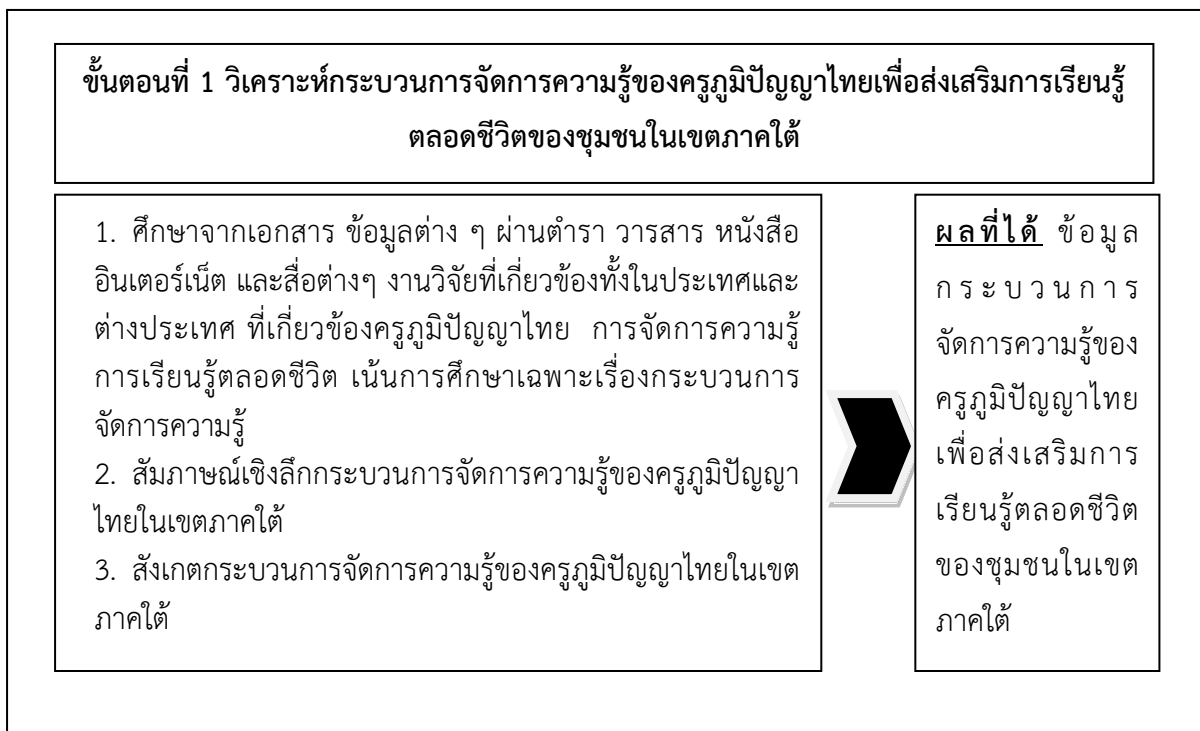
(2) เปรียบเทียบข้อมูล นำข้อมูลที่ได้จากแถบบันทึกเสียง มาวิเคราะห์เนื้อหาด้าน ความจริงและวิเคราะห์เนื้อหาด้านความหมายคำพูด เปรียบเทียบกันเพื่อสร้างความชัดเจนในการ คิดเห็นที่เป็นทัศนะ เป็นการกำหนดประเด็นความเห็นย่อย ๆ โดยไม่มีการปรับแต่งข้อมูล จากนั้น จำแนกประเด็นความเห็นที่ได้ออกเป็นหมวดหมู่ตามคำถาม สำหรับข้อมูลที่ได้นอกเหนือจากคำถาม ก็แยกไว้อีกส่วนหนึ่ง นำผลที่ได้มาเรียบเรียงในลักษณะพรรณนา

(3) การสร้างข้อสรุป ผู้วิจัยดำเนินการเชื่อมข้อมูลที่ได้จากการเปรียบเทียบข้อมูลเข้า ด้วยกัน และแสดงความสัมพันธ์ของข้อมูลอย่างเป็นรูปธรรมในลักษณะพรรณนา โดยผู้วิจัยได้ตัดทอน ข้อมูลให้เหลือแต่คุณลักษณะร่วมที่มีความหมาย พิจารณาถึงความสัมพันธ์ของข้อมูล ซึ่งเป็นคำตอบ ชั่วคราวที่จะต้องตรวจสอบอีกครั้งและเมื่อตรวจสอบเรียบร้อยแล้วจะทำการยืนยันข้อสรุปเพื่อนำ ข้อสรุปไปสังเคราะห์ข้อมูลในภาพรวมต่อไป

(4) การสังเคราะห์ข้อมูล เพื่อสรุปข้อมูลภาพรวมในขั้นตอนสุดท้าย ผู้วิจัยใช้วิธีแบบ อุปนัย คือรวบรวมข้อมูลที่เป็นรูปธรรมในลักษณะพรรณนา ซึ่งมีลักษณะเป็นข้อมูลแยกย่อย มา รวมเข้าด้วยกันเพื่อสร้างเป็นข้อสรุปเชิงนามธรรมในลักษณะของบทสรุป

โดยผู้วิจัยได้สรุปขั้นตอนวิธีการวิจัยทั้ง 2 ขั้นตอน ดังปรากฏตามภาพที่

รูปภาพที่ 2 สรุปขั้นตอนดำเนินการวิจัย

บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยเชิงคุณภาพ เรื่องการจัดการความรู้ของ
ครูภูมิปัญญาไทยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในชุมชนเขตภาคใต้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อ
วิเคราะห์กระบวนการจัดการความรู้ของครูภูมิปัญญาไทยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชน
ในเขตภาคใต้ และ 2) เพื่อสังเคราะห์ข้อเสนอแนะในการนำกระบวนการจัดการความรู้ของครูภูมิ
ปัญญาไทยไปใช้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนในเขตภาคใต้ ในการนำเสนอผลการ
วิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้แบ่งผลการวิเคราะห์ออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์กระบวนการจัดการความรู้ของครูภูมิปัญญาไทยเพื่อส่งเสริมการ
เรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนในเขตภาคใต้

ตอนที่ 2 ผลการสังเคราะห์ข้อเสนอแนะในการนำกระบวนการจัดการความรู้ของครู
ภูมิปัญญาไทยไปใช้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนในเขตภาคใต้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์กระบวนการจัดการความรู้ของครูภูมิปัญญาไทยเพื่อส่งเสริมการเรี
นรู้ตลอดชีวิตของชุมชนในเขตภาคใต้

1.1 ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลเอกสารแนวคิดกระบวนการจัดการความรู้

การวิเคราะห์ข้อมูล เรื่องแนวคิด กระบวนการจัดการความรู้ภูมิปัญญาไทยที่เน้นการส่งเสริม
การเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชน เพื่อนำมาเป็นพื้นฐานในการวางแผนการเก็บข้อมูล และประกอบกา
วิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลจากสื่อต่าง ๆ เอกสารงานวิจัยที่มีการรวบรวมและทำการศึกษา
ไว้แล้ว อาทิ เกศรา รักชาติ (2546) โกศล ตีมีศีลธรรม (2546) บดินทร์ วิจารณ์ (2547) พรธิตา
วิเชียรปัญญา (2547) ทิพวรรณ หล่อสุวรรณรัตน์ (2548) Maquart (2002) Klein (2008) แล้วนำ
ข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วยแบบวิเคราะห์เอกสาร รายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์เอกสารเกี่ยวกับความหมายการจัดการความรู้

รายการอ้างอิง	ผลการวิเคราะห์เอกสาร
<p>วีรุธ มาฆะศิรานนท์.การจัดการภูมิปัญญา.พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร:เอ็กเปอร์เน็ท ,2543.</p>	<p>การจัดการความรู้เป็นกระบวนการรูปแบบที่เน้นการพัฒนาควบคู่ไปกับการพัฒนาการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ ถ้าองค์กรใดมีความรู้อย่างเป็นระบบก็ทำให้เกิดโอกาสสำคัญต่อการพัฒนาองค์กรด้วยการทำงานอย่างฉลาดคิดและสร้างสรรค์</p>
<p>สมชาย นำประเสริฐชัย.การจัดการความรู้กับสังคมไทยในอดีต. <i>Internet Magazine</i> 81 (มีนาคม 2546):50-51</p>	<p>การจัดการความรู้ เป็นกระบวนการในการจัดการบริหารความรู้ของบุคคลหรือองค์กรให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการ ซึ่งแต่ละบุคคลหรือองค์กร อาจมีเป้าหมายที่เหมือนหรือแตกต่างกัน</p>
<p>พรธิดา วิเชียรปัญญา . การจัดการความรู้ : พื้นฐานและการประยุกต์ใช้. กรุงเทพมหานคร :เอ็กซ์เปอเน็ท, 2547.</p>	<p>การจัดการความรู้ เป็นกระบวนการที่เป็นระบบเกี่ยวกับการประมวลข้อมูล สารสนเทศ การกระทำความคิด ตลอดจนประสบการณ์ของบุคคลที่เกิดจากการสะสมความรู้ เพื่อนำไปสู่การสร้างเป็นความรู้หรือนวัตกรรม และจัดเก็บในลักษณะของแหล่งข้อมูลที่บุคคลสามารถเข้าถึง โดยอาศัยช่องทางต่าง ๆ ที่องค์กรจัดเตรียมไว้ เพื่อนำความรู้ที่มีอยู่ไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน</p>
<p>วิจารณ์ พานิช. การจัดการความรู้กับการบริหารราชการไทย. กรุงเทพฯ : สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม, 2548.</p>	<p>การจัดการความรู้ คือวิธีการเพื่อนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายของการเรียนรู้ในองค์กรไปพร้อม ๆ กัน ได้แก่ บรรลุเป้าหมายของงาน บรรลุเป้าหมายของการพัฒนาคน บรรลุเป้าหมายการพัฒนาองค์กรไปเป็นองค์กรเรียนรู้และบรรลุความเป็นชุมชน หมู่คณะ ความเอื้ออาทรระหว่างกันในการทำงาน</p>
<p>Savary, M. <i>Knowledge Management and competition in the consulting industry</i>. California management review, 1999.</p>	<p>การจัดการความรู้ เป็นกระบวนการธุรกิจที่องค์กรใช้การสร้างความรู้ที่รวบรวมมาซึ่งได้แก่ 3 กระบวนการด้วยกัน คือ การเรียนรู้องค์กร การผลิตความรู้ และการเผยแพร่ความรู้</p>

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์เอกสารเกี่ยวกับความหมายการจัดการความรู้

รายการอ้างอิง	ผลการวิเคราะห์เอกสาร
Henrie, M.a. Hedgepeth, Oliver. <u>Size is impotent in knowledge Management</u> . [Online].2003 Available from: http://www.tlani.com/articl53.htm . [2013, May 7]	การจัดการความรู้ เป็นระบบบริหารจัดการทรัพยากรที่สัมพันธ์กับความรู้ขององค์การทั้งที่เป็นความรู้โดยนัยและความรู้ที่เห็นได้อย่างชัดเจน ระบบการจัดการจัดการความรู้ เป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการจำแนกความรู้ การตรวจสอบความรู้ การจัดเก็บความรู้ที่ผ่านการตรวจสอบแล้ว การเตรียมการกรองความรู้ และเตรียมการเข้าถึงความรู้ให้กับผู้ใช้ เพื่อทำให้ความรู้ถูกใช้ ถูกปรับเปลี่ยนและยกระดับให้สูงขึ้น
Smith, E. <u>Organizational Learning : Diverging Communities of Practice</u> . New York: McGraw-Hill, 1998.	การจัดการความรู้ เป็นระบบที่ให้ข้อมูลและความรู้เกิดขึ้นกับบุคคล อย่างถูกต้อง ถูกที่ ถูกเวลา ในจำนวนที่เหมาะสมซึ่งสิ่งเหล่านี้จะแสดงให้เห็นถึงประสิทธิภาพของผลงาน

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์เอกสารเกี่ยวกับกระบวนการจัดการความรู้

รายการอ้างอิง	ผลการวิเคราะห์เอกสาร
โกศล ดีมีศีลธรรม. <u>การจัดการความรู้แห่งโลกธุรกิจใหม่</u> . กรุงเทพมหานคร : ธนาเพรส แอนกราฟฟิค, 2546.	กระบวนการของการจัดการความรู้เป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้ 1. การสร้างและจัดหาความรู้ (Knowledge Creation and Acquisition) 2. การจัดการและจัดเก็บความรู้ (Knowledge Organization and Storage) 3. การกระจายความรู้ (Knowledge Distribution) 4. การประยุกต์ใช้ความรู้ในการใช้งาน (Knowledge Application)

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์เอกสารเกี่ยวกับกระบวนการจัดการความรู้

รายการอ้างอิง	ผลการวิเคราะห์เอกสาร
<p>ชาตรี เจริญศิริและคณะ.งานวิจัย ประมวลการจัดการความรู้ ของกระบวนการประชาคม น่าน.สถาบันส่งเสริมการ จัดการความรู้เพื่อสังคม, 2546.</p>	<p>การจัดการความรู้แบ่งออกเป็น 9 กระบวนการ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. การค้นหาและรวบรวมความรู้ 2. การจัดหมวดหมู่ความรู้ให้เหมาะสมกับการใช้งาน 3. การจัดเก็บความรู้เพื่อให้ค้นหาง่าย 4. วิธีการสื่อสารเพื่อถ่ายทอดความรู้ 5. การจัดกิจกรรมเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน 6. การวิเคราะห์อย่างละเอียด เพื่อยกระดับความรู้ 7. การสร้างความรู้ใหม่ 8. การประยุกต์ใช้ความรู้ 9. เรียนรู้จากการใช้ความรู้
<p>วิจารณ์ พานิช.สถานศึกษากับการ จัดการความรู้เพื่อสังคม. กรุงเทพมหานคร:พิมพ์ดี ,2547.</p>	<p>การจัดการความรู้ มี 5 ขั้นตอน ดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.การกำหนด (Define) 2.การสร้างความรู้ (Create) 3.การเสาะหาและยึดกุมความรู้ (Capture) 4. การแลกเปลี่ยนความรู้ (Sharing) 5.การใช้ความรู้ (Use)
<p>ทิพวรรณ หล่อสุวรรณรัตน์. องค์กร แห่งความรู้: จากแนวคิดสู่การ ปฏิบัติ.พิมพ์ครั้งที่ 2 . กรุงเทพมหานคร : แชนพอร์ พรินติ้ง, 2548.</p>	<p>กระบวนการจัดการความรู้ เป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.การสร้างความรู้ (Knowledge Creation) 2.การประมวลความรู้ (Knowledge Codification) 3.การเผยแพร่ความรู้ (Knowledge Distribution) 4.การใช้ความรู้ (Knowledge Utilization)
<p>Maquardt, M.J.Building the Learning Organization : Master the 5 element for corporate learning. Palo Alto: Davies-Black, 2002</p>	<p>กระบวนการจัดการความรู้ 4 ขั้นตอน ดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. การแสวงหาความรู้(Knowledge Acquisition) 2.การสร้างความรู้ (Knowledge Creation) 3.การจัดเก็บและสืบค้นความรู้ (Knowledge Storage and Retrieval) 4.การถ่ายโอนความรู้และการใช้ประโยชน์ (knowledge Transfer and Utilization)

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์เอกสารเกี่ยวกับเครื่องมือที่ใช้ในการจัดการความรู้

รายการอ้างอิง	ผลการวิเคราะห์เอกสาร
<p>บดินทร์ วิจัย.การจัดการความรู้: จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ กรุงเทพ :เอ็กซ์ เพอร์เน็ท,2547.</p>	<p>เครื่องมือช่วยในการจัดการความรู้มีดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ชุมชนนักปฏิบัติ (Community of Practice) 2. การใช้ที่ปรึกษาหรือพี่เลี้ยง (Mentoring Programs) 3.การทบทวนหลังปฏิบัติ (After Action Review – AAR) 4.แหล่งผู้รู้ในองค์กร (Center of Excellence) 5. เพื่อนช่วยเพื่อน (Peer Assist) 6. ฐานความรู้บทเรียนและความสำเร็จ (Lessons Learned and Best Practies Databases) 7. การเล่าเรื่อง (Story Telling) 8. การเสวนา (Dialogue) 9. เวทีถามตอบ (Form)
<p>วิจารณ์ พานิช.KM วันละคำจากนัก ปฏิบัติ KM สู่นักปฏิบัติ KM. กรุงเทพฯ : ตาตา พับลิเคชั่น ,2549.</p>	<p>เครื่องมือในการจัดการความรู้ มีดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. การเล่าเรื่อง 2. การเขียน Blog 3. AAR หรือ After Action Review 4. บันไดแห่งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 5. ตารางแห่งอิสรภาพ 6.ธารปัญญา 7. พื้นที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์งานวิจัยในประเทศที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความรู้

รายการอ้างอิง	ผลการวิเคราะห์เอกสาร
<p>วจิรา เดชารัตน์.กระบวนการจัดการ ความรู้ของชุมชน: กรณีศึกษาดำบล คอทราย อำเภอค่ายบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี.วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาคณิศ,ภาควิชาประศาสนศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.2547.</p>	<p>การจัดการความรู้ของชุมชน 5 คือ 1) การสร้าง ความรู้ใหม่ ซึ่งมีรูปแบบที่สำคัญคือการทำงานด้วยกัน อย่างใกล้ชิด 2) การแบ่งปันแลกเปลี่ยนถ่ายทอด ความรู้ มีทั้งที่เป็นไปโดยตั้งใจและไม่ตั้งใจ 3) การ ประยุกต์ใช้ความรู้ มีการวิเคราะห์สิ่งที่ได้เรียนรู้และ นำไปปรับใช้ได้อย่างเหมาะสม 4) การตรวจสอบ ประเมินความรู้ ทำให้สามารถระบุถึงความ เปลี่ยนแปลง และ 5) การจัดเก็บและรวบรวมความรู้ ด้วยรูปแบบที่คุ้นเคยและรวดเร็ว</p>
<p>นันท์ปพร สิทธิยา.การศึกษากระบวนการ จัดการความรู้โดยชุมชนเพื่อส่งเสริม การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ.วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาพัฒนา ศึกษา ภาควิชานโยบายการจัดการ และความเป็นผู้นำทางการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, 2551.</p>	<p>การวิเคราะห์กระบวนการจัดการความรู้โดยชุมชน เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิง เป็น การแลกเปลี่ยน เรียนรู้แบบไม่เป็นทางการ ส่วนใหญ่ความรู้ที่ถูก กำหนดขึ้นมาเพื่อส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวมาจาก วิสัยทัศน์ของผู้นำ ส่วนมากความรู้เก่าแก่จะมีอยู่ใน ผู้ชาย มีที่ปรึกษาด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ</p>
<p>กาญจนา หงษ์รัตน์. การนำเสนอแนว ทางการจัดการความรู้ป่าชุมชนเพื่อ ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาพัฒนาศึกษา ภาควิชานโยบาย การจัดการ และความเป็นผู้นำทาง การศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2553.</p>	<p>การจัดการความรู้เพื่อส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นของ ประเทศไทยและต่างประเทศ มีการจัดการบน รากฐานวัฒนธรรม หลักศาสนา ร่วมกับความเชื่อ คนส่วนใหญ่มีการดำรงชีวิตที่พึงพิงธรรมชาติ มี องค์กรที่เกี่ยวข้องที่หลากหลายโดยมีองค์กรชุมชน เป็นหลัก และองค์กรในพื้นที่และนอกพื้นที่เป็น ผู้สนับสนุน มีการใช้กฎหมายและนโยบาย</p>

ตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์งานวิจัยต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความรู้

รายการอ้างอิง	ผลการวิเคราะห์เอกสาร
Payne, Judy and Bircall, David. Knowledge Management- the key to business success. [online].2003.Available from: http://search.epnet.com/login.aspx?direct=true&db=aph&an=18143722 [2013, May 26]	องค์การด้านวิศวกรรมส่วนใหญ่มีการจัดการความรู้ของตนเองอยู่แล้ว ทั้งอย่างเป็นทางการ โดยการใช้ฐานข้อมูล คู่มือ และแนวทางการปฏิบัติที่เป็นเลิศ และการจัดการความรู้อย่างไม่เป็นทางการโดยการประชุม การพบปะสังสรรค์ทางสังคมระหว่างกัน

ตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์งานวิจัยต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความรู้

รายการอ้างอิง	ผลการวิเคราะห์เอกสาร
Klein, J. H. Some directions for research in knowledge sharing. Knowledge Management Research and Practice. 2008.	ความแตกต่างระหว่างความรู้ฝังลึกและความรู้ชัดแจ้งและความสำคัญของการหาประสบการณ์ที่จะช่วยสร้างความรู้ฝังลึกของบุคคลได้อย่างโดดเด่น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การบอกเล่าเรื่องราวจะถือว่าเป็นกลไกหนึ่งที่จะช่วยให้ความรู้ฝังลึกของบุคคลเกิดขึ้นได้

สรุปผลการวิเคราะห์เอกสารและงานวิจัย พบว่า การจัดการความรู้ หมายถึง กลยุทธ์หรือกระบวนการในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของคนโดยมีกิจกรรมที่รวมถึง การแสวงหาความรู้ การสร้างความรู้ การจัดเก็บความรู้ การถ่ายทอดความรู้และการแบ่งปัน/การเผยแพร่ความรู้ โดยเกิดขึ้นจากกระบวนการภายในคนหรือกระบวนการความสัมพันธ์ระหว่างคน ซึ่งความรู้เหล่านั้นถ่ายทอดจากตัวบุคคลสู่ตัวบุคคลโดยกิจกรรมต่าง ๆ ตั้งแต่การพูดคุยไปจนถึงการฝึกฝน แล้วมีการยกระดับความรู้ให้ลึกซึ้งหรือการเชื่อมโยงขึ้น และมีการนำความรู้นั้นไปประยุกต์ใช้เพื่อให้คนมีความหลากหลายทักษะ ความคิด วิจัยคิด ได้ทำงานร่วมกันได้อย่างสร้างสรรค์และเพื่อการแก้ไขปัญหาการเรียนรู้อย่างไม่สิ้นสุด

กระบวนการจัดการความรู้เป็นกลยุทธ์หรือกระบวนการในการพัฒนาการเรียนรู้ของคนโดยมีกิจกรรมที่รวมถึง (1)การแสวงหาความรู้ หมายถึง การเสาะหาหรือค้นหาความรู้ภายในที่ฝังลึกในตัวบุคคลว่ามีความรู้อะไร โดยเฉพาะความรู้ความสามารถของแต่ละบุคคลที่รวมถึงความรู้จากการค้นคว้าเพิ่มเติม (2) การสร้างความรู้ หมายถึง การสร้างสรรค์ความรู้ขึ้นหรือการสร้างความรู้ที่เกี่ยวข้องกับ การหยั่งรู้และความเข้าใจอย่างลึกซึ้งที่เกิดขึ้นในแต่ละบุคคล ซึ่งอาจจะอยู่ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การลงมือปฏิบัติ การทดลอง (3) การจัดเก็บและรวบรวมความรู้ หมายถึง การที่บุคคลสามารถนำความรู้ที่ได้จากการศึกษาแล้วนำมาแยกแยะหรือหลอมรวมกันให้สะดวกแก่การศึกษาทำความเข้าใจ โดยการจดบันทึกความรู้ที่ได้จากการศึกษาหาความรู้และจัดทำเป็นฐานข้อมูลการศึกษา

(4) การถ่ายทอดความรู้ หมายถึง การนำองค์ความรู้ที่มีอยู่ในตัวของบุคคลส่งต่อให้แก่ผู้รับการถ่ายทอดอย่างมีระบบ เพื่อให้ผู้รับการถ่ายทอดสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปพัฒนาเพื่อการพึ่งตนเองได้ โดยเป็นกระบวนการต่อเนื่องไปจนบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ (5) การแบ่งปัน/การเผยแพร่ความรู้ หมายถึง การนำเอาความรู้บุคคลที่ผ่านการการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน การสนทนา และประสบการณ์มาจัดเก็บไว้ให้เป็นระบบแล้ว นำไปเผยแพร่ให้ผู้อื่นได้ใช้ประโยชน์ โดยอาจจัดทำเป็นหนังสือ คู่มือ แผ่นพับ การจัดพิมพ์เป็นเอกสาร เพื่อแจ้งให้บุคคลที่ต้องการได้รับรู้

นอกจากนี้เครื่องมือที่ใช้ในการจัดการความรู้มีหลากหลายรูปแบบ เช่น การจัดบันทึก ระบบพี่เลี้ยง การเล่าเรื่อง การอบรม เวทีการเรียนรู้ เป็นต้น ล้วนมีความสำคัญทั้งสิ้นในการจัดการความรู้ให้เป็นระบบและมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างบุคคลให้เกิดความเข้าใจและรักในการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นกระบวนการจัดการความรู้จึงเป็นส่วนสำคัญที่จะช่วยส่งเสริมให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยอาศัยกระบวนการต่าง ๆ ที่เหมาะสมและสามารถตอบสนองความต้องการของคนในชุมชนได้

1.2 ผลจากการวิเคราะห์กระบวนการจัดการความรู้ของครูภูมิปัญญาไทยในเขตภาคใต้

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกระบวนการจัดการความรู้ของครูภูมิปัญญาไทยและการสังเกตกระบวนการจัดการความรู้ของครูภูมิปัญญาไทย โดยแบ่งประเด็นตามกรอบแนวคิดการวิจัย ดังรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.2.1 ด้านการแสวงหาความรู้

จากการศึกษา พบว่า ครูภูมิปัญญาไทยในเขตภาคใต้ทั้ง 9 สาขา มีการแสวงหาจากแหล่งความรู้ภายในและความรู้ภายนอก ภายใต้สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว แล้วนำปรับปรุงผลงานและสร้างให้เกิดความคิดใหม่ ๆ อย่างสม่ำเสมอ อีกทั้งปรับใช้ความคิดและสร้างสรรค์ความก้าวหน้าด้วยข้อมูลสารสนเทศจากสภาพแวดล้อมด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การอ่าน ทั้งสื่อสิ่งพิมพ์และบทความ การดูโทรทัศน์ นอกจากนี้การเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง และการลงมือปฏิบัติ เช่น การเรียนรู้จากบรรพบุรุษ พ่อแม่ ครูอาจารย์ ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้รู้ในชุมชน เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับบทสัมภาษณ์ที่ว่า ดังนี้

“...ในวัยเด็กครูจะเรียนรู้จากตาและยายที่มีการนำเอาสิ่งของต่าง ๆ ที่มีอยู่รอบตัวมาใช้ในชีวิตจริง เช่น การนำเอารากไม้มาทำยา การนำเอาใบไม้มารักษา จากจุดเล็กๆ สิ่งนี้จึงทำให้ครูเกิดความสนใจที่อยากจะแสวงหาความรู้ใหม่ๆ ตั้งแต่นั้นมา อีกทั้งเป็นคนที่ชอบอ่านหนังสือเป็นมากจึงมักจะหาความรู้ใหม่ๆ ที่น่าสนใจมาศึกษาสม่ำเสมอ...”

(จ่านิง กาญจนโสภณ, สัมภาษณ์ 3 ธันวาคม 2556)

“...ครูมักจะแสวงหาความรู้จากการทำงานผ่านกลุ่มเครือข่ายเยาวชนจังหวัดภูเก็ต และได้รับการศึกษาจากหลักคำสอนจากพ่อแม่ ทั้งในวัยเด็กครูจะไปละหมาดและเรียนศาสนาที่ มัสยิด จนกระทั่งเรียนจบแล้วจึงได้เรียนต่อทางด้านศาสนา จึงเข้ามาทำงานสอนเด็กและเยาวชนใน ชุมชน ช่วยเหลือชุมชนด้านต่าง ๆ จนเกิดเป็นประสบการณ์การเรียนรู้จากจุดเล็กๆ ที่สร้างให้เกิดการ แสวงหาความรู้ใหม่ๆ ได้ทีเดียว...”

(จีระศักดิ์ ท่อทิพย์, สัมภาษณ์ 4 ธันวาคม 2556)

“...การแสวงหาความรู้ในมุมมองของครูเกิดจากการมีพ่อและแม่เป็นบุคคลที่สำคัญ มากในการสั่งสอนให้ความรู้ นอกจากนี้เวลาว่าง ๆ ครูจะไม่ปล่อยให้เสียไป แต่จะหาหนังสือต่าง ๆ ที่ เกี่ยวข้องกับเรขาคณิตต่าง ๆ อ่านเพื่อทำความเข้าใจว่าความรู้สมัยนี้มันไปถึงไหนแล้วนำมาประยุกต์ใช้ ให้เข้ากับวิถีชีวิตของตนเองด้วย ไม่เพียงเท่านั้นจะต้องแสวงหาความรู้จากของจริงด้วยเพื่อให้เกิด ความรู้ใหม่ๆ...”

(ไชยยุทธ ปิ่นประดับ, สัมภาษณ์ 4 ธันวาคม 2556)

“...การแสวงหาความรู้ของผมมาจากการค่อยๆ บ่มเพาะสะสมประสบการณ์การ เรียนรู้จากการงานอาชีพที่หลากหลาย และข้อสำคัญในช่วงต้นของชีวิตจะซึมซับสิ่งต่าง ๆ ที่ผ่านเข้า มาในชีวิตได้เป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นภาคทฤษฎีอยู่กับตาและยายที่ผ่านการเรียนรู้จากตาโดยเน้นให้ อ่านหนังสือ การเขียนหนังสือ จุดเริ่มต้นนี้เองจึงทำให้ผมสนใจในการแสวงหาความรู้มากขึ้น หลังจากนั้นจึงเริ่มสนใจในอ่านหนังสือต่าง ๆ มากขึ้น แต่ผมว่าสิ่งที่สำคัญที่สุดในการหาความรู้ นั้นจะต้องมีความสนใจและตั้งใจกับมันให้เต็มที่ อีกทั้งจะต้องลงมือเน้นการลองผิดลองถูกให้มากแล้วจะพบกับ ความรู้จริงๆ...”

(ประยงค์ รณรงค์, สัมภาษณ์ 6 ธันวาคม 2556)

หรือเป็นบุคคลที่มีความรักและเชื่อมั่นในการเรียนรู้ มุ่งแสวงหาความรู้ด้วยวิธีการต่าง ๆ ทั้ง จากการเรียนรู้จากการการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ผสมผสานกันไป ด้วยกระบวนการที่รับผิดชอบตัวเองและจัดการกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเองซึ่ง สามารถแสวงหาความรู้ทั้งมีระบบและไม่มีระบบ โดยตั้งใจหรือโดยบังเอิญจึงทำให้เกิดการพัฒนา ตนเอง มีแรงจูงใจในการเรียนรู้ต่อไป

นอกจากนี้ผู้วิจัยสังเกตได้ว่า ครูภูมิปัญญาไทยแต่ละท่านจะมีการแสวงหาความรู้ที่แตกต่าง กันออกไป บางท่านจะอ่านหนังสือแล้วทำการอ่านจดบันทึกโดยมีสมุดจดบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์ อักษร หรือจากการลงมือปฏิบัติและสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่จริง โดยเริ่มนำเอาบทเรียนที่ได้อ่านมาแล้ว นำไปสู่การปฏิบัติให้ได้ผล เช่น การเพาะปลูกทำเกษตรกรรม การทำยาสมุนไพรและการรวมกลุ่ม อาชีพต่าง ๆ จึงทำให้เกิดการเรียนรู้และประสบการณ์ต่าง ๆ แล้วส่งไปสู่รุ่นลูกหลานแบบค่อย เป็นค่อยไปจนกลายเป็นแบบวิถีปฏิบัติในชีวิต ดังที่

“...ปกติการแสวงหาความรู้ของครูอ่านหนังสือทุกประเภท ไม่ใช่เพียงแค่การทำหนังสือ ตะลุมอย่างเดียว แต่คิดอยู่เสมอว่าเราจะต้องแสวงหาความรู้อยู่ตลอดเวลา เพราะความรู้มันเป็นอะไร ที่ไม่สิ้นสุดนะ ฉะนั้นต้องหาวิชาไปเรื่อยๆ ไม่ว่าจะไปเรียนหนังสือสูง พากษ์หนังกับครูที่จังหวัด นครศรีธรรมราช ครูเอาหมตเพราะคิดว่าความรู้เป็นส่วนหนึ่งของชีวิต เราต้องศึกษาข้อมูลอย่างตั้งใจ และต้องทำมันให้จริงแล้วจะเกิดเป็นประสบการณ์ที่ดีกับเรา นอกจากนี้เรายังสามารถเรียนรู้จาก การบอกเล่าของครูหนังสือต่าง สมัยนั้นไม่ใช่จดจำเพียงอย่างเดียวนะ ต้องมาฝึกหัดเรียนรู้ด้วยตนเอง อีกทีหนึ่งจนเกิดความชำนาญ...”

(พัฒน์ เกื้อสกุล, สัมภาษณ์ 6 ธันวาคม 2556)

“...ป่าคิดว่าการแสวงหาความรู้เป็นสิ่งสำคัญมาก ส่วนมากจะเกิดจากการเรียนรู้ กับพ่อแม่ และต้องไปเรียนในระบบ เพราะครูมีความรู้มากเราก็ยังได้ความรู้มาก ชัดเจน ทำให้ได้รับความรู้ที่ถูกต้อง สามารถต่อยอดความรู้ที่ได้อีก ที่สำคัญความรู้ที่ได้มาเราก็ทำการศึกษาไปเรื่อยๆ ฝึกฝน ลองผิดลองถูกไปด้วย จะได้พัฒนาตนเองให้ดียิ่งขึ้น...”

(ถนอม ศิริรักษ์ , สัมภาษณ์ 8 ธันวาคม 2556)

“...ครูคิดว่าการแสวงหาความรู้เป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญหรือโอกาสสำคัญที่จะนำเราไปสู่ ความรู้ใหม่ ๆ ได้ ยิ่งเราอยู่ในวงการวรรณกรรมแล้วต้องยิ่งหาความรู้มากขึ้น การอ่านหนังสือต้อง ศึกษาให้มากเพราะความรู้ใหม่มีอยู่ตลอดเวลา ไม่สิ้นสุด ครูสนใจการแต่งกลอน หนังสือฝึกฝนมาเรื่อยๆ หาความรู้ด้วยตนเอง พอโตขึ้นมาหน่อยก็ไปเรียนกับครู บางคนก็สอนแบบไม่เต็มใจ ก็เลยใช้วิธี ครูพักลักจำ ต่อมาเราก็ศึกษาหาความรู้มาเรื่อยๆ ประกอบกับมีประสบการณ์มาบ้าง ก็เลยฝึกฝน เพิ่มเติม จนกระทั่งมีความรู้พอที่จะสอนลูกศิษย์ที่โรงเรียนและบุคคลทั่วไป...”

(สาธิต ติษฐสุวรรณ, สัมภาษณ์ 8 ธันวาคม 2556)

“...เมื่อก่อนครุมีความสนใจในการทำกะลามะพร้าวแปรรูป เพราะเป็นของที่มีอยู่ในท้องถิ่นเรา เลยคิดว่าจะทำอย่างไรที่จะแสวงหาความรู้มาได้จุดเริ่มต้นก็เลยเข้าไปศึกษาจากผู้รู้ในชุมชนบ้าง จากครุที่มีความเชี่ยวชาญบ้างเข้าไปรับการอบรมจากสถานที่ต่างๆ เพราะการอบรมเรื่องต่างๆ จะทำให้มีความรู้หลากหลายและเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง คนที่จะทำเรื่องใดเรื่องหนึ่งได้ดี ต้องมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องนั้น ความรู้จึงแสวงหาได้ตลอดเวลาไม่จำเป็นว่าจะต้องศึกษาจากในโรงเรียนเท่านั้น แต่มันสามารถหาได้จากการอ่านหนังสือ ดูทีวี ฟังวิทยุได้ แล้วเราก็เอาความรู้จากตรงนั้นมาฝึกฝนเพิ่มเติม และศึกษาด้วยตนเอง ลุงคิดว่าการแสวงหาความรู้ได้นั้นจึงต้องเริ่มจากตัวเองก่อน...”

(สาธิต ชูพิทักษ์นาเวช, สัมภาษณ์ 8 ธันวาคม 2556)

“...จุดเริ่มต้นของการแสวงหาความรู้ของครุส่วนมากจะได้รับการหล่อหลอมจากครอบครัว ครูบาอาจารย์ ส่วนมากท่านจะสอนให้เราทำงานที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกรรม ทำไร่นาทำสวนว่าต้องทำอะไร จนทำให้เราเกิดความผูกพัน อยากทำต่อเลยไปศึกษาจากผู้รู้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับเกษตรบ้างเพื่อขอความรู้จากเขามาจากการจดจำ ครุพักลักจำบ้างมาเป็นแนวทางหรือวางๆก็ฝึกฝนทำเองบ้าง อย่างเกษตรผสมผสานต้องทำอย่างต่อเนื่องว่าเราแน่ใจแล้วนะว่าวิธีนี้ได้ผล ...”

(มนูญ ไยบัวทอง, สัมภาษณ์ 15 ธันวาคม 2556)

1.2.2 ด้านการสร้างความรู้

จากการศึกษา พบว่า ครุภูมิปัญญาไทยในเขตภาคใต้ทั้ง 9 สาขา มีการสร้างความรู้ที่หลากหลายซึ่งเกิดจากการที่ บุคคลให้ความรู้ที่ตนมีอยู่กับผู้อื่น เช่น การทำงานด้วยกันอย่างใกล้ชิด หรือการนำความรู้ที่มีอยู่ผนวกเข้ากับความรู้ของแต่ละบุคคลเพื่อให้เกิดความรู้ใหม่ และ ความรู้ที่ได้จากการรวบรวมเข้าด้วยกันและสังเคราะห์ความรู้ที่มีอยู่แล้ว ที่สำคัญการเรียนรู้โดยการลงมือปฏิบัติ เป็นการทำงานบนปัญหาจริงซึ่งเน้นการได้มาของการเรียนรู้และการนำไปใช้แก้ไขปัญหา นอกจากนี้เกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ที่ผ่านมามาในอดีตโดยการทบทวนจากความสำเร็จและความล้มเหลวของตนเองแล้วเกิดการสร้างแรงจูงใจและโอกาสสำหรับการเรียนรู้ของครุภูมิปัญญาไทย ซึ่งสอดคล้องกับบทสัมภาษณ์ที่ว่า

“...ทุกอย่างที่เข้ามาในชีวิตครุคิดว่าเป็นประสบการณ์ที่ยิ่งใหญ่ ทำให้เราเกิดความรู้ใหม่ๆได้ตลอด สิ่งถือว่าเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้เราสามารถวางแผนการแก้ปัญหา หลุดพ้นจากอุปสรรคที่เกิดขึ้นได้ หากเมื่อได้ลองผิดลองถูกหลายรอบ เราก็จะได้คำตอบที่เราแน่ใจว่านี่แหละมันเกิดความคุ้มค่า เมื่อมีอะไรที่เกิดขึ้นในภายหน้า เราก็จะสามารถนำความรู้ที่ได้จากประสบการณ์สามารถรับมือเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้ดีมากขึ้น การสร้างความรู้ไม่เพียงแต่เกิดจากประสบการณ์เท่านั้น แต่เราต้องเอามาประยุกต์ใช้ให้เข้ากับสถานการณ์จริงนั้น...”

(จำนง กาญจนโสภณ, สัมภาษณ์ 3 ธันวาคม 2556)

“...ประสบการณ์เป็นสิ่งสำคัญมากที่ทำให้เกิดความรู้ และส่วนมากจะเกี่ยวข้องกับงานที่เราพบหรือทำเป็นประจำในชีวิต เพราะงานที่เราทำการศึกษาจะเกี่ยวข้องแร่ หิน ดิน ทราย ต่างๆ เราก็ต้องทำการศึกษาอย่างจริงจัง หรือทำการลงมือปฏิบัติจริงว่าความรู้ที่เราได้มาวิเคราะห์มีความเชื่อถือได้มากน้อยเพียงใด เช่น ถ้าเราพบเจอผู้เชี่ยวชาญเราก็เข้าไปถามว่าที่เรากำลังทำอยู่นี้มันถูกต้องหรือเปล่า เพื่อให้เกิดความแน่ใจ เมื่อเราแน่ใจว่าความรู้ที่มีความเชื่อถือได้ก็นำไปตัดแปลงกับความรู้ที่เรามีอยู่แล้วให้เข้ากับเหตุการณ์ปัจจุบัน...”

(ไชยยุทธ ปิ่นประดับ, สัมภาษณ์ 4 ธันวาคม 2556)

อีกทั้งเกิดจากการเรียนรู้กับปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตจริง ซึ่งเริ่มจากการรับรู้ปัญหา แล้วเริ่มหาทางแก้ไขปัญหาจากการลองผิดลองถูก จนเกิดประสบการณ์จากผลการกระทำแล้วสร้างเป็นความรู้ใหม่ด้วยตนเอง ด้วยการยืนยันในความรู้เดิม แล้วเปลี่ยนเป็นความรู้ใหม่ ดังที่

“...การสร้างความรู้ถือเป็นสิ่งแรกที่ทำให้เกิดความรู้ใหม่ๆ ได้ ครูศึกษาหาความรู้จากการที่เราสำรวจว่าปัญหาในชุมชนเกิดขึ้นจากอะไร เมื่อเราเจอเราก็ต้องรีบแก้ไขปัญหา โดยเฉพาะเรื่องปัญหาของสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในบริเวณชุมชน ปกติจะทำการสำรวจปัญหาความต้องการของคนในชุมชนก่อน แล้วนำมาปรึกษาบุคคลที่เกี่ยวข้อง เช่น คนในชุมชน ผู้รู้ สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดภูเก็ต เพื่อเร่งหาความรู้หรือแนวทางในการแก้ไข เมื่อเราได้ผลการแก้ไขปัญหานั้นแล้วก็นำมาจดบันทึก การได้ลองผิดลองถูกถือเป็นประสบการณ์อย่างหนึ่งที่มันใช้ได้ทุกสถานการณ์ และเป็นความรู้จริงที่เกิดขึ้นจากปัญหาที่จะนำไปสู่การสร้างความรู้ใหม่ได้...”

(จีระศักดิ์ ท่อทิพย์, สัมภาษณ์ 4 ธันวาคม 2556)

“...ความรู้ที่ผมศึกษาหามาได้นั้นส่วนมากมาจากสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวของเราทำให้เราเรียนรู้จากเหตุการณ์ใหม่ๆ อยู่เสมอ และทุกเหตุการณ์นั้นย่อมจะมีทั้งดีและไม่ดี การทำงานในชุมชนไม่เรียงของผมตลอดเวลาที่ผ่านมาล้วนมาจากการทำงานที่พบกับปัญหาของชุมชน เช่น การทำสวนยางพารา การปลูกสวนผสมผสาน การมีปัญหาน้ำเสียของคนในชุมชน ความรู้ที่เราได้มานั้นล้วนเป็นสิ่งที่เราเผชิญอยู่ในแต่ละวัน ตอนแรกคิดว่าเราจะแก้ไขปัญหานี้ทั้งหมดอย่างไรเพื่อให้อยู่รอดภายใต้เศรษฐกิจที่ตกต่ำอย่างนี้ ผ่านไปผมจึงเริ่มตั้งคำถามว่าเราต้องลงมือทำอย่างจริงจัง ลองผิดลองถูกเพื่อหาวิธีที่ดีที่สุดที่สามารถช่วยแก้ไขปัญหาราคายางพาราเพื่อช่วยเหลือคนในชุมชนให้ดีขึ้น สิ่งเหล่านั้นเองที่ทำให้ผมคิดว่าเราจะเกิดความรู้ใหม่ๆ ได้นั้นเราต้องทำซ้ำแล้วซ้ำเล่าเพื่อให้เกิดผลที่ดีที่สุด ที่สำคัญเราต้องทำมันเป็นประจำจึงจะได้ผล และผมเชื่อว่าความรู้ที่เราได้มาจะเป็นแนวคิดใหม่ไปสู่การสร้างความรู้ใหม่ต่อไปได้...”

(ประยงค์ รณรงค์, สัมภาษณ์ 6 ธันวาคม 2556)

“...การจะสร้างความรู้ใหม่ได้นั้น มุมมองของผมคิดว่าเราต้องเริ่มมาจากการแสวงหาความรู้มาก่อนจากหลาย ๆ ที่ เช่น หนังสือ การอบรม การลงมือปฏิบัติ จนเกิดตกผลึกเป็นความรู้ใหม่ที่เรานำไปใช้ ผสมผสานกับประสบการณ์ชีวิตที่เราผ่านมาสร้างเป็นความรู้ใหม่ให้เกิดขึ้นและพร้อมที่จะนำไปใช้ได้จริง สิ่งสำคัญอีกอย่างหนึ่งที่สอนเราได้เสมอคือ ปัญหา เพราะถือว่าเป็นบทเรียนแรกเลยที่สอนให้เรากล้าที่จะยอมรับและรับการทดสอบอย่างไม่มีเงื่อนไข นอกจากนี้การลองผิดลองถูกเป็นตัวอย่างหนึ่งนะที่สอนให้เราทำอะไรได้สำเร็จผ่านการฝึกฝนคิดค้นซ้ำไปซ้ำมา อย่างผมผลิตเครื่องทำกะลามาพร้อมเครื่องแรก ผมก็คิดค้นหาฝึกฝนมายาวนานจนสำเร็จจนเกิดเป็นผลงานชิ้นแรกที่ได้รับจดลิขสิทธิ์ ผลสะท้อนจากสิ่งนี้เองผมคิดอยู่ตลอดเวลาความรู้นั้นจะต้องผ่านการคิดค้น ฝึกฝน วิเคราะห์ จนกลายเป็นประสบการณ์ล้ำค่าอย่างที่ควรแก่การเรียนรู้และนำมาซึ่งความรู้ใหม่ๆ ได้อย่างไม่หยุดยั้ง...”

(สาธิต ชูพิทักษ์นาเวช, สัมภาษณ์ 8 ธันวาคม 2556)

ผู้วิจัยยังสังเกตได้ว่า ครูภูมิปัญญาไทยแต่ละท่านล้วนมีการสร้างความรู้โดยจุดเริ่มต้นมาจากการอ่านหนังสือ การลองผิดลองถูก และการเรียนรู้มาจากปัญหาที่เน้นเกี่ยวกับสถานการณ์จริงที่สะสมความรู้และประสบการณ์มาอย่างยาวนาน โดยที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้ลักษณะต่าง ๆ ที่มีอยู่รอบตัว ในการปรับตัวทั้งกับธรรมชาติและปรับตัวในสังคมมนุษย์ด้วยกันทำให้ครูภูมิปัญญาไทยสามารถสร้างความรู้ใหม่ ๆ ได้ทั้งในด้านวิธีการ เนื้อหาสาระของความรู้ได้เป็นอย่างดี หรือการนำเอาภูมิปัญญาใหม่ๆ ที่สั่งสมมาทำการทดสอบ เลือกรับ และดัดแปลงให้สามารถแก้ปัญหาหรือตอบสนองความต้องการในการปรับตัวตามบริบทสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป หรือทำหน้าที่เป็นฐานรองรับเอาความรู้ใหม่ ๆ ที่เข้ามาผสมผสานอย่างต่อเนื่อง ดังจะเห็นได้จากอาหารการกิน การรักษาโรค และการใช้สมุนไพรมาใช้เพื่อรักษาคุณภาพในระบบของความสัมพันธ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะเห็นได้จากความรู้ความสามารถในการปรับตัวโดยการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาไทยดั้งเดิมในบริบทใหม่ เพื่อแก้ปัญหาเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบัน เช่น กองทุนหมู่บ้านที่เติบโตจนเป็นสวัสดิการชุมชนของคนในชุมชนภาคใต้ ซึ่งสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ที่ว่า

“...ครูคิดว่าการทำหนังตลุงและการพากษ์หนังเป็นส่วนหนึ่งของความรู้ที่มีอยู่ในส่วนตัวของครูอยู่แล้วเพราะความรู้นั้นเป็นอะไรที่ไม่สิ้นสุด ฉะนั้นต้องหาวิชาไปเรื่อยๆ ที่สำคัญที่จะทำให้พบกับความรู้ใหม่ได้คือการเรียนรู้จากประสบการณ์ การที่เราได้พบว่าค้นหาตัวเอง ลองผิดลองถูก รู้ว่าสิ่งที่ไม่ควร สิ่งที่เหมาะสมกับเรา หรือในบางครั้งเราเจอกับปัญหาอุปสรรคเราก็ต้องคิดให้ได้ว่านี่แหละคือบทเรียนของชีวิตที่ได้เข้ามาสอนเราหรือเป็นครูอีกคนหนึ่งที่ได้เข้ามาสอน การเจอครั้งแรกเราอาจจะยังไม่ชิน และเจอเข้าบ่อยๆ เราก็จะเริ่มจะรับมือกับมันได้ อย่างนี้ที่เขาเรียกว่าครูมา

สอนแล้ว ปัญหาคือความรู้ที่ทำให้จัดสรรระบบชีวิตของเราให้มีระเบียบมากยิ่งขึ้น และเป็นประสบการณ์ที่ดีให้เราสามารถที่จะเปิดความรู้ใหม่ๆ ต่อไปในอนาคตได้ด้วยความเต็มใจที่เราจะมุ่งมั่นเรียนรู้ การสร้างความรู้จึงเกิดจากการที่เราเรียนรู้อยู่ตลอดเวลาและนำความรู้นั้นไป ภาษาราชการเขาเรียกว่า ต่อยอดความรู้หรือวิเคราะห์องค์ความรู้ใหม่นะ...”

(พัฒน์ เกื้อสกุล, สัมภาษณ์ 6 ธันวาคม 2556)

“...ส่วนมากคนส่วนใหญ่คิดว่าการทำเกษตรกรรมจะไม่ได้ผลเสมอไป สู้ไปลงทุนงานอื่นๆ ดีกว่า แต่ครุคิดว่าเกษตรกรรมเป็นสิ่งที่สอนให้เราคิดค้นความรู้ใหม่ ๆ ได้ไม่แพ้อาชีพอื่นเลย หากเรามีความตั้งใจ ฝึกฝน ลองผิดลองถูก ให้เกิดความเชี่ยวชาญว่าเราสามารถที่จะทำได้ และมีประสบการณ์การเรียนรู้เป็นเพื่อนที่ดี มีปัญหาเป็นครูที่สั่งสอน ฉะนั้นในมุมมองของครุคิดว่า ประสบการณ์ กับ ปัญหา มักจะความรู้ที่ทำให้เกิดการสร้างความรู้ใหม่ ๆ ได้อย่างดี โดยที่เรามีประสบการณ์กับปัญหาเป็นพื้นฐานความรู้เดิมที่มีอยู่นำไปต่อยอดผ่านการลงมือปฏิบัติ คิดวิเคราะห์ เพียงเท่านี้ความรู้ก็มีคุณค่าและสร้างสรรค์ความรู้ใหม่ๆ ได้ไม่ยาก...”

(มนูญ ไยบัวทอง, สัมภาษณ์ 15 ธันวาคม 2556)

นอกจากนี้การนำเอาประสบการณ์ที่มีอยู่เดิมมาเชื่อมโยงกับประสบการณ์ใหม่ ทำให้เกิดการสะท้อนความคิดซึ่งเป็นการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์มวลประสบการณ์ ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความเข้าใจถ่องแท้ ชัดเจนในประเด็นต่างๆ เกิดเป็นความคิดรวบยอด เกิดความรู้ และนำไปสู่การประยุกต์แนวความคิดสู่การลงมือทำเพื่อตกผลึกเป็นองค์ความรู้แบบรวม ที่สามารถนำไปใช้ได้จริงในชุมชน ดังที่

“...อะไรที่เราทำได้แล้วมันได้ความรู้ สิ่งนั้นเราสมควรทำมันให้เต็มที่เพื่อให้เกิดประสบการณ์การเรียนรู้ที่ดียิ่งขึ้น ป้าก็มีความพยายามที่จะฝึกฝนตนเองอย่างสม่ำเสมอในการหาความรู้ใหม่ เพื่อนำมาดัดแปลงกับความรู้ของตนที่มีอยู่มาสร้างสรรค์ให้เกิดผลงานใหม่ เช่น การทำน้ำบูดู ข้าวย่ำรสชาติใหม่ การเรียนรู้มาจากหลายๆ ที่ไม่ว่าจากหนังสือ การดูทีวี การลงมือปฏิบัติ อย่างตั้งใจย่อมจะทำให้เราตกผลึกเป็นความรู้ใหม่ได้ตลอดเวลา จนเราเกิดความเชี่ยวชาญและถนัดในเรื่องนั้นทันที ยิ่งเราได้ทำมากเท่าไรป้าคิดว่าเรายิ่งชำนาญมากเท่านั้น แต่ความรู้สมัยนี้มันเชื่อไม่ได้ทุกเรื่องนะ เราต้องไตร่ตรองให้ดี ยิ่งเราเป็นครูภูมิปัญญาไทยด้วยแล้วเราต้องวิเคราะห์หั่นให้ดี เพราะความรู้ที่เราอยู่ในตัวอาจจะไม่ได้ผลไปทุกเรื่อง ฉะนั้นต้องหมั่นหาความรู้ใหม่ๆ บ้างมาเติมเต็มให้ลงตัว ป้าถือว่านี่แหละคือการจัดสรรความรู้ใหม่ และประสบการณ์ใหม่เข้าด้วยกัน...”

(ถนอม ศิริรักษ์ , สัมภาษณ์ 8 ธันวาคม 2556)

“...วงการวรรณกรรมที่ครูคลุกคลีอยู่นี้ย่อมที่จะสร้างสรรค์ความรู้และเกิดผลงานใหม่ๆ ได้ตลอดเวลา เพราะการสร้างความรู้ย่อมผ่านจากประสบการณ์ชีวิตที่เราได้เผชิญมาว่าเราพบเจอกับอะไรมาบ้าง และสิ่งใดที่เป็นประโยชน์ในทางด้านนี้ เราก็ต้องนำมาตัดแปลงให้สอดคล้องกับยุคสมัย สถานการณ์ปัจจุบัน อย่างเช่น การแต่งหนังสือสักเรื่องเราก็ต้องดูว่าเราจะแต่งเรื่องอะไรให้มีความน่าสนใจ การจะได้ความรู้ใหม่นั้นเราต้องไปศึกษาจากความรู้จากคนอื่นๆ ด้วย และต้องแต่งแล้วแต่งอีกว่าเรื่องนี้ใช้ได้ไหม เราต้องวิเคราะห์ด้วยนะว่าเรื่องที่เรำทำไปมีความเหมาะสมสร้างความเชื่อถือให้แก่คนในสังคมได้ไหม หากได้รับผลการตอบรับที่ดีนั้นแหละถือว่าเราเป็นบุคคลที่สร้างสรรค์ความรู้ใหม่ให้เกิดขึ้นได้ หากยังไม่ได้รับยอมรับเราก็นำข้อบกพร่องนั้นมาแก้ไข เพียงเท่านั้นก็ถือเป็นประสบการณ์การเรียนรู้ในการนำไปสู่ความรู้ใหม่ได้จริง...”

(สารธ ดิษฐสุวรรณ, สัมภาษณ์ 8 ธันวาคม 2556)

1.2.3 ด้านการจัดเก็บและการรวบรวมความรู้

จากการศึกษา พบว่า ครูภูมิปัญญาไทยในเขตภาคใต้ทั้ง 9 มีการจัดเก็บและรวบรวมความรู้หลากหลายวิธีการ เช่น การบันทึกเป็นฐานข้อมูล หรือการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรที่ชัดเจน รวมทั้งเกี่ยวกับกระบวนการทางมนุษย์ด้วย เช่น การสร้างและจดจำของปัจเจกบุคคล การเก็บสะสมความรู้มีโครงสร้างและการจัดเก็บเป็นระบบที่สามารถค้นหาและส่งมอบได้อย่างถูกต้องรวดเร็ว นอกจากนี้ความรู้ของครูภูมิปัญญาไทยยังมีการจัดเก็บในฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ หรือผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต(www.) ซึ่งสอดคล้องกับบทสัมภาษณ์ที่ว่า

“...ในตอนแรกๆ ไม่ค่อยให้ความสนใจเท่าไรกับการจดบันทึก แต่หลังจากได้รับการยกย่องเป็นครูภูมิปัญญาไทยด้านการแพทย์แผนไทยจึงเริ่มให้ความสำคัญกับการจัดเก็บและการรวบรวมความรู้ส่วนมากครูจะทำการจดบันทึกไว้เป็นตัวหนังสือโดยจำแนกไว้เป็นเรื่องต่าง ๆ เช่น หมวดยาแผนโบราณ หมวดการทำยา หมวดการรักษาโรคและหมวดการหนดแผนไทย เพื่อให้มีความสะดวก เพราะข้อมูลเหล่านี้จะเป็นฐานสำคัญในการกระจายให้ความรู้แก่บุคคลทั่วไปได้รับรู้ แต่ส่วนมากความรู้ที่ได้นั้นจะมากจากการอ่านหนังสือ แล้วจดบันทึก มาช่วงหลังนี้มีลูกชายสองคนที่ช่วยครูในการจัดเก็บโดยเข้ามาเป็นผู้ช่วย เพราะคนรุ่นนี้เขาทันสมัยกันนะ นอกจากนี้การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย และสมาคมแพทย์แผนไทยจังหวัดกระบี่ ได้นำข้อมูลบางส่วนไปจัดเก็บไว้เป็นหลักสูตร อยู่ในรูปแบบการจัดทำหนังสือบ้างตามความเหมาะสมเพราะข้อมูลความรู้ส่วนใหญ่ครูจะไม่ค่อยปิดบังอะไร ถือเป็นประโยชน์ทางวิชาการไปด้วย...”

(จ่านิง กาญจนโสภณ, สัมภาษณ์ 3 ธันวาคม 2556)

“...ถ้าพูดถึงความรู้ที่ครูสั่งสมมาตั้งแต่สมัยอดีตจนถึงปัจจุบันที่ผ่านการเรียนรู้ทั้งในโรงเรียนสอนศาสนา การศึกษาค้นคว้าเองบ้างนี้ส่วนมากจะจัดเก็บไว้ในรูปแบบของการจดบันทึก การจัดทำเป็นข้อมูลพื้นฐานไว้ในชุมชน หรือหน่วยงานอื่น ๆ เข้ามาช่วยในการจัดเก็บข้อมูลผ่านสื่อ เช่น วิดีโอ แผ่นพับ หนังสือ ไว้เป็นข้อมูลในการเผยแพร่ความรู้ของเราบ้างตามความเหมาะสม นอกจากนี้ สิ่งที่สำคัญที่สุดของชุมชนเราคือ การได้จัดเก็บข้อมูลที่ทุกคนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการรวบรวม ความรู้ที่เรียกว่า แผนชุมชน แผนนี้จะเป็นส่วนหนึ่งที่มีการจัดเก็บและรวบรวมข้อมูลสำคัญโดยมีการ จัดแจกแจงออกเป็นส่วน ไม่ปะปน เพื่อให้ข้อมูลที่เราถืออยู่เป็นระบบและระเบียบมากขึ้น ตลอดจน เป็นฐานข้อมูลทางภูมิปัญญาที่เราต้องให้ความสำคัญต่อไป...”

(จีระศักดิ์ ท่อทิพย์, สัมภาษณ์ 4 ธันวาคม 2556)

“...ทุกครั้งที่ครูทำการศึกษาค้นคว้าความรู้จากการอ่านหนังสือ จากวารสาร ดุทีวิ พัง วิทย์แล้ว ก็จะมีสมุด กับปากกา กล้องถ่ายรูปไว้เป็นเครื่องมือในการจดบันทึก เพื่อจดจำเรื่องราวที่เรา ได้อ่าน ฟัง ไว้เป็นส่วนหนึ่งในประกอบการเขียนหนังสือ ซึ่งตอนนี้ก็พยายามจะเขียนและทำการศึกษาค้น คว้าข้อมูลไปเรื่อยๆ อย่างตอนนี้ก็เขียนไว้เสร็จแล้วคือ ประเพณีการกินผักของจังหวัดภูเก็ต ไม่เพียงแต่ครู ยังสนใจในเรื่องเหมืองแร่เท่านั้นนะ แต่กำลังจะเขียนหนังสือแนวปรัชญา ศาสนาไว้อีกด้วย นอกจากนี้ ครูยังจัดทำเอกสารการเรียนไว้ในโรงเรียนกะทุ้งและมีการจัดเก็บข้อมูลในพิพิธภัณฑ์เหมืองแร่ที่มีการ จัดแสดงวิวัฒนาการทางด้านแร่ชนิดต่างๆ ที่น่าสนใจไว้ให้ได้ศึกษา อีกทั้งเทศบาลตำบลกะทุ้งยังนำ ข้อมูลไปจัดเก็บไว้ในเว็บไซต์ให้คนทั่วไปที่เข้ามาได้ศึกษา จึงถือว่าการจัดเก็บและรวบรวมความรู้ ไว้อีกทางหนึ่ง...”

(ไชยยุทธ ปิ่นประดับ, สัมภาษณ์ 4 ธันวาคม 2556)

หรือสรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาทั้งกระบวนการคิด จนพัฒนาเป็นผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญ ด้านต่าง ๆ และมีการรวบรวมอย่างต่อเนื่องเกี่ยวกับสิ่งใหม่ๆ ที่ได้สร้างสรรค์ขึ้นมาไว้ให้เป็นระบบ เพื่อให้สามารถเข้าถึงข้อมูลได้ง่ายและเป็นการนำเอาข้อมูลเหล่านี้ไปประยุกต์ได้ด้วย

“...ความรู้ที่จะนำไปสู่การจัดเก็บและรวบรวมได้นั้นจะต้องผ่านการศึกษาและคิดวิเคราะห์และและใช้ปัญญาเป็นฐานในการก้าวไปสู่ความสำเร็จด้วยวิธีการที่หลากหลาย แล้วต้องมองทุกอย่างเป็นองค์รวม ครอบคลุมทุกด้าน และคิดแบบบูรณาการโดยนำความคิดเชื่อมโยงกับศักยภาพของตนเอง ที่สำคัญความรู้นั้นจะต้องตกผลึก กล้าที่จะนำความรู้เผยแพร่อย่างจริงจัง ส่วนมากผมจะไม่ได้จัดบันทึกข้อมูลความรู้เอาไว้มากมายนัก และผมคิดว่าการสิ่งที่จะจัดเก็บความรู้ได้ดีนั้นคือตัวเราเองมากกว่า ที่จะทำอะไรที่เป็นรูปธรรมมากขึ้น ผ่านการทำในสิ่งที่ไม่เคยทำ ไม่เคยปฏิบัติมาก่อน เพราะทรัพยากรมนุษย์นี้แหละที่จะเป็นกลไกสำคัญในการจัดเก็บและรวบรวมความรู้ไว้ได้ดี แต่ผมยอมรับว่าการใช้เทคโนโลยีก็เป็นสำคัญในการช่วยจัดเก็บและรวบรวมความรู้ได้อีกทางหนึ่ง ...”

(ประยงค์ รัตนรงค์, สัมภาษณ์ 6 ธันวาคม 2556)

“...การเล่นหนังตลกและพากษ์หนังที่ผ่านมานับเป็นความรู้ที่ทรงคุณค่ามากในแถบภาคใต้ ความรู้นี้จึงควรค่าแก่การจดจำมากนะ ครูจำได้ว่าตั้งแต่เป็นนายหนังมาตลอดเวลา 50 กว่าปีมานี้ ส่วนมากการจัดเก็บและรวบรวมความรู้จะอยู่ในรูปแบบของการจดจำ และมีการจดบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรบ้างตามความเหมาะสม แต่บทพากษ์หนังจะเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ ตามยุคสมัยเรื่อย ๆ ไม่คงที่ ฉะนั้นครูคิดว่าส่วนที่สำคัญที่สุดในการจัดเก็บก็คือ ตัวมนุษย์หรือภาษาราชการ เรียกว่า ทรัพยากรมนุษย์อะไรนี่แหละที่จะเป็นส่วนหนึ่งในการรักษาความรู้นั้นไว้ให้เป็นระบบและรวมทั้งการสืบค้นต่างๆ ก็ง่ายด้วยนะ ...”

(พัฒน์ เกื้อสกุล, สัมภาษณ์ 6 ธันวาคม 2556)

นอกจากนี้ต้องมีการจัดเก็บไว้เป็นเอกสาร ตำราหรือเก็บไว้ในฐานข้อมูลอินเทอร์เน็ต ที่สามารถเปิดเผยและชัดเจน เพื่อให้บุคคลทั่วไปสามารถเข้าถึงได้อย่างง่าย และสะดวก และผู้วิจัยยังสามารถสังเกตได้ว่า ครูภูมิปัญญาไทยบางท่านยังมีการจัดเก็บและรวบรวมความรู้โดยมีการอาศัยเทคโนโลยีข้อมูลข่าวสาร มีทางด่วนข้อมูลข่าวสาร และมีระบบเครือข่ายที่สามารถทำให้คนในชุมชนได้เรียนรู้ข้อมูลข่าวสารและเข้าถึงองค์ความรู้ได้อย่างกว้างขวางลึกซึ้งและรวดเร็ว ดังที่

“...เมื่อเราสร้างสรรค์ความรู้และมีความเชี่ยวชาญในด้านการน้ำบาดาล ข้าราชการชั้น การรักษาและรวบรวมความรู้จึงถือเป็นขั้นตอนที่สำคัญว่าเราจะทำอย่างไรที่รักษาความรู้นั้นไว้ให้คง อยู่ ป่าจึงทำการจดบันทึกสูตรการทำน้ำบาดาล น้ำปลาไว้เพราะเป็นสูตรที่เราแน่ใจแล้วนะว่าใช้ได้ เราก็ทำการจัดน้ำเป็นหนังสือบ้าง จัดเป็นศูนย์การเรียนรู้บ้าง นอกจากนี้ยังมีลูกชายที่เป็นข้าราชการครู เข้ามาช่วยในการจัดทำหนังสืออีกด้วย อีกทั้งมีหน่วยงานต่างๆ ที่เข้าช่วยในการจัดเก็บข้อมูลไว้ใน ระบบอินเทอร์เน็ต เช่น สำนักงานเกษตรอำเภอจะทิ้งพระ สำนักงาน กศน.จะทิ้งพระ เป็นแกนหลักที่ ช่วยสนับสนุนในการจัดทำสื่อต่างๆ เช่น แผ่นพับ สื่อวิดีโอ บ้างตามความเหมาะสม ...”

(ถนอม ศิริรักษ์ , สัมภาษณ์ 8 ธันวาคม 2556)

“...การจัดเก็บและรวบรวมความรู้ของครูจะไม่ค่อยเน้นอะไรมากนัก ส่วนมากจะ กลั่นกรองความรู้ที่คิดได้แล้วจดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรเสียมากกว่า เพราะการแต่งกาย กลอน และวรรณกรรมต่างจะแยกตามชนิดของกลอน เช่น กายสุรางคนางค์ 18 อินทวิเชียรฉันทน์ หรือ กายยานี 11 เป็นต้น พอยุคสมัยเปลี่ยนไปอะไรๆก็เปลี่ยนแปลงไปด้วย จึงลองมานั่งคิดว่าเราต้อง ทำอะไรที่จะต้องรักษาความรู้นี้ไว้ จึงลองเขียนกายภาพ กลอนเพิ่มมากขึ้น เพื่อจัดทำไว้เป็นหนังสือ หรือ งานที่น่าสนใจให้มากขึ้น เพราะสิ่งนี้ถือว่าการจัดเก็บและรวบรวมความรู้ที่น่าสนใจหากเราทำการ รักษาผ่านตัวหนังสือแล้ว มันก็จะถือว่าการมีความสะดวกในการค้นหาความรู้และเป็นแนวทางหนึ่ง ที่ รวบรวมความรู้ของเราได้เป็นระบบ มีแบบแผนมากขึ้น ไม่กระจัดกระจาย ...”

(สาธิต ดิษฐสุวรรณ, สัมภาษณ์ 8 ธันวาคม 2556)

“...เมื่อครั้งที่เราเริ่มแน่ใจแล้วความรู้ที่เราได้สร้างสรรค์หรือค้นคว้ามาได้นั้นจะทำอย่างไร ที่จะหาวิธีในการจัดเก็บและรวบรวมความรู้ไว้อย่างเป็นระบบ เพราะถือว่าวิธีการจัดเก็บจะมีหลายวิธี แต่ส่วนมากครูจะใช้หลายวิธีผสมผสานร่วมกันเพื่อให้มีความเหมาะสมกับเรื่องนั้นๆ เช่น การทำ บทเรียนไว้สำหรับนักศึกษา กศน. การทำแผนพับไว้เป็นความรู้สำหรับบุคคลทั่วไป การจัดทำสื่อ บันทึกลงไว้เป็นสื่อในการเรียนรู้ ฐานความรู้โดยให้ผู้ต้องการใช้ค้นคว้าข้อมูลผ่านระบบอินเทอร์เน็ต เพื่อให้สามารถเข้าถึงข้อมูลได้สะดวกมากขึ้น...”

(สาธิต ชูพิทักษณาเวช, สัมภาษณ์ 8 ธันวาคม 2556)

“...ในมุมมองของของครูความรู้เป็นประสบการณ์การเรียนรู้ที่หลากหลาย หากจะทำการจัดเก็บและรวบรวมความรู้ได้นั้นเราจะต้องคำนึงถึงลักษณะของความรู้ วิธีการที่เหมาะสมในการจัดเก็บความรู้ให้มีสอดคล้องของวิธีการที่จะสืบค้นข้อมูลนั้นได้สะดวกและจำแนกไว้เป็นหมวดหมู่ให้ง่ายต่อการสืบค้น เช่น เรื่องการเลี้ยงวัว วิธีการปลูกปาล์มน้ำมัน การเลี้ยงสัตว์น้ำการทำเกษตรผสมผสาน เป็นต้น ส่วนมากครูจะชอบการจดบันทึกและการเสวนา เพราะวิธีนี้การปรับความคิด โดยการฟังจากผู้อื่นและความหลากหลายทางความคิดที่เกิดขึ้น ตลอดจนเป็นการได้แทรกความรู้ที่เราผ่านการศึกษามาลงไปด้วยอีกทางหนึ่ง ...”

(มบุญ ไยบัวทอง, สัมภาษณ์ 15 ธันวาคม 2556)

1.2.4 ด้านการถ่ายทอดความรู้

จากการศึกษาการถ่ายทอดความรู้ของครูภูมิปัญญาไทยในเขตภาคใต้ ทั้ง 9 สาขาพบว่า ครูภูมิปัญญาไทยส่วนมากจะมีองค์ความรู้ภูมิปัญญาไทยอยู่แล้ว แต่ก็ยังคงฝึกฝนและศึกษาหาความรู้อย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาองค์ความรู้และทำการถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้รับบริการอย่างเต็มกำลังกายกำลังใจ มีความมุ่งมั่นในการถ่ายทอดความรู้และอยากสืบสานองค์ความรู้ภูมิปัญญาไทยให้สืบต่อไป แต่ถึงอย่างไรก็ตามแม้จะมีความรู้ และความเข้าใจในองค์ความรู้ยิ่งมากเท่าใด แต่ครูภูมิปัญญาไทยทุกคนก็ยังไม่หยุดยั้งที่จะเรียนรู้และพัฒนาตนเอง ซึ่งมากจากการศึกษาด้วยตนเอง การฝึกฝนและการเข้ารับการอบรมที่เกี่ยวข้องในด้านภูมิปัญญาไทย นอกจากนี้ครูภูมิปัญญาไทยยังมีบุคลิกที่เอื้ออำนวยต่อการถ่ายทอดความรู้ที่เห็นได้ชัดเจน ซึ่งประกอบด้วย ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และการมีวาทีศิลป์ในการถ่ายทอดที่ดี ซึ่งสิ่งนี้ถือว่ามีค่ามากที่จะได้รับการยอมรับและเชื่อถือจากผู้อื่น และการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดียังเป็นการสร้างความคุ้นเคยให้แก่ผู้อื่นที่พบเห็นได้เกิดความมั่นใจอยากที่เรียนรู้ อีกทั้งต้องมีความจริงใจในการถ่ายทอด ผู้ที่ได้รับการถ่ายทอดก็จะมีความสุขไปด้วย ซึ่งในระหว่างการสอนสังเกตกระบวนการถ่ายทอดความรู้ของครูภูมิปัญญาไทย ผู้วิจัยพบว่า ครูมีการถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้รับบริการด้วยสีหน้าที่ยิ้มแย้ม สร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ให้เกิดผู้รับบริการด้วยความเป็นมิตร เกิดการไว้นิ่งเชื่อใจ เป็นกันเองเพราะความรู้ภูมิปัญญาไทยบางเรื่องมักจะซับซ้อน อยากต่อความเข้าใจจึงต้องสร้างบรรยากาศให้เกิดการผ่อนคลายมากที่สุด

นอกจากนี้ครูภูมิปัญญาไทยยังมีการสอนหรือเทคนิคในการถ่ายทอดความรู้ที่หลากหลาย มีความเหมาะสมผู้รับบริการบริการ ลักษณะความแตกต่างระหว่างบุคคลได้ดี และสอดคล้องกับความต้องการของผู้รับบริการได้ดี เช่น การบรรยาย การลองผิดลองถูก/การลงมือปฏิบัติจริง การสาธิต การทดลอง การนำเอาจริงมาช่วยในการสอนเพื่อให้ผู้รับบริการได้เกิดการเรียนรู้จริง ซึ่งสอดคล้องกับบทสัมภาษณ์ที่ว่า ดังนี้

“...การถ่ายทอดความรู้ด้านแพทย์แผนไทย ครูจะเน้นการบรรยายให้ความรู้ โดยมีการเตรียมบทเรียนไว้ก่อน แล้วจึงนำไปพูด/อธิบายให้แก่นักเรียนฟังให้เกิดความเข้าใจก่อนในเบื้องต้นว่ามีเนื้อหาเกี่ยวกับตัวยา การปรุงยาที่ถูกต้องอย่างไร หลังจากนั้นก็จะเน้นในภาคปฏิบัติโดยให้นักเรียนได้ลงมือทำการปรุงยา และนวดแผนไทยในรูปแบบของจริง เพื่อสร้างความคุ้นเคยให้เขาได้ผ่านการจดจำว่า ต้องนวดตัว และจับเส้นอย่างนี้ละ การฝึกฝนไม่ได้ทำเพียงวันหรือสองวันเท่านั้น เพื่อความแน่ใจ ครูจึงได้จัดหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้นให้กับนักเรียนที่สนใจ เรียนได้ทุกเพศ ทุกวัย ถ้าพูดเรื่องการถ่ายทอดเราเต็มใจให้ความรู้โดยไม่ปิดบัง ใครมาขอความช่วยเหลือก็ช่วยเหลือเขาตามกำลังที่มีอยู่...”

(จำนง กาญจนโสภณ, สัมภาษณ์ 3 ธันวาคม 2556)

“...การถ่ายทอดความรู้เราต้องดูว่าเขามีความต้องการเรียนรู้ในเรื่องอะไร เราในฐานะครูก็ต้องเข้าใจสภาพลักษณะผู้เรียนด้วยนะ ไม่ใช่สอนตามใจฉัน แต่ไม่สร้างความคุ้นเคยอะไรกับเขาก่อน เขาก็ไม่ได้ความรู้อะไร การสอนหรือการถ่ายทอดความรู้ ส่วนมากครูจะสอนทุกวันอาทิตย์ หรือการเป็นวิทยากรไปอบรมให้กับหน่วยงานต่าง ๆ วิธีการจะเน้นการบรรยายให้ความรู้ และสาธิตให้เขาดูก่อน แล้วเข้าไปแนะนำให้เขาได้กล่าลงมือปฏิบัติจริง อย่างเช่น กลุ่มเยาวชนในจังหวัดภูเก็ต ครูจะเริ่มสอนบทเรียนและชี้แจงให้เขาทราบก่อนว่าต้องเรียนเรื่องอะไร และชี้ให้เห็นความสำคัญก่อนว่า เพราะเหตุใด อย่างเรื่องสิ่งแวดล้อมและเรื่องการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ที่ทำอยู่นี้ก็ต้องถ่ายทอดความรู้ให้เขาเห็นถึงปัญหาว่าทำไมถึงต้องแก้ไขเพื่อฝึกให้คิดเป็นอย่างมีระบบและเน้นการปฏิบัติให้เกิดความเข้าใจไปพร้อม ๆ กัน...”

(จีระศักดิ์ ท่อทิพย์, สัมภาษณ์ 4 ธันวาคม 2556)

อีกทั้งมีการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้เพื่อให้เป็นแหล่งสำหรับการถ่ายทอดภูมิปัญญาไทยของชุมชน เช่น วัด ศาลา เวทีชาวบ้าน พิพิธภัณฑสถาน และการถ่ายทอดความรู้ที่ได้พัฒนาต่อมาจนเป็นการส่งต่อแก่คนรุ่นหลังด้วยการ วิธีการสาธิต การสั่งสอนด้วยการบอกเล่าในรูปแบบต่าง ๆ และการสร้างองค์ความรู้ใหม่ไว้เป็นลายลักษณ์ ซึ่งผู้วิจัยสังเกตและพบว่า การถ่ายทอดความรู้ของครูภูมิปัญญาไทยจะนิยมสองวิธี คือ วิธีการสาธิตและสอนเป็นวาจา ในกรณีที่เป็นศิลปะหรือวิทยากรระดับหนึ่งที่มี

ความซับซ้อนหรือลึกซึ้งจึงจะใช้วิธีลายลักษณ์อักษรในรูปแบบของตำรา เช่น ตำรายา คู่มือ แผนที่ เป็นต้น สุดแต่จะสะดวกและเห็นว่าสอดคล้องกับพื้นฐานของคนในชุมชน การถ่ายทอดทั้งทางวาจา และลายลักษณ์จะไม่มีอะไรที่ตายตัว แต่จะปรับเปลี่ยนไปตามเหตุปัจจัยที่อยู่ในการรับรู้ ที่สำคัญบางครั้งจะมีการถ่ายทอดความรู้ที่ผ่าน “พิธีกรรม” ที่มีผลทางจิตใจของผู้ที่เข้าร่วมพิธีและผลในการวางบรรทัดฐานความประพฤติ ตลอดจนควบคุมพฤติกรรมของคนในชุมชนเป็นอันมาก รวมทั้งต่อย้ำความสำคัญของคุณค่าทางสังคมด้วย ฉะนั้นพิธีกรรมจึงเป็นกรรมวิธีในทางภูมิปัญญาไทยที่มีผลต่อการปลูกฝังและบ่มเพาะความเชื่อคุณค่า และแนวทางความประพฤติที่ดีที่พึงประสงค์ตลอดมา ดังที่

“...ในช่วงแรกการสอนหรือการถ่ายทอดความรู้ยังไม่ค่อยเด่นชัดมากนัก เนื่องจากเรายังไม่มีความพร้อมด้านสถานที่ กลุ่มคนที่ จะได้รับการถ่ายทอดมากนัก หลังจากนั้นจึงเห็นว่าการเวลาผ่านไปเปลี่ยนไปมากแล้ว เราต้องทำอะไรสักอย่างที่จะถ่ายทอดเนื้อหาเกี่ยวกับประเพณีการกินผักของศาลเจ้าให้คนได้รับรู้กันและความรู้ทางด้านแร่ให้เขาได้สนใจเพราะในเรื่องนี้ยังไม่มีใครรู้มากนัก จากนั้นจึงเริ่มต้นบรรยายความรู้นี้อย่างเต็มที่ทั้งในจังหวัดภูเก็ตและจังหวัดที่ใกล้เคียง อีกทั้งได้ร่วมมือกับเทศบาลตำบลกะทู้ร่วมกันจัดตั้งพิพิธภัณฑ์เหมืองแร่เพื่อจัดแสดงแร่ และหินให้คนได้ศึกษาจากของจริงว่ามีแหล่งกำเนิดมาจากที่ใด การถ่ายทอดครูจะสอนด้วยความเต็มใจให้กับบุคคลที่เขาสนใจจริงๆ และเราในฐานะผู้ถ่ายทอดก็ต้องทำหน้าที่ให้ดีที่สุดเพื่อรักษาความรู้ด้านนี้ให้คงอยู่ต่อไป...”

(ไชยยุทธ ปิ่นประดับ, สัมภาษณ์ 4 ธันวาคม 2556)

“...ตลอดเวลาที่ผ่านมาผมจะถ่ายทอดความรู้ให้แก่คนในชุมชนไม่เรียง ด้วยวิธีการที่เรียกว่า ซอมือ หรือ การลงแขก โดยจะให้ประชาชนรวมตัวกันเพื่อหมุนเวียนไปช่วยกันทำงานด้วยความเต็มใจและความผูกพันอย่างยาวนาน นอกจากนี้ยังใช้วิธีการเล่าเรื่องเพื่อปรับเปลี่ยนความคิดให้คนในชุมชนว่าเรื่องที่เราทำนั้นจะเป็นประโยชน์ที่ดีต่อชุมชนได้ต่อไปได้ ฉะนั้นการพูดต้องพูดซ้ำๆ เพื่อให้เขาเชื่อถือว่าความรู้นั้นมันสำคัญมากเพียงใด ที่สำคัญหลังจากที่ได้เป็นครูภูมิปัญญาไทย ผมก็เลยคิดว่าเราต้องทำงานให้ความรู้อย่างเต็มที่ ตามกำลังความสามารถโดยไปบรรยาย ให้ความรู้กับหน่วยงานหรือบุคคลที่สนใจ อีกทั้งยังมีการถ่ายทอดโดยการลงมือปฏิบัติให้คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมให้เขาเกิดการเรียนรู้ที่ผ่านของจริงมากกว่าที่จะเรียนจากตำราเพียงอย่างเดียว...”

(ประยงค์ รัตนรงค์, สัมภาษณ์ 6 ธันวาคม 2556)

“...ครูจะถ่ายทอดความรู้ด้านหนังตะลุงและพากษ์หนังให้กับลูกศิษย์โดยที่สอนให้เขาจดจำและลงมือปฏิบัติโดยให้ฝึกฝนท่าทางการเชิดหนัง การร้องเพลงกลอนสด การทำหนังตะลุงให้เขาจนเกิดความเชี่ยวชาญพอที่จะเลี้ยงชีพตนและครอบครัวได้ ปัจจุบันครูก็ยังทำการถ่ายทอดให้ลูกศิษย์อยู่ บางคนก็กลับมาขอความรู้และมาปรึกษาอย่างไม่ขาดสาย เพราะเราคิดว่าภูมิปัญญาไทยทางด้านนี้จะต้องได้รับการรักษาและสืบทอดต่อไป เราในฐานะครูจึงต้องทำหน้าที่ให้สมบูรณ์ให้สมกับการที่บรรพบุรุษได้อุตสาหะสั่งสอนเรามา เราก็เลยทำทุกอย่างและมีความเต็มใจที่จะถ่ายทอดอย่างเต็มที่ การเรียนหนังตะลุงและพากษ์หนังจะต้องเน้นการสาธิตและการฝึกปฏิบัติจริง ผู้เรียนต้องฝึกปฏิบัตินอกเวลาเรียนพร้อมทั้งแสดงให้เห็นว่าเขามีความชำนาญแน่นอนไหม...”

(พัฒน์ เกื้อสกุล, สัมภาษณ์ 6 ธันวาคม 2556)

“...จุดเริ่มต้นของการถ่ายทอดของป้าจะบรรยายเน้นเนื้อหาที่เป็นทฤษฎีให้เขาได้เรียนรู้ก่อนว่าการทำน้ำบูดู น้ำปลา และการทำข้าวย่ำมีวิธีในการทำอะไร มีส่วนผสมเท่าใดเพื่อให้มีรสชาติพอดี จากนั้นจึงสาธิตให้เขาดูว่าเรามีวิธีทำ ส่วนผสมอะไรบ้างให้เขาได้สัมผัสกับของจริง อีกทั้งยังเน้นให้เขาได้ลงมือปฏิบัติจริง โดยที่เราเป็นคนแนะนำอยู่ใกล้ๆเขา ว่าเขาทำถูกไหม หากสงสัยตรงไหนก็สามารถถามได้ทันที นอกจากนี้ไม่เพียงแต่สอนในกลุ่มเท่านั้น แต่ป้ายังไปถ่ายทอดหรือทำการอบรมให้กับบุคคลภายนอกด้วย โดยได้รับเชิญจากหน่วยงาน กลุ่มแม่บ้านทั้งระดับจังหวัดและระดับประเทศให้เขาได้รับความรู้ภูมิปัญญาไทยด้านนี้ด้วย ปัจจุบันนี้ป้ายังได้ร่วมมือกับแม่บ้านจะตั้งพระร่วมกลุ่มกันถ่ายทอดความรู้ให้แก่คนในชุมชนได้มีโอกาสเข้ามาเรียนรู้การทำดอกไม้จันทร์ การทำน้ำบูดู การทำข้าวย่ำเพื่อเป็นการเสริมสร้างรายได้ให้เขาอีกทางหนึ่งด้วย...”

(ถนอม ศิริรักษ์, สัมภาษณ์ 8 ธันวาคม 2556)

“...ครูจะเน้นการถ่ายทอดให้ความรู้ทั้งในโรงเรียน นักเรียน กศน.และบุคคลที่สนใจในด้านการแต่งกลอน กาพย์ด้วย ซึ่งวิธีที่ครูใช้จะถ่ายทอดความรู้ด้านเนื้อหาที่เกี่ยวข้องในเบื้องต้นก่อน เช่น ชนิดของกาพย์ กลอน และการแต่งวรรณกรรมว่าจะต้องใช้ภาษาอย่างไรให้มีความสละสลวยไพเราะ จากนั้นจึงให้เขาได้ลงมือแต่งกลอนไปเรื่อยๆ หากคนใดแววความสามารถก็จะส่งไปแข่งขันในที่ต่าง ๆ บางคนได้รับรางวัลชนะเลิศระดับประเทศ และบางคนก็แต่งหนังสือได้จนกลายเป็นการสร้างอาชีพให้เขาได้ด้วย ...”

(สาธิต ดิษฐสุวรรณ, สัมภาษณ์ 8 ธันวาคม 2556)

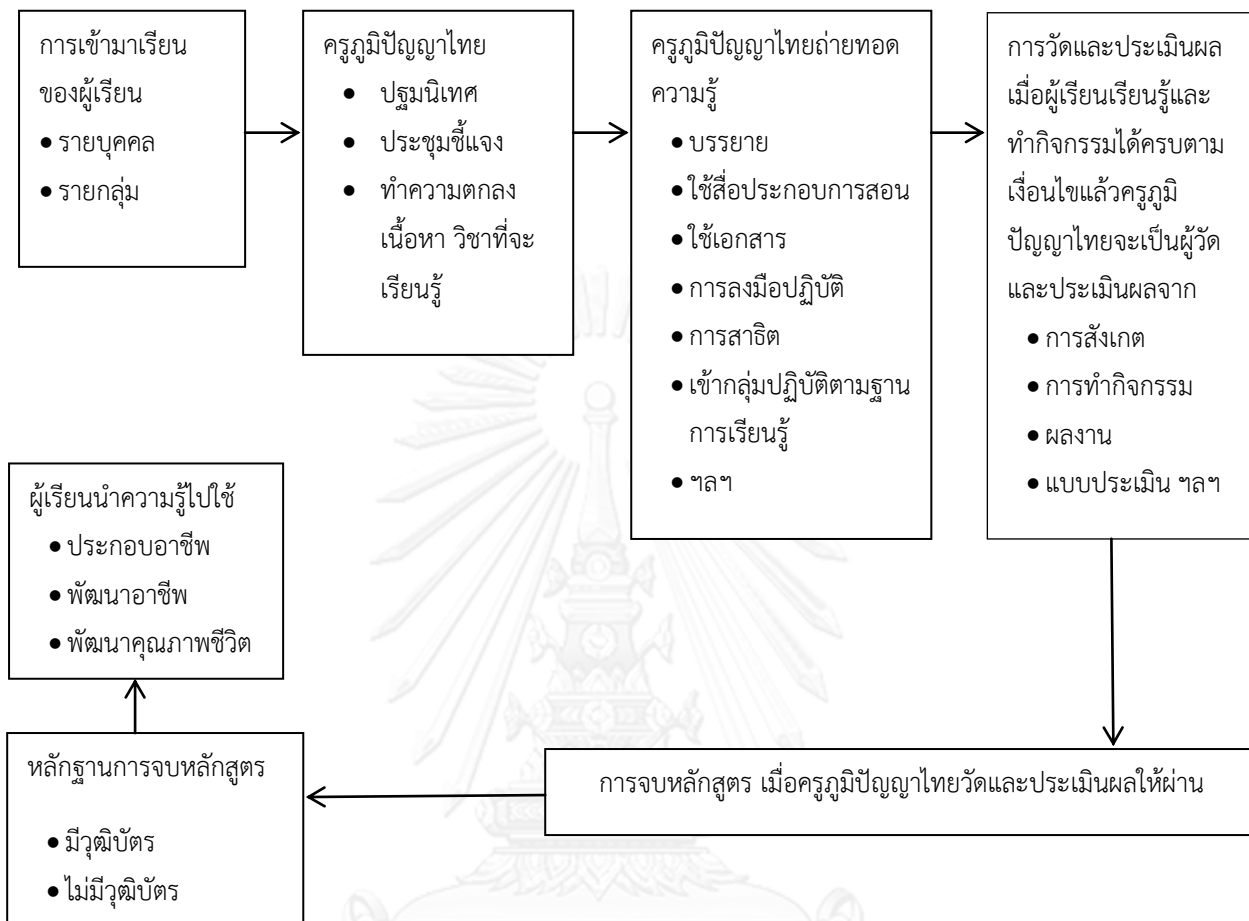
“...ในตอนแรกเมื่อผมคิดว่าตนเองมีความชำนาญพอที่จะถ่ายทอดความรู้ให้แก่ประชาชนได้แล้ว จึงเริ่มต้นตั้งกลุ่มเปิดสอนที่บ้านโดยเน้นเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการแปรรูปกะลามะพร้าว หรือเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ ผมจึงได้ประดิษฐ์เครื่องทำกะลาเป็นเครื่องแรกและทำการจดลิขสิทธิ์ ซึ่งปัจจุบันสอนให้ความรู้แก่นักศึกษา กศน. อำเภอควนขนุน จัดเป็นหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้นให้เขาได้เรียนผ่านการลงมือปฏิบัติ การเรียนนั้นจะเริ่มในหลักสูตรเบื้องต้นและการทำในหลักสูตรขั้นสูง ไม่เพียงแต่เราเปิดโอกาสให้เขาได้เรียนรู้แล้ว แต่ยังเป็นการเพิ่มโอกาสสร้างอาชีพสร้างรายได้ให้เขาด้วย นอกจากนี้ยังเป็นวิทยากรในการอบรมให้กับสมาคมแรงงานจังหวัดพัทลุงอีก ฉะนั้นผมจึงภูมิใจมากนะในฐานะที่เราเป็นส่วนหนึ่งในการถ่ายทอดความรู้ให้เขา...”

(สาธิต ชูพิทักษ์ณาเวช, สัมภาษณ์ 8 ธันวาคม 2556)

“...จุดเริ่มต้นของการถ่ายทอดความรู้ของครูนั้นมาจากการที่ได้ร่วมกับกลุ่มคนในอำเภอท่าชะงะได้ทำการทำการอบรมเรื่องการปลูกปาล์มน้ำมัน การเลี้ยงวัว การทำสวนผสมผสานให้กับคนในชุมชนก่อนโดยเน้นการบรรยาย แนะนำการทำเกษตรให้ความรู้ และสาธิตเป็นตัวอย่างให้เขาได้เข้ามาศึกษาก่อนเป็นอันดับแรกและแนะนำถึงวิธีการปฏิบัติในเบื้องต้นให้เขาได้รับทราบก่อนแล้วค่อยติดตามผลว่าเขาสามารถทำได้ไหม และให้คำปรึกษาไปเรื่อยๆ จนพอที่เขาจะไปพึ่งพาตนเองได้ นอกจากนี้ยังเป็นวิทยากรที่ทำหน้าที่ในการอบรมให้ความรู้กับหน่วยงานต่าง ๆ ในจังหวัดชุมพร ไม่เพียงแต่ด้านเกษตรกรรมเท่านั้นแต่ยังให้ความรู้ทางด้านการรักษาสุขภาพ ซึ่งทุกวันนี้อาทิตย์จะมีการประชุมเพื่อรับฟังการถ่ายทอดความรู้จากบุคคลภายนอกอีกด้วย...”

(มนูญ ไยบัวทอง, สัมภาษณ์ 15 ธันวาคม 2556)

สรุปรูปแบบการถ่ายทอดความรู้ของครูภูมิปัญญาไทยสามารถเขียนเป็นแผนภาพ ได้ดังนี้

รูปภาพที่ 3 รูปแบบการถ่ายทอดความรู้ของครูภูมิปัญญาไทย

1.2.5 ด้านการแบ่งปันและเผยแพร่ความรู้

จากการศึกษาการถ่ายทอดความรู้ของครูภูมิปัญญาไทยในเขตภาคใต้ ทั้ง 9 สาขา พบว่า ครูภูมิปัญญาไทยแต่ละคน จะมีการแบ่งปันและเผยแพร่ความรู้ โดยการแลกเปลี่ยนความรู้ ให้บุคคลมี โอกาสพบปะพูดคุยกระตุ้นให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันได้ เพื่อให้สามารถเกิดการพูดคุย เรื่องต่าง ๆ ตลอดจนช่วยเสริมสร้างการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันระหว่างคนในชุมชนได้ดี อีกทั้งจะมีการเผยแพร่ความรู้ผ่านเครือข่ายการเรียนรู้ของชุมชน ไม่ว่าจะเป็นศูนย์การเรียนรู้ วัด โรงเรียน โรงพยาบาล สำนักงานการศึกษาอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของแต่ละตำบล และ หน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง เพื่อกระจายความรู้ให้ประชาชนได้ทราบซึ่งสอดคล้องกับบท สัมภาษณ์ของครูภูมิปัญญาไทยในแต่ละสาขาที่ว่า

“...การเผยแพร่ความรู้ของครูจะเน้นการพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันกับคนในชุมชน หรือ เป็นการแลกเปลี่ยนแนวคิดเกี่ยวกับแพทย์แผนไทย ตอนเช้าจะมีร้านกาแฟอยู่หน้าบ้านก็จะมีคนที่อยู่ใน วงการเดียวกัน กับผู้คนที่สนใจจะถกกันเรื่องการทำยาบ้าง การนวดบ้าง ตามประสาคนที่อยากรู้ อยากเห็นว่าปัจจุบันเขาก้าวหน้าไปถึงไหนแล้ว เราเลยต้องทำตัวเหมือนน้ำครึ่งแก้วตลอดเวลา ยิ่งเรา เป็นแพทย์แผนโบราณเราต้องรับฟังคนอื่นให้มากขึ้น เพื่อเปิดใจให้กว้าง อันนี้สำคัญนะ เพราะยิ่งเรา ได้ฟังจากผู้อื่น เราคิดเห็นกับเขาด้วยความรู้ก็เกิดขึ้นทั้งสองฝ่าย กำไรทั้งคู่ นอกจากนี้ทุกวันอาทิตย์ ก็จะมีกลุ่มสมาคมแพทย์แผนไทยจังหวัดและโรงพยาบาลกระบี่จัดการเสวนาเกี่ยวกับความก้าวหน้า ทางด้านแพทย์แผนไทย ครูก็ไปร่วมทุกครั้ง อย่างเราสอนนักศึกษา กศน. ก็ต้องมีการพูดคุยให้ความรู้ เขาอยู่แล้ว ครูถือว่าการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ของตัวเองจะเน้นการพูดคุยและมีผ่านกลุ่มเครือข่าย เป็นส่วนใหญ่ ...”

(จ่านิง กาญจนโสภณ, สัมภาษณ์ 3 ธันวาคม 2556)

“...ขั้นตอนนี้ครูถือว่าสำคัญที่สุดนะในการจะทำอะไรที่เราจะกระจายความรู้ให้คน ในชุมชนภูเก็ตได้รับรู้และตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาที่มีอยู่ เพราะการเรียนรู้มันจะต้องเน้น การแบ่งปันความรู้ร่วมกัน โดยครูจะเริ่มทำแผนบทการเรียนรู้สำรวจว่าในแต่ละชุมชนมีการต้องการ เรียนรู้เรื่องอะไรมากที่สุด แล้วนำเรื่องนั้นมาทำเป็นประเด็นเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกันทั้งคน ในระดับชุมชนไปถึงระดับจังหวัด เพื่อให้ทุกคนมีส่วนร่วมหรือเปิดโอกาสให้เขาได้แลกเปลี่ยนว่าปัญหา นี้คืออะไร เราต้องแก้ไขอย่างไร เราสรุปความสำคัญนั้นร่วมกันแล้วนำไปสู่แผนการใช้ แต่เราประสาน การทำงานเป็นเครือข่ายชุมชนที่มีอยู่ในแต่ละชุมชนแล้วตัวแทนมาร่วมกันเสวนา ซึ่งจะมีการจัดทุก เดือนซึ่งร่วมกับองค์การบริหารส่วนจังหวัดภูเก็ต เช่น การรักษาสิ่งแวดล้อม ออมทรัพย์ของชุมชน อนามัยชุมชน ซึ่งเรื่องเหล่านี้จะเน้นการพัฒนาให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ เข้มแข็ง ...”

(จีระศักดิ์ ท่อทิพย์, สัมภาษณ์ 4 ธันวาคม 2556)

อีกทั้งผู้วิจัยยังสามารถสังเกต พบว่า การแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ระหว่างกลุ่มคนที่แตกต่างกันในทางชาติพันธุ์ ถิ่นฐานทำมาหากิน รวมไปถึงการแลกเปลี่ยนกับคนต่างวัฒนธรรมทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ขยายตัว มีความคิดใหม่ วิธีการใหม่เข้ามาผสมผสานกลมกลืนกันบ้าง ชัดแย้งกันบ้าง แต่ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่หลากหลายกว้างขวาง ทั้งในด้านสาระ รูปแบบ และวิธีการ กระบวนการเรียนรู้ ขณะเดียวกันก็มีการกระจายเครือข่ายและการขยายตัวของความรู้ที่กว้างขวาง อย่างไม่เคยเป็นมาก่อน ชุมชนจึงกลายเป็น “สังคมแห่งการเรียนรู้” ที่มีทางเลือกให้แสวงหามากมาย ไม่รู้จบและมี “เครือข่ายแห่งการเรียนรู้” ที่มีภูมิปัญญาทั้งเก่าและใหม่ให้พิจารณาอยู่เป็นอย่างมาก

“...ครูจะร่วมกลุ่มกับคนในชุมชนแลกเปลี่ยนความรู้เรียนรู้ร่วมกัน โดยจะเน้นเรื่องเกี่ยวกับประเพณีการกินผักว่าเราจะทำอย่างไรให้คนได้รู้ว่าประเพณีด้านนี้มีความสำคัญและมีมาเป็นเวลานานแล้ว ครูจึงเขียนหนังสือตอนแรกก็นำไปแจกจ่ายยังโรงเรียนต่างๆในจังหวัดภูเก็ต และตามห้องสมุดประชาชนบ้าง ประกอบกับที่เรามีความตั้งใจที่จะกระจายความรู้ให้เขาได้รู้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ จนทางจังหวัดเห็นความสำคัญจึงเข้ามาสนับสนุนจัดตั้งเป็นเครือข่ายการเรียนรู้ขึ้นในศาลเจ้ากระทุ้งให้ จากนั้นครูติดต่อเครือข่ายต่างๆ ให้เข้ามาร่วมกัน เราเลยมีการจัดเวทีการเรียนรู้ ประชุมวิชาการบ้างเพื่อให้คนได้รู้ในเรื่องนี้ บางครั้งครูก็ไปประชาสัมพันธ์และทำแผ่นพับให้เขาบ้าง ปัจจุบันความรู้ด้านนี้คิดว่าจะรู้กันในระดับวงกว้างแล้ว ครูภูมิใจนะที่เป็นส่วนหนึ่งในการได้กระจายความรู้ให้เขาทราบเพราะถือว่าการอนุรักษ์ให้คนรุ่นหลังได้ทราบ และสืบทอดภูมิปัญญาไทยด้านนี้ต่อไป...”

(ไชยยุทธ ปิ่นประดับ, สัมภาษณ์ 4 ธันวาคม 2556)

“...ตอนแรกความรู้ของผมจะกระจายอยู่แค่ในระดับชุมชนไม่เรียงเพียงเท่านั้น ผมจึงตั้งคำถามว่าจะทำอย่างไรที่เราจะนำความรู้ด้านนี้ไปเผยแพร่ให้คนอื่นได้ทราบบ้าง เลยจัดตั้งร่วมกับคนในชุมชนจัดเป็นศูนย์การเรียนรู้ตำบลไม่เรียงขึ้นเพื่อเปิดโอกาสให้บุคคลหรือหน่วยงานอื่นๆ ได้มาเข้าศึกษาดูงานบ้าง เมื่อคนข้างนอกนอกเข้ามาดูงานเรากลับไปผลปรากฏว่าได้รับผลการยอมรับดี สิ่งนี้จะเป็นกระบวนการที่จะเผยแพร่ความรู้ของกลุ่มเราไปอีกทางหนึ่งเพราะเขาพูดปากต่อปาก ความรู้จึงเกิดจากการพูดคุย เสวนา ไปเรื่อยๆ ผมถือว่าขั้นตอนนี้จะเป็นกระจายความรู้อีกส่วนหนึ่ง นอกจากนี้ผมก็เดินไปถ่ายทอดความรู้ตามสถานที่ต่างๆ ได้พูดคุยกับนักวิชาการในวงการต่าง ๆ สิ่งนี้ก็คือเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพราะหากเราฟังความคิดเห็นจากเขาเราย่อมได้มุมมองใหม่ ในปัจจุบันผมก็เผยแพร่ความรู้ผ่านกลุ่มเครือข่ายยมนา ไม่เรียง หนังสือ สื่อโทรทัศน์ หรือผ่านสมาคมเครือข่ายครูภูมิปัญญาไทยเป็นส่วนมาก ...”

(ประยงค์ รัตนรงค์, สัมภาษณ์ 6 ธันวาคม 2556)

“...การเผยแพร่ความรู้ด้านหนังตะลุงของครูจะอยู่ในระดับวงกว้างผ่านลูกศิษย์มากมาย เพราะหนังตะลุงใครๆ เขาก็รู้จักมากในภาคใต้และจังหวัดสุราษฎร์ธานี ฉะนั้นการกระจายความรู้ให้คนอื่นจะเน้นการบอกปากต่อปากภายในกลุ่มคนที่สนใจเกี่ยวกับหนังตะลุง นอกจากนี้ทุกวันหยุดที่บ้านของครูจะมีกลุ่มคนที่สนใจมาเรียนรู้อบรมกันบ้าง เพื่อเป็นแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับวงการหนังว่าจะในอนาคตข้างหน้าเราจะต้องมีวิธีการอย่างไรที่จะอนุรักษ์ศิลปกรรมด้านนี้ให้คงอยู่ เพราะครูก็ห่วงแหน่มากนะ อย่างปัจจุบันโรงเรียนต่าง ๆ ก็สนใจเพิ่มมากขึ้น ครูเลยทำการสอนเขาไปในตัวให้เกิดการซึมซับ ปรากฏว่าเขาชอบนะ บางคนมาเรียนกับครูเป็นลูกศิษย์ประจำไปแล้ว ส่วนมากเราไม่ได้ประชาสัมพันธ์อะไรมากนัก เพราะคนรู้จักกัน ส่วนมากจะเน้นการแบ่งปันความรู้ที่ผ่านการพูดคุย เสวนาบ้าง...”

(พัฒน์ เกื้อสกุล, สัมภาษณ์ 6 ธันวาคม 2556)

“...การเผยแพร่ความรู้ส่วนมากจะเน้นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันในระหว่างกลุ่มเกษตรกรที่อยู่ในพื้นที่ด้วยกัน เพื่อหาแนวทางการแก้ไขว่าจะทำอย่างไรให้ผลผลิตทางการเกษตร เช่น น้ำมันปาล์ม การเลี้ยงสัตว์ ให้เกิดผลสำเร็จ ซึ่งเราก็มาถกเถียงในประเด็นที่เห็นว่าสมควรจะเร่งได้รับการแก้ไข นอกจากนี้ผมก็ไปประชุมทางวิชาการกับกลุ่มเกษตรกรต่างๆ ในจังหวัดชุมพรบ้างตามความเหมาะสม เพื่อแบ่งปันเทคนิคการทำเกษตรให้กลุ่มคนได้ทราบกัน ซึ่งผลการตอบรับกลับมากลุ่มเกษตรกรในจังหวัดชุมพรพึ่งพาตนเอง และมีรายได้ ...”

(มบุญ ไบบัวทอง, สัมภาษณ์ 15 ธันวาคม 2556)

นอกจากนี้ยังมีการเผยแพร่ความรู้ในรูปแบบต่างๆ การเสนอผลงานในการประชุม การบรรยายการสาธิต และมีการจัดพิมพ์หนังสือ หรืออาจทำเป็นตำรา ตลอดจนผ่านสื่อต่างๆ เช่นทำในรูปแบบ วิดีทัศน์ วีซีดี และผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ดังที่

“...ขั้นนี้ป่าว่าถือว่าสำคัญนะที่จะทำอย่างไรให้เขาได้รู้ว่าการนำบุญ การทำข้าวยามีความสำคัญมากในแง่ ป่าก็เลยรวมกลุ่มกับคนในหมู่บ้านกันจัดตั้งกลุ่มแม่บ้านตำบลจะทิ้งพระเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้นักเรียน นักศึกษา ผู้ที่สนใจ ได้เข้ามาเรียนรู้ นอกจากนี้ป่าก็ยังมีการประชาสัมพันธ์ความรู้โดยการเขียนหนังสือ การจัดแผ่นพับ หรือสื่อต่างๆ ให้คนทั่วไปได้เข้ามาศึกษา ทำความเข้าใจในด้านประวัติศาสตร์ของอำเภอจะทิ้งพระบ้าง อีกทั้งก็ไปเป็นวิทยากรในการให้ความรู้แก่หน่วยงานทางด้านการเกษตร และหน่วยงานระดับประเทศมากมาย ผลปรากฏว่าเขาชอบมากนะ เพราะเป็นของแปลกที่ไม่มีใครรู้จัก เราก็เลยเผยแพร่ความรู้อย่างเต็มที่ เพราะป่าถือว่าเป็นประโยชน์มากนะ เพราะต่อไปอาจจะมีแล้วก็ได้...”

(ถนอม ศิริรักษ์ , สัมภาษณ์ 8 ธันวาคม 2556)

“...ต่อไปในอนาคตครุคิดว่าในวงการด้านภาษาและวรรณกรรมจะเปลี่ยนแปลงไปมาก .ในฐานะครูก็อยากจะเผยแพร่ความรู้ด้านนี้ให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพราะถือว่าความรู้ด้านนี้มีคุณค่าทางจิตวิญญาณมากที่สุด อาจกล่าวได้ว่าภาษาเป็นสิ่งที่จรรโลงจิตใจของคนเราให้ละเอียดได้ จุดนี้เองจึงทำให้ครูตั้งใจที่จะแบ่งปันความรู้ให้เขาได้เรียนรู้โดยการสอนให้กับคนที่สนใจ ซึ่งทุกวันหยุดจะมีนักเรียนมาเรียนบ้างที่บ้าน หรือว่าง ๆ ในกลุ่มนักศิลปินด้วยกันก็จะมีการจัดตั้งประเด็นแล้วทำการถกเถียง แสดงความคิดเห็นด้านวรรณกรรม หรือมีการศึกษาค้นคว้าใหม่ ๆ เพิ่มขึ้น ส่วนใหญ่ครูจะเผยแพร่ในลักษณะของการเสวนา เวทีทางวิชาการและหนังสือพิมพ์ที่สำคัญในภาคใต้ หรือในจังหวัดสงขลาบ้าง...”

(สาธิต ดิษฐสุวรรณ, สัมภาษณ์ 8 ธันวาคม 2556)

“...การทำแปรรูปกะลามะพร้าวถือว่าในจังหวัดพัทลุงและต่างประเทศให้ความสนใจมาก เพราะเป็นสินค้าที่ส่งออกทำรายได้ให้ประเทศมากกว่าได้ และเป็นสินค้าที่ชาวต่างชาติให้ความสำคัญมาก ความรู้ด้านนี้จึงต้องเผยแพร่ไปในระดับวงกว้าง ซึ่งผมก็ได้จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้กะลามะพร้าวตำบลควนขนุนขึ้น เพื่อใช้เป็นศูนย์กลางในการแบ่งปันความรู้ให้แก่นักศึกษา กศน. และกลุ่มคนที่มีความสนใจในด้านนี้ และเป็นแหล่งฝึกอาชีพให้กับกลุ่มคนเหล่านี้ด้วย นอกจากนี้ผมได้เผยแพร่ความรู้ผ่านศูนย์การเรียนรู้ของภูมิปัญญาไทยและกลุ่มรัฐวิสาหกิจชุมชนด้วย เพราะถือว่ากะลามะพร้าวไม่ได้มีคุณค่าในแง่ของหัตถกรรมเท่านั้นแต่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจอีกด้วยที่เราต้องทำให้เกิดประโยชน์ อีกทั้งก็มีการประชาสัมพันธ์ในวารสาร หนังสือต่างๆ เพื่อกระจายความรู้ให้กลุ่มคนในระดับกว้างได้รู้มากขึ้น...”

(สาธิต ชูพิทักษ์ณาเวช, สัมภาษณ์ 8 ธันวาคม 2556)

จากการสัมภาษณ์และวิเคราะห์การจัดการความรู้ของครุภูมิปัญญาไทยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนในเขตภาคใต้ พบว่า ครุภูมิปัญญาไทยมีการจัดการความรู้ในทุกขั้นตอน โดยเกิดจากการกระทำจริงแล้วนำไปสู่การคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์มวลประสบการณ์ ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างแท้จริง ชัดเจนในประเด็นต่าง ๆ แล้วเกิดการคิดรวบยอดเกิดความรู้หรือเกิดข้อสรุปและการจัดการความรู้ของครุภูมิปัญญาไทยนั้นสามารถเป็นแนวคิดสู่การปฏิบัติในสถานการณ์จริงในชุมชนได้ โดยเฉพาะครุภูมิปัญญาไทยจะมีบทบาทตั้งแต่ขั้นการแสวงหาความรู้ การสร้างความรู้ การจัดเก็บและรวบรวมความรู้ การถ่ายทอดความรู้และการแบ่งปัน/การเผยแพร่ความรู้ ซึ่งกระบวนการจัดการความรู้ จะเริ่มต้นจากการแสวงหาความรู้จากบรรพบุรุษ การลงมือปฏิบัติ การเรียนรู้จากประสบการณ์และเรียนรู้ด้วยวิธีการต่างๆ การสร้างความรู้จะเกิดจากการทำงานบนปัญหาจริงที่เน้นการทำงานร่วมกับบุคคลอื่น การลองผิดลองถูกจนเกิดเป็นประสบการณ์ การเรียนรู้ใหม่ที่นำไปใช้ในชุมชนได้จริง ส่วนการจัดเก็บและการรวบรวมความรู้จะมีการบันทึกเป็น

ลายลักษณ์อักษรในรูปแบบของหนังสือและการจัดทำผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต การถ่ายทอดความรู้ จะเห็นได้ชัดเจนจากการใช้วิธีการที่หลากหลาย เช่น การบรรยาย การลงมือปฏิบัติ การสาธิตและการนำเอาของจริงมาช่วยในการสอน ตลอดจนการแบ่งปันและเผยแพร่ความรู้จะเน้นให้คนในชุมชนได้เรียนรู้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นผ่านเครือข่ายการเรียนรู้ชุมชน ไม่ว่าจะเป็นศูนย์การเรียนรู้ วัด โรงเรียน เพื่อกระจายความรู้ให้ประชาชนได้ทราบ โดยมีวัตถุประสงค์เดียวกันคือรักษาและอนุรักษ์ภูมิปัญญาไทยที่ทรงคุณค่าตลอดไป

ตอนที่ 2 ผลการสังเคราะห์ข้อเสนอแนะในการนำกระบวนการจัดการความรู้ของครุภูมิปัญญาไทยไปใช้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนในเขตภาคใต้

ผู้วิจัยพัฒนาข้อเสนอแนะในการนำกระบวนการจัดการความรู้ของครุภูมิปัญญาไทยไปใช้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนในเขตภาคใต้ ด้วยวิธีการจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group) เรื่อง “ข้อเสนอแนะของในการนำกระบวนการจัดการความรู้ของครุภูมิปัญญาไทยไปใช้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนในเขตภาคใต้” ใน วันจันทร์ที่ 10 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2557 เวลา 13.00 – 15.00 น. ณ ห้องประชุม 403 ชั้น 4 อาคารประชุมสุข อาชีวอารุง คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้ทรงคุณวุฒิ คณาจารย์ และตัวแทนชุมชนเข้าร่วมสนทนากลุ่มจำนวน 10 ท่าน โดยที่ผู้วิจัยทำหน้าที่เป็นผู้ดำเนินการสนทนากลุ่ม สามารถสรุปรายละเอียดได้ ดังนี้

2.1 ผู้วิจัยพัฒนา (ร่าง) ข้อเสนอแนะในการนำกระบวนการจัดการความรู้ของครุภูมิปัญญาไทยไปใช้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนในเขตภาคใต้ โดยมาจากการศึกษาเอกสารการสัมภาษณ์เชิงลึกกระบวนการจัดการความรู้ของครุภูมิปัญญาไทยและแบบสังเกตกระบวนการจัดการความรู้ของครุภูมิปัญญาไทยในเขตภาคใต้ ข้อมูลจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ เพื่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิได้ร่วมกันพิจารณาและแสดงความคิดเห็น ข้อเสนอแนะให้สมบูรณ์และมีความถูกต้องมากขึ้น โดย(ร่าง) “ข้อเสนอแนะในการนำกระบวนการจัดการความรู้ของครุภูมิปัญญาไทยไปใช้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนในเขตภาคใต้” มีรายละเอียดประกอบทั้งหมด 5 ด้าน ได้แก่

- 1) ด้านการแสวงหาความรู้
- 2) ด้านการสร้างความรู้
- 3) ด้านการจัดเก็บและการรวบรวมความรู้
- 4) ด้านการถ่ายทอดความรู้
- 5) ด้านการแบ่งปันและเผยแพร่ความรู้

2.2 ประเด็นแนวทางในการสนทนากลุ่มเพื่อเสนอข้อเสนอแนะในการนำกระบวนการจัดการความรู้ของครูภูมิปัญญาไทยไปใช้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนในเขตภาคใต้ ประกอบด้วย

2.2.1 การพิจารณาความเหมาะสมของข้อเสนอแนะในการนำกระบวนการจัดการความรู้ของครูภูมิปัญญาไทยไปใช้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนเขตภาคใต้ มีดังนี้

- 1) ความถูกต้องเหมาะสม
- 2) ความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ
- 3) ความมีคุณค่าและประโยชน์
- 4) ภาพรวมของโครงสร้างและองค์ประกอบ

2.2.2 พัฒนาข้อเสนอแนะในการนำกระบวนการจัดการความรู้ของครูภูมิปัญญาไทยไปใช้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนในเขตภาคใต้

2.2.3 ข้อคิดเห็นและ/หรือข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

2.3 สรุปความคิดเห็นแล้วจัดทำเป็น (ร่าง) ข้อเสนอแนะในการนำกระบวนการจัดการความรู้ของครูภูมิปัญญาไทยไปใช้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนในเขตภาคใต้

จากการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึกกระบวนการจัดการความรู้ของครูภูมิปัญญาไทยและแบบสังเกตกระบวนการจัดการความรู้ของครูภูมิปัญญาไทยมาจัดทำ (ร่าง) ข้อเสนอแนะในการนำกระบวนการจัดการความรู้ของครูภูมิปัญญาไทยไปใช้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนในเขตภาคใต้ แบ่งออกเป็น 5 ด้าน ดังนี้

2.3.1. ด้านการแสวงหาความรู้

1) การแสวงหาความรู้ของครูภูมิปัญญาไทยทั้ง 9 สาขาควรควรมีการสนับสนุนข้อมูล ข่าวสาร เสริมความรู้ใหม่ ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาความรู้ของครูภูมิปัญญาไทยให้เข้าถึงข้อมูลให้มากที่สุด เช่น เครือข่ายอินเทอร์เน็ต หนังสือ วารสารชนิดต่างๆ

2) ควรจะต้องให้ครูภูมิปัญญาไทยได้เข้ามาร่วมกันวางแผน ดำเนินกิจกรรมต่างๆ อย่างต่อเนื่องอันจะเป็นแนวทางหนึ่งที่ทำให้ตัวครูภูมิปัญญาไทยได้แสวงหาความรู้อีกทางหนึ่งด้วย

2.3.2 ด้านการสร้างความรู้

1) การสร้างความรู้ของครูภูมิปัญญาไทยทั้ง 9 สาขาควรควรมีจัดแหล่งความรู้ โดยจัดกิจกรรม สนับสนุนในด้านบุคลากร เพื่อให้ครูภูมิปัญญาไทยได้สร้างสรรค์ความรู้ใหม่ได้เกิดขึ้น ซึ่งเพราะการสร้างความรู้ของครูภูมิปัญญาไทยมีความสำคัญต่อกระบวนการเรียนรู้ของทุกคนเป็นอย่างมาก ที่สำคัญจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาในชุมชนที่ประสบได้อย่างมีประสิทธิภาพด้วย

2) ควรมีการจัดกิจกรรมหรือนิทรรศการให้ครูภูมิปัญญาไทยอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้เกิดความเข้าใจถ่องแท้ ชัดเจนในประเด็นต่าง ๆ แล้วเกิดการคิดรวบยอดความรู้ใหม่ๆ ได้ต่อเนื่อง เช่น การศึกษาดูงานต่างประเทศ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นต้น

2.3.3 ด้านการจัดเก็บและการรวบรวมความรู้

1) การจัดเก็บและการรวบรวมความรู้ของครูภูมิปัญญาไทยทั้ง 9 สาขาควรมีการนำความรู้ในแต่ละสาขามาถอดรหัสเป็นความรู้ ให้เห็นเป็นรูปธรรมให้ชัดเจน โดยแยกเป็นส่วนของเนื้อหา และตามวิธีการคิดของครูภูมิปัญญาไทยแต่ละคน โดยมีการนำองค์ความรู้ที่มีในตัวบุคคล มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันและนำมาจัดเรียงองค์ความรู้ไว้ให้เป็นระบบ อีกทั้งการจัดเก็บข้อมูล

2) ควรมีการจัดทำเป็นจัดเป็นหมวดหมู่ตามสาขาของภูมิปัญญาไทย หรือสื่อชนิดต่าง ๆ เช่น ตำราท้องถิ่น ฐานข้อมูลในอินเทอร์เน็ตจะต้องปรับปรุงข้อมูลให้เป็นปัจจุบันมากที่สุด มีความทันสมัย ที่สำคัญหน่วยงานหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องจะต้องเข้ามาช่วยสนับสนุนในการจัดเก็บและรวบรวมความรู้ร่วมด้วยเช่นกัน

2.3.4 ด้านการถ่ายทอดความรู้

1) ความรู้ของครูภูมิปัญญาไทยทั้ง 9 สาขาไม่นิยมจดบันทึกมากนัก ทำให้ความรู้สูญหายไปบ้าง บางท่านมีการใช้วิธีการที่ไม่สอดคล้องกับความต้องการของคนในชุมชนมากนัก นอกจากนี้การขาดความรู้ด้านภาษาที่ใช้สื่อและที่สื่อสารให้ผู้รับการถ่ายทอดฟัง ทำให้เกิดการสื่อความหมายไม่เข้าใจ ควรมีการจัดระบบและส่งเสริมกระบวนการถ่ายทอดความรู้ โดยจัดระบบให้เนื้อหา สาระ ต่างเชื่อมโยงเข้าด้วยกัน เพื่อให้เกิดการผสมผสานเข้าด้วยกัน

2) ควรมีการสนับสนุนให้ครูภูมิปัญญาไทยมีความพร้อมในการถ่ายทอดความรู้ด้วยวิธีการใหม่ ๆ เช่น การประชุมทางวิชาการ ฯลฯ และที่สำคัญต้องเน้นการสาธิตและการปฏิบัติมากกว่าที่จะเน้นทฤษฎีเพียงอย่างเดียว

3) ควรมีการสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ให้เกิดผู้รับบริการอย่างต่อเนื่อง เพราะความรู้ภูมิปัญญาไทยบางเรื่องมักจะซับซ้อน ยากต่อความเข้าใจจึงต้องสร้างบรรยากาศให้เกิดการผ่อนคลายมากที่สุด

2.3.5 ด้านการแบ่งปันและเผยแพร่ความรู้

1) การแบ่งปันและการเผยแพร่ความรู้ของครูภูมิปัญญาไทยทั้ง 9 สาขาควรมีการจัดแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาไทยของชุมชนนั้น ๆ ให้มีความเหมาะสมและมีพื้นที่ในการใช้ในกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น ห้องแสดงการจัดผลงานของครูภูมิปัญญาไทย ห้องประชุมเพื่อใช้ในการประชุมที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาไทยด้านอื่น ๆ ด้วย มีมุมสื่อต่าง ๆ ที่ใช้เผยแพร่ความรู้

2) จะต้องมีการสร้างเป็นเครือข่าย โดยมีกิจกรรมให้มาพบปะอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็นระหว่างคนในชุมชนร่วมกัน ที่สำคัญควรจะต้องมีการประสานงานและทำการประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ความรู้ทั้งในหน่วยงานภาครัฐและเอกชน นักวิชาการ ประชาชนให้เข้ากับสถานการณ์ใหม่ๆ ที่เป็นปัจจุบันเพื่อให้เกิดความเข้าใจในระดับวงกว้างมากขึ้น

3) ควรมีการปรับปรุงการประชาสัมพันธ์หรือเผยแพร่ความรู้ให้มีรูปแบบที่หลากหลายมากขึ้น ใช้การโฆษณาผ่านสื่อ เช่น ผ่านสื่อรายวัน วิทยุท้องถิ่น นอกจากนี้จะต้องกระจายความรู้ไปให้โรงเรียน กศน.ต่างๆได้ทราบด้วยว่าครูภูมิปัญญาไทยเป็นบุคคลสำคัญในฐานะนักเผยแพร่ความรู้ของชุมชนนั้น

2.4 เมื่อผู้ทรงคุณวุฒิได้ร่วมกันพิจารณา (ร่าง) ข้อเสนอแนะในการนำกระบวนการจัดการความรู้ของครูภูมิปัญญาไทยไปใช้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนในเขตภาคใต้ จึงสามารถสรุปผลได้ดังนี้

2.4.1 ผลการพิจารณาความเหมาะสม (ร่าง) ข้อเสนอแนะในการนำกระบวนการจัดการความรู้ของครูภูมิปัญญาไทยไปใช้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนในเขตภาคใต้

ผู้ทรงคุณวุฒิร่วมกันพิจารณาความเหมาะสมของการ (ร่าง) ข้อเสนอแนะในการนำกระบวนการจัดการความรู้ของครูภูมิปัญญาไทยไปใช้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนในเขตภาคใต้ โดยพิจารณาจากการศึกษาเอกสาร ข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึกกระบวนการจัดการความรู้ของครูภูมิปัญญาไทยในประเด็นข้อเสนอแนะในการนำกระบวนการจัดการความรู้ของครูภูมิปัญญาไทยไปใช้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนในเขตภาคใต้ สรุปความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพื่อนำมาเป็นข้อเสนอแนะในการนำกระบวนการจัดการความรู้ของครูภูมิปัญญาไทยไปใช้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนในเขตภาคใต้ ให้มีความชัดเจนและสมบูรณ์ เพื่อสามารถที่จะนำร่างข้อเสนอแนะไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้เกิดการพัฒนาคน ชุมชน และสังคม ให้เกิดความตระหนักถึงความจำเป็นในการให้ความรู้ และประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดบทบาทของครูภูมิปัญญาไทยในการจัดการความรู้และส่งเสริมให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตต่อไป สามารถสรุปได้ดังนี้

1. ด้านการแสวงหาความรู้

ผู้ทรงคุณวุฒิเสนอแนะว่า ด้านการแสวงหาความรู้ในแต่ละข้อมีความเหมาะสมดี แต่ในบางข้อยังต้องมีการปรับเนื้อหาให้มีความสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมหรือบริบทในชุมชนในเขตภาคใต้ เพราะบางข้อปฏิบัติตามข้อเสนอแนะได้ยากเนื่องจากชุมชนในภาคใต้มีความหลากหลายในด้านวิถีชีวิต เช่น ชุมชนเกษตรกรรม ทำให้คนในชุมชนไม่สามารถมาเรียนรู้ได้ ทำให้การดำเนินงานของในบางครั้งอาจจะปฏิบัติตามข้อเสนอแนะที่เสนอมาได้ไม่สมบูรณ์ ดังที่ วิรุฬห์ นิลโมจน์ (สนทนากลุ่ม, 10 กุมภาพันธ์ 2557) กล่าวว่า “...การแสวงหาความรู้ระดับชุมชน/บุคคลเป็นความรู้ที่อยู่ใน (Tacit Knowledge) อาจจะต้องมีการล้วงลึกในตัวของครูภูมิปัญญา ผู้ที่เกี่ยวข้อง หรือแม้แต่ในชุมชนว่ามีความรู้ มีเคล็ดลับวิชาอะไรอยู่บ้างในชุมชน โดยอาจใช้วิธีการทำแผนที่ความรู้ (Knowledge Map) ที่จะบอกว่าใครในชุมชนมีความรู้อะไรบ้าง ต้นตอความรู้มาจากไหนน่าจะเข้าถึงความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพ...” ซึ่งสอดคล้องกับ สมบัติ สุวรรณพิทักษ์ (สนทนากลุ่ม, 10 กุมภาพันธ์ 2557) ที่เสนอว่า “...ในบริบทของชุมชนภาคใต้การแสวงหาความรู้ของครูภูมิปัญญาไทยมีหลากหลายวิธีการ อาจจะมาจากการบรรพบุรุษ หรือมาจากการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ฉะนั้นจึงควรนำเอาจุดเด่นของครูภูมิปัญญาไทยเข้าทำให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้ เช่น การเรียนรู้จากของจริง เห็นสภาพการเกิดปัญหา เห็นความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจึงมีการเรียนรู้ร่วมกันกับชุมชน เพื่อสร้างความเข้าใจให้เกิดความรู้ความเข้าใจมากขึ้นโดยมีครูภูมิปัญญาไทยเป็นแบบอย่าง...”

2. ด้านการสร้างความรู้

ผู้ทรงคุณวุฒิเห็นว่าในแต่ละข้อมีความเหมาะสมดี แต่ในบางข้อยังต้องมีการปรับเนื้อหาให้มีความเหมาะสมมากยิ่งขึ้น ดังที่ สุนีย์ วิสุทธีวารินทร์ (สนทนากลุ่ม, 10 กุมภาพันธ์ 2557) กล่าวว่า “...การสร้างองค์ความรู้ใหม่ ๆ ให้เกิดการเรียนรู้ในชุมชนภาคใต้จะต้องเกิดจากความชำนาญในสิ่งที่ทำ เมื่อทำไปเรื่อยๆ แล้วก็เกิดความชำนาญในงานนั้น แล้วจึงผสมผสานกับความรู้อื่น ๆ ประสบการณ์ ข้อมูลข่าวสาร จินตนาการใหม่ สังเคราะห์รวมกันกลายเป็นองค์ความรู้ใหม่...” ซึ่งสอดคล้องกับ จักรกริชย์ สุขสวัสดิ์ (สนทนากลุ่ม, 10 กุมภาพันธ์ 2557) ที่เสนอว่า “...ในบริบทของชุมชนภาคใต้การสร้างความรู้ของครูภูมิปัญญาไทยมีความหลากหลายโดยอาจจะเกิดการคิดริเริ่มใหม่ด้วยกระบวนการเรียนรู้แบบพึ่งตนเองหรือเน้นการเรียนรู้ด้วยการทดลอง การลองผิดลองถูกซึ่งเป็นวิธีการหนึ่งที่ได้รับประสบการณ์เรียน แล้วนำสิ่งที่ได้มาทำเป็นแนวทางการแก้ไขปัญหามีความกล้าคิดกล้าทำ จนกล้าเป็นความรู้ใหม่หรือต้นทุนทางปัญญา เช่น การจัดทำหลักสูตรการเรียนรู้ตั้งแต่ภาคทฤษฎีและการปฏิบัติจริงในแปลงสาธิตตัวอย่างหรือแปลงสาธิตเล็ก ๆ เพื่อการเรียนรู้และเข้าใจง่าย ๆ ผู้มาเรียนจึงได้รับประสบการณ์ใหม่ ๆ และสามารถนำไปปฏิบัติได้ด้วยตนเองอย่างดียิ่ง...”

3. ด้านการจัดเก็บและการรวบรวมความรู้

ผู้ทรงคุณวุฒิเห็นว่าข้อเสนอแนะในภาพรวมมีความน่าสนใจ ซึ่งในบางประเด็นที่ผู้วิจัยเสนอไว้ปัจจุบันหน่วยงานต่าง ๆ ที่ได้ทำการจัดเก็บและรวบรวมความรู้ได้ดำเนินการในกิจกรรมต่างๆ เหล่านี้มาบ้างแล้วแต่ยังไม่เป็นรูปธรรม เนื่องจากขาดการเชื่อมโยงของผู้เข้ามามีบทบาทในการพัฒนา ส่งเสริม และสนับสนุน ในการจัดเก็บและรวบรวมความรู้ จึงทำให้จะต้องมีการปรับปรุงข้อมูลให้เป็นปัจจุบันมากที่สุด ดังที่ สุรวิทย์ ลิ้มพิพัฒนกุล(สนทนากลุ่ม, 10 กุมภาพันธ์ 2557) กล่าวว่า “...การรวบรวมความรู้จากครุภูมิปัญญาไทยน่าจะรวบรวมจากคนที่มีความรักความสนใจในภูมิปัญญาไทยนั้นจริงๆ มารวมกลุ่มกันศึกษา เรียนรู้ภูมิปัญญาร่วมกันโดยคนกลุ่มนี้จะมีการจดบันทึกแล้วสกัดเทคนิคของครุภูมิปัญญาไทยแต่ละคน แล้วจดบันทึกและจัดเก็บเป็นเอกสาร คู่มือ...” ซึ่งสอดคล้องกับ อวิรุทธ์ ฉัตรมาลาทอง (สนทนากลุ่ม, 10 กุมภาพันธ์ 2557) ที่เสนอว่า “...ควรมีผู้ทำหน้าที่รวบรวมความรู้จากครุภูมิปัญญาไทย เช่น ผู้ใกล้ชิด บุตรหลาน ลูกศิษย์ นักเรียน นักศึกษา โดยกระบวนการทบทวนหลังการปฏิบัติ ที่สามารถเป็นเครื่องมือในการจัดเก็บและรวบรวมองค์ความรู้ได้อย่างแพร่หลาย เช่น หลังการเรียนรู้อุครูและผู้เข้ารับบริการจะสรุปทบทวนร่วมกัน เปรียบเทียบกับคำมาตรฐานทางวิชาการ เพื่อให้รู้จักวิธีคิด และนำไปปฏิบัติที่บ้านอย่างต่อเนื่อง...”

4. ด้านการถ่ายทอดความรู้

ผู้ทรงคุณวุฒิเห็นว่าข้อเสนอแนะในด้านการถ่ายทอดความรู้ในภาพรวมมีความน่าสนใจ ซึ่งประเด็นที่ผู้วิจัยเสนอไว้ปัจจุบันได้มีอยู่บ้างแล้ว เช่น การถ่ายทอดความรู้ของครุภูมิปัญญาไทยได้เน้นการเข้าไปสัมผัส เข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งในภูมิปัญญาไทยนั้น ๆ เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ สิ่งแวดล้อมในชุมชนที่ถือว่าเป็นต้นกำเนิดของภูมิปัญญาไทยดำเนินการโดย ลงพื้นที่ศึกษาภูมิปัญญาไทย การจัดประชุมเชิงปฏิบัติ การเข้าค่ายเยาวชน/ผู้ที่สนใจ

5. การแบ่งปันและการเผยแพร่ความรู้

ผู้ทรงคุณวุฒิเห็นว่าข้อเสนอแนะในด้านการแบ่งปันและการเผยแพร่ความรู้ในภาพรวมมีความน่าสนใจ ดังที่ ชัยรัตน์ นิติเมธีวัลลภ (สนทนากลุ่ม, 10 กุมภาพันธ์ 2557) กล่าวว่า “...การแลกเปลี่ยนเปลี่ยนความรู้เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์และความรู้ของคนอีกคนไปยังอีกคน เพื่อพัฒนาความรู้ของคนให้เป็นความรู้ของกลุ่ม และเป็นความรู้ของครุภูมิปัญญาไทยจึงเป็นความรู้ที่สร้างสรรค์และพัฒนาชุมชนให้เกิดการเรียนรู้ได้ ที่สำคัญเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้จะเป็นการต่อยอดความรู้ และการสร้างความรู้ใหม่ ๆ โดยมุ่งสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ได้...” ซึ่งสอดคล้องกับ จันทรรจา ขอบชิต (สนทนากลุ่ม, 10 กุมภาพันธ์ 2557) ที่เสนอว่า “...การเผยแพร่ความรู้ อาจจะเผยแพร่ในรูปแบบสื่อสร้างสรรค์ สื่อดิจิทัลหรือ ที่สามารถถ่ายทอดออกมาให้ผู้รับเอาความรู้ มีความเข้าใจ เกิดความรัก เกิดแรงบันดาลใจที่จะสืบสานภูมิปัญญาไทยอย่างแท้จริง...”

สรุปว่าผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นว่า ข้อเสนอแนะของประชาชนในการนำกระบวนการจัดการความรู้ของครุภูมิปัญญาไทยไปใช้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชน มีความเหมาะสมและเสนอแนะว่าควรปรับการใช้คำ (Keyword) ในบางข้อเพื่อให้สามารถนำไปสู่การดำเนินการและสอดคล้องกับบริบทของชุมชนในเขตภาคใต้

2.4.2 ข้อคิดเห็น และหรือข้อเสนอแนะอื่นๆ เพิ่มเติม

ผู้ทรงคุณวุฒิร่วมกันพิจารณา (ร่าง) ข้อเสนอแนะในการนำกระบวนการจัดการความรู้ของครุภูมิปัญญาไทยไปใช้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนในเขตภาคใต้ โดยสรุปความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาข้อเสนอแนะในการนำกระบวนการจัดการความรู้ของครุภูมิปัญญาไทยไปใช้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนในเขตภาคใต้ ให้เกิดมีความชัดเจนมีความสมบูรณ์ สามารถนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนในเขตภาคใต้ที่มีประสิทธิภาพ สามารถสรุปได้ดังนี้

1) ผู้ทรงคุณวุฒิเสนอแนะว่าสิ่งสำคัญที่จะทำให้การจัดการความรู้ของครุภูมิปัญญาไทยเพื่อส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนในเขตภาคใต้ได้รับการพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรม จำเป็นต้องมีตัวบทกฎหมาย/นโยบายจากส่วนกลางที่เกี่ยวข้องเข้ามาผลักดันให้ทุกภาคส่วนตระหนักและปฏิบัติตาม เพื่อร่วมกันส่งเสริม/สนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ ดังที่ สมบัติ สุวรรณพิทักษ์ (สนทนากลุ่ม, 10 กุมภาพันธ์ 2557) กล่าวว่า “...การจะส่งเสริมให้ชุมชนในเขตภาคใต้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้นั้นจำเป็นต้องมีการปรับปรุงกฎหมาย/นโยบายให้เอื้ออำนวยต่อการส่งเสริมชุมชนเกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้มากยิ่งขึ้น เช่น นโยบายการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชน นโยบายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน เป็นต้น...”

2) ผู้ทรงคุณวุฒิให้ข้อสังเกตว่า การจัดการความรู้ของครุภูมิปัญญาไทยเพื่อส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนในเขตภาคใต้อย่างแท้จริง จำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องและต้องการที่จะมีส่วนร่วมในการส่งเสริม สนับสนุนการจัดการความรู้ของครุภูมิปัญญาไทยเพื่อส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนในเขตภาคใต้ โดยเฉพาะหน่วยงานท้องถิ่นหรือชุมชน จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องนำทรัพยากรของชุมชนเข้ามามีส่วนในการส่งเสริม และสนับสนุนให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต ดังที่ นุสรา สกลนุกรกิจ (สนทนากลุ่ม, 10 กุมภาพันธ์ 2557) กล่าวว่า “...องค์กรต่างในชุมชนมีส่วนสำคัญในการพัฒนาอาชีพและส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนในชุมชนเกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต แต่ยังขาดความรู้ ความเข้าใจในกระบวนการจัดการความรู้ของครุภูมิปัญญาไทย โดยอาจจะต้องประสานงานร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความรู้เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลกัน และให้ชุมชนที่มีการจัดตั้ง Corporate Community อยู่แล้ว เช่น สมาคมครุภูมิปัญญาไทยภาคใต้ มีการรวบรวมข้อมูลความรู้ของครุภูมิปัญญาไทยแล้วนำมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้หรือเป็นเครือข่ายการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชน...”

3) ผู้ทรงคุณวุฒิให้ข้อเสนอแนะว่าการนำข้อเสนอแนะที่พัฒนาขึ้นนี้สู่การพัฒนาเป็นข้อเสนอของประชาชนในการนำการจัดการความรู้ของครูภูมิปัญญาไทยเพื่อส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนในเขตภาคใต้ ปรับประเด็นทางการศึกษาให้กระชับขึ้น เพราะเนื้อหาทั้ง 5 ด้านที่ผู้วิจัยนำเสนอมาเป็นข้อเสนอแนะควรจะปรับให้มีความสมบูรณ์และมีความชัดเจนในแง่ของแนวทางการปฏิบัติได้ เนื่องจากหลายด้านสามารถปรับให้สอดคล้องและเหมาะสมกับบริบทของชุมชนในเขตภาคใต้ ดังที่ วิรุฬห์ นิจโมจน์ (สนทนากลุ่ม, 10 กุมภาพันธ์ 2557) "... ชุมชนในเขตภาคใต้มีบริบทที่มีความหลากหลายบริบท ฉะนั้นการจัดการความรู้ของครูภูมิปัญญาไทยจะต้องมีรูปแบบทางการเรียนรู้ที่ความใจง่ายและมีสิ่งอำนวยความสะดวก/ สภาพแวดล้อมให้ผนวกรวมกันเป็นประเด็นที่เอื้อประโยชน์ต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชนในชุมชนนั้นด้วย นอกจากนี้จักรกริศ์ สุขสวัสดิ์ (สนทนากลุ่ม, 10 กุมภาพันธ์ 2557) กล่าวว่า "...ครูภูมิปัญญาไทยทุกคนจะมีการจัดการความรู้ของท่านอยู่แล้ว เนื่องจากสภาพการเรียนรู้ของแต่ละท่านมีวิธีการแตกต่างกัน ฉะนั้นการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนจำเป็นคำนึงถึงบริบทในชุมชน/สภาพแวดล้อมต่างๆ ที่เอื้ออำนวยให้ทุกคนได้เรียนรู้อย่างเป็นรูปธรรมอย่างแท้จริง..."

2.4.3 ผลการพัฒนาข้อเสนอแนะในการนำกระบวนการจัดการความรู้ของครูภูมิปัญญาไทยไปใช้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนในเขตภาคใต้

ภายหลังจากที่ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาอภิปรายข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะแล้ว ผู้วิจัยและผู้เชี่ยวชาญได้ร่วมกันกำหนดข้อเสนอแนะของประชาชนในการนำกระบวนการจัดการความรู้ของครูภูมิปัญญาไทยไปใช้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนในเขตภาคใต้ มีรายละเอียดดังนี้

1. ด้านการแสวงหาความรู้

1) การแสวงหาความรู้ระดับชุมชน/บุคคลเป็นความรู้ที่อยู่ภายใน (Tacit Knowledge) อาจจะต้องล้วงลึกว่าในตัวของครูภูมิปัญญาไทย ผู้ที่เกี่ยวข้อง หรือแม้แต่ในชุมชนว่ามีความรู้ มีเคล็ดลับอะไรอยู่บ้างในชุมชน โดยอาจใช้วิธีการทำ “แผนที่ความรู้” (Knowledge Map) ที่จะบอกว่าใครในชุมชนมีความรู้อะไรบ้าง ต้นตอความรู้มาจากไหนน่าจะเข้าถึงความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2) ควรส่งเสริมให้ทุกคนมีพื้นฐานของการคิดอย่างเป็นระบบ ซึ่งการที่สมาชิกในชุมชนมีการคิดอย่างเป็นระบบจะทำให้สมาชิกสามารถบูรณาการองค์ความรู้ที่เป็นสหวิทยาการเพื่อให้เกิดการสร้างสรรค์องค์ความรู้ใหม่ที่มีประสิทธิภาพขึ้นมาได้

3) ควรมีการส่งเสริมการแสวงหาความรู้จากการเรียนรู้จากการกระทำ โดยเป็นเครื่องมือสร้าง “ชุมชนแห่งการเรียนรู้” ไปในตัว และทำให้เกิดการเรียนรู้ที่รู้สึกและรู้จริง ที่สำคัญสร้างวัฒนธรรมยอมรับความผิดพลาดหรือล้มเหลว เพราะความผิดพลาดหรือล้มเหลวนั้นจะทำให้คนในชุมชนไม่กลัวความล้มเหลว และกล้าทดลองหาแนวทางใหม่ ๆ ใช้ความรู้เพื่อทำสิ่งใหม่ ๆ วิธีการใหม่ ๆ

4) สถาบันครอบครัว สนับสนุน ข้อมูล ข่าวสาร เสริมความรู้ใหม่ ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการแสวงหาความรู้ให้ครูภูมิปัญญาไทยเพื่อให้ความพร้อมที่จะจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต (LifeLong Learning) ให้กับประชาชนในชุมชนทั่วไปได้

2. ด้านการสร้างความรู้

1) ควรส่งเสริมให้คนในชุมชนสร้างความรู้ใหม่ จากความชำนาญในสิ่งที่ทำ เมื่อทำไปเรื่อย ๆ แล้วยังเกิดความชำนาญในงานนั้น ๆ แล้วจึงผสมผสานกับความรู้อื่น ๆ ประสบการณ์ ข้อมูลข่าวสารรวมกันกลายเป็นองค์ความรู้ใหม่

2) ควรมีการสร้างความรู้ของชุมชนด้วยการรวบรวมความรู้จากภายในและภายนอก การสร้างความรู้ใหม่จากการถ่ายทอดความรู้ที่ตนเองมีอยู่กับผู้อื่น การเรียนรู้จากการปฏิบัติ และการนำความรู้ที่ชุมชนมีอยู่ผนวกเข้ากับความรู้ต่างๆ ที่มีอยู่ให้เกิดเป็นความรู้ใหม่

3) มีการสร้างองค์ความรู้และความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ เพื่อให้สมาชิกทุกคนในชุมชนจะมีบทบาทร่วมกันในการสร้างความรู้ใหม่ๆ มีการเรียนรู้จากทั้งภายในและภายนอกชุมชน

4) สถาบันการศึกษาต่าง ๆ เช่น มหาวิทยาลัย โรงเรียน ชุมชน ควรเป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตของครูภูมิปัญญาไทย โดยจัดกิจกรรม ตลอดจนสนับสนุนในด้านบุคลากร ทรัพยากร สื่อ รวมถึงสนับสนุนในด้านการสร้างองค์ความรู้ใหม่ ๆ ร่วมกับครูภูมิปัญญาไทย เพื่อเผยแพร่ความรู้ไปสู่ชุมชน

3. ด้านการจัดเก็บและรวบรวมความรู้

1) ควรมีผู้ทำหน้าที่รวบรวมความรู้จากครูภูมิปัญญาไทย เช่น ผู้ใกล้ชิด บุตรหลาน ลูกศิษย์ นักเรียน นักศึกษา อาสาสมัคร โดยกระบวนการทบทวนหลังการปฏิบัติ (After Action Review) สามารถเป็นเครื่องมือในการจัดเก็บและรวบรวมความรู้ได้

2) วิธีการรวบรวมความรู้จากครูภูมิปัญญาไทยน่าจะรวบรวมจากคนที่มีความรัก ความสนใจในภูมิปัญญาไทยนั้นจริง ๆ มารวมกลุ่มกัน ศึกษา เรียนรู้ภูมิปัญญาไทยในลักษณะของ ชุมชนนักปฏิบัติ (Community Of Practice : COP) โดยในกลุ่มนี้ก็จะมีคนจดบันทึกแล้วสกัดเทคนิค ของครูภูมิปัญญา ลูกศิษย์ สมาชิกกลุ่มแต่ละคนก็จะมีเคล็ดลับที่แตกต่างกันไป จดบันทึกและจัดเก็บ ออกมาเป็นเอกสาร เป็นแผนผัง คู่มือ เป็นต้น

3) ควรมีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัยเข้ามาสนับสนุนในการปฏิบัติงาน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างทั่วถึงตลอดทั้งชุมชน โดยให้มีการจัดเก็บ การประมวลผล และการถ่ายทอด ความรู้ซึ่งกันและกันได้อย่างสะดวก รวดเร็วและถูกต้อง

4) องค์กรส่วนท้องถิ่นนำโดยนายกองค์การบริหารส่วนตำบลและบุคลากรที่มีส่วน เกี่ยวข้องควรให้ความร่วมมือและสนับสนุนทางด้านงบประมาณ การจัดเก็บและรวบรวมความรู้ด้าน ภูมิปัญญาไทยเพื่อขยายผล และช่วยประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนรู้จักความสำคัญของครูภูมิปัญญาไทย เพื่อเป็นพื้นฐานอาชีพของประชาชนในชุมชน

5) หน่วยงานราชการและสมาคมครูภูมิปัญญาไทยภาคใต้ต้องร่วมกันส่งเสริม สนับสนุนสร้างศูนย์การเรียนรู้เพื่อรวบรวมเอาองค์ความรู้ของครูภูมิปัญญาไทยแต่ละคนในเขตภาคใต้ มาจัดเป็นหลักสูตรสู่การเรียนรู้ในทุกระดับ

4. ด้านการถ่ายทอดความรู้

1) การถ่ายทอดความรู้ด้านภูมิปัญญาไทยจำเป็นต้องถ่ายทอดจากการได้เข้าไป สัมผัส เข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งในภูมิปัญญาไทย หรือชุมชนนั้น ๆ เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ สิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ในชุมชนที่ถือเป็นต้นกำเนิดของภูมิปัญญาไทยอาจจะดำเนินการโดย ลงพื้นที่ศึกษา ภูมิปัญญาไทย การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ การเข้าค่ายเยาวชน/ผู้ที่สนใจ

2) จะต้องทำให้ทุกคนในชุมชนมีวัฒนธรรมหรือวิถีชีวิตในการแลกเปลี่ยนความรู้ และมีการถ่ายทอดความรู้ที่ตนเองมีอยู่ให้กับบุคคลอื่น โดยให้มีการปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอจนกลายเป็น วิถีชีวิตของบุคคลเหล่านั้น มีการปรับเปลี่ยนแนวคิดและทัศนคติ การสร้างแรงจูงใจในการทำงาน ตลอดจนการสร้างให้เกิดความไว้วางใจเพื่อให้บุคคลมีความเต็มใจที่จะแลกเปลี่ยนกับบุคคลอื่น

3) ควรส่งเสริมให้องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นหรือหน่วยงานราชการในท้องถิ่นจัดกิจกรรมร่วมกันระหว่างการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาไทยกับประชาชนในท้องถิ่นอย่างสม่ำเสมอ เช่น การเข้าร่วมโครงการการสร้างนวัตกรรมจากภูมิปัญญาไทย เพื่อให้เกิดการต่อยอดการนำเอาความรู้มาใช้ในชีวิตประจำวัน

4) ครูภูมิปัญญาไทยของชุมชนในเขตภาคใต้ จำเป็นต้องมีศูนย์การเรียนรู้ของตนเอง อย่างเป็นรูปธรรม เนื่องจากศูนย์การเรียนรู้เป็นสถานที่ที่จะมีการพบปะ พูดคุย เป็นเวทีแลกเปลี่ยน เรียนรู้ และถ่ายทอดองค์ความรู้ให้สอดคล้องและความเหมาะสมกับความต้องการของชุมชน

5) ควรจัดทำสื่อการเรียนรู้ด้วยตนเองระบบอิเล็กทรอนิกส์ (Computer Assisted Instruction: CAI) เพื่อให้ประชาชน ทุกกลุ่ม และทุกระดับ สามารถศึกษาเรียนรู้ด้วยตนเองได้ทุกที่ ทุกเวลาตามอัธยาศัย โดยจัดทำในรูปของซีดีรอมที่สามารถโต้ตอบกับผู้เรียน (Interactive CD-ROM)

6) ควรส่งเสริมให้มีผู้รับผิดชอบดูแลเว็บไซต์ทำความรู้ (Knowledge Portal) บน เว็บไซต์ของหน่วยงานเพื่อดูแลอำนวยความสะดวกประชาชน และผู้ที่สนใจทั่วไปได้รับความกระจ่าง ในความรู้จากผู้เชี่ยวชาญ/ผู้มีประสบการณ์ด้านเนื้อหาที่ต้องการทราบผ่านการตั้งกระทู้ซักถาม และร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในองค์ความรู้ต่าง ๆ อย่างรวดเร็ว กว้างขวาง ต่อเนื่อง นับเป็นการพัฒนาช่องทางเพื่อถ่ายทอดความรู้ผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศสถานที่และเวลาที่เป็นปัจจุบัน

5. ด้านการแบ่งปันและเผยแพร่ความรู้

1) จะต้องมีการเผยแพร่ในรูปแบบสื่อสร้างสรรค์ สื่อดิจิทัล เช่น สารคดี หนังสือ ที่สามารถถ่ายทอดออกมาให้ผู้รับเอาความรู้ มีความเข้าใจ เกิดความรัก ความภาคภูมิใจ เกิดแรงบันดาลใจที่จะสืบสานภูมิปัญญาไทยอย่างแท้จริง เพราะถ้ารู้แต่ไม่เข้าใจในความเป็นภูมิปัญญาไทย พอมีการศึกษาไปสักระยะก็อาจจะเกิดการเบื่อหน่าย ละเลย ส่งผลให้ขาดการพัฒนาองค์ความรู้อย่างต่อเนื่อง การอนุรักษ์ภูมิปัญญาไทยก็ไม่เกิดความยั่งยืน

2) รูปแบบของการแบ่งปันและการเผยแพร่ความรู้ของชุมชนในเขตภาคใต้ควรคำนึงถึงผู้รับองค์ความรู้ตามลักษณะของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชน (Stake Holder) ไม่ว่าจะเป็นตั้งแต่ระดับบุคคล องค์กรหน่วยงานภาครัฐหรือเอกชน สถานศึกษา แหล่งเรียนรู้อื่น ๆ ในชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพราะในแต่ละกลุ่มเป้าหมายมีรูปแบบการเรียนรู้ที่แตกต่างและต้องการเรียนรู้ในระดับที่แตกต่างกัน

3) ควรมีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการเผยแพร่และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยผ่านทางระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตหรืออินทราเน็ต ตลอดจนการใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ในการติดต่อสื่อสาร อาทิเช่น Webboard, Chat room, E-mail เป็นต้น และท้ายที่สุดก็คือ การให้สมาชิกในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาและวางแผนกลยุทธ์ มีการเพิ่มอำนาจในการทำงานให้แก่สมาชิก ผู้และมีการปรับเปลี่ยนบทบาทของตนเอง เพื่อผลักดันสมาชิกในชุมชนให้เกิดการเรียนรู้และมีการสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน

4) ควรมีการสนับสนุนแนวทางการปฏิบัติ (Practice) ซึ่งสมาชิกในชุมชนแลกเปลี่ยนกัน โดยจะเป็นความรู้เฉพาะด้านซึ่งชุมชนมีการพัฒนา แลกเปลี่ยนและเก็บรักษาไว้ และมีการกำหนดความรู้พื้นฐานที่สมาชิกชุมชนแต่ละคนควรมี ซึ่งจะช่วยให้สมาชิกสามารถทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5) ควรมีการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการแบ่งปันและเผยแพร่ความรู้ เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้อย่างไม่เป็นทางการเข้ามารวมกลุ่มกันเพื่อเรียนรู้ทักษะและหลักในการทำงานร่วมกัน ฉะนั้นสิ่งที่ควรทำคือ การส่งเสริมให้เกิดการรวมตัว และอำนวยความสะดวกต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ได้แก่ ส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนกับกลุ่มอื่นภายในหรือภายนอกของชุมชนอื่น การสนับสนุนสภาพแวดล้อมในชุมชนได้แลกเปลี่ยน และการสร้าง “ศูนย์แห่งความเป็นเลิศ” ในชุมชน เพื่อสร้างบรรยากาศการเรียนรู้และเปิดโอกาสให้กลุ่มได้หาทางปรับเป้าหมายการทำงานของกลุ่มให้บางส่วนตรงกับเป้าหมายของชุมชน

6) ควรมีการส่งเสริมให้สำนักงานท่องเที่ยวจังหวัด ประชาสัมพันธ์ การท่องเที่ยวของจังหวัด ควบคู่กับการเรียนความรู้ด้านภูมิปัญญาไทย เพื่อให้มีการไปปฏิบัติงานที่ศูนย์ สนับสนุนให้ศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาไทยเป็นแหล่งท่องเที่ยวเพื่อเป็นการเผยแพร่ความรู้ภูมิปัญญาไทยของจังหวัดนั้น ๆ ในภาคใต้

7) สำนักงานประชาสัมพันธ์ของทุกจังหวัดในเขตภาคใต้ ควรส่งเสริมการนำสื่อพื้นบ้านภูมิปัญญาไทยเผยแพร่ทาง วิทยุและโทรทัศน์ ประชาสัมพันธ์สร้างความรู้ความเข้าใจประชาชน เพื่อขับเคลื่อนแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในชุมชน

8) สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาและสมาคมครูภูมิปัญญาไทยภาคใต้ควรจัดให้มีการประชุมสัญจรไปตามภูมิภาคในเขตภาคใต้ทุกปี ไปตามสถาบันการศึกษา ชุมชน ไม่จัดในโรงแรม อยากรให้ประชาชนในชุมชนมีโอกาสเข้าร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้วยกัน

ข้อเสนอแนะในการข้อเสนอแนะในการนำกระบวนการจัดการความรู้ของครุภูมิปัญญาไทยไปใช้ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนในเขตภาคใต้

ตารางที่ 6 ข้อเสนอแนะด้านการแสวงหาความรู้

กิจกรรม/แนวทางการดำเนินการ	ผู้รับผิดชอบ	ผลที่คาดหวัง
1) การแสวงหาความรู้ระดับชุมชน/บุคคล เป็น ความรู้ ที่ อยู่ ภายใน (Tacit Knowledge) อาจจะต้องล้วงลึกในตัว ของครุภูมิปัญญาไทย ผู้ที่เกี่ยวข้อง หรือ แม้แต่ในชุมชนว่ามีความรู้ มีเคล็ดวิชา อะไรอยู่บ้างในชุมชน โดยอาจใช้วิธีการทำ “แผนที่ความรู้” (Knowledge Map) ที่ จะบอกว่าใครในชุมชนมีความรู้อะไรบ้าง ต้นต่อความรู้มาจากไหนน่าจะเข้าถึง ความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาได้อย่างมีประสิทธิภาพ	หน่วยงานระดับ ชุมชน เครือข่ายภาค ประชาชน ครุภูมิปัญญาไทย	1)ช่วยขับเคลื่อนให้ชุมชนบรรลุ เป้าหมายเชิงกลยุทธ์ในการเรียนรู้ได้ 2)เพิ่มโอกาสในการสร้างสรรค์ความรู้ ใหม่ ๆ ให้มีความสอดคล้องกับสภาพ บริบทชุมชนนั้นมากยิ่งขึ้น 3.เป็นหนทางที่ทำให้ชุมชนประสบ ความสำเร็จในการจัดการความรู้
2) ควรส่งเสริมให้ทุกคนมีพื้นฐานของการ คิดอย่างเป็นระบบ ซึ่งการที่สมาชิกใน ชุมชนมีการคิดอย่างเป็นระบบจะทำให้ สมาชิกสามารถบูรณาการองค์ความรู้ที่ เป็นสหวิทยาการ เพื่อให้เกิดการ สร้างสรรค์องค์ความรู้ใหม่ที่มี ประสิทธิภาพขึ้นมาได้	กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงาน กศน.	1)ทำให้ได้เรียนรู้และพัฒนาตนเอง อย่างไม่มีที่สิ้นสุด 2)ทำให้ชุมชนสามารถแก้ไขปัญหา ต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็วและทัน เหตุการณ์
3) ควรมีการส่งเสริมการแสวงหาความรู้ จากการเรียนรู้จากการกระทำ ไม่ใช่ เรียนรู้จากการฟังหรืออ่าน การเรียนรู้จาก การกระทำร่วมกัน และทำให้เกิดการ เรียนรู้ที่รู้สึกและรู้จริง ที่สำคัญสร้าง วัฒนธรรมยอมรับความผิดพลาดหรือ ล้มเหลว เพราะความผิดพลาดหรือ ล้มเหลวนั้นจะทำให้คนในชุมชนไม่กลัว ความล้มเหลว และกล้าทดลองหา แนวทางใหม่ ๆ ใช้ความรู้เพื่อทำสิ่งใหม่ ๆ วิธีการใหม่	ครอบครัวและชุมชน	1)ได้ร่วมมือกับเพื่อนสมาชิกในชุมชน ในการพัฒนาความรู้ใหม่ๆ ที่สามารถ นำไปประยุกต์ใช้ในการทำงานได้ 2)ได้รู้จักในสิ่งใหม่ ๆ ที่มีหลายสิ่ง หลายอย่างคล้ายกัน รวมทั้งอาจ กำลังเผชิญปัญหาที่คล้ายคลึงกัน เมื่อได้เรียนรู้ร่วมกัน จะทำให้ค้นพบ วิธีแก้ปัญหา

ตารางที่ 6 ข้อเสนอแนะด้านการแสวงหาความรู้

กิจกรรม/แนวทางการดำเนินการ	ผู้รับผิดชอบ	ผลที่คาดหวัง
4) สถาบันครอบครัว สนับสนุน ข้อมูล ข่าวสาร เสริมความรู้ใหม่ ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ การพัฒนาการแสวงหาความรู้ให้ครุภูมิ ปัญญาไทยเพื่อให้ความพร้อมที่จะจัดการ เรียนรู้ตลอดชีวิต (LifeLong Learning) ให้กับประชาชนในชุมชนทั่วไปได้	ครอบครัวและชุมชน	1) ช่วยให้ผู้ที่แสวงหาความรู้มี ช่องทางการเข้าถึงความรู้ที่ต้องการ ได้อย่างรวดเร็ว 2) ได้เรียนรู้จากแหล่งการเรียนรู้ที่ หลากหลาย ได้ลงมือปฏิบัติจริง ส่งผลให้ เกิดทักษะการแสวงหา ความรู้ เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

ตารางที่ 7 ข้อเสนอแนะด้านการสร้างความรู้

กิจกรรม/แนวทางการดำเนินการ	ผู้รับผิดชอบ	ผลที่คาดหวัง
1) การสร้างความรู้ใหม่ ๆ ต้องเกิดจาก ความชำนาญในสิ่งที่ทำ เมื่อทำไปเรื่อย ๆ แล้วก็เกิดความชำนาญในงานนั้น ๆ แล้วจึง ผสมผสานกับความรู้อื่น ๆ ประสบการณ์ ข้อมูลข่าวสาร จินตนาการใหม่ ๆ สังเคราะห์รวมกันกลายเป็นองค์ความรู้ใหม่	ครอบครัวและชุมชน	1) เพิ่มโอกาสในการสร้างสรรค์ นวัตกรรมใหม่ ๆ ในชุมชน 2) กระตุ้นให้เกิดการบ่งชี้ปัญหา การร่วมกันแก้ไขปัญหาเพื่อการ ปรับปรุง
2) ควรมีการสร้างความรู้ของชุมชนด้วยการ รวบรวมความรู้จากภายในและภายนอก การสร้างความรู้ใหม่จากการถ่ายทอด ความรู้ที่ตนเองมีอยู่กับผู้อื่น การเรียนรู้จาก การปฏิบัติ และการนำความรู้ที่ชุมชนมีอยู่ ผสมผสานเข้ากับความรู้ต่างๆ ที่มีอยู่ให้เกิดเป็น ความรู้ใหม่	เครือข่ายชุมชน ครอบครัวและชุมชน	1) เปิดโอกาสให้สมาชิกได้เข้าร่วม กิจกรรมและได้รับความช่วยเหลือ จากเพื่อน 2) ได้เรียนรู้และพัฒนาตนเอง อย่างไม่มีที่สิ้นสุด
3) มีการสร้างองค์ความรู้และความสามารถ ในการถ่ายทอดความรู้ เพื่อให้สมาชิกทุก คนในชุมชนจะมีบทบาทร่วมกันในการสร้าง ความรู้ใหม่ๆ มีการเรียนรู้จากทั้งภายใน และภายนอกชุมชน	เครือข่ายชุมชน ครอบครัวและชุมชน	1) ช่วยให้สมาชิกในชุมชน สามารถขจัดปัญหาที่ตนกำลัง เผชิญได้ โดยวิธีเรียนรู้แนวทาง แก้ปัญหาของผู้ที่มีปัญหาหรือที่มี ประสบการณ์มาก่อน

ตารางที่ 7 ข้อเสนอแนะด้านการสร้างความรู้

กิจกรรม/แนวทางการดำเนินการ	ผู้รับผิดชอบ	ผลที่คาดหวัง
4) สถาบันการศึกษาต่าง ๆ เช่น มหาวิทยาลัย โรงเรียน ชุมชน ควรเป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตของครูภูมิปัญญาไทย โดยจัดกิจกรรม ตลอดจนสนับสนุนในด้านบุคลากร ทรัพยากร สื่อ รวมไปถึงสนับสนุนในด้านการสร้างองค์ความรู้ใหม่ ๆ ร่วมกับครูภูมิปัญญาไทย เพื่อเผยแพร่ความรู้ไปสู่ชุมชน	กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงาน กศน. เครือข่ายชุมชน	1) ช่วยให้เกิดแหล่งความรู้ในองค์กรที่สามารถเรียกใช้ประโยชน์ได้อย่างรวดเร็ว และเผยแพร่ให้หน่วยงานอื่นได้รับรู้ และได้ศึกษาค้นคว้าต่อไป 2) ได้เรียนรู้จากแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย ได้ลงมือปฏิบัติจริง ส่งผลให้ เกิดทักษะการแสวงหาความรู้ เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

ตารางที่ 8 ข้อเสนอแนะด้านการจัดเก็บและรวบรวมความรู้

กิจกรรม/แนวทางการดำเนินการ	ผู้รับผิดชอบ	ผลที่คาดหวัง
1) ควรมีผู้ทำหน้าที่รวบรวมความรู้จากครูภูมิปัญญาไทย เช่น ผู้ใกล้ชิด บุตรหลาน ลูกศิษย์ นักเรียน นักศึกษา อาสาสมัคร โดยกระบวนการทบทวนหลังการปฏิบัติ (After Action Review) สามารถเป็นเครื่องมือในการจัดเก็บและรวบรวมความรู้ได้	กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงาน กศน. เครือข่ายชุมชน อาสาสมัครในชุมชน	1) ช่วยลดขั้นตอนในการทำงานได้ เช่นเมื่อมีปัญหาในการทำงานเกิดขึ้น สมาชิกในชุมชนก็จะสามารถหาแนวทางหรือวิธีการแก้ปัญหาได้รวดเร็ว โดยค้นคว้าจากผลการจัดการความรู้ในเรื่องนั้น ๆ ทางสื่อ ได้ 2) ได้เรียนรู้จากสภาพชีวิตจริง สามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ช่วยให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง ครอบครัว ท้องถิ่น

ตารางที่ 8 ข้อเสนอแนะด้านการจัดเก็บและรวบรวมความรู้

กิจกรรม/แนวทางการดำเนินการ	ผู้รับผิดชอบ	ผลที่คาดหวัง
<p>2) วิธีการรวบรวมความรู้จากกรณีปัญหาไทยน่าจะรวบรวมจากคนที่มีความรัก ความสนใจในภูมิปัญญาไทยนั้นจริง ๆ มารวมกลุ่มกัน ศึกษา เรียนรู้ภูมิปัญญาไทยในลักษณะของชุมชนนักปฏิบัติ (Community Of Practice : COP) โดยในกลุ่มนี้ก็จะมีคนจดบันทึกแล้วสกัดเทคนิคของกรณีปัญหา ลูกศิษย์ สมาชิกกลุ่มแต่ละคนก็จะมีเคล็ดลับที่แตกต่างกันไป จดบันทึกและจัดเก็บออกมาเป็นเอกสาร เป็นแผนผัง คู่มือ</p>	<p>กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงาน กศน. เครือข่ายชุมชน</p>	<p>1) สมาชิกในชุมชนก็จะสามารถหาแนวทางหรือวิธีการแก้ปัญหาได้รวดเร็ว โดยค้นคว้าจากผลการจัดการความรู้ในเรื่องนั้น ๆ ทางสื่อ (Internet) ได้</p> <p>2) ช่วยให้ผู้ที่แสวงหาความรู้มีช่องทางการเข้าถึงความรู้ที่ต้องการได้อย่างรวดเร็ว</p>
<p>3) มีเทคโนโลยีเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้จะต้องมีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัยเข้ามาสนับสนุนในการปฏิบัติงานเพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างทั่วถึงตลอดทั้งชุมชน โดยให้มีการจัดเก็บ การประมวลผล และการถ่ายทอดความรู้ซึ่งกันและกันได้ อย่างสะดวก รวดเร็วและถูกต้อง</p>	<p>กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงาน กศน.</p>	<p>1)ช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการตัดสินใจ และวางแผนดำเนินงานให้รวดเร็ว และดีขึ้น เพราะมีสารสนเทศหรือแหล่งความรู้เฉพาะที่มีหลักการ เหตุผล และน่าเชื่อถือช่วยสนับสนุนการตัดสินใจ</p>
<p>4) องค์กรส่วนท้องถิ่นนำโดยนายกองค์การบริหารส่วนตำบลและบุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องควรให้ความร่วมมือและสนับสนุนทางด้านงบประมาณ การจัดเก็บและรวบรวมความรู้ด้านภูมิปัญญาไทยเพื่อขยายผล และช่วยประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนรู้จักความสำคัญของภูมิปัญญาไทย เพื่อเป็นพื้นฐานอาชีพของประชาชนในชุมชน</p>	<p>กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทย สำนักงาน กศน.</p>	<p>1)ช่วยให้เกิดแหล่งความรู้ที่ใช้ประโยชน์ได้อย่างรวดเร็ว และเผยแพร่ให้หน่วยงานอื่นได้รับรู้ และได้ศึกษาค้นคว้าต่อไป</p> <p>2)ได้รับการปลูกฝังให้รู้และรักท้องถิ่นของตน ตระหนักถึงปัญหาในท้องถิ่น พร้อมทั้งจะเป็นสมาชิกที่ดีของท้องถิ่นทั้งปัจจุบันและอนาคต</p>

ตารางที่ 8 ข้อเสนอแนะด้านการจัดเก็บและรวบรวมความรู้

กิจกรรม/แนวทางดำเนินการ	ผู้รับผิดชอบ	ผลที่คาดหวัง
5) หน่วยงานราชการและสมาคมครูภูมิปัญญาไทยภาคใต้ต้องร่วมกันส่งเสริมสนับสนุนสร้างศูนย์การเรียนรู้เพื่อรวบรวมเอาองค์ความรู้ของครูภูมิปัญญาไทยแต่ละคนในเขตภาคใต้มาจัดเป็นหลักสูตรสู่การเรียนรู้ในทุกกระดับ	กระทรวงศึกษาธิการ สทศ. สมาคมครูภูมิปัญญาไทย	1) ทำให้เกิดการเรียนรู้จากการที่ได้คิดเอง ปฏิบัติเอง และสร้างความรู้ ด้วยตนเอง ขณะเดียวกันก็สามารถเข้าร่วมกิจกรรมและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ 2) เป็นแหล่งที่รวบรวมขององค์ความรู้อันหลากหลาย พร้อมทั้งจะศึกษาค้นคว้า ด้วยกระบวนการจัดการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล

ตารางที่ 9 ข้อเสนอแนะด้านการถ่ายทอดความรู้

กิจกรรม/แนวทางดำเนินการ	ผู้รับผิดชอบ	ผลที่คาดหวัง
1) การถ่ายทอดความรู้ด้านภูมิปัญญาไทยจำเป็นต้องถ่ายทอดจากการได้เข้าไปสัมผัสเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งในภูมิปัญญาไทย หรือ ชุมชนนั้น ๆ เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ สิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ในชุมชนที่ถือเป็นต้นกำเนิดของภูมิปัญญาไทยอาจจะดำเนินการโดย ลงพื้นที่ที่ศึกษาภูมิปัญญาไทย การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ การเข้าค่ายเยาวชน/ผู้ที่สนใจ	กระทรวงศึกษาธิการ สทศ. สมาคมครูภูมิปัญญาไทย	1) ช่วยให้เกิดแหล่งความรู้ในองค์กรที่สามารถเรียกใช้ประโยชน์ได้อย่างรวดเร็ว และเผยแพร่ให้หน่วยงานอื่นได้รับรู้ และได้ศึกษาค้นคว้าต่อไป
2) ควรส่งเสริมการถ่ายทอดความรู้ที่ตนเองมีอยู่ให้กับบุคคลอื่น โดยให้มีการปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ มีการปรับเปลี่ยนแนวคิด และทัศนคติ การสร้างแรงจูงใจในการทำงาน ตลอดจนการสร้างให้เกิดความไว้วางใจเพื่อให้บุคคลมีความเต็มใจที่จะแลกเปลี่ยนกับบุคคลอื่น	สทศ. สมาคมครูภูมิปัญญาไทย ครอบครัวและชุมชน	1) วัฒนธรรมการทำงานของคนในองค์กรจะช่วยปรับเปลี่ยนให้คนในชุมชนมีวินัยในตนเอง มีการศึกษาค้นคว้าเรียนรู้ตลอดชีวิต ยอมรับฟังความคิดเห็นของคนอื่น

ตารางที่ 9 ข้อเสนอแนะด้านการถ่ายทอดความรู้

กิจกรรม/แนวทางดำเนินการ	ผู้รับผิดชอบ	ผลที่คาดหวัง
<p>3) ควรส่งเสริมให้องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นหรือหน่วยงานราชการในท้องถิ่นจัดกิจกรรมร่วมกันระหว่างการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาไทยกับประชาชนในท้องถิ่นอย่างสม่ำเสมอ เช่น การเข้าร่วมโครงการการสร้างนวัตกรรมจากภูมิปัญญาไทย เพื่อให้เกิดการต่อยอดการนำเอาความรู้มาใช้ในชีวิตประจำวัน</p>	<p>กระทรวงมหาดไทย กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงาน กศน. สทศ. สมาคมครูภูมิปัญญาไทย</p>	<p>1) ทำให้เกิดการเรียนรู้จากการที่ได้คิดเอง ปฏิบัติเอง และสร้างความรู้ด้วยตนเอง ขณะเดียวกันก็สามารถเข้าร่วมกิจกรรมและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้</p> <p>2) กระตุ้นมุ่งเน้นลึกในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ซึ่งผลักดันให้ผู้เรียนแสวงหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องเพิ่มมากขึ้น สามารถสร้างผลผลิตในการเรียนรู้ที่มีคุณภาพสูงขึ้น</p>
<p>4) ครูภูมิปัญญาไทยของชุมชนในเขตภาคใต้จำเป็นต้องมีศูนย์การเรียนรู้ของตนเองอย่างเป็นรูปธรรม เนื่องจากศูนย์การเรียนรู้เป็นสถานที่ที่จะมีการพบปะ พูดคุย เป็นเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และถ่ายทอดองค์ความรู้ให้สอดคล้องและความเหมาะสมกับความต้องการของชุมชน</p>	<p>กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงาน กศน.</p>	<p>1) ช่วยให้เกิดแหล่งความรู้ในที่สามารถเรียกใช้ประโยชน์ได้อย่างรวดเร็ว และเผยแพร่ให้หน่วยงานอื่นได้รับรู้และได้ศึกษาค้นคว้าต่อไป</p>
<p>5) จัดทำสื่อการเรียนรู้ด้วยตนเองระบบอิเล็กทรอนิกส์ (Computer Assisted Instruction: CAI) เพื่อให้ประชาชน ทุกกลุ่ม และทุกระดับ สามารถศึกษาเรียนรู้ด้วยตนเองได้ทุกที่ทุกเวลาตามอัธยาศัย โดยจัดทำในรูปแบบของซีดีรอมที่สามารถโต้ตอบกับผู้เรียน (Interactive CD-ROM)</p>	<p>กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงาน กศน.</p>	<p>1) ช่วยให้ผู้ที่จะแสวงหาความรู้มีช่องทางการเข้าถึงความรู้ที่ต้องการได้อย่างรวดเร็ว</p> <p>2) ช่วยย่นระยะเวลาและระยะทางในการสื่อสารได้มากขึ้น</p>

ตารางที่ 9 ข้อเสนอแนะด้านการถ่ายทอดความรู้

กิจกรรม/แนวทางดำเนินการ	ผู้รับผิดชอบ	ผลที่คาดหวัง
6) มีผู้รับผิดชอบดูแลเว็บไซต์ความรู้ (Knowledge Portal) บนเว็บไซต์ของหน่วยงานเพื่อดูแลอำนวยความสะดวกประชาชน และผู้ที่สนใจทั่วไปได้รับความกระจ่างในความรู้จากผู้เชี่ยวชาญ/ผู้มีประสบการณ์ด้านเนื้อหาที่ต้องการทราบ ผ่านการตั้งกระทู้ซักถาม และร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในองค์ความรู้ต่าง ๆ อย่างรวดเร็ว กว้างขวาง ต่อเนื่อง นับเป็นการพัฒนาช่องทางเพื่อถ่ายทอดความรู้ผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศสถานที่และเวลาที่เป็นปัจจุบัน	กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงาน กศน.	1)ช่วยให้ผู้ที่แสวงหาความรู้มีช่องทางการเข้าถึงความรู้ที่ต้องการได้อย่างรวดเร็ว 2)ช่วยให้เกิดแหล่งความรู้ในชุมชนที่สามารถเรียกใช้ประโยชน์ได้อย่างรวดเร็ว และเผยแพร่ให้หน่วยงานอื่นได้รับรู้และได้ศึกษาค้นคว้าต่อไป

ตารางที่ 10 ข้อเสนอแนะด้านการเผยแพร่และแบ่งปันความรู้

กิจกรรม/แนวทางดำเนินการ	ผู้รับผิดชอบ	ผลที่คาดหวัง
1) ควรส่งเสริมการเผยแพร่ในรูปแบบสื่อสร้างสรรค์ สื่อดิจิทัล เช่น สารคดี หนังสือ ที่สามารถถ่ายทอดออกมาให้ผู้รับเอาความรู้ มีความเข้าใจ เกิดความรัก ความภาคภูมิใจ เกิดแรงบันดาลใจที่จะสืบสานภูมิปัญญาไทยอย่างแท้จริง เพราะถ้ารู้แต่ไม่เข้าใจในความเป็นภูมิปัญญาไทย พอมีการศึกษาไปสักระยะก็อาจจะเกิดการเบื่อหน่าย ละเลย ส่งผลให้ขาดการพัฒนาองค์ความรู้อย่างต่อเนื่อง การอนุรักษ์ภูมิปัญญาไทยก็ไม่เกิดความยั่งยืน	กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงาน กศน.	1)ทำให้มีการเรียนรู้จากภายในชุมชนจะยิ่งเป็นการช่วยเพิ่มเติมความรู้ที่มีอยู่ของสมาชิกในชุมชนให้กว้างขวางรอบด้านมากขึ้น 2)เป็นแหล่งข้อมูลที่ทำให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีความสุข เกิดความสนุกสนานและมีความสนใจที่จะเรียนรู้ไม่เกิดความเบื่อหน่าย

ตารางที่ 10 ข้อเสนอแนะด้านการเผยแพร่และแบ่งปันความรู้

กิจกรรม/แนวทางดำเนินการ	ผู้รับผิดชอบ	ผลที่คาดหวัง
2) รูปแบบของการแบ่งปันและการเผยแพร่ความรู้ของชุมชนในเขตภาคใต้ควรคำนึงถึงผู้รับองค์ความรู้ตามลักษณะของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชน (Stake Holder) ไม่ว่าจะเป็น ตั้งแต่ ระดับบุคคล องค์กรหน่วยงาน ภาครัฐหรือเอกชน สถานศึกษา แหล่งเรียนรู้อื่น ๆ ในชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพราะในแต่ละกลุ่มเป้าหมายมีรูปแบบการเรียนรู้ที่แตกต่างและต้องการเรียนรู้ในระดับที่แตกต่างกัน	กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงาน กศน. เครือข่ายชุมชน ครอบครัวและชุมชน	1)พัฒนาความสามารถที่จะแบ่งปันความรู้ที่ได้เรียนรู้มาให้กับคนอื่น ๆ ในองค์กร และนำความรู้ไปปรับใช้กับงานที่ทำอยู่ให้เกิดประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น เป็นการพัฒนาดคนในชุมชน และพัฒนาองค์กร
3) ควรมีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการเผยแพร่และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยผ่านทางระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตหรือ อินทราเน็ต เช่น Webboard, Chat room, E-mail เป็นต้น และ การให้สมาชิกในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาและวางแผนการเรียนรู้	กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร กระทรวงศึกษาธิการ	1)การใช้เทคโนโลยีจะช่วยสมาชิกในชุมชนสามารถนำไปศึกษาและยึดถือเอาเป็นแบบอย่างในการทำงาน
4) ควรมีการสนับสนุนแนวทางการปฏิบัติ (Practice) ซึ่งสมาชิกในชุมชนแลกเปลี่ยนกัน โดยจะเป็นความรู้เฉพาะด้านซึ่งชุมชนมีการพัฒนา แลกเปลี่ยนและเก็บรักษาไว้ และมีการกำหนดความรู้พื้นฐานที่สมาชิกชุมชนแต่ละคนควรมี ซึ่งจะช่วยให้สมาชิกสามารถทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ	เครือข่ายชุมชน ครอบครัวและชุมชน	1)ทำให้สมาชิกในชุมชนเกิดการทำกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งเป็นการสร้างความสัมพันธ์กันในชุมชนและช่วยปลูกฝังการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนร่วมเป็นหลัก

ตารางที่ 10 ข้อเสนอแนะด้านการเผยแพร่และแบ่งปันความรู้

กิจกรรม/แนวทางดำเนินการ	ผู้รับผิดชอบ	ผลที่คาดหวัง
<p>5) ควรส่งเสริมให้เกิดการรวมตัว และอำนวยความสะดวกต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ได้แก่ ส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนกับกลุ่มอื่นภายในหรือภายนอกของชุมชนอื่น การสนับสนุนสภากาแฟให้คนในชุมชนได้แลกเปลี่ยน และการสร้าง “ศูนย์แห่งความเป็นเลิศ” ในชุมชน เพื่อสร้างบรรยากาศการเรียนรู้และเปิดโอกาสให้กลุ่มได้หาทางปรับเป้าหมายการทำงานของกลุ่มให้บางส่วนตรงกับเป้าหมายของชุมชน</p>	<p>เครือข่ายชุมชน ครอบครัวและชุมชน</p>	<p>1) ได้เรียนรู้จากสภาพชีวิตจริงสามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ช่วยให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง ครอบครัว ท้องถิ่น</p> <p>2) สามารถเผยแพร่ข้อมูลแก่คนในชุมชนในเชิงรุก เข้าสู่กลุ่มเป้าหมายอย่างทั่วถึงประหยัดและสะดวก</p>
<p>6) ควรมีการส่งเสริมให้สำนักงานท่องเที่ยวจังหวัด ประชาสัมพันธ์ การท่องเที่ยวของจังหวัด ควบคู่กับการเรียนความรู้ด้านภูมิปัญญาไทย เพื่อให้มีการไปดูงานที่ศูนย์สนับสนุนให้ศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาไทยเป็นแหล่งท่องเที่ยวเพื่อเป็นการเผยแพร่ความรู้ภูมิปัญญาไทยของจังหวัดนั้น ๆ ในภาคใต้</p>	<p>กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา สำนักงานท่องเที่ยวจังหวัด</p>	<p>1) ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากการที่ได้คิดเอง ปฏิบัติเอง และสร้างความรู้ ด้วยตนเอง ขณะเดียวกันก็สามารถเข้าร่วมกิจกรรมและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้</p> <p>2) เห็นความสำคัญของการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรม ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นได้อย่างต่อเนื่อง</p>

ตารางที่ 10 ข้อเสนอแนะด้านการเผยแพร่และแบ่งปันความรู้

กิจกรรม/แนวทางดำเนินการ	ผู้รับผิดชอบ	ผลที่คาดหวัง
<p>7) ให้กรมประชาสัมพันธ์ โดยสำนักงานประชาสัมพันธ์ของทุกจังหวัดในเขตภาคใต้ นำสื่อพื้นบ้านภูมิปัญญาไทยเผยแพร่ทางวิทยุและโทรทัศน์ ประชาสัมพันธ์สร้างความรู้ความเข้าใจประชาชน เพื่อขับเคลื่อนแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในชุมชน</p>	<p>กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา สำนักงานท่องเที่ยว จังหวัด กรมประชาสัมพันธ์</p>	<p>1)การพัฒนาความรู้ ความสามารถ และทักษะในการประกอบอาชีพ ของบุคคลและกลุ่มบุคคล เป็นการแก้ปัญหาการว่างงาน และส่งเสริมความเข้มแข็งให้กับเศรษฐกิจชุมชน</p> <p>2) ความรู้จะเป็นการพัฒนาอาชีพที่ทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้น มีความรู้ความสามารถที่จะสร้างความก้าวหน้าให้แก่ตนเอง ครอบครัวมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น</p>
<p>8) สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาและสมาคมครูภูมิปัญญาไทยภาคใต้ควรจัดให้มีการประชุมสัญจรไปตามภูมิภาคในเขตภาคใต้ทุกปี ไปตามสถาบันการศึกษาชุมชน ไม่จัดในโรงแรม อยากให้ประชาชนในชุมชนมีโอกาสเข้าร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้วยกัน</p>	<p>กระทรวงศึกษาธิการ สมาคมครูภูมิปัญญาไทย</p>	<p>1)เกิดความเชื่อมโยงให้สถานศึกษา และท้องถิ่นมีความใกล้ชิดกัน ทำให้คนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาแก่บุตรหลาน</p> <p>2)เป็นแหล่งที่รวบรวมขององค์ความรู้อันหลากหลาย พร้อมทั้งจะให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้า ด้วยกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่แตกต่างกันของแต่ละบุคคล และเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต</p>

บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปราย และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “การจัดการความรู้ของครูภูมิปัญญาไทยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในของชุมชนในเขตภาคใต้” เป็นการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์การวิจัย วิธีการดำเนินการวิจัย และผลการวิจัยโดยสรุปได้ดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์กระบวนการจัดการความรู้ของครูภูมิปัญญาไทยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนในเขตภาคใต้
2. เพื่อสังเคราะห์ข้อเสนอแนะในการนำกระบวนการจัดการความรู้ของครูภูมิปัญญาไทยไปใช้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนในเขตภาคใต้

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัยสามารถแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอนโดยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง มีดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 วิเคราะห์กระบวนการจัดการความรู้ของครูภูมิปัญญาไทยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนในเขตภาคใต้ ด้วยการศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร ข้อมูลต่าง ๆ ผ่านตำรา วารสาร หนังสือ อินเทอร์เน็ต และสื่อต่างๆ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ สัมภาษณ์และสังเกตกระบวนการจัดการความรู้ของครูภูมิปัญญาไทยตามสาขาภูมิปัญญาไทยทั้ง 9 ด้าน จำนวน 9 คน

ขั้นตอนที่ 2 สังเคราะห์ข้อเสนอแนะในการนำกระบวนการจัดการความรู้ของครูภูมิปัญญาไทยไปใช้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนในเขตภาคใต้ ด้วยการวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร และการสัมภาษณ์และสังเกตกระบวนการจัดการความรู้ของครูภูมิปัญญาไทยในเขตภาคใต้จำนวน 9 คน แล้วนำมาพัฒนาเป็น(ร่าง) ข้อเสนอแนะในการนำกระบวนการจัดการความรู้ของครูภูมิปัญญาไทยไปใช้ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนในเขตภาคใต้ โดยนำเสนอให้อยู่ในรูปของความเรียง แล้วนำเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิที่เข้าร่วมสนทนากลุ่ม จำนวน 10 ท่าน เพื่อตรวจสอบความ พิจารณาถึงความสอดคล้อง ความเป็นไปได้ของร่างข้อเสนอแนะ ด้วยการสนทนากลุ่มซึ่งจัดขึ้นเพื่อเป็นเวทีอิสระในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิที่มีประสบการณ์

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบวิเคราะห์เอกสารจากการศึกษาข้อมูล จากการศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทั้งในประเทศและต่างประเทศ

2. แบบสัมภาษณ์เชิงลึกกระบวนการจัดการความรู้ของครุภูมิปัญญาไทย แบ่งออก 2 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานผู้ให้ข้อมูล และตอนที่ 2 ประเด็นการสัมภาษณ์เกี่ยวกับกระบวนการจัดการความรู้ของครุภูมิปัญญาไทย ในเนื้อหา 5 ด้าน ได้แก่ 1)ด้านการแสวงหาความรู้ 2) ด้านการสร้างความรู้ 3)ด้านการจัดเก็บและรวบรวมความรู้ 4)ด้านการถ่ายทอดความรู้และ 5)ด้านการแบ่งปันและเผยแพร่ความรู้

3. แบบสังเกตกระบวนการจัดการความรู้ของครุภูมิปัญญาไทย แบ่งออกเป็น 2 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานผู้ให้ข้อมูล และตอนที่ 2 ประเด็นการสังเกตเกี่ยวกับกระบวนการจัดการความรู้ของครุภูมิปัญญาไทย ในเนื้อหา 5 ด้าน ได้แก่ 1)ด้านการแสวงหาความรู้ 2) ด้านการสร้างความรู้ 3)ด้านการจัดเก็บและรวบรวมความรู้ 4)ด้านการถ่ายทอดความรู้และ 5)ด้านการแบ่งปันและเผยแพร่ความรู้

4. แนวทางการสนทนากลุ่มของ (ร่าง) ข้อเสนอแนะฯ แบ่งออกเป็นประเด็นหลัก 3 ข้อและประกอบด้วยด้วยเนื้อหา 5 ด้าน ดังนี้ ได้แก่ 1) ด้านการแสวงหาความรู้ 2) ด้านการสร้างความรู้ 3)ด้านการจัดเก็บและรวบรวมความรู้ 4)ด้านการถ่ายทอดความรู้และ 5)ด้านการแบ่งปันและเผยแพร่ความรู้ เพื่อศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลความคิดเห็นในการสนทนากลุ่มเพื่อใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลการเอกสาร การสัมภาษณ์ การสังเกตและการสนทนากลุ่มของการ นำเสนอร่างข้อเสนอแนะ ด้วยวิธีการเทคนิคการตัดปะ แล้วนำมาตีความ จัดหมวดหมู่ และเปรียบเทียบคำตอบของแต่ละกลุ่มตัวอย่าง โดยทำการวิเคราะห์เนื้อหาด้านความเป็นจริง วิเคราะห์เนื้อหาด้านความหมายคำพูด แล้วนำเสนอในรูปความเรียง

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การจัดการความรู้ของครุภูมิปัญญาไทยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนในเขตภาคใต้” ผู้วิจัยสรุปผลโดยแบ่งตามวัตถุประสงค์ เป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์กระบวนการจัดการความรู้ของครุภูมิปัญญาไทยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนในเขตภาคใต้

ตอนที่ 2 ผลการสังเคราะห์ข้อเสนอแนะในการนำกระบวนการจัดการความรู้ของครุภูมิปัญญาไทยไปใช้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนในเขตภาคใต้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์กระบวนการจัดการความรู้ของครูภูมิปัญญาไทยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนในเขตภาคใต้

1.1. ผลการวิเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สรุปผลการวิเคราะห์เอกสารและงานวิจัย พบว่า การจัดการความรู้ หมายถึง กลยุทธ์หรือกระบวนการในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของคนโดยมีกิจกรรมที่รวมถึง การแสวงหาความรู้ การสร้างความรู้ การจัดเก็บความรู้ การถ่ายทอดความรู้และการแบ่งปัน/การเผยแพร่ความรู้ โดยเกิดขึ้นจากกระบวนการภายในคนหรือกระบวนการความสัมพันธ์ระหว่างคน ซึ่งความรู้เหล่านั้น ถ่ายทอดจากตัวบุคคลสู่ตัวบุคคลโดยกิจกรรมต่าง ๆ ตั้งแต่การพูดคุยไปจนถึงการฝึกฝน แล้วมีการยกระดับความรู้ให้ลึกซึ้งหรือการเชื่อมโยงขึ้น และมีการนำความรู้ขึ้นไปประยุกต์ใช้เพื่อให้คนมีความหลากหลายทักษะ ความคิด วิถีคิด ได้ทำงานร่วมกันได้อย่างสร้างสรรค์และเพื่อการแก้ไขปัญหาการเรียนรู้อย่างไม่สิ้นสุด

กระบวนการจัดการความรู้เป็นกลยุทธ์หรือกระบวนการในการพัฒนาการเรียนรู้ของคนโดยมีกิจกรรมที่ประกอบด้วย (1) การแสวงหาความรู้ หมายถึง การเสาะหาหรือค้นหาความรู้ภายในที่ฝังลึกในตัวบุคคลว่ามีความรู้อะไร โดยเฉพาะความรู้ความสามารถของแต่ละบุคคลที่รวมถึงความรู้จากการค้นคว้าเพิ่มเติม (2) การสร้างความรู้ หมายถึง การสร้างสรรค์ความรู้ขึ้นหรือการสร้างความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการหยั่งรู้และความเข้าใจอย่างลึกซึ้งที่เกิดขึ้นในแต่ละบุคคล ซึ่งอาจจะอยู่ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การลงมือปฏิบัติ การทดลอง (3) การจัดเก็บและรวบรวมความรู้ หมายถึง การที่บุคคลสามารถนำความรู้ที่ได้จากการศึกษาแล้วนำมาแยกแยะหรือหลอมรวมกันให้สะดวกแก่การศึกษาทำความเข้าใจ โดยการจดบันทึกความรู้ที่ได้จากการศึกษาหาความรู้และจัดทำเป็นฐานข้อมูลการศึกษา (4) การถ่ายทอดความรู้ หมายถึง การนำองค์ความรู้ที่มีอยู่ในตัวของบุคคลส่งต่อให้แก่ผู้รับการถ่ายทอดอย่างมีระบบ เพื่อให้ผู้รับการถ่ายทอดสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปพัฒนาเพื่อการพึ่งตนเองได้ โดยเป็นกระบวนการต่อเนื่องไปจนบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ (5) การแบ่งปัน/การเผยแพร่ความรู้ หมายถึง การนำเอาความรู้บุคคลที่ผ่านการการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน การสนทนาและประสบการณ์มาจัดเก็บไว้ให้เป็นระบบแล้ว นำไปเผยแพร่ให้ผู้อื่นได้ใช้ประโยชน์ โดยอาจจัดทำเป็นหนังสือ คู่มือ แผ่นพับ การจัดพิมพ์เป็นเอกสาร เพื่อแจ้งให้บุคคลที่ต้องการได้รับรู้

เครื่องมือที่ใช้ในการจัดการความรู้มีหลากหลายรูปแบบ เช่น การจดบันทึก ระบบพี่เลี้ยง การเล่าเรื่อง การอบรม เวทีการเรียนรู้ เป็นต้น ล้วนมีความสำคัญทั้งสิ้นในการจัดการความรู้ให้เป็นระบบและมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างบุคคลให้เกิดความเข้าใจและรักในการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นกระบวนการจัดการความรู้จึงเป็นส่วนสำคัญที่จะช่วยส่งเสริมให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยอาศัยกระบวนการต่าง ๆ ที่เหมาะสมและสามารถตอบสนองความต้องการของคนในชุมชนได้

1.2 ผลจากการวิเคราะห์กระบวนการจัดการความรู้ของครุภูมิปัญญาไทย

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกระบวนการจัดการความรู้ของครุภูมิปัญญาไทยและการสังเกตกระบวนการจัดการความรู้ของครุภูมิปัญญาไทยในเขตภาคใต้ ทั้ง 9 สาขา โดยแบ่งประเด็นตามกรอบแนวคิดการวิจัยได้แก่ ด้านการแสวงหาความรู้ ด้านการสร้างความรู้ ด้านการจัดเก็บและรวบรวมความรู้ ด้านการถ่ายทอดความรู้ และ ด้านการแบ่งปันและเผยแพร่ความรู้ สรุปผลดังนี้

1.2.1 ด้านการแสวงหาความรู้

จากการศึกษากระบวนการจัดการความรู้ของครุภูมิปัญญาไทยในเขตภาคใต้ทั้ง 9 สาขาพบว่า ด้านการแสวงหาความรู้เกิดจากการแสวงหาจากแหล่งความรู้ภายในและความรู้ภายนอกภายใต้สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว แล้วนำไปปรับปรุงผลงานและสร้างให้เกิดความคิดใหม่ ๆ อย่างสม่ำเสมอ อีกทั้งปรับใช้ความคิดและสร้างสรรค์ความก้าวหน้าด้วยข้อมูลสารสนเทศจากสภาพแวดล้อมด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การอ่าน ทั้งสื่อสิ่งพิมพ์และบทความ การดูโทรทัศน์ นอกจากนี้ การเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง และการลงมือปฏิบัติ เช่น การเรียนรู้จากบรรพบุรุษ พ่อแม่ ครู อาจารย์ ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้รู้ในชุมชน เป็นต้น และเป็นบุคคลที่มีความรักและเชื่อมั่นในการเรียนรู้มุ่งแสวงหาความรู้ด้วยวิธีการต่าง ๆ ทั้งจากการเรียนรู้จากการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ผสมผสานกันไป ด้วยกระบวนการที่รับผิดชอบตัวเองและจัดการกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเองซึ่งสามารถแสวงหาความรู้ทั้งที่มีระบบและไม่มีระบบ โดยตั้งใจหรือโดยบังเอิญจึงทำให้เกิดการพัฒนาตนเอง มีแรงจูงใจในการเรียนรู้ต่อไป

1.2.2 ด้านการสร้างความรู้

จากการศึกษากระบวนการจัดการความรู้ของครุภูมิปัญญาไทยในเขตภาคใต้ทั้ง 9 สาขาพบว่า พบว่า มีการสร้างความรู้ที่หลากหลายซึ่งเกิดจากการที่ บุคคลให้ความรู้ที่ตนเองมีอยู่กับผู้อื่น เช่น การทำงานด้วยกันอย่างใกล้ชิด หรือการนำความรู้ที่มีอยู่ผนวกเข้ากับความรู้ของแต่ละบุคคล เพื่อให้เกิดความรู้ใหม่ และ ความรู้ที่ได้จากการรวบรวมเข้าด้วยกันและสังเคราะห์ความรู้ที่มีอยู่แล้ว ที่สำคัญการเรียนรู้โดยการลงมือปฏิบัติ เป็นการทำงานบนปัญหาจริงซึ่งเน้นการได้มาของการเรียนรู้และการนำไปใช้แก้ไขปัญหา นอกจากนี้เกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ที่ผ่านมาในอดีตโดยการทบทวนจากความสำเร็จและความล้มเหลวของตนเองแล้วเกิดการสร้างแรงจูงใจและโอกาสสำหรับการเรียนรู้ของครุภูมิปัญญาไทย อีกทั้งเกิดจากการเรียนรู้กับปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตจริง ซึ่งเริ่มจากการรับรู้ปัญหา แล้วเริ่มหาทางแก้ไขปัญหาจากการลองผิดลองถูก จนเกิดประสบการณ์จากผลการกระทำแล้วสร้างเป็นความรู้ใหม่ด้วยตนเอง ด้วยการยืนยันในความรู้เดิม แล้วเปลี่ยนเป็นความรู้ใหม่ นอกจากนี้การนำเอาประสบการณ์ที่มีอยู่เดิมมาเชื่อมโยงกับประสบการณ์ใหม่ ทำให้เกิดการสะท้อนความคิดซึ่งเป็นการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์มวลประสบการณ์ ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความ

เข้าใจอย่างแท้ ชัดเจนในประเด็นต่างๆ เกิดเป็นความคิดรวบยอด เกิดความรู้ และนำไปสู่การประยุกต์ แนวคิดสู่การลงมือทำเพื่อตกผลึกเป็นองค์ความรู้แบบรวม ที่สามารถนำไปใช้ได้จริงในชุมชน

1.2.3 ด้านการจัดเก็บและการรวบรวมความรู้

จากการศึกษากระบวนการจัดการความรู้ของครุภูมิปัญญาไทยในเขตภาคใต้ ทั้ง 9 สาขาพบว่า มีการจัดเก็บและรวบรวมความรู้หลากหลายวิธีการ เช่น การบันทึกเป็นฐานข้อมูล หรือ การบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรที่ชัดเจน รวมทั้งเกี่ยวกับกระบวนการทางมนุษย์ด้วย เช่น การสร้าง และจดจำของปัจเจกบุคคล การเก็บสะสมความรู้มีโครงสร้างและการจัดเก็บเป็นระบบที่สามารถ ค้นหาและส่งมอบได้อย่างถูกต้องรวดเร็ว อีกทั้งความรู้ของครุภูมิปัญญาไทยยังมีการจัดเก็บใน ฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ หรือผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต(www.) หรือสรุปองค์ความรู้ที่ได้จาก การศึกษาทั้งกระบวนการคิด จนพัฒนามาเป็นผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญด้านต่าง ๆ และมีการรวบรวมอย่าง ต่อเนื่องเกี่ยวกับสิ่งใหม่ๆ ที่ได้สร้างสรรค์ขึ้นมาไว้ให้เป็นระบบ เพื่อให้สามารถเข้าถึงข้อมูลได้ง่ายและ เป็นการนำเอาข้อมูลเหล่านี้ไปประยุกต์ได้ด้วย นอกจากนี้ต้องมีการจัดเก็บไว้เป็นเอกสาร ตำราหรือ เก็บไว้ในฐานข้อมูลอินเทอร์เน็ต ที่สามารถเปิดเผยและชัดเจน เพื่อให้บุคคลทั่วไปสามารถเข้าถึงได้ อย่างง่าย และสะดวก

1.2.4 ด้านการถ่ายทอดความรู้

จากการศึกษาการถ่ายทอดความรู้ของครุภูมิปัญญาไทยในเขตภาคใต้ ทั้ง 9 สาขา พบว่า ครุภูมิปัญญาไทยส่วนมากจะมีองค์ความรู้ภูมิปัญญาไทยอยู่แล้ว แต่ก็ยังคงฝึกฝนและ ศึกษาหาความรู้อย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาองค์ความรู้และทำการถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้รับบริการอย่าง เต็มกำลังกายกำลังใจ มีความมุ่งมั่นในการถ่ายทอดความรู้และอยากสืบสานองค์ความรู้ภูมิปัญญาไทย ให้สืบต่อไป แต่ถึงอย่างไรก็ตามแม้จะมีความรู้ และความเข้าใจในองค์ความรู้ยิ่งมากเท่าใด แต่ครุภูมิ ปัญญาไทยทุกคนก็ยังไม่หยุดยั้งที่จะเรียนรู้และพัฒนาตนเอง ซึ่งมากจากการศึกษาด้วยตนเอง การ ฝึกฝนและการเข้ารับการอบรมที่เกี่ยวข้องในด้านภูมิปัญญาไทย นอกจากนี้ครุภูมิปัญญาไทยยังมี บุคลิกที่เอื้ออำนวยต่อการถ่ายทอดความรู้ที่เห็นได้ชัดเจน ซึ่งประกอบด้วย ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และ การมีวาทีศิลป์ในการถ่ายทอดที่ดี ซึ่งสิ่งนี้ถือว่ามีค่ามากที่จะได้รับการยอมรับและเชื่อถือจาก ผู้อื่น และการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดียังเป็นการสร้างความคุ้นเคยให้แก่ผู้อื่นที่พบเห็นได้เกิดความมั่นใจ อยากรู้ที่เรียนรู้ อีกทั้งต้องมีความจริงใจในการถ่ายทอด ผู้ที่ได้รับการถ่ายทอดก็จะมีสุขไปด้วย ซึ่ง ในระหว่างการสังเกตกระบวนการถ่ายทอดความรู้ของครุภูมิปัญญาไทย ผู้วิจัยพบว่า ครุมีการ ถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้รับบริการด้วยสีหน้าที่ยิ้มแย้ม สร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ให้เกิด ผู้รับบริการด้วยความเป็นมิตร เกิดการไว้วางใจ เป็นกันเองเพราะความรู้ภูมิปัญญาไทยบางเรื่อง มักจะซับซ้อน ยากต่อความเข้าใจจึงต้องสร้างบรรยากาศให้เกิดการผ่อนคลายมากที่สุด นอกจากนี้ครุ ภูมิปัญญาไทยยังมีการสอนหรือเทคนิคในการถ่ายทอดความรู้ที่หลากหลาย มีความเหมาะสมผู้รับบริการ

บริการ ลักษณะความแตกต่างระหว่างบุคคลได้ดี และสอดคล้องกับความต้องการของผู้รับบริการได้ดี เช่น การบรรยาย การลงมือปฏิบัติจริง การสาธิต การทดลอง การนำเอาจริง มาช่วยในการสอนเพื่อให้ผู้รับบริการได้เกิดการเรียนรู้จริง อีกทั้งมีการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้เพื่อเป็นแหล่งสำหรับการถ่ายทอดภูมิปัญญาไทยของชุมชน เช่น วัด ศาลา เวทีชาวบ้าน พิพิธภัณฑ์ เป็นต้น

1.2.5 ด้านการแบ่งปันและเผยแพร่ความรู้

จากการศึกษากระบวนการจัดการความรู้ของครุภูมิปัญญาไทยในเขตภาคใต้ทั้ง 9 สาขา พบว่า ครุภูมิปัญญาไทยแต่ละคนจะมีการแบ่งปันและเผยแพร่ความรู้ โดยการแลกเปลี่ยนความรู้ ให้บุคคลมีโอกาสพบปะพูดคุยกระตุ้นให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันได้ เพื่อให้สามารถเกิดการพูดคุยเรื่องต่าง ๆ ตลอดจนช่วยเสริมสร้างการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันระหว่างคนในชุมชนได้ดี อีกทั้งจะมีการเผยแพร่ความรู้ผ่านเครือข่ายการเรียนรู้ของชุมชน ไม่ว่าจะเป็นศูนย์การเรียนรู้ วัด โรงเรียน โรงพยาบาล สำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของแต่ละตำบล และหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง เพื่อกระจายความรู้ให้ประชาชนได้ทราบ นอกจากนี้ยังมีการเผยแพร่ความรู้ในรูปแบบต่างๆ การเสนอผลงานในการประชุม การบรรยายการสาธิต และมีการจัดพิมพ์หนังสือ หรืออาจทำเป็นตำรา ตลอดจนผ่านสื่อต่างๆ เช่นทำในรูปแบบวีดิทัศน์ วีซีดี และผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต

ตอนที่ 2 ผลการสังเคราะห์ข้อเสนอแนะในการนำกระบวนการจัดการความรู้ของครุภูมิปัญญาไทยไปใช้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนในเขตภาคใต้

จากประเด็นข้อเสนอแนะในการนำกระบวนการจัดการความรู้ของครุภูมิปัญญาไทยไปใช้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนในเขตภาคใต้ ภายใต้ประเด็นสำคัญที่ได้จากการศึกษาและผลการพิจารณา (ร่าง) ข้อเสนอแนะในการนำกระบวนการจัดการความรู้ของครุภูมิปัญญาไทยไปใช้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนในเขตภาคใต้จากการจัดสนทนากลุ่ม (Focus group) ดังกล่าว โดยผู้วิจัยได้นำเสนอประเด็นสำคัญภายหลังจากที่ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาอภิปรายข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะแล้ว ผู้วิจัยและผู้เชี่ยวชาญได้ร่วมกันกำหนดข้อเสนอแนะในการนำกระบวนการจัดการความรู้ของครุภูมิปัญญาไทยไปใช้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนในเขตในเขตภาคใต้ ได้ข้อสรุปดังนี้

2.1 ด้านการแสวงหาความรู้

- 1) การแสวงหาความรู้ระดับชุมชน/บุคคลเป็นความรู้ที่อยู่ภายใน (Tacit Knowledge) อาจจะต้องล้วงลึกในตัวของครุภูมิปัญญาไทย ผู้ที่เกี่ยวข้อง หรือแม้แต่ในชุมชนว่ามีความรู้ มีเคล็ดวิชาอะไรอยู่บ้างในชุมชน โดยอาจใช้วิธีการทำ “แผนที่ความรู้” (Knowledge Map) ที่จะบอกว่าใครในชุมชนมีความรู้อะไรบ้าง ต้นตอความรู้มาจากไหนน่าจะเข้าถึงความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- 2) ควรส่งเสริมให้ทุกคนมีพื้นฐานของการคิดอย่างเป็นระบบ ซึ่งการที่สมาชิกในชุมชนมีการคิดอย่างเป็นระบบจะทำให้สมาชิกสามารถบูรณาการองค์ความรู้ที่เป็นสหวิทยาการเพื่อให้เกิดการสร้างสรค์องค์ความรู้ใหม่ที่มีประสิทธิภาพขึ้นมาได้
- 3) ควรมีการส่งเสริมการแสวงหาความรู้จากการเรียนรู้จากการกระทำ โดยเป็นเครื่องมือสร้าง “ชุมชนแห่งการเรียนรู้” ไปในตัว และทำให้เกิดการเรียนรู้ที่รู้สึกและรู้จริง ที่สำคัญสร้างวัฒนธรรมยอมรับความผิดพลาดหรือล้มเหลว เพราะความผิดพลาดหรือล้มเหลวนั้นจะทำให้คนในชุมชนไม่กลัวความล้มเหลว และกล้าทดลองหาแนวทางใหม่ ๆ ใช้ความรู้เพื่อทำสิ่งใหม่ ๆ วิธีการใหม่ ๆ
- 4) สถาบันครอบครัว สนับสนุน ข้อมูล ข่าวสาร เสริมความรู้ใหม่ ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการแสวงหาความรู้ให้ครุภูมิปัญญาไทยเพื่อให้ความพร้อมที่จะจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต (LifeLong Learning) ให้กับประชาชนในชุมชนทั่วไปได้

2.2 ด้านการสร้างความรู้

1) ควรส่งเสริมให้คนในชุมชนสร้างความรู้ใหม่ จากความชำนาญในสิ่งที่ทำ เมื่อทำไปเรื่อย ๆ แล้วก็เกิดความชำนาญในงานนั้น ๆ แล้วจึงผสมผสานกับความรู้อื่น ๆ ประสบการณ์ ข้อมูลข่าวสารรวมกันกลายเป็นองค์ความรู้ใหม่

2) ควรมีการสร้างความรู้ของชุมชนด้วยการรวบรวมความรู้จากภายในและภายนอก การสร้างความรู้ใหม่จากการถ่ายทอดความรู้ที่ตนเองมีอยู่กับผู้อื่น การเรียนรู้จากการปฏิบัติ และการนำความรู้ที่ชุมชนมีอยู่ผนวกเข้ากับความรู้ต่างๆ ที่มีอยู่ให้เกิดเป็นความรู้ใหม่

3) มีการสร้างองค์ความรู้และความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ เพื่อให้สมาชิกทุกคนในชุมชนจะมีบทบาทร่วมกันในการสร้างความรู้ใหม่ ๆ มีการเรียนรู้จากทั้งภายในและภายนอกชุมชน

4) สถาบันการศึกษาต่าง ๆ เช่น มหาวิทยาลัย โรงเรียน ชุมชน ควรเป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตของครูภูมิปัญญาไทย โดยจัดกิจกรรม ตลอดจนสนับสนุนในด้านบุคลากร ทรัพยากร สื่อ รวมไปถึงสนับสนุนในการสร้างองค์ความรู้ใหม่ ๆ ร่วมกับครูภูมิปัญญาไทย เพื่อเผยแพร่ความรู้ไปสู่ชุมชน

2.3 ด้านการจัดเก็บและรวบรวมความรู้

1) ควรมีผู้ทำหน้าที่รวบรวมความรู้จากครูภูมิปัญญาไทย เช่น ผู้ใกล้ชิด บุตรหลาน ลูกศิษย์ นักเรียน นักศึกษา อาสาสมัคร โดยกระบวนการทบทวนหลังการปฏิบัติ (After Action Review) สามารถเป็นเครื่องมือในการจัดเก็บและรวบรวมความรู้ได้

2) วิธีการรวบรวมความรู้จากครูภูมิปัญญาไทยน่าจะรวบรวมจากคนที่มีความรัก ความสนใจในภูมิปัญญาไทยนั้นจริง ๆ มารวมกลุ่มกัน ศึกษา เรียนรู้ภูมิปัญญาไทยในลักษณะของชุมชนนักปฏิบัติ (Community Of Practice : COP) โดยในกลุ่มนี้ก็จะมีความสนใจที่แตกต่างกันไป จัดบันทึกและจัดเก็บออกมาเป็นเอกสาร เป็นแผนผัง คู่มือ เป็นต้น

3) ควรมีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัยเข้ามาสนับสนุนในการปฏิบัติงาน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างทั่วถึงตลอดทั้งชุมชน โดยให้มีการจัดเก็บ การประมวลผล และการถ่ายทอดความรู้ซึ่งกันและกันได้อย่างสะดวก รวดเร็วและถูกต้อง

4) องค์กรส่วนท้องถิ่นนำโดยนายกองค์การบริหารส่วนตำบลและบุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องควรให้ความร่วมมือและสนับสนุนทางด้านงบประมาณ การจัดเก็บและรวบรวมความรู้ด้านภูมิปัญญาไทยเพื่อขยายผล และช่วยประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนรู้จักความสำคัญของครูภูมิปัญญาไทย เพื่อเป็นพื้นฐานอาชีพของประชาชนในชุมชน

5) หน่วยงานราชการและสมาคมครูภูมิปัญญาไทยภาคใต้ต้องร่วมกันส่งเสริมสนับสนุนสร้างศูนย์การเรียนรู้เพื่อรวบรวมเอาองค์ความรู้ของครูภูมิปัญญาไทยแต่ละคนในเขตภาคใต้มาจัดเป็นหลักสูตรสู่การเรียนรู้ในทุกระดับ

2.4 ด้านการถ่ายทอดความรู้

1) การถ่ายทอดความรู้ด้านภูมิปัญญาไทยจำเป็นต้องถ่ายทอดจากการได้เข้าไปสัมผัส เข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งในภูมิปัญญาไทย หรือชุมชนนั้น ๆ เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ สิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ในชุมชนที่ถือเป็นต้นกำเนิดของภูมิปัญญาไทยอาจจะดำเนินการโดย ลงพื้นที่ศึกษา ภูมิปัญญาไทย การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ การเข้าค่ายเยาวชน/ผู้ที่สนใจ

2) จะต้องทำให้ทุกคนในชุมชนมีวัฒนธรรมหรือวิถีชีวิตในการแลกเปลี่ยนความรู้ และมีการถ่ายทอดความรู้ที่ตนเองมีอยู่ให้กับบุคคลอื่น โดยให้มีการปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอจนกลายเป็นวิถีชีวิตของบุคคลเหล่านั้น มีการปรับเปลี่ยนแนวคิดและทัศนคติ การสร้างแรงจูงใจในการทำงาน ตลอดจนการสร้างให้เกิดความไว้วางใจเพื่อให้บุคคลมีความเต็มใจที่จะแลกเปลี่ยนกับบุคคลอื่น

3) ควรส่งเสริมให้องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นหรือหน่วยงานราชการในท้องถิ่นจัดกิจกรรมร่วมกันระหว่างการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาไทยกับประชาชนในท้องถิ่นอย่างสม่ำเสมอ เช่น การเข้าร่วมโครงการการสร้างนวัตกรรมจากภูมิปัญญาไทย เพื่อให้เกิดการต่อยอดการนำเอาความรู้มาใช้ในชีวิตประจำวัน

4) ครูภูมิปัญญาไทยของชุมชนในเขตภาคใต้ จำเป็นต้องมีศูนย์การเรียนรู้ของตนเอง อย่างเป็นรูปธรรม เนื่องจากศูนย์การเรียนรู้เป็นสถานที่ที่จะมีการพบปะ พูดคุย เป็นเวทีแลกเปลี่ยน เรียนรู้ และถ่ายทอดองค์ความรู้ให้สอดคล้องและความเหมาะสมกับความต้องการของชุมชน

5) ควรจัดทำสื่อการเรียนรู้ด้วยตนเองระบบอิเล็กทรอนิกส์ (Computer Assisted Instruction: CAI) เพื่อให้ประชาชน ทุกกลุ่ม และทุกระดับ สามารถศึกษาเรียนรู้ด้วยตนเองได้ทุกที่ ทุกเวลาตามอัธยาศัย โดยจัดทำในรูปแบบของซีดีรอมที่สามารถโต้ตอบกับผู้เรียน (Interactive CD-ROM)

6) ควรส่งเสริมให้มีผู้รับผิดชอบดูแลเว็บไซต์ความรู้ (Knowledge Portal) บนเว็บไซต์ของหน่วยงานเพื่อดูแลอำนวยความสะดวกประชาชน และผู้ที่สนใจทั่วไปได้รับความกระจ่าง ในความรู้จากผู้เชี่ยวชาญ/ผู้มีประสบการณ์ด้านเนื้อหาที่ต้องการทราบผ่านการตั้งกระทู้ซักถาม และร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในองค์ความรู้ต่าง ๆ อย่างรวดเร็ว กว้างขวาง ต่อเนื่อง นับเป็นการพัฒนาช่องทางเพื่อถ่ายทอดความรู้ผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศสถานที่และเวลาที่เป็นปัจจุบัน

2.5 ด้านการแบ่งปันและเผยแพร่ความรู้

1) จะต้องมีการเผยแพร่ในรูปแบบสื่อสร้างสรรค์ สื่อดิจิทัล เช่น สารคดี หนังสือ ที่สามารถถ่ายทอดออกมาให้ผู้รับเอาความรู้ มีความเข้าใจ เกิดความรัก ความภาคภูมิใจ เกิดแรงบันดาลใจที่จะสืบสานภูมิปัญญาไทยอย่างแท้จริง เพราะถ้ารู้แต่ไม่เข้าใจในความเป็นภูมิปัญญาไทย พอมีการศึกษาไปสักระยะก็อาจจะเกิดการเบื่อหน่าย ละเลย ส่งผลให้ขาดการพัฒนาองค์ความรู้อย่างต่อเนื่อง การอนุรักษ์ภูมิปัญญาไทยก็ไม่เกิดความยั่งยืน

2) รูปแบบของการแบ่งปันและการเผยแพร่ความรู้ของชุมชนในเขตภาคใต้ควรคำนึงถึงผู้รับองค์ความรู้ตามลักษณะของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชน (Stake Holder) ไม่ว่าจะเป็นตั้งแต่ระดับบุคคล องค์กรหน่วยงานภาครัฐหรือเอกชน สถานศึกษา แหล่งเรียนรู้อื่น ๆ ในชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพราะในแต่ละกลุ่มเป้าหมายมีรูปแบบการเรียนรู้ที่แตกต่างและต้องการเรียนรู้ในระดับที่แตกต่างกัน

3) ควรมีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการเผยแพร่และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยผ่านทางระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตหรืออินทราเน็ต ตลอดจนการใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ในการติดต่อสื่อสาร อาทิเช่น Webboard, Chat room, E-mail เป็นต้น และท้ายที่สุดก็คือ การให้สมาชิกในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาและวางแผนกลยุทธ์ มีการเพิ่มอำนาจในการทำงานให้แก่สมาชิก ผู้และมีการปรับเปลี่ยนบทบาทของตนเอง เพื่อผลักดันสมาชิกในชุมชนให้เกิดการเรียนรู้และมีการสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน

4) ควรมีการสนับสนุนแนวทางการปฏิบัติ (Practice) ซึ่งสมาชิกในชุมชนแลกเปลี่ยนกัน โดยจะเป็นความรู้เฉพาะด้านซึ่งชุมชนมีการพัฒนา แลกเปลี่ยนและเก็บรักษาไว้ และมีการกำหนดความรู้พื้นฐานที่สมาชิกชุมชนแต่ละคนควรมี ซึ่งจะช่วยให้สมาชิกสามารถทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5) ควรมีการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการแบ่งปันและเผยแพร่ความรู้ เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้อย่างไม่เป็นทางการเข้ามารวมกลุ่มกันเพื่อเรียนรู้ทักษะและหลักในการทำงานร่วมกัน ฉะนั้นสิ่งที่ควรทำคือ การส่งเสริมให้เกิดการรวมตัว และอำนวยความสะดวกต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ได้แก่ ส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนกับกลุ่มอื่นภายในหรือภายนอกของชุมชนอื่น การสนับสนุนสภาภาพให้คนในชุมชนได้แลกเปลี่ยน และการสร้าง “ศูนย์แห่งความเป็นเลิศ” ในชุมชน เพื่อสร้างบรรยากาศการเรียนรู้และเปิดโอกาสให้กลุ่มได้หาทางปรับเป้าหมายการทำงานของกลุ่มให้บางส่วนตรงกับเป้าหมายของชุมชน

6) ควรมีการส่งเสริมให้สำนักงานท่องเที่ยวจังหวัด ประชาสัมพันธ์ การท่องเที่ยวของจังหวัด ควบคู่กับการเรียนความรู้ด้านภูมิปัญญาไทย เพื่อให้มีการไปดำเนินงานที่ศูนย์ สนับสนุนให้ศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาไทยเป็นแหล่งท่องเที่ยวเพื่อเป็นการเผยแพร่ความรู้ภูมิปัญญาไทยของจังหวัดนั้น ๆ ในภาคใต้

7) สำนักงานประชาสัมพันธ์ของทุกจังหวัดในเขตภาคใต้ ควรส่งเสริมการนำสื่อพื้นบ้านภูมิปัญญาไทยเผยแพร่ทาง วิทยุและโทรทัศน์ ประชาสัมพันธ์สร้างความรู้ความเข้าใจประชาชน เพื่อขับเคลื่อนแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในชุมชน

8) สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาและสมาคมครูภูมิปัญญาไทยภาคใต้ควรจัดให้มีการประชุมสัญจรไปตามภูมิภาคในเขตภาคใต้ทุกปี ไปตามสถาบันการศึกษา ชุมชน ไม่จัดในโรงแรม อยากรให้ประชาชนในชุมชนมีโอกาสเข้าร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้วยกัน

อภิปรายผลการวิจัย

งานวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์กระบวนการจัดการความรู้ของครูภูมิปัญญาไทย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนในเขตภาคใต้ และเพื่อสังเคราะห์ข้อเสนอแนะในการนำกระบวนการจัดการความรู้ของครูภูมิปัญญาไทยไปใช้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนในเขตภาคใต้ ผู้วิจัยได้แบ่งประเด็นการอภิปรายผลออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 อภิปรายผลการวิเคราะห์กระบวนการจัดการความรู้ของครูภูมิปัญญาไทยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนในเขตภาคใต้

ตอนที่ 2 อภิปรายผลการสังเคราะห์ข้อเสนอแนะในการนำกระบวนการจัดการความรู้ของครูภูมิปัญญาไทยไปใช้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนในเขตภาคใต้

ตอนที่ 1 อภิปรายผลการวิเคราะห์กระบวนการจัดการความรู้ของครุภูมิปัญญาไทยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนในเขตภาคใต้

จากการวิเคราะห์เอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึกกระบวนการจัดการความรู้ของครุภูมิปัญญาไทยและการสังเกตกระบวนการจัดการความรู้ของครุภูมิปัญญาไทยพบประเด็นที่น่าสนใจในการอภิปรายผลทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการแสวงหาความรู้ ด้านการสร้างความรู้ ด้านการจัดเก็บและรวบรวมความรู้ ด้านการถ่ายทอดความรู้และด้านการแบ่งปันและเผยแพร่ความรู้ โดยผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลการวิจัยในแต่ละด้านได้ ดังนี้

1.1 ด้านการแสวงหาความรู้

ครุภูมิปัญญาไทยในเขตภาคใต้ทั้ง 9 สาขามีการแสวงหาจากแหล่งความรู้ภายในและความรู้ภายนอก ภายใต้สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว แล้วนำปรับปรุงผลงานและสร้างให้เกิดความคิดใหม่ ๆ อย่างสม่ำเสมอ อีกทั้งปรับใช้ความคิดและสร้างสรรค์ความก้าวหน้าด้วยข้อมูลสารสนเทศจากสภาพแวดล้อมด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การอ่าน ทั้งสื่อสิ่งพิมพ์และบทความ การดูโทรทัศน์ ซึ่ง สุมาลี สังข์ศรี (2545) และ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2549) ได้กล่าว การเรียนรู้เป็นสิ่งที่มีความสัมพันธ์กับการดำเนินชีวิตโดยการบูรณาการศึกษาเข้าด้วยกัน ทั้งนี้การเรียนรู้ตลอดชีวิตมีความสำคัญกับทุกคน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว บุคคลจำเป็นต้องเรียนรู้จากสิ่งต่าง ๆ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องจนเกิดศักยภาพเพื่อมีความรู้และทักษะที่จำเป็นในการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพ รวมทั้งทักษะในการแสวงหาความรู้หรือมีเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ต่อไป นอกจากนี้ยัง Marquardt (2002) ได้กล่าวว่าการแสวงหาความรู้ (Knowledge Acquisition) องค์กรควรแสวงหาความรู้ที่มีประโยชน์และมีผลต่อการดำเนินงานจากแหล่งต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกองค์กร ได้แก่ 1) การแสวงหาและรวบรวมความรู้จากแหล่งภายในองค์กร ความสามารถในการเรียนรู้ของบุคคลในองค์กรกลายเป็นปัจจัยสำคัญสำหรับการเพิ่มคุณค่าให้แก่องค์กรได้มาซึ่งความรู้ได้โดยการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงและการลงมือปฏิบัติ 2) การแสวงหาและรวบรวมความรู้จากแหล่งภายนอก เพื่อการเป็นผู้นำในการแข่งขันทางการตลาดภายใต้สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว องค์กรต้องมีวิสัยทัศน์กว้างไกลเพื่อปรับปรุงผลงานและสร้างให้เกิดความคิดใหม่ ๆ อย่างสม่ำเสมอ ต้องอาศัยการปรับใช้ความคิดและสร้างสรรค์ความก้าวหน้าด้วยข้อมูลสารสนเทศจากสภาพแวดล้อมด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การอ่าน ทั้งสื่อสิ่งพิมพ์และบทความ การดูโทรทัศน์ วิทยุทัศน์และภาพยนตร์

ดังนั้นการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง และการลงมือปฏิบัติ เช่น การเรียนรู้จากบรรพบุรุษ พ่อแม่ ครูอาจารย์ ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้รู้ในชุมชน เป็นต้น ซึ่งโกศล ติมิศีลธรรม (2546) ได้กล่าวถึง สังคมไทยมีความเชื่อในเรื่องการเคารพ นับถือผู้ใหญ่ โดยเฉพาะบรรพบุรุษและบุคคลในครอบครัว คำสอนหลายประการที่สืบทอดมาจากปู่ ย่า ตายายและปฏิบัติต่อกันมากและกระทั่งรุ่นลูกหลานจึงเล็งเห็นว่าเมื่อนำคำสั่งสอนเหล่านั้นไปปฏิบัติจะได้รับประโยชน์ตาม และเกิดผลดีต่อการดำเนินชีวิต จึงปรารถนาให้ลูกหลานนำคำสั่งสอนไปปฏิบัติ เพื่อมีชีวิตที่มีความสุขและมีแนวทางในการดำเนินชีวิตที่ดีงามเช่นเดียวกัน อีกทั้งสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2551) กล่าวว่า การแสวงหาความรู้ส่วนมากจะมาจากการเรียนรู้ตามวิถีชีวิต วิถีธรรมชาติ เป็นการเรียนรู้ผ่านกระบวนการถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปอีกรุ่นหนึ่ง เช่น พ่อแม่ บรรพบุรุษ ปราชญ์ชาวบ้าน พระสงฆ์ ผู้นำท้องถิ่น ที่เกิดจากรับรู้และสั่งสมความรู้ ทักษะ เจตคติและประสบการณ์จริงด้วยการบอกสอน การพูดคุย สังเกตจากผู้ใหญ่และผู้มีประสบการณ์ ตลอดจน ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2557) ได้กล่าวว่า การรู้จักตนเองพร้อมมองคุณค่าที่แท้ของสิ่งของและนวัตกรรม การรู้จักตนเองเป็นสิ่งสำคัญเพราะจะทำให้เราสามารถแสวงหาความรู้และพัฒนาตนเอง การอยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างเข้าใจควบคู่ กับการรู้จักคุณค่าที่แท้ของสิ่งรอบรู้ว่ามีคุณค่าอย่างไร ฉะนั้นการพัฒนาความสามารถในเชิงคิดวิเคราะห์วิจารณ์ (Analytical mind) จึงเป็นเรื่องสำคัญในการแสวงหาความรู้และพัฒนาการเรียนรู้

1.2 ด้านการสร้างความรู้

ครุภูมิปัญญาไทยในเขตภาคใต้ทั้ง 9 สาขา มีการสร้างความรู้ที่หลากหลายซึ่งเกิดจากการที่บุคคลให้ความรู้ที่ตนมีอยู่กับผู้อื่น เช่น การทำงานด้วยกันอย่างใกล้ชิด หรือการนำความรู้ที่มีอยู่ผนวกเข้ากับความรู้ของแต่ละบุคคลเพื่อให้เกิดความรู้ใหม่ และ ความรู้ที่ได้จากการรวบรวมเข้าด้วยกันและสังเคราะห์ความรู้ที่มีอยู่แล้ว ดังที่ ทิพวรรณ หล่อสุวรรณรัตน์ (2548) ได้กล่าวว่า การสร้างความรู้ (Knowledge Creation) เป็นกิจกรรมที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อแสวงหาหรือการสร้างความรู้ใหม่ขึ้น ความรู้เกิดขึ้นเมื่อคนทำงานด้วยกันในกลุ่มที่มีความสัมพันธ์อย่างเหนียวแน่น มีการสร้างความร่วมมือและมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล อีกทั้ง Nonaka (1999) ได้กล่าวว่า การสร้างความรู้มี 4 รูปแบบที่เกิดขึ้นจากองค์ความรู้ 2 รูปแบบที่เรียกว่า องค์ความรู้แบบมีนัย (Tacit Knowledge) และองค์ความรู้แบบชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) ที่ร่วมกันสร้างและเพิ่มพูนความรู้ มีระบบและง่ายต่อการแบ่งปันและถ่ายทอด ได้แก่ 1) การสร้างความรู้จากองค์ความรู้แบบมีนัย เช่น เรียนรู้จากผู้ชำนาญไปสู่เด็กฝึกหัด เป็นการถ่ายทอดผ่านการปฏิบัติเพื่อให้เกิดทักษะเฉพาะตัว 2) การสร้างความรู้จากองค์ความรู้แบบชัดแจ้ง เป็นความรู้ที่ได้จากองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นมาแล้ว และมีความชัดเจนเป็นระบบที่ถ่ายทอดได้ง่าย ทั้งที่เป็นคำพูด กรอบแนวคิดที่ให้เห็นชัดหรืออธิบายได้ 3) การสร้างความรู้โดยความรู้แบบมีนัยถ่ายทอดไปยังความรู้แบบชัดแจ้ง เป็นความรู้ที่เกิดขึ้นจากผู้เรียนที่ได้คิดค้นองค์ความรู้จากความรู้ที่มีอยู่แล้วนำมาพัฒนาด้วยทักษะเฉพาะตัวก่อให้เกิดเป็นความรู้ใหม่ซึ่งสามารถถ่ายทอดไปทั่ว

ได้ 4) การสร้างความรู้ด้วยความรู้แบบชัดแจ้งถ่ายทอดไปองค์ความรู้แบบมีนัย เป็นการที่สมาชิกที่ทุกคนต่างเข้าใจและได้เรียนรู้ในองค์ความรู้แบบชัดแจ้ง หรือกระบวนการต่าง ๆ ที่ปฏิบัติกันมา ซึ่งสามารถถ่ายทอดได้ด้วยการสังเกตและการปฏิบัติจริงเท่านั้น

ที่สำคัญการเรียนรู้โดยการลงมือปฏิบัติ เป็นการทำงานบนปัญหาจริงซึ่งเน้นการได้มาของการเรียนรู้และการนำไปใช้แก้ไขปัญหา ซึ่งตรงกับงานวิจัยของ พรพิมล หรรษาภิรมย์โชค (2550) กล่าวว่า การสร้างความรู้สามารถกระทำด้วยการพัฒนาตนเองได้หลายวิธี ทั้งการศึกษาต่อ เข้ารับการอบรม เข้าร่วมประชุมสัมมนา ศึกษาดูงาน การสืบค้นองค์ความรู้และการทำงานร่วมกับผู้อื่น หรือวิธีการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-Knowledge) ซึ่งมีความเหมาะสมกับผู้เรียนที่มีวุฒิภาวะสามารถรับผิดชอบการเรียนรู้ด้วยตนเองได้ สอดคล้องกับผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่สามารถใช้วิธีการแบบการพูดคุยสนทนาซักถาม การระดมความคิดจากผู้อื่น มีปฏิสัมพันธ์กับคนอื่นโดยเรียนรู้ถึงแนวคิดและวิธีการคิดของตนเอง โดยให้อยู่บนพื้นฐานของการเปิดกว้างทางความคิดและความไว้วางใจซึ่งเป็นวิธีที่สามารถกระตุ้นคนได้เกิดการคิดวิเคราะห์ อีกทั้ง Dewey (1993) ได้เสนอแนะว่า การเรียนรู้จากประสบการณ์ คือ การเรียนรู้ที่เกิดจากการกระทำจริง ผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้ใหม่จากการลงมือกระทำ โดยเริ่มจากการรับรู้ปัญหาและเริ่มหาทางแก้ไขปัญหา หลังจากนั้นลองกระทำจนเกิดเป็นประสบการณ์แล้วสร้างเป็นความรู้ใหม่ด้วยตนเองด้วยการยืนยันในความรู้เดิม ปรับเปลี่ยนความรู้เดิมให้เป็นความรู้ใหม่

นอกจากนี้เกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ที่ผ่านมาในอดีตโดยการทบทวนจากความสำเร็จและความล้มเหลวของตนเองแล้วเกิดการสร้างแรงจูงใจและโอกาสสำหรับการเรียนรู้ของครูภูมิปัญญาไทย อีกทั้งเกิดจากการเรียนรู้กับปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตจริง ซึ่งเริ่มจากการรับรู้ปัญหา แล้วเริ่มหาทางแก้ไขปัญหามาจากการลองผิดลองถูก จนเกิดประสบการณ์จากผลการกระทำแล้วสร้างเป็นความรู้ใหม่ด้วยตนเอง ด้วยการยืนยันในความรู้เดิม แล้วเปลี่ยนเป็นความรู้ใหม่ นอกจากนี้การนำเอาประสบการณ์ที่มีอยู่เดิมมาเชื่อมโยงกับประสบการณ์ใหม่ ทำให้เกิดการสะท้อนความคิดซึ่งเป็นการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์มวลประสบการณ์ ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างแท้ ชัดเจนในประเด็นต่างๆ เกิดเป็นความคิดรวบยอด เกิดความรู้ และนำไปสู่การประยุกต์แนวคิดสู่การลงมือทำเพื่อตกผลึกเป็นองค์ความรู้แบบรวม ที่สามารถนำไปใช้ได้จริงในชุมชน ซึ่งงานวิจัยของ วรณี ทองระย้า (2549) ได้กล่าวว่า การรับความรู้จากภายนอก แล้วนำมาเชื่อมโยงความรู้ภายนอกเข้ากับภูมิปัญญาดั้งเดิมของชุมชนจนเกิดการทดลองปฏิบัติจริง จนกลายเป็นการสังเคราะห์ความรู้ใหม่ และการเลือกสรรความรู้ที่สามารถประยุกต์ใช้ได้ นอกจากนี้ Newman (1994) ได้แสดงความคิดเห็นไว้ว่าการเรียนรู้เป็นกระบวนการธรรมชาติ ซึ่งควรตรงกับความต้องการของผู้เรียนมากกว่าการบังคับให้เรียน ผู้เรียนต้องการกระตือรือร้นที่จะเรียนเพื่อหาความหมายของสิ่งที่เรียน เพราะการเรียนรู้เป็นผลมาจากการปฏิบัติจริงมากกว่าการทำแบบทดสอบเท่านั้น สำหรับวิธีการเรียนรู้ที่สำคัญสำหรับบุคคล

ได้แก่ วิธีการเรียนรู้จากการปฏิบัติ (Action Learning) จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถผ่านแก้ไขปัญหาและพัฒนาแนวทางการแก้ไขปัญหาเก่าสู่การแก้ไขปัญหาใหม่ โดยอาศัยประสบการณ์ การเปลี่ยนประสบการณ์กับผู้อื่น การวิจารณ์จากผู้ร่วมงาน

1.3 ด้านการจัดเก็บและการรวบรวมความรู้

ครุภูมิปัญญาไทยในเขตภาคใต้ทั้ง 9 มีการจัดเก็บและรวบรวมความรู้หลากหลายวิธีการ เช่น การบันทึกเป็นฐานข้อมูล หรือการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรที่ชัดเจน รวมทั้งเกี่ยวกับกระบวนการทางมนุษย์ด้วย เช่น การสร้างและจดจำของปัจเจกบุคคล การเก็บสะสมความรู้มีโครงสร้างและการจัดเก็บเป็นระบบที่สามารถค้นหาและส่งมอบได้อย่างถูกต้องรวดเร็ว ดังที่ เกศรา รักษาติ (2549) และ ประพันธ์ ผาสุขยิต (2549) สรุปเครื่องมือช่วยในการจัดการความรู้ได้แก่ 1) การจัดเก็บความรู้และวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศขององค์กรไว้ในรูปของเอกสาร เช่น งานวิจัย ผลงานประจำปี 2) สมุดหน้าเหลืองเป็นแหล่งบันทึกที่มาของความรู้ประเภทความรู้และผู้เชี่ยวชาญในแต่ละด้านขององค์กร เพื่อใช้ในการเชื่อมโยงระหว่างคนใช้ข้อมูลและแหล่งข้อมูลอาจจะอยู่ในรูปของเอกสารหรือสื่อมีเดียก็ได้ 3) ฐานความรู้ เป็นการเก็บข้อมูลไว้ในฐานข้อมูลโดยให้ผู้ต้องการใช้ค้นคว้าข้อมูลผ่านระบบอินเทอร์เน็ต เพื่อให้สามารถเข้าถึงข้อมูลได้สะดวกมากขึ้น และ 4) เวทีสำหรับการแลกเปลี่ยนความรู้ เป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นอย่างเป็นลักษณะอย่างสม่ำเสมอเพื่อเป็นเวทีให้บุคคลมีโอกาสพบปะพูดคุยกระตุ้นให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันได้ เพื่อให้สามารถเกิดการพูดคุยเรื่องต่าง ๆ ตลอดจนช่วยเสริมสร้างการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันระหว่างบุคลากรในองค์กรนั่นเอง” อีกทั้งกับรูปแบบการสร้างความรู้ SECI Model ของ Nonaka (1999) ได้เสนอว่า การรวมเข้าด้วยกัน เป็นขั้นตอนที่มีการรวมตัวอย่างที่ได้เรียนรู้เข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ ซึ่งทำให้เกิดความรู้ใหม่ การเกิดความรู้ใหม่ขององค์กรจึงเกิดขึ้นจากประกอบใหม่ของสารสนเทศที่มีอยู่ผ่านการแยกประเภท การเพิ่มเติม การประกอบเข้าด้วยกัน การจัดหมวดหมู่ของความรู้ให้เป็นระบบ

อีกทั้งความรู้ของครุภูมิปัญญาไทยยังมีการจัดเก็บในฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ หรือผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต(www.) หรือสรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาทั้งกระบวนการคิด จนพัฒนามาเป็นผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญด้านต่าง ๆ และมีการรวบรวมอย่างต่อเนื่องเกี่ยวกับสิ่งใหม่ๆ ที่ได้สร้างสรรค์ขึ้นมาไว้ให้เป็นระบบ ดังที่แนวคิดของประพันธ์ ผาสุขยิต (2549) ได้เสนอว่า ส่วนหางปลาเป็น ตัวเนื้อความรู้ที่เก็บสะสมไว้เป็นคลังความรู้ (Knowledge Assets) โดยอาจใช้การเล่าเรื่อง ใช้กรณีศึกษาและมีการใช้ชื่อบุคคลอ้างอิงหรือแหล่งข้อมูล ส่วนหางปลาเป็นส่วนที่เทคโนโลยีการสื่อสารและสารสนเทศเข้ามามีส่วนช่วยค่อนข้างมาก เพราะการจัดการความรู้ในแต่ละพื้นที่จะแตกต่างกันออกไป บางแห่งอาจเน้นที่การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ หรือในบางหน่วยงานอาจเน้นที่คลังความรู้และการใช้ ICT ก็จะมีส่วนหางปลาที่ใหญ่กว่าส่วนอื่น อีกทั้งแนวคิดของ George (2007) ที่กล่าวถึง หลักพื้นฐานที่เกี่ยวข้องการจัดเก็บและรวบรวมความรู้ มีดังนี้ 1) โครงสร้างที่ใช้ในการสนับสนุนระบบ

คอมพิวเตอร์เพื่อการจัดการข้อมูล 2) การประยุกต์ใช้ที่สนับสนุนการทำงาน 3) ทักษะของบุคลากรในการจัดการความรู้ และ 4) กระบวนการและเทคนิคในการติดตามและประเมินคลังความรู้ที่จัดเก็บไว้ นอกจากนี้ต้องมีการจัดเก็บไว้เป็นเอกสาร ตำราหรือเก็บไว้ในฐานข้อมูลอินเทอร์เน็ต วิธีดีที่สามารถเปิดเผยและชัดเจน เพื่อให้บุคคลทั่วไปสามารถเข้าถึงได้อย่างง่าย และสะดวก ตลอดจน McKeen (2004) ได้เสนอไว้ว่า การใช้เทคโนโลยีที่สนับสนุนการสื่อสารหรือทำงานร่วมกัน จะต้องมีการสร้างเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบที่ต้องมาพบเจอกันเท่านั้น แต่สามารถเป็นเวทีที่ สร้างบนเว็บไซต์ผ่านทางเทคโนโลยีที่สามารถทำให้คนมาสื่อสารหรือทำงานร่วมกันผ่านทางสื่ออินเทอร์เน็ต โดยที่สมาชิกของชุมชนสามารถพักอาศัยในต่างประเทศกัน อาทิ กระดานสนทนาออนไลน์ ซึ่งจะเป็นเทคโนโลยีที่นิยมนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนา

1.4 ด้านการถ่ายทอดความรู้

การถ่ายทอดความรู้ของครูภูมิปัญญาไทยในเขตภาคใต้ ทั้ง 9 สาขา พบว่า ครูภูมิปัญญาไทยส่วนมากจะมีองค์ความรู้ภูมิปัญญาไทยอยู่แล้ว แต่ก็ยังคงฝึกฝนและศึกษาหาความรู้อย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาองค์ความรู้และทำการถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้รับบริการอย่างเต็มกำลังกายกำลังใจ มีความมุ่งมั่นในการถ่ายทอดความรู้และอยากสืบสานองค์ความรู้ภูมิปัญญาไทยให้สืบทอดไป แต่ถึงอย่างไรก็ตามแม้จะมีความรู้ และความเข้าใจในองค์ความรู้ยิ่งมากเท่าใด แต่ครูภูมิปัญญาไทยทุกคนก็ยังไม่หยุดยั้งที่จะเรียนรู้และพัฒนาตนเอง ซึ่งมาจากการศึกษาด้วยตนเอง การฝึกฝนและการเข้ารับการอบรมที่เกี่ยวข้องในด้านภูมิปัญญาไทย นอกจากนี้ครูภูมิปัญญาไทยยังมีบุคลิกที่เอื้ออำนวยต่อการถ่ายทอดความรู้ที่เห็นได้ชัดเจน ซึ่งประกอบด้วย ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และการมีวาทีศิลป์ในการถ่ายทอดที่ดี ซึ่งสิ่งนี้ถือว่ามีค่ามากที่จะได้รับการยอมรับและเชื่อถือจากผู้อื่น และการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดียังเป็นการสร้างความคุ้นเคยให้แก่ผู้อื่นที่พบเห็นได้เกิดความมั่นใจอยากที่เรียนรู้ อีกทั้งต้องมีความจริงใจในการถ่ายทอด ผู้ที่ได้รับการถ่ายทอดก็มีความสุขไปด้วย ดังงานวิจัยของ วัลภา เล็กวัฒนานนท์ (2554) ได้กล่าวไว้ว่า ครูภูมิปัญญาไทยเป็นผู้ที่มี จิตสาธารณะ เอื้อเฟื้อเกื้อกูลต่อผู้คนรอบข้างและสังคม จึงมีการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ของตนเองให้คนทั่วไปและสังคมอย่างไม่ปิดบัง อีกทั้ง Kuczka (2001) กล่าวว่า ภาวะยากลำบากของชีวิตทำให้เกิดการเรียนรู้และเกิดการปรับเปลี่ยนความเชื่อและความคิด ทำให้เกิดการสนทนาอย่างมีเหตุผลเพื่อสะท้อนปัญหาที่ผ่านมา ร่วมกันระหว่างผู้ถ่ายทอดและผู้รับการถ่ายทอดเพื่อค้นหาแนวทางในการนำไปสู่การปฏิบัติจริง”

นอกจากนี้นอกจากนี้ครูภูมิปัญญาไทยยังมีการสอนหรือเทคนิคในการถ่ายทอดความรู้ที่หลากหลาย มีความเหมาะสมผู้รับบริการ ลักษณะความแตกต่างระหว่างบุคคลได้ดี และสอดคล้องกับความต้องการของผู้รับบริการได้ดี เช่น การบรรยาย การลงมือปฏิบัติจริง การสาธิต การทดลอง การนำเอาจริงมาช่วยในการสอนเพื่อให้ผู้รับบริการได้เกิดการเรียนรู้จริง ดังที่งานวิจัยของ วัลภา เล็กวัฒนานนท์ (2554) ได้กล่าวถึง การบรรยาย สาธิต และฝึกปฏิบัติ เป็นวิธีการถ่ายทอดความรู้ โดยฝึกให้ปฏิบัติจริงทั้งตัวต่อตัวและฝึกเป็นกลุ่ม ให้ศึกษาเรียนรู้ของจริงในพื้นที่ เน้นการเรียนรู้จากผู้มีประสบการณ์ตรงในเรื่องที่จะถ่ายทอด ส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ระหว่างผู้รับการถ่ายทอด สร้างการมีส่วนร่วมของทุกคนในกระบวนการถ่ายทอดและเปิดโอกาสให้ผู้รับการถ่ายทอดได้มีโอกาสลงมือทำและเรียนรู้ในสิ่งที่ตนเองสนใจ นอกจากนี้แนวคิดของ Cannon (2000) ที่กล่าวถึงการพูดคุย แลกเปลี่ยนความรู้ หรือการถ่ายทอดความรู้จะทำให้เกิดการอภิปรายความคิดเห็นกับผู้อื่นได้ ที่สำคัญเป็นการรับข้อมูลใหม่อยู่เสมอ อีกทั้ง McKeen (2004) ได้สรุปว่า การสื่อสารระหว่างกันจะทำให้เกิดกระบวนการจัดการความรู้ เพราะการสื่อสารในชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการจัดการ อาทิ การพบปะกันระหว่างสมาชิกในชุมชนเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และนำความรู้ที่ได้เรียนรู้มาไปจัดเก็บ และนำไปประยุกต์ความรู้ใหม่และสามารถนำองค์ความรู้ใหม่มาแบ่งปันกับสมาชิกชุมชนในครั้งต่อไป

การจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้เพื่อให้เป็นแหล่งสำหรับการถ่ายทอดภูมิปัญญาไทยของชุมชน เช่น วัด ศาลา เวทีชาวบ้าน พิพิธภัณฑสถาน เป็นต้น ดังที่ นารีรัตน์ รักรัตนกุล (2553) ได้กล่าวถึงว่า การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพในการเรียนรู้ของผู้ใหญ่จะต้องเรียนจากของจริงเช่น วัดที่เป็นศูนย์กลางในการถ่ายทอดความรู้ด้านศาสนา แหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่ในชุมชน เพราะการเรียนรู้จากของจริง ฝึกปฏิบัติจะส่งผลให้การเรียนรู้นั้นเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและส่งผลยาวนานยิ่งกว่าการฟังบรรยายเพียงอย่างเดียว อีกทั้งแนวคิดของ Marquardt (1996) ได้เสนอกลยุทธ์สำหรับการจัดการความรู้ไว้ว่า การสร้างความคาดหวังว่าทุกคนจะรับผิดชอบต่อการเก็บสะสมและการถ่ายโอนความรู้จะต้องตระหนักถึงความรู้ที่จะเป็นประโยชน์ต่อองค์กร โดยต้องสามารถเชื่อมโยงความรู้เหล่านั้น ซึ่งอาจจะบรรจุอยู่ในช่องทางที่เป็นทางการ เช่น การประชุม หนังสือพิมพ์ และอินเทอร์เน็ต หรือในช่องทางที่ไม่เป็นทางการ เช่น การร่วมกลุ่มกันทางสังคม เช่น พิพิธภัณฑสถาน และภาพยนตร์

1. 5 ด้านการแบ่งปันและเผยแพร่ความรู้

ครูภูมิปัญญาไทยในเขตภาคใต้ ทั้ง 9 สาขาแต่ละคน จะมีการแบ่งปันและเผยแพร่ความรู้ โดยการแลกเปลี่ยนความรู้ ให้บุคคลมีโอกาสพบปะพูดคุยกระตุ้นให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันได้ เพื่อให้สามารถเกิดการพูดคุยเรื่องต่าง ๆ ตลอดจนช่วยเสริมสร้างการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันระหว่างคนในชุมชนได้ดี ดังงานวิจัยของ นันทปพร สิทธิยา(2551) กล่าวว่า การแบ่งปัน/การเผยแพร่ความรู้ เป็นการถ่ายทอดความรู้จากรุ่นผู้ใหญ่สู่เยาวชน ด้วยวิธีการเล่าและการปฏิบัติให้ดูเป็นตัวอย่าง การเผยแพร่ความรู้ให้กับผู้ที่เดินทางเข้ามาเที่ยว ลักษณะกระบวนการจัดการความรู้ โดยชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นการเรียนรู้จากการผลัดเปลี่ยนหน้าที่ การเรียนรู้จากสัมพันธภาพทางอาชีพทหารพราน การเรียนรู้โดยมีกลวิธีการสื่อสาร อีกทั้ง Cummings (2001) ที่กล่าวว่า การเผยแพร่ความรู้ (Distributing Knowledge) เป็นขั้นตอนหนึ่งในกระบวนการจัดการความรู้ การแลกเปลี่ยนความรู้การปฏิบัติงานจะก่อให้เกิดการแบ่งปันที่แพร่กระจายด้วยวิธีการที่หลากหลาย ซึ่งสามารถแบ่งวิธีการแพร่ความรู้ได้เป็น 3 กลุ่ม คือ 1) Self – Directed Methods โดยให้สมาชิกในองค์กรริเริ่มการแพร่ความรู้ที่ใช้สำหรับเก็บความรู้และระบบแหล่งที่ตั้งจะช่วยให้สมาชิกค้นคว้าได้ 2) Locator System จะสามารถวางขอบเขตจากง่ายไปหายากได้ สมาชิกสามารถดึงข้อมูลที่ต้องการได้ 3) Facilitated Transfer จะเกี่ยวข้องกับบุคคลที่สนับสนุนการแพร่กระจายความรู้ ซึ่งได้รับการอบรมในการช่วยหาและถ่ายทอดความรู้เช่นเดียว นอกจากนี้ McKeen (2004) ได้นำเสนอว่า การสนับสนุนซึ่งกันและกัน การความสัมพันธ์กันระหว่างสมาชิก และช่วยเหลือแก้ไขปัญหาต่าง ๆ คือ เวทีที่สมาชิกคนใดมีปัญหาหรือคำถามอะไรที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่สนใจเหมือนกันก็นำมาถามไถ่กัน แล้วช่วยเหลือกันในการแก้ไขปัญหา และด้วยความช่วยเหลือกันอย่างต่อเนื่อง จึงเกิดเป็นความรู้สึกที่ดีต่อกัน มีความเป็นมิตร การช่วยเหลือจึงสามารถเป็นเรื่องอื่น ๆ ที่มิได้เกี่ยวกับเรื่องเฉพาะที่สมาชิกในชุมชนสนใจร่วมกัน หรือสามารถที่จะพบปะและทำกิจกรรมในเชิงสันตนาการก็ได้

อีกทั้งจะมีการเผยแพร่ความรู้ผ่านเครือข่ายการเรียนรู้ของชุมชน ไม่ว่าจะเป็นศูนย์การเรียนรู้ วัด โรงเรียน โรงพยาบาล สำนักงานการศึกษาจากระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของแต่ละตำบล และหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง เพื่อกระจายความรู้ให้ประชาชนได้ทราบดังที่แนวคิดการจัดการความรู้ของ Davenport (1998) ได้กล่าวถึง การแลกเปลี่ยนความรู้หรือการแบ่งปันความรู้ที่ คน กลุ่มคน จะต้องไม่ใช่เฉพาะเทคโนโลยีเพียงอย่างเดียว ต้องการมีการใช้คนด้วย เช่น การประชุม อบรม สัมมนาการสร้างเครือข่าย การประชุมทางไกล การแลกเปลี่ยนความรู้หรือการแบ่งปันความรู้ไม่ใช่เรื่องของธรรมชาติ ต้องมีการส่งเสริมและสนับสนุน และต้องใช้เวลา ดังนั้นจะช่วยให้ในการแก้ไขปัญหาได้ดีและช่วยเพิ่มพูนความสามารถ นอกจากนี้ยังมีการเผยแพร่ความรู้ในรูปแบบต่างๆ การเสนอผลงานในการประชุม การบรรยายการสาธิต และมีการจัดพิมพ์หนังสือ หรืออาจทำ

เป็นตำรา ตลอดจนผ่านสื่อต่างๆ เช่นทำในรูปแบบวีดิทัศน์ วีซีดี และผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ดังที่งานวิจัยของสุมาลี สังข์ศรี (2550) ยังกล่าวถึง รูปแบบการเรียนรู้ของครูภูมิปัญญาไทย คือ กระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้ สื่อและอุปกรณ์ และเครือข่าย โดยในประเด็นเรื่องของเครือข่ายนั้นครูภูมิปัญญาไทยมีการสร้างเครือข่ายเพื่อการแพร่ความรู้ พร้อมทั้งเผยแพร่ทางสื่อในรูปแบบต่างๆ เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันและต่างกลุ่ม เป็นการประสานความร่วมมือทั้งในระดับชุมชน ท้องถิ่นและระดับประเทศ ส่งผลให้เกิดกระบวนการเรียนรู้และการประกอบอาชีพได้อย่างมีคุณภาพ

ตอนที่ 2 อภิปรายผลข้อเสนอแนะในการนำกระบวนการจัดการความรู้ของครูภูมิปัญญาไทยไปใช้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนในเขตภาคใต้

ข้อเสนอแนะในการนำกระบวนการจัดการความรู้ของครูภูมิปัญญาไทยไปใช้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนภายใต้ประเด็นสำคัญที่ได้จากการวิจัยแบ่งออกเป็น 5 ด้าน ประกอบด้วย ด้านการแสวงหาความรู้ ด้านการสร้างความรู้ ด้านการจัดเก็บและรวบรวมความรู้ ด้านการถ่ายทอดความรู้ และด้านการแบ่งปันและเผยแพร่ความรู้ โดยผู้วิจัยได้สังเคราะห์สรุปประเด็นจากการสนทนากลุ่มโดยผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้อง จากผลการการสังเคราะห์ข้อเสนอแนะในการนำกระบวนการจัดการความรู้ของครูภูมิปัญญาไทยไปใช้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของในเขตภาคใต้ สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

2.1 ด้านการแสวงหาความรู้

การแสวงหาความรู้ระดับชุมชน/บุคคลเป็นความรู้ที่อยู่ภายใน (Tacit Knowledge) อาจจะต้องล้วงลึกในตัวของครูภูมิปัญญาไทย ผู้ที่เกี่ยวข้อง หรือแม้แต่ในชุมชนว่ามี ความรู้ มีเคล็ดวิชาอะไรอยู่บ้างในชุมชน โดยอาจใช้วิธีการทำ แผนที่ความรู้” (Knowledge Map) ที่จะบอกว่าใครในชุมชนมีความรู้อะไรบ้าง ต้นตอความรู้มาจากไหนน่าจะเข้าถึงความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตรงกับแนวคิด Tekeuchi (2004) ได้กล่าวว่า ความรู้ที่ฝังลึก (Tacit Knowledge) ที่เรียกว่า ความเป็นตัวตน ในบริบทของความรู้ที่มีลักษณะเฉพาะตัวและเป็นสิ่งยากในการบันทึกให้เป็นแบบแผนที่ชัดเจน เนื่องจากความรู้ที่ฝังลึกจะถูกเก็บไว้ในระบบสมองของคนและเป็นองค์ประกอบภายในที่สำคัญในการพัฒนา โดยกระบวนการที่ใช้ทดสอบด้วยวิธีการต่าง ๆ เห็นได้จากการปฏิบัติที่เรียกว่า ประสบการณ์ ความชำนาญ โดยการแสวงหาความรู้สามารถทำได้ทั้งในรูปแบบที่หลากหลาย เช่น การจดบันทึก การสร้างแผนผังความรู้ เป็นต้น

อีกทั้งมีส่งเสริมให้ทุกคนมีพื้นฐานของการคิดอย่างเป็นระบบ ซึ่งการที่สมาชิกในชุมชนมีการคิดอย่างเป็นระบบจะทำให้สมาชิกสามารถบูรณาการองค์ความรู้ที่เป็นสหวิทยาการ และมีการส่งเสริมการแสวงหาความรู้จากการเรียนรู้จากการกระทำ ไม่ใช่เรียนรู้จากการฟังหรืออ่าน การเรียนรู้จากการกระทำร่วมกัน เป็นเครื่องมือสร้าง “ชุมชนแห่งการเรียนรู้” ไปในตัว และทำให้เกิดการเรียนรู้ที่รู้สึกและรู้จริง ที่สำคัญสร้างวัฒนธรรมยอมรับความผิดพลาดหรือล้มเหลว เพราะความผิดพลาดหรือล้มเหลวนั้นจะทำให้คนในชุมชนไม่กลัวความล้มเหลว และกล้าทดลองหาแนวทางใหม่ ๆ ใช้ความรู้เพื่อทำสิ่งใหม่ ๆ ดังที่งานวิจัยเรื่องแนวคิดกิจกรรม KM Internship ของ สถาบันผลิตแห่งชาติ (2549) ได้ระบุว่า กิจกรรมที่ได้รับจากการเป็น KM Intern ได้แก่ 1) การฝึกใช้กลวิธีในการเรียนรู้ ฝึกการวางแผนจากการกำหนดการเรียนรู้เอง 2) การกำหนดเป้าหมาย จุดหมายในการเรียนรู้โดยเน้นการปฏิบัติอย่างเต็มที่เชิงการทำงานแบบมีอาชีพและฝึกการหาคำตอบของการจัดการความรู้ 3) การฝึกพัฒนาจัดระบบคลังความรู้ภายในและภายนอก 4) การเปิดโลกทัศน์เพิ่มขึ้น 5) การฝึกใช้งานชุมชนเสมือน และ 6) การพัฒนาต่อยอดสมรรถนะของตนเอง นอกจากนี้การจัดเวทีและเชื่อมโยงให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน เช่น เครือข่ายภาคี โดยมีการกำหนดวาระการประชุมในเรื่องที่น่าสนใจร่วมกัน ความก้าวหน้าของการจัดการความรู้ในแต่ละเรื่อง รวมทั้งเทคนิคประสบการณ์ต่าง ๆ เพื่อทำให้เกิดการขับเคลื่อนการแสวงหาความรู้ เป็นต้น

นอกจากนี้ Marquardt (2002) ได้กล่าวไว้ว่า การแสวงหาความรู้ (Knowledge Acquisition) องค์กรควรแสวงหาความรู้ที่มีประโยชน์และมีผลต่อการดำเนินงานจากแหล่งต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกองค์กร ได้แก่ 1) การแสวงหาและรวบรวมความรู้จากแหล่งภายในองค์กร ความสามารถในการเรียนรู้ของบุคคลในองค์กรกลายเป็นปัจจัยสำคัญสำหรับการเพิ่มคุณค่าให้แก่องค์กรได้มาซึ่งความรู้ได้โดย การให้ความรู้แก่พนักงาน เช่น การสอนงาน การฝึกอบรม การสัมมนา การประชุม การเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง และการลงมือปฏิบัติและ การดำเนินการเปลี่ยนแปลงในกระบวนการปฏิบัติงานต่าง ๆ 2) การแสวงหาและรวบรวมความรู้จากแหล่งภายนอก เพื่อการเป็นผู้นำในการแข่งขันทางการตลาดภายใต้สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว องค์กรต้องมีวิสัยทัศน์กว้างไกลเพื่อปรับปรุงผลงานและสร้างให้เกิดความคิดใหม่ ๆ อย่างสม่ำเสมอ ต้องอาศัยการปรับใช้ความคิดและสร้างสรรค์ความก้าวหน้าด้วยข้อมูลสารสนเทศจากสภาพแวดล้อมด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การใช้มาตรฐานเปรียบเทียบจากองค์กรอื่น ๆ การจ้างที่ปรึกษา การอ่าน ทั้งสิ่งสิ่งพิมพ์และบทความ การดูโทรทัศน์ วิทยุทัศน์และภาพยนตร์ และการจ้างพนักงานใหม่ และการร่วมมือกับองค์กรอื่น ๆ เพื่อสร้างพันธมิตรและร่วมทุน ดังนั้นการแสวงหาความรู้สมควรพิจารณาสิ่งที่ได้จากการเรียนรู้เป็นสิ่งสำคัญ เพราะการเรียนรู้บางเรื่องไม่สามารถจะแสวงหาได้ตามหนังสือ ตำรา และงานวิจัยที่เผยแพร่กันตามทั่วไป แต่ความรู้บางอย่างอาจจะใช้วิธีที่หลากหลายเพื่อให้ได้ความรู้

2.2 ด้านการสร้างความรู้

การสร้างความรู้ใหม่ ๆ ต้องเกิดจากความชำนาญในสิ่งที่ทำ เมื่อทำไปเรื่อย ๆ แล้วก็เกิดความชำนาญในงานนั้น ๆ แล้วจึงผสมผสานกับความรู้อื่น ๆ ประสบการณ์ ข้อมูลข่าวสาร จินตนาการใหม่ ๆ สังเคราะห์รวมกันกลายเป็นองค์ความรู้ใหม่และมีการสร้างความรู้ของชุมชนด้วยการรวบรวมความรู้จากภายในและภายนอก การสร้างความรู้ใหม่จากการถ่ายทอดความรู้ที่ตนเองมีอยู่กับผู้อื่น การเรียนรู้จากการปฏิบัติ และการความรู้ที่ชุมชนมีอยู่ผนวกเข้ากับความรู้ต่างๆ ที่มีอยู่ให้เกิดเป็นความรู้ใหม่ ซึ่งรายงานวิจัยของ วจิรา เดชรัตน์ (2547) กล่าวว่า การสร้างความรู้ใหม่ ซึ่งมีรูปแบบที่สำคัญคือการทำงานด้วยกันอย่างใกล้ชิด การสังเคราะห์ความรู้ที่มีอยู่ การผนวกความรู้ที่อยู่ในตำลกับความรู้ในแต่ละบุคคล โดยการปฏิบัติหรือการลงมือ อีกทั้งแนวคิดของ Marquardt (1996) ที่กล่าวว่า การสร้างความรู้ได้จากการเรียนรู้จากการปฏิบัติ (Action Learning) เป็นกระบวนการโดยรวมกลุ่มเล็กที่มีประสิทธิภาพเพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาในสถานการณ์จริง โดยตระหนักว่ากลุ่มบุคคลได้เรียนรู้จากอะไร และการเรียนรู้กลุ่มบุคคลเหล่านั้นให้ประโยชน์กับสมาชิกกลุ่ม ซึ่งประสบการณ์และความรู้ของบุคคลหรือทีมจะทำให้เกิดความรู้ใหม่และการแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ

ดังนั้นการสร้างองค์ความรู้และความสามารถในการถ่ายโอนความรู้ เพื่อให้สมาชิกทุกคนในชุมชนจะมีบทบาทร่วมกันในการสร้างความรู้ใหม่ ๆ มีการเรียนรู้จากทั้งภายในและภายนอกชุมชนที่สำคัญสถาบันการศึกษาต่าง ๆ เช่น มหาวิทยาลัย โรงเรียน ชุมชน ควรเป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตของครูภูมิปัญญาไทย โดยจัดกิจกรรม ตลอดจนสนับสนุนในด้านบุคลากร ทรัพยากร สื่อ รวมไปถึงสนับสนุนในด้านการสร้างองค์ความรู้ใหม่ ๆ ร่วมกับครูภูมิปัญญาไทย เพื่อเผยแพร่ความรู้ไปสู่ชุมชน ซึ่งงานวิจัยของ วรวรรณ ศรีตะลานุกค์ (2551) พบว่า การตั้งทีมสร้างความรู้ประกอบด้วยผู้นำ สมาชิกทีมและวิทยากรกระบวนการ โดยมีกิจกรรมการแต่งตั้งผู้นำทีมและการกำหนดบทบาทความรับผิดชอบสมาชิกในทีม ดังนั้นควรกำหนดทีมสร้างความรู้ โดยจะต้องให้ทุกคนสามารถมีอิสระในการคิดและตัดสินใจในการพัฒนานวัตกรรมเพื่อสร้างสรรค์ให้เกิดความรู้ได้อย่างแท้จริง อีกทั้ง Marquardt (2002) ได้กล่าวว่า ความรู้ที่ได้จากการรวบรวมเข้าด้วยกันและสังเคราะห์ความรู้ที่มีอยู่แล้ว ซึ่งรูปแบบนี้อาจจำกัดอยู่ที่การเน้นสิ่งที่มีอยู่แล้ว นำไปสู่ความรู้ที่เกิดขึ้นเป็นการภายใน โดยที่สมาชิกขององค์กรค้นพบแนวทางได้เองโดยปริยาย ซึ่งมีกิจกรรมมากมายที่องค์กรสามารถดำเนินการเพื่อสร้างความรู้ นอกจากนี้ McKean (2004) ได้เสนอไว้ว่า การเรียนรู้แบบเน้นสถานการณ์ (Situated Learning) การพบปะระหว่างสมาชิกในชุมชนมักนำเกร็ดในเชิงสถานการณ์มาแล้ว ซึ่งสถานการณ์ที่เกิดขึ้นก็มักเป็นสถานการณ์ใหม่ ๆ ที่ไม่เคยพบเจอมาก่อน ไม่ว่าจะเป็นปัญหาใหม่ ข้อสังเกตอะไรใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นจริงจากการทำงาน เมื่อนำมาแล้วแบ่งปันก็จะทำให้เกิดการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน และเป็นแนวแก้ไขใหม่ ๆ ซึ่งก็เป็นองค์ความรู้ใหม่ ๆ

2.3.ด้านการจัดเก็บและรวบรวมความรู้

ควรมีผู้ทำหน้าที่รวบรวมความรู้จากกรณีปัญหาไทย เช่น ผู้ใกล้ชิด บุคลากร ลูกศิษย์ นักเรียน นักศึกษา อาสาสมัคร โดยกระบวนการทบทวนหลังการปฏิบัติ (After Action Review) สามารถเป็นเครื่องมือในการจัดเก็บและรวบรวมความรู้ได้ ดังที่แนวคิดของ ประพนธ์ ผาสุกยัต (2547) ที่กล่าวถึง ส่วนทางปลา (Knowledge Assets) เป็นตัวคลังความรู้ ที่ประกอบด้วยตัวความรู้ที่ได้ดำเนินการรวบรวมและสะสมไว้เป็นคลังความรู้ โดยมีความเหมาะสมกับผู้ใช้และต้องมีการจัดการความรู้ให้ทันสมัย อีกทั้งวิธีการรวบรวมความรู้จากกรณีปัญหาไทยน่าจะรวบรวมจากคนที่มีความรัก ความสนใจในกรณีปัญหายุทธศาสตร์นั้นจริง ๆ มารวมกลุ่มกัน ศึกษา เรียนรู้กรณีปัญหาไทยในลักษณะของชุมชนนักปฏิบัติ (Community Of Practice : COP) โดยในกลุ่มนี้ก็จะมีความกดดันที่ต่างกันแล้วสกัดเทคนิคของกรณีปัญหา ลูกศิษย์ สมาชิกกลุ่มแต่ละคนก็จะมีเคล็ดลับที่ต่างกันไป จัดบันทึกและจัดเก็บออกมาเป็นเอกสาร เป็นแผนผัง คู่มือ เป็นต้น อีกทั้งแนวคิด Henrie (2003) ได้กล่าวว่า การจัดเก็บและรวบรวมความรู้เป็นระบบบริหารจัดการทรัพยากรปัญญาขององค์กรทั้งที่เป็นความรู้โดยนัยและความรู้ที่เห็นได้อย่างชัดแจ้ง ระบบการจัดการจัดการความรู้เป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการจำแนกความรู้ การตรวจสอบความรู้ การจัดเก็บความรู้ที่ผ่านการตรวจสอบแล้ว การเตรียมการกรองความรู้ และเตรียมการเข้าถึงความรู้ให้กับผู้ใช้ เพื่อทำให้ความรู้ถูกใช้ ถูกปรับเปลี่ยนและยกระดับให้สูงขึ้น นอกจากนี้ McKeen (2004) ได้สรุปไว้ว่า การสื่อสารระหว่างกันจะทำให้เกิดกระบวนการจัดการความรู้ เพราะการสื่อสารในชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการจัดการ อาทิ การพบปะกันระหว่างสมาชิกในชุมชนเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และนำความรู้ที่ได้เรียนรู้มาไปจัดเก็บ และนำไปประยุกต์ความรู้ใหม่และสามารถนำองค์ความรู้ใหม่มาแบ่งปันกับสมาชิกชุมชนในครั้งต่อไป

ที่สำคัญต้องมีเทคโนโลยีเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้และเป็นสิ่งที่ทันสมัยเข้ามาสนับสนุนในการปฏิบัติงานเพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างทั่วถึงตลอดทั้งชุมชน โดยให้มีการจัดเก็บ การประมวลผล และการถ่ายทอดความรู้ซึ่งกันและกันได้อย่างสะดวก รวดเร็วและถูกต้อง ดังที่ พรธิดา วิเชียรปัญญา (2547) กล่าวว่า เป็นกระบวนการอย่างเป็นระบบเกี่ยวกับการประมวลข้อมูล สารสนเทศ ความคิด การกระทำ ตลอดจนประสบการณ์ของบุคคล จัดเก็บในลักษณะของแหล่งข้อมูลที่บุคคลสามารถเข้าถึง โดยอาศัยช่องทางต่าง ๆ ที่องค์กรจัดเตรียมไว้ เพื่อนำความรู้ที่มีอยู่ไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน ซึ่งก่อให้เกิดการแบ่งปันและถ่ายโอนความรู้ และในที่สุดความรู้ที่มีอยู่แพร่กระจายและไหลเวียนทั่วทั้งองค์กรอย่างสมดุล นอกจากนี้แนวคิดของ Stewart (1997) ได้สรุปว่า การจัดเก็บความรู้ให้เป็นระบบ สามารถได้โดยการกำหนดโครงสร้างความรู้ และรวบรวมจัดเก็บความรู้ให้เป็นระบบสามารถนำมาเปรียบได้กับการจัดหมวดหมู่ของหนังสือ หรือเป็นข้อมูลเกี่ยวกับเทคโนโลยี สิ่งประดิษฐ์ กระบวนการ สิ่งพิมพ์ โครงสร้างของระบบต่าง ๆ ในงานประจำวัน และขั้นตอนการ

ทำงานที่มีประสิทธิภาพ ดังกล่าวแต่ต้องแบ่งแยกเป็นประเภทและสามารถทำให้ผู้ที่ต้องการเกิดความสะดวกและรวดเร็ว อีกทั้ง Shekhar (2001) ได้เสนอแนะว่า การจัดเก็บรวบรวมข้อมูลควรมีการจัดทำไว้เป็นระบบเครือข่ายที่สามารถเชื่อมโยงความรู้ต่าง ๆ ได้ทั่วถึง ดังนั้นเทคโนโลยีเครือข่ายจึงเป็นการสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งพบได้ในรูปแบบ E-learning เป็นการส่งข้อมูลการเรียนรู้ผ่านระบบคอมพิวเตอร์ เช่น CD-ROM Internet โดยมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับการเรียนโดยใช้องค์ประกอบของสื่อต่าง ๆ สำหรับในการสร้างความรู้ใหม่สามารถเชื่อมโยงกับทักษะที่ต้องการนำไปสู่เป้าหมายของการเรียนรู้ในระดับบุคคลได้ ประกอบกับกับรูปแบบการเรียนรู้เป็นตัวสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้แก่ การออกแบบการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ การให้คำแนะนำ และแนวทางของผู้เรียนตลอดชีวิตที่ครอบคลุมทุกช่วงเวลา

2.4 ด้านการถ่ายทอดความรู้

การถ่ายทอดความรู้ด้านภูมิปัญญาไทยจำเป็นต้องถ่ายทอดจากการได้เข้าไปสัมผัส เข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งในภูมิปัญญาไทย หรือชุมชนนั้น ๆ เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ สิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ในชุมชนที่ถือเป็นต้นกำเนิดของภูมิปัญญาไทยอาจจะดำเนินการโดย ลงพื้นที่ศึกษาภูมิปัญญาไทย การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ การเข้าค่ายเยาวชน/ผู้ที่สนใจ ดังที่ สุพัตรา ซาติปัญญาชัย (2548) กล่าวว่า การส่งเสริมการถ่ายทอดความรู้ของครูภูมิปัญญาไทย จะมีหลักสูตรที่บรรจุไว้ในหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อที่จะทำให้ภูมิปัญญาของชุมชนค่อยๆ ซึมซับไปเรื่อย ๆ หรือในกิจกรรมต่างๆของชุมชนที่จัดขึ้นเป็นประจำก็จะให้การเรียนรู้ในชุมชนได้จัดกิจกรรมเพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ของครูภูมิปัญญาไทย ที่สำคัญกลการถ่ายทอดความรู้ที่มีประสิทธิภาพและบรรยากาศที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ ที่ทำให้สามารถเรียนรู้ได้อย่างเต็มที่รวมทั้งดำเนินการถ่ายทอดความรู้อย่างต่อเนื่อง เนื่องจากเป็นภารกิจที่สำคัญของสังคมมนุษย์ เพราะความรู้ คือ ประตูลงสู่การสร้างความมั่งคั่งของชีวิต นอกจากนี้แนวคิดของ Marquardt (2002) ได้กล่าวว่า การถ่ายโอนความรู้และการใช้ประโยชน์ (knowledge Transfer and Utilization) เป็นเรื่องเกี่ยวข้องกับกลไกด้านอิเล็กทรอนิกส์ การเคลื่อนที่ของสารสนเทศและความรู้ระหว่างบุคคลหนึ่งไปยังอีกบุคคลหนึ่งเป็นไปโดยตั้งใจหรือไม่ตั้งใจ ซึ่งการถ่ายโอนความรู้โดยตั้งใจ มีวิธีการต่าง ๆ เช่น การสื่อสารด้วยการเขียน การบันทึก จดหมาย การฝึกอบรม การประชุมภายใน การสื่อสารภายในองค์กร เป็นต้น และ การถ่ายโอนความรู้โดยไม่ตั้งใจ เป็นการเรียนรู้อย่างไม่เป็นทางการที่เกิดขึ้นจากการทำหน้าที่ประจำอย่างไม่เป็นแบบแผน เช่น การหมั่นเวียนงาน การเล่าเรื่องราวต่อกันมา

ควรส่งเสริมให้องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นหรือหน่วยงานราชการในท้องถิ่นจัดกิจกรรมร่วมกันระหว่างการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาไทยกับประชาชนในท้องถิ่นอย่างสม่ำเสมอ เช่น การเข้าร่วมโครงการการสร้างนวัตกรรมจากภูมิปัญญาไทย เพื่อให้เกิดการต่อยอดการนำเอาความรู้มาใช้ในชีวิตประจำวัน ดังที่ อัญชลี ธรรมะวิสิกุล (2551) ได้แสดงความคิดเห็นว่า ใช้วิธีการสาธิต คือ ทำให้ดูเป็นตัวอย่าง อธิบายทุกขั้นตอนให้แก่ผู้เรียน ทำให้เกิดความเข้าใจ แล้วให้ผู้เรียนนำไปปฏิบัติตาม และใช้วิธีการปฏิบัติจริง คือ ฟังคำบรรยาย อธิบาย สาธิต แล้วนำไปปฏิบัติจริงและปฏิบัติซ้ำๆจนเกิดความชำนาญและสร้างผลงานใหม่ได้ นอกจากนี้รูปแบบการสร้างความรู้ SECI Model ของ Takeuchi (2004) ที่กล่าวว่า กระบวนการกระจายความรู้สู่ภายนอก เมื่อมีการแบ่งปันข้อมูลด้วยกระบวนการทางสังคมดังกล่าวแล้ว จะทำให้เกิดความคิดใหม่ ๆ ที่เปิดเผยออกมาและควรได้มีการเปลี่ยนให้เป็นรูปของภาษาถูกนำมาแสดงให้เห็นในรูปแบบที่เข้าใจได้กว้างหรือครอบคลุมยิ่งขึ้น โดยผ่านการอุปมาอุปมัย เปรียบเทียบ การใช้ตัวอย่าง สาธิต

ดังนั้นการจัดทำสื่อการเรียนรู้ด้วยตนเองระบบอิเล็กทรอนิกส์ (Computer Assisted Instruction: CAI) เพื่อให้ประชาชน ทุกกลุ่ม และทุกระดับ สามารถศึกษาเรียนรู้ด้วยตนเองได้ทุกที่ทุกเวลาตามอัธยาศัย โดยจัดทำในรูปแบบของซีดีรอมที่สามารถโต้ตอบกับผู้เรียน (Interactive CD-ROM) และมีผู้รับผิดชอบดูแลเว็บทำความรู้ (Knowledge Portal) บนเว็บไซต์ของหน่วยงานเพื่อดูแลอำนวยความสะดวกประชาชน และผู้ที่สนใจทั่วไปได้รับความกระจ่างในความรู้จากผู้เชี่ยวชาญ/ผู้มีประสบการณ์ด้านเนื้อหาที่ต้องการทราบผ่านการตั้งกระทู้ซักถาม และร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในองค์ความรู้ต่าง ๆ อย่างรวดเร็ว กว้างขวาง ต่อเนื่อง นับเป็นการพัฒนาช่องทางเพื่อถ่ายทอดความรู้ผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศสถานที่และเวลาที่เป็นปัจจุบันการ ดังที่งานวิจัยของ พิชามณูย์ คุ่มสุข (2555) กล่าวว่า จัดสรรงบประมาณให้ชุมชนได้จัดทำสื่อการเรียนรู้เพิ่มเติมไว้สำหรับผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้ศึกษาจนเข้าใจก่อนที่ลงมือปฏิบัติ ชุมชนมีศูนย์การเรียนรู้ต้นแบบเพื่อให้คนในชุมชนมาเรียนรู้ นอกเหนือจากศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่บ้านครุภูมิปัญญา อีกทั้งเครือข่ายการเรียนรู้ชุมชนมีการช่วยกันดูแล รักษา และพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ โดยมีการจัดหาสื่อการเรียนรู้ที่หลากหลายหรือเพิ่มเติมที่เอื้อต่อการเรียนรู้มากขึ้น อีกทั้งแนวคิดการจัดการความรู้ของ Kucza (2001) ที่กล่าวว่า Knowledge Push เป็นกระบวนการของการส่งมอบความรู้ไปให้ผู้ที่ต้องการ ประกอบด้วยกระบวนการ 2 ประการ คือ 1) การแจ้งหรือประกาศให้ทราบถึงความรู้ และ 2) การแบ่งปันความรู้ในสถานที่ต่าง ๆ เช่น การประชุมวิชาการ ศูนย์การเรียนรู้

2.5 ด้านการแบ่งปันและเผยแพร่ความรู้

การแบ่งปันและการเผยแพร่ความรู้ ควรมีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการเผยแพร่และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยผ่านทางระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ตลอดจนการใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ในการติดต่อสื่อสาร เช่น Webboard, Chat room, E-mail เป็นต้น และท้ายที่สุดก็คือ การให้สมาชิกในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาและวางแผนกลยุทธ์ มีการเพิ่มอำนาจในการทำงานให้แก่สมาชิก ผู้และมีการปรับเปลี่ยนบทบาทของตนเอง เพื่อผลักดันสมาชิกในชุมชนให้เกิดการเรียนรู้และมีการสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน ดังที่ วิจารณ์ พานิช (2549) ได้เสนอว่า การเขียน Blog เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยไม่มีสูตรสำเร็จตายตัวว่าจะต้องเขียนอย่างไร แต่มีเป้าหมายคือ เพื่อไว้เป็นการแลกเปลี่ยนความรู้ที่สนใจในเรื่องเดียวกัน อ่านแล้วเกิดความเข้าใจและเป็นประโยชน์ร่วมกัน นอกจากนี้แนวคิดของ Marquardt (1996) ที่ได้เสนอไว้ว่า การถ่ายโอนและนำความรู้ไปใช้ประโยชน์เป็นสิ่งจำเป็นที่ขาดเสียมิได้ในองค์การแห่งการเรียนรู้ ซึ่งต้องมีการแพร่กระจายความรู้ออกไปให้ทั่วตลอด ทั้งในกลไกการทำงาน การใช้อิเล็กทรอนิกส์ การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันของบุคคล และการถ่ายโอนความรู้สามารถเกิดขึ้นได้ทั้งโดยตั้งใจ และความบังเอิญ ได้แก่ การสื่อสารเป็นลายลักษณ์อักษร การฝึกอบรมการสอนงาน และการเผยแพร่ผ่านเครือข่ายคอมพิวเตอร์เพื่อให้เกิดแลกเปลี่ยนความรู้และเรียนรู้ซึ่งกันและกัน โดยอาจใช้ Chat room หรือ Intranets ก็ได้

การช่วยให้สมาชิกสามารถทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพหรือมีกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการแบ่งปันและเผยแพร่ความรู้ ซึ่งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกิดขึ้นเองอย่างเป็นธรรมชาติ “ความเป็นชุมชน” ขึ้นในชุมชน เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้อย่างไม่เป็นทางการเข้ามารวมกลุ่มกันเพื่อเรียนรู้ทักษะและหลักในการทำงานร่วมกัน ฉะนั้นสิ่งที่ควรทำคือ การส่งเสริมให้เกิดการรวมตัว และอำนวยความสะดวกต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ได้แก่ ส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนกับกลุ่มอื่นภายในหรือภายนอกของชุมชนอื่น การสนับสนุนสภากาแฟให้คนในชุมชนได้แลกเปลี่ยน และการสร้าง “ศูนย์แห่งความเป็นเลิศ” ในชุมชน เพื่อสร้างบรรยากาศการเรียนรู้และเปิดโอกาสให้กลุ่มได้หาทางปรับเป้าหมายการทำงานของกลุ่มให้บางส่วนตรงกับเป้าหมายของชุมชน ซึ่ง วิจารณ์ พานิช (2547) ได้กล่าวว่า การแลกเปลี่ยนความรู้ (Sharing) เป็นขั้นตอนที่ทำได้ยากที่สุด เพราะสมาชิกองค์กรมีพฤติกรรมปกปิดความรู้ เพื่อเอาไว้ใช้แสดงความเหนือคนอื่น เพื่อประโยชน์ในการแข่งขันเลื่อนตำแหน่งหน้าที่การงาน กระบวนการจัดการความรู้จะต้องสร้างเงื่อนไขและกติกาส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนแบ่งปันความรู้ ให้ผลประโยชน์ตอบแทนแก่ผู้มีพฤติกรรมแลกเปลี่ยนแบ่งปันความรู้ระหว่างคนในองค์กร และภายนอกองค์กรสิ่งที่ต้องสร้างบรรยากาศให้เกิดแลกเปลี่ยนความรู้ คือทำให้เกิดความเข้าใจว่ายิ่งแลกเปลี่ยนยิ่งทำให้ความรู้ ความเข้าใจเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้แนวคิดของ Brown (2008) กล่าวว่า The World Café เป็นกระบวนการสนทนาโดยมีคำถามหลัก โดยให้สมาชิกแบ่งเป็นกลุ่มและมีการเชื่อมโยงการสนทนาดูแลระหว่างกัน เพื่อสร้างแนวคิดใหม่สำหรับการทำงาน ซึ่งเปรียบได้ว่าเป็น

เครือข่ายการสนทนาที่มีชีวิตชีวา จนกลายเป็นชุมชนของคน กลุ่มคน โดยมีหลัก 7 ประการ ได้แก่ 1) กำหนดบริบท 2) สร้างพื้นที่แห่งมิตรภาพ 3) การสำรวจคำถามสำคัญ 4) กระตุ้นให้ทุกคนแสดงความคิดเห็น 5) การเชื่อมโยงมุมมองที่หลากหลาย 6) การร่วมฟังร่วมกัน และ 7) การแบ่งปันสิ่งที่ค้นพบ จากหลักการดังกล่าวสามารถนำมาเป็นวิธีการในการสร้างสรรค์แนวคิดใหม่ในการทำงาน/แบ่งปันความรู้ ตลอดจน McKean (2004) ได้เสนอว่า การระดมสมาชิกจากหลากหลายช่องทางและการนำมาซึ่งความหลากหลายทางความคิด คือ การรวบรวมสมาชิกชุมชนที่สนใจในสิ่งเดียวกันจากหลายจังหวัดหรือประเทศมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้ความช่วยเหลือในสิ่งที่ต่างกันก็สนใจเหมือนกัน ซึ่งการที่คนมาจากหลายช่องทางนั้นทำให้มุมมองเกี่ยวกับสิ่งที่สนทนากันมีหลากหลาย และความหลากหลายของมุมมองทางความคิดจะช่วยให้เกิดการต่อยอดทางนวัตกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นอกจากนี้ควรมีการส่งเสริมให้สำนักงานท่องเที่ยวจังหวัด ประชาสัมพันธ์ การท่องเที่ยวของจังหวัด ควบคู่กับการเรียนความรู้ด้านกฎหมายไทย เพื่อให้มีการไปดูงานที่ศูนย์ สนับสนุนให้ศูนย์การเรียนรู้กฎหมายไทยเป็นแหล่งท่องเที่ยวเพื่อเป็นการเผยแพร่ความรู้กฎหมายไทยของจังหวัดนั้น ๆ ในภาคใต้ ดังที่งานวิจัยของ พิชามณชู คุ่มสุข (2555) กล่าวว่า “การเรียนรู้ชุมชนมีการปลูกฝังค่านิยมในการเห็นคุณค่าของกฎหมายไทยที่มีในชุมชนให้แก่คนในชุมชนและเชิญชวนให้มาการเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อขยายและเชื่อมโยงการเรียนรู้ให้กว้างไปอีกและยังป้องกันไม่ให้กฎหมายสูญหายไป และมีการจัดหาตลาดการจำหน่ายที่สามารถจำหน่ายผลผลิตทางกฎหมายที่แน่นอนเพื่อให้คนในชุมชนมีรายได้ที่มั่นคง นอกจากนี้ ให้กรมประชาสัมพันธ์ โดยสำนักงานประชาสัมพันธ์ของทุกจังหวัดในเขตภาคใต้นำสื่อพื้นบ้านกฎหมายไทยเผยแพร่ทาง วิทยุและโทรทัศน์ ประชาสัมพันธ์สร้างความรู้ความเข้าใจประชาชน เพื่อขับเคลื่อนการเสริมสร้างอาชีพและแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในชุมชน อีกทั้ง สุมาลี สังข์ศรี (2550) กล่าวว่า กฎหมายไทยกับการส่งเสริมการเรียนรู้และการสร้างอาชีพ พบว่าความสำคัญของกฎหมายและกฎหมายไทย เป็นปัจจัยที่ช่วยเสริมสร้างความสามารถ ทำให้บุคคลมีชีวิตร่วมกันอย่างสันติสุข ช่วยสร้างสมดุลระหว่างคนกับธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ช่วยให้บุคคลดำรงตนและปรับเปลี่ยนให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงจากผลกระทบที่เกิดขึ้นจากสังคมภายนอก ตลอดจนทั้งช่วยส่งเสริมการพัฒนาด้านอาชีพและความเป็นอยู่ให้มีรายได้เลี้ยงครอบครัว สร้างความมั่นคงให้กับสังคมและประเทศชาติอย่างเป็นรูปธรรมตลอดจน Saint-Onge (2003) ได้เสนอว่า การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้และความตื่นตัวในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง กล่าวคือ การสื่อสารอย่างต่อเนื่อง เป็นการสร้างและรักษาบรรยากาศการเรียนรู้และความตื่นตัวในการเรียนรู้ให้มีอยู่ในองค์กร พัฒนาความสามารถ ปรับปรุงการทำงาน และสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ อย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการทำวิจัย

1.1 ในภาพรวมการจัดการความรู้ของครุภูมิปัญญาไทยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตทั้ง 9 ด้านจึงควรมีการรวบรวมภาพรวมการจัดการความรู้ในแต่ละด้านอย่างสม่ำเสมอ และควรมีการถอดรหัส กระบวนการจัดการความรู้ของครุภูมิปัญญาไทยในภาคใต้แต่ละด้านอย่างชัดเจน เพื่อสามารถถ่ายทอดความรู้ไปสู่ประชาชนในชุมชนได้อย่างทั่วถึง ดังนั้นควรต้องมีการจัดทำเป็นฐานข้อมูลที่สามารถเปิดเผยและชัดเจน โดยอาจจัดทำเป็นข้อมูลในเครือข่ายคอมพิวเตอร์ หรือ CD-ROM เนื่องจากความรู้ของครุภูมิปัญญาไทยเหล่านี้เป็นความรู้ที่เป็นองค์ความรู้ซึ่งได้จากประสบการณ์ตรงจึงสามารถนำไปพัฒนาการเรียนรู้ได้ทั้ง 3 รูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาในระบบ นอกกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยได้อย่างมีคุณภาพ

1.2 ทำให้เกิดกระบวนการจัดการความรู้ของครุภูมิปัญญาไทยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชน โดยการรวบรวมความรู้ของครุภูมิปัญญาไทยในแต่ละด้าน และสร้างเป็นเครือข่ายขึ้น โดยมีการจัดกิจกรรมให้มาพบปะหรือติดต่ออย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด การหาแนวทางแก้ไขปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นร่วมกันในชุมชน ซึ่งอาจเกิดจะเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้ รวมทั้งจะต้องมีหน่วยงานภาครัฐให้การสนับสนุนให้เกิดกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้เป็นดำเนินการจัดการความรู้ของครุภูมิปัญญาไทยในเขตภาคใต้อย่างแท้จริง

1.3 การจัดการความรู้ของครุภูมิปัญญาไทยในเขตภาคใต้เป็นการเรียนรู้เกี่ยวกับคนในชุมชนด้านจิตใจ ความรู้ทางภาษาและวัฒนธรรม ค่านิยม ความเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละชุมชนในภาคใต้ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ประชาชนทุกคนจะต้องมีความตระหนักถึงความสำคัญในเรื่องการจัดการความรู้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชน โดยมีครุภูมิปัญญาไทยที่เป็นบุคคลจะสอดแทรกความรู้ต่าง ๆ เข้าสู่วิถีชีวิตของทุกคนในสังคมในทุกรูปแบบและทุกลักษณะเพื่อที่จะทำให้ทุกคนเกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้อย่างแท้จริง

1.4 ในการจัดการความรู้ของครุภูมิปัญญาไทยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชน ควรจะเริ่มต้นจากหน่วยงานส่วนต่าง ๆ เนื่องจากการดำเนินการจัดการความรู้จำเป็นต้องมีผู้รับผิดชอบและเรียนรู้เทคนิค วิธีการต่าง ๆ เพื่อนำแนวคิดดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ในชุมชน แต่เมื่อดำเนินการจัดการความรู้ไปสักระยะหนึ่งอาจจะใช้การร่วมกลุ่มอย่างเป็นทางการ โดยใช้หลักการของชุมชนนักปฏิบัติ (Community of Practice) มาเป็นแนวทางในการรวมกลุ่ม เพื่อสร้างสรรค์ความรู้ให้กับชุมชนต่อไป

1.5 การนำเอาจัดการความรู้ของครุภูมิปัญญาไทยไปใช้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชน จะต้องพิจารณาถึงความเหมาะสม และความพร้อมของแต่ละชุมชน โดยพิจารณาถึงรายละเอียดขององค์ประกอบการจัดการความรู้ ได้แก่ การเรียนรู้ หน่วยงาน คน และเทคโนโลยี ซึ่งสิ่งเหล่านี้สามารถแปรเปลี่ยนไปตามลักษณะและบริบทในแต่ละชุมชนด้วย เนื่องจากชุมชนมีความแตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อม และสมาชิกในชุมชนก็มีความรู้ที่แตกต่างกัน ดังนั้นการจัดกิจกรรมการจัดการความรู้จึงควรพิจารณารูปแบบการเรียนรู้ของแต่ละคนด้วย เพราะทุกคนชอบเรียนรู้ในวิธีที่แตกต่างกัน สิ่งสำคัญการจัดการความรู้ของครุภูมิปัญญาไทยสามารถหมุนและเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลาเพราะการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นภายในชุมชนเสมอ ฉะนั้นกระบวนการจัดการความรู้จึงต้องมีการเปลี่ยนแปลงไม่หยุดนิ่งเช่นกัน

1.6 ผลจากการวิจัยจะต้องทำให้ครอบคลุมมากขึ้นในครั้งต่อไปควรนำข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัยมาขยายผลสู่แนวทางการพัฒนาการจัดการความรู้ของครุภูมิปัญญาไทยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนในเขตภาคใต้ ด้วยกระบวนการวิจัยต่าง ๆ เช่น การจัดเวทีชาวบ้าน การจัดสนทนากลุ่ม เป็นต้น

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการนำข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัยมาขยายผลสู่แนวทางการพัฒนาการจัดการความรู้ของครุภูมิปัญญาไทยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนแต่ละด้าน ด้วยกระบวนการวิจัยต่าง ๆ เช่น การศึกษาเป็นรายกรณี การศึกษาเชิงเปรียบเทียบ การศึกษาเชิงนโยบาย เป็นต้น

2.2 ควรมีการพัฒนาแบบการจัดการความรู้ของครุภูมิปัญญาไทยโดยใช้เป็นฐานเพื่อส่งเสริมให้ครุภูมิปัญญาไทยสามารถเกิดทักษะในการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพและขยายผลสู่การพัฒนาเป็นมาตรฐานการเรียนรู้ตลอดชีวิตในชุมชนอย่างยั่งยืน

2.3 ควรมีการศึกษาการพัฒนาข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการจัดการความรู้ของครุภูมิปัญญาไทยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนแต่ละพื้นที่ของประเทศไทย เช่น ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง เป็นต้น เพื่อให้ได้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่สอดคล้องกับชุมชนในแต่ละเขตพื้นที่

2.4 ควรมีการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบสังคมแห่งการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างการจัดการความรู้เชิงสร้างสรรค์สำหรับครุภูมิปัญญาไทยหรือชุมชน โดยทุกภาคส่วนในสังคมมีความรู้ ความเข้าใจ และพร้อมที่จะส่งเสริม สนับสนุนให้ทุกภาคส่วนได้พัฒนาการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน

2.5 ควรศึกษารูปแบบการศึกษาตลอดชีวิตจากการปฏิบัติที่ดีที่สุดของการจัดการความรู้ของ
ครุภูมิปัญญาไทย (Best Practices) เพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้มากขึ้น

2.6 ควรศึกษาความเป็นไปได้ (Feasibility Study) ของการจัดการความรู้ของครุภูมิปัญญา
ไทย เพื่อผลประโยชน์การเพิ่มคุณค่าในเชิงการศึกษาในระดับชาติให้มากขึ้น

2.7 ควรศึกษาปัจจัยการจัดการความรู้ของครุภูมิปัญญาไทยในแต่ละด้านทั้ง 9 ด้าน เพื่อ
หน่วยงานในด้านการศึกษจะได้เสริมสร้างปัจจัยการจัดการความรู้ที่สำคัญให้เกิดขึ้นในสังคมไทย

2.8 ควรส่งเสริมการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) ระหว่าง
นักวิจัยเพื่อการพัฒนา ครุภูมิปัญญาไทย หน่วยงานราชการและระดับชุมชนในการพัฒนาการจัดการ
ความรู้เพื่อการแก้ไขปัญหาและการเรียนรู้ที่สำคัญระดับชาติ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กรมการศึกษานอกโรงเรียน. (2549). *การศึกษาตามอัธยาศัย แนวความคิดและประสบการณ์*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- กรมวิชาการ. (2542). *ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการพัฒนา*. กรุงเทพมหานคร: กรมวิชาการ.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2539). *คู่มือการพัฒนาหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่น*. กรุงเทพมหานคร: ครูสภา.
- กัลป์ยาณี ปฎิมาเทพ. (2541). *แนวทางการส่งเสริมภูมิปัญญาไทยในการจัดการศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ดี.
- กาญจนา หงษ์รัตน์. (2553). *การนำเสนอแนวทางการจัดการความรู้ป่าชุมชนเพื่อส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, บัณฑิตวิทยาลัย.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2547). *การจัดการความรู้เชิงสร้างสรรค์*. กรุงเทพมหานคร: 2547.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2549). *การคิดเชิงบูรณาการ*. กรุงเทพมหานคร: ซีเคเอสดีเอ.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2544). 6 แนวทางสู่การเป็นครูผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต. *การศึกษาวันนี้*, 6, 30-32.
- เกศรา รักชาติ. (2549). *องค์กรแห่งการเรียนรู้*. กรุงเทพมหานคร: เนชั่นมัลติมีเดีย กรุ๊ป.
- โกศล ตีมีศีลธรรม. (2546). *การจัดการความรู้แห่งโลกธุรกิจใหม่*. กรุงเทพมหานคร: ธนาเพรส แอนกราฟฟิค.
- คณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. (ม.ป.ป.). *การพึ่งตนเอง*. Retrieved 13 สิงหาคม 2556, from <http://www.rdpb.go.th/rdpb/TH/BRANDSITE/home.aspx>
- จารุวรรณ ธรรมวัตติ. (2543). *ภูมิปัญญาท้องถิ่น*. กรุงเทพมหานคร: ข้าวฟ่าง.
- จินตนา สุจจันนท์. (2556). *การศึกษาและการพัฒนาชุมชนในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- จิรณี สินุทธก. (2543). *วิถีชีวิตและภูมิปัญญาพื้นบ้านของชาวสวนลองกอง*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต), สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ชรินทร์ อินทสุวรรณ์. (2554). *ศึกษาภาษาสะท้อนทางสังคมและวัฒนธรรมของชาวไทยที่ปรากฏในวรรณกรรมเพลงลูกทุ่งของประจวบ วงศ์วิชา*. *วารสารวิชาการ*, 4, 37.
- ชาติรี เจริญศิริ. (2546). *งานวิจัยประมวลการจัดการความรู้ของกระบวนการประชามานาน: สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม*.
- ชาย โพธิ์สิตา. (2550). *ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ*. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง.
- ณัฐพงศ์ จิตรนิรัตน์. (2548). *อัตลักษณ์ชุมชนภาคใต้ : บทสำรวจเบื้องต้นเอกสาร*. *วารสารปาริชาติ*, 18, 108.

- ดุจฤดี คงสุวรรณ. (2556). การเปลี่ยนแปลงและพัฒนาสังคมชนบทในภาคใต้. Retrieved 25 สิงหาคม 2556, from: http://www.baanjomyut.com/library_2/development_of_society/21.html
- ทัศนีย์ ทองไชย. (2542). ภูมิปัญญาท้องถิ่นการจัดการเรียนการสอนวิชาสังคม. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ทิพวรรณ หล่อสุวรรณรัตน์. (2548). องค์กรแห่งความรู้: จากแนวคิดสู่การปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร: แชนโพร์ พรินต์ติ้ง.
- ธวัช หมัดเต๊ะ. (2547). The New Knowledge Management: การจัดการความรู้ยุคใหม่. วารสารถักทอ สายใยแห่งความรู้, 4, 10.
- ธัชกร สุวรรณจรัส. (2553). การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ด้วยการเรียนจากประสบการณ์บนเครือข่ายเพื่อส่งเสริมความสามารถในการสร้างนวัตกรรมทางการศึกษาของครูสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นันทปพร สิทธิยา. (2551). การศึกษากระบวนการจัดการความรู้โดยชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะครุศาสตร์.
- นารินทร์ รักวิจิตรกุล. (2553). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการระดมทุนเพื่อการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานกระทรวงการศึกษาดิจิทัล. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงการศึกษาดิจิทัล.
- นิคม ชมพูหลง. (2542). การสร้างและพัฒนาหลักสูตรโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น กลุ่มการทำงานพื้นฐานอาชีพ (ฉบับปรับปรุง) มหาสารคาม หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดมหาสารคาม.
- บดินทร์ วิจารณ์. (2547). การจัดการความรู้: จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร: เอ็กซ์เปอร์เน็ท.
- ปฐมพงศ์ ศุภเลิศ. (2550). แนวทางการดำเนินงานพัฒนาระบบภายในโรงเรียนให้ประสบผลสำเร็จไปสู่ความเป็นเลิศ. Retrieved 26 กรกฎาคม, 2556, from www.siamhrm.com
- ประคอง นิมมานเหมินท์. (2538). ภูมิปัญญาไทยในวิถีชีวิตไทย ในรายการสัมมนาเรื่องภูมิปัญญาไทยในภาษาและวรรณคดี. มหาวิทยาลัยสยาม, กรุงเทพมหานคร.
- ประพันธ์ ผาสุกยี่ด. (2549a). การจัดการความรู้ KM ฉบับขับเคลื่อน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ใยใหม่.
- ประพันธ์ ผาสุกยี่ด. (2549b). การจัดการความรู้ฉบับมือใหม่หัดขับ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ใยใหม่.
- ประเวศ วะสี. (2533). การสร้างสรรค์ภูมิปัญญาไทยเพื่อการพัฒนาในการสัมมนาทางวิชาการเนื่องในงานวัฒนธรรมพื้นบ้านไทย 33 เรื่องภูมิปัญญาชาวบ้าน. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- ประเวศ วะสี. (2545). การจัดการความรู้. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ดีการพิมพ์.
- ปาริชาติ วลัยเสถียร. (2549). กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

- พงศ์ธร โพธิ์พลศักดิ์. (2546). *การพัฒนากระบวนการถ่ายทอดความรู้ในชนบทของครูภูมิปัญญาไทยด้านเกษตรกรรม*. (หลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, บัณฑิตวิทยาลัย.
- พรธิดา วิเชียรปัญญา. (2547). *การจัดการความรู้: พื้นฐานและการประยุกต์ใช้*. กรุงเทพมหานคร: เอ็กซ์เปอร์เน็ท.
- พรพิมล ทรรษาภิรมย์โชค. (2550). *พัฒนารูปแบบการจัดการความรู้สำหรับหน่วยงานภาครัฐ*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ.
- พรรณี สวนเพลง. (2552). *เทคโนโลยีสารสนเทศและนวัตกรรมสำหรับการจัดการความรู้*. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิก.
- พิชามณูย์ คุ่มสุข. (2555). *การวิเคราะห์บทบาทของเครือข่ายการเรียนรู้ชุมชนในการส่งเสริมกระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้ของครูภูมิปัญญาไทย*. (หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, บัณฑิตวิทยาลัย.
- พิณสุดา สิริรังสี. (2552). *ภาพการศึกษาในอนาคต 10-20 ปี*. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ดีการพิมพ์.
- พิทยา บุขรรัตน์. (2546). *หนังสือและโนราในบริบทเชิงโครงสร้างและพลวัตทางสังคมวัฒนธรรมภาคใต้*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- เพ็ญณี แนนรท. (2544). การศึกษาตลอดชีวิตการเรียนรู้ (รู้) ตลอดชีวิต. *วารสารศูนย์บริการวิชาการ*, 10, 2-3.
- ไพฑูริย์ สีนลรัตน์. (2557). *ทักษะศตวรรษที่ 21 ต้องก้าวให้พ้นกับดักของตะวันตก*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- มงคลชัย วิริยะพินิจ. (2556). *รวมแนวคิดหลากหลายมุมมอง องค์กรแห่งการเรียนรู้และการจัดการความรู้ภาควิชาการ*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ส่องสยาม.
- ยงยุทธ อิมอุไร. (2547). *การจัดการความรู้ในองค์กร: กรณีศึกษายูเอชเอ็ม จำกัด*. (ภาคนิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต), สถาบันบัณฑิตพัฒนศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.
- รักกิจ ศรีสรินทร์. (2547). ระบบ CEO ภาครัฐของสหรัฐอเมริกาและออสเตรเลีย. *วารสารดำรงราชานุภาพ*, 4 28-33.
- รัตนะ บัวสนธ์. (2535). *การพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนการสอนเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น กรณีศึกษาชุมชนหนึ่งในภาคเหนือตอนล่าง*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต), มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, คณะศึกษาศาสตร์
- รุ่ง แก้วแดง. (2543). *ปฏิวัติการศึกษาไทย*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- วจิรา เดชารัตน์. (2547). *กระบวนการจัดการความรู้ของชุมชน: กรณีศึกษาตำบลคอทราย อำเภอกำแพงแสน จังหวัดสิงห์บุรี*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, บัณฑิตวิทยาลัย.
- วรรณกร ทวีแก้ว. (2553). *พัฒนารูปแบบการจัดการความรู้สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- วรรณิ ทองระย้า. (2549). *กระบวนการจัดการความรู้ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการใช้สารเคมีของเกษตรกร: กรณีศึกษาโรงเรียนเกษตรกรในพระราชดำริบ้านหลั่น หมู่ที่ 4 ตำบลท่าฉนวน อำเภอโมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ), มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์
- วรวรรณ ศรีตะลานุกต์. (2551). *การพัฒนากระบวนการรองรับวิทยฐานะปราชญ์ภูมิปัญญาไทยในฐานะผู้สอนระดับอุดมศึกษา*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะครุศาสตร์
- วารภรณ์ ผ่องสุวรรณ. (2553). *การพัฒนารูปแบบการสร้างความรู้ร่วมกันด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการโดยใช้คอมพิวเตอร์สนับสนุนการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้เป็นทีมของบุคลากรสายสนับสนุนวิชาการสถาบันอุดมศึกษา*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, บัณฑิตวิทยาลัย.
- วัลภา เล็กวัฒนานนท์. (2554). *การพัฒนารูปแบบกระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้เพื่อส่งเสริมการพึ่งพาตนเองอย่างพอเพียงและยั่งยืนสำหรับครูภูมิปัญญาไทย*. (ปริญญาโทบริหารธุรกิจบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะครุศาสตร์
- วิจารณ์ พานิช. (2545). เอกสารประกอบการบรรยายในงานประชุมวิชาการประจำปีครั้งที่ 1 ชมรมข้อมูลข่าวสารทางการแพทย์และสาธารณสุขแห่งประเทศไทยและโรงพยาบาลราชวิถี กรุงเทพมหานคร.
- วิจารณ์ พานิช. (2547). *สถานศึกษากับการจัดการความรู้เพื่อสังคม*. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ดี.
- วิจารณ์ พานิช. (2549). *KM วันละคำจากนักปฏิบัติ KM ผู้นำปฏิบัติ KM*. กรุงเทพมหานคร: ตาปลาพับลิเคชั่น.
- วิจารณ์ พานิช. (2555). *มองอนาคตอุดมศึกษาไทย*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันคลังสมอง.
- วิจารณ์ พานิช. (2548). *การจัดการความรู้ฉบับนักปฏิบัติ*. กรุงเทพมหานคร: สุขภาพใจ.
- วิจิต นันทสุวรรณ. (2528). *ภูมิปัญญาชาวบ้านในการพัฒนา*. *วารสารสังคมพัฒนา*, 7-8.
- วีรุธ มาฆะศิรานนท์. (2543). *การบริหารภูมิปัญญา*. กรุงเทพมหานคร: เอ็กเปอร์เน็ท.
- ศรีไพร ศักดิ์รุ่งพงศากุล. (2549). *ระบบสารสนเทศและเทคโนโลยีการจัดการความรู้*. กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็ดยูเคชั่น.
- ศรีศักร วัลลิโภดม. (2535). *การอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมและการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลง ในรายการสัมมนาทางวิชาการ เรื่องการพัฒนาการทางวัฒนธรรม : กรณีทักษิณ*. กรุงเทพมหานคร: สำนักวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- ศักดิ์ชัย เกียรตินาคินทร์. (2542). *ภูมิปัญญาชุมชน ยาชุดพิเศษในการพัฒนา*. *วารสารวัฒนธรรมไทย*, 36(9) 2
- สถาบันผลิตผลแห่งชาติ. (2549). *การจัดการความรู้จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ*. กรุงเทพมหานคร: จีวีวัฒน์ เอ็กเพรส.
- สถาบันพัฒนาผู้บริหารการศึกษา. (2548). *การจัดการความรู้ในสถานศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.
- สมชาย นำประเสริฐชัย. (2546). *การจัดการความรู้กับสังคมไทยในอดีต*. *Internet Magazine*, 81, 50-51.

- สมลักษณ์ มจรสุวรรณ. (2553). *การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้สำหรับโรงเรียนสังกัดองค์กรสังคม มณฑลกรุงเทพฯ*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, บัณฑิตวิทยาลัย.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2534). *ภูมิปัญญาไทย*. กรุงเทพมหานคร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน. (2541). *คำถาม คำตอบ สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน โดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว*. กรุงเทพมหานคร: โครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน.
- สำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. (2553). *รายงานการวิจัยการศึกษาระดับ การรู้หนังสือของประชากรวัยแรงงานสำหรับชาวไทยมุสลิมที่เป็นผู้ไม่รู้หนังสือในเขตพัฒนาพิเศษ เฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้*. กรุงเทพมหานคร.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2542). *แนวทางการส่งเสริมภูมิปัญญาไทยในต่างประเทศ*. กรุงเทพมหานคร: ที.พี.พี.รึน จำกัด.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2543). *ยุทธศาสตร์การศึกษาตลอดชีวิตเพื่อสังคมไทยใน ศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2544). *ครูภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ 1 ภาคใต้*. กรุงเทพมหานคร: สกศ.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2545a). *ครูภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ 2 ภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ*. กรุงเทพมหานคร: สกศ.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2545b). *แผนการศึกษาแห่งชาติ*. กรุงเทพมหานคร: พริก หวานกราฟฟิค.
- สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2550). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 พ.ศ. 2550-2554*. กรุงเทพมหานคร.
- สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2555). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 พ.ศ. 2554-2559*. กรุงเทพมหานคร.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2547). *ครูภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ 3 ภาคใต้*. กรุงเทพมหานคร: สกศ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2548). *ครูภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ 4 ภาคเหนือ*. กรุงเทพมหานคร: สกศ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2549a). *ครูภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ 5 ภาคกลางและภาคตะวันออก*. กรุงเทพมหานคร: สกศ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2549b). *ครูภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ 5 ภาคเหนือ*. กรุงเทพมหานคร: สกศ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2551). *แนวทางการพัฒนาการดำเนินการยกย่องครูภูมิปัญญาไทยใน การจัดการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาการศึกษา เศรษฐกิจ และสังคมในท้องถิ่นอย่างครบวงจร*. กรุงเทพมหานคร: วี ซี ซี คอมมิวนิเคชั่น.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2552). *ครูภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ 6 ภาคใต้*. กรุงเทพมหานคร: สกศ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2553). *แนวทางการนำภูมิปัญญาไทยเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้นอก ระบบโรงเรียนและการเรียนรู้ตามอัธยาศัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่ง ประเทศไทย.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2554). *ครูภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ 7 ภาคเหนือ*. กรุงเทพมหานคร: สกศ.

- สุนทร สุนันท์ชัย. (2547). ความหมายของศัพท์ทางการศึกษาบางคำที่ควรทราบ. ใน *เอกสารการสอนชุดวิชา การศึกษาตลอดชีวิตและการศึกษานอกระบบ หน่วยที่ 1-7*. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมิกราช.
- สุนทร สุนันท์ชัย. (2544). *รายงานการปฏิรูปการศึกษาของประเทศสหรัฐอเมริกา* กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สุพัตรา ชาติบัญชาชัย. (2548). *กระบวนการเรียนรู้: แนวคิด ความหมายและบทเรียน ในสังคมไทย*. กรุงเทพมหานคร: พิสิษฐ์ ไทย ออฟเซต.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2543). *การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ*. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุมาลี สังข์ศรี. (2545). *การพัฒนาการเรียนรู้ตลอดชีวิต*. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมิกราช.
- สุมาลี สังข์ศรี. (2550). *รายงานการวิจัยเรื่อง ภูมิปัญญาไทยกับการส่งเสริมการเรียนรู้และการสร้างอาชีพ*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุม สหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทยจำกัด.
- เสรี พงศ์พิศ. (2536). *ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อมรินทร์พรินต์ติ้งกรุ๊ป.
- อรพิน ภาคาผล. (2548). *ภูมิปัญญาท้องถิ่น*. Retrieved 25 กรกฎาคม, 2556, from <http://school.obec.go.th.muangkhai/courseware/pumpunya/p1.htm>
- อัญชลี ธรรมะวิธิกุล. (2551). *การศึกษานอกระบบใน เอกสารสาระหลักการและแนวคิดประกอบการดำเนินงาน กคน. : คัมภีร์ กคน*. กรุงเทพมหานคร: เอ็น. เอ. รัตนะเทรตติ้ง.
- อุดม เขยกิจวงศ์. (2544). *แนวทางการบริหารและการจัดการ: การศึกษานอกระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัย*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์บรรณกิจ.
- อุทัย ดุลยเกษม. (2551). *ความแตกต่างทางวัฒนธรรม : ผลกระทบและข้อคิดเห็นในการจัดการข้ามวัฒนธรรม*. *วารสารเทคโนโลยีภาคใต้*, 1, 2.
- เอกวิทย์ ณ ถกลาง. (2540). *ภูมิปัญญาชาวบ้านสี่ภาค: วิถีชีวิตและกระบวนการเรียนรู้ของชาวบ้าน*. นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมิกราช.
- เอี่ยม ทองดี. (2542). *มรดกธรรมชาติกับภูมิปัญญาพื้นบ้านภาษาและวัฒนธรรม ในการอบรมสัมมนาทางวิชาการ*. ขอนแก่น.

ภาษาอังกฤษ

- Amrit, T. (2002). The Knowledge Management Toolkit: Orchestrating IT, Strategy and Knowledge Platform. *Ahfad Journal*, 12 (2), 103-119.
- Bose, R. (2003). *Knowledge management – enabled health care management systems: capabilities, infrastructure and decision-support*. Retrieved May 12, 2013, from <http://search.epnet.com/login.aspx?direct=true&db=aph&an=8575249>
- Brien, E. (2009). Learning outdoors: the Forest School approach. *Invited paper. Education*, 37, 45-60.

- Brown, J. a. L., D. (2008). *Cafe Principle in Action*. Retrieved June 12, 2013, from <http://www.theworldcafe.com/principle.htm>
- Claxton, K. (2011). Understanding the properties of interactive televised characters. *Journal of Experimental Child Psychology*, 111, 286-298.
- Conley, D. T. (2010). *College and Career Ready: Helping all Students Succeed Beyond High School*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Crawford, B. (2012). *Skills for successful 21st century school leaders*. Retrieved 9 January, 2013, from http://www.ehow.com/list_6520943_skills-21st-century-school-leaders.html
- Cropley, A. J. a. D., R.H. (1978). *Lifelong education and the training of teachers: Developing a curriculum for teacher education on the basis of the principles of lifelong education*. Oxford: Pergamon.
- Cummings, T. G. W., C.G. (2001). *Organization Development and Change United States of America*: South-Western College Publishing.
- Davenport, T. (1996). Working Knowledge. *Management Review*, 37 (3), 43-59.
- Davenport, T. (1998). *Working knowledge: New organization manage what they know*. Boston: Harvard Business School Press Boston, Massachusetle.
- Dewey, J. (1993). *Expereince and Education*. New York: Collier.ed.Maidenhead: McGraw-Hil.
- Eaton. (2011). *Ten trends in 21th century education*. Retrieved 21 June, 2013, from http://www.siemens.com/innovation/en/publi_kationen/publications_pof/pof_fall_2002/internet_artices/ubiquitous_computing_hm.
- Education, N. Z. M. o. (2013). *The educational leadership model- ELM*. Retrieved January 30, 2013, from <http://www.educationleader.govt.nz/Leadership-development/Professional-information/Leading-from-the-middle/The-educational-leadership-model>.
- Europa. (2003). *Lifelong Learning, What is Lifelong Learning*. Retrieved June 15, 2013, from http://Europa.eu.int/comm/education/policies/lll/life/what_islll_en.html
- George , B. (2007). *True North: Discover Your Authentic Leadership*. New York: Harvard Business School.
- Hasan, R. (1996). *Ways of Saying Ways of Meaning*. London: Longman.
- Heick, T. (2012). *10 Characteristic of a highly effective learning environment*. Retrieved 22 January, 2013, from <http://www.teachthought.com/learning/10-characteristic-of-a-highly-effecive-learning-environment/>
- Henrie, M. a. O. H. (2003). *Comparison of Russia Far East Project Management and Alaskan Project Management 17th*. Moscow Russia.

- Horwitch, M. a. A., R. (2002). Helping knowledge management be all it can be. *Journal of Business Strategy*, 23, 26-32.
- Kamble, G. (2010). *Life Long Learning*. New York: University of Lucknow.
- King, W. R., Marks Jr, Peter V. and McCoy, Scott. (2002). *The Most Important Issues in Knowledge Management*. Retrieved 17 May, 2013, from <http://search.epnet.com/login.aspx?direct=true&db=aph&an=7341674>
- Klein, J. H. (2008). *Some directions for research in knowledge sharing*. New York: Knowledge Management Research and Practice.
- Kuczaj, T. (2001). *Knowledge Management Process Model*. Retrieved May 16, 2013, from <http://www.inf.vtt.fi/pdf/publications/2001/p455.pdf>
- Laudon, K. C. a. J. P. L. (2012). *Management Information Systems: Management the Digital Firm*. Upper Saddle River, NJ, : Pearson Prentice Hall.
- Maquardt, M. J. (2002). *Building the Learning Organization : Master the 5 element for corporate learning*. Palo Alto: Davies-Black.
- Marali. (2001). *Building and Developing Capabilities : A Cognitive Congruence Framework*. New York: University Press.
- Marquardt, M. J. (1996). *Building the Learning Organization : A Systems Approach to Quantum Improvement and Global Success*. New York: McGraw-Hill.
- McKeen, S. a. (2004). Nonlinear tensile properties of bovine articular cartilage and their variation with age and depth. *Biomech*, 126(2), 129-137.
- Newman, E. (1994). Performance-Based Assessment: Expectations and Validation Criteria. *Educational Researcher*, 20, 15-21.
- Nonaka, I. a. T., H. (1999). *The knowledge- creation company*. New York: Oxford University Press.
- Nordstrom, M. (2011). *Top 10 Benefits Of Lifelong Learning*. Retrieved March 27, 2013, from http://www.selfgrowth.com/articles/Top_10_Benefits_of_lifelong_learning.html
- Payne, J. a. B., David. (2003). *Knowledge Management- the key to business success*. Retrieved May 26, 2013, from <http://search.epnet.com/login.aspx?direct=true&db=aph&an=18143722>
- Peterson, R. E. (1979). *Lifelong Learning*. San Francisco: Jossey-Bass Publishers.
- Probst, G., Raub, S and Romhardt, K. (2000). *Managing Knowledge : Building blocks for Success*. Chichester: John Wiley and Sons.
- Rhodes, J., Hung, R., Lok, P., Lien, B.Y.H. and Wu, C. M. (2008). Factors influencing organizational knowledge transfer: implication for corporate performance. *Journal of Knowledge Management*, 12, 84-100.

- Saint-Onge, H. a. W., Debra. (2003). *Leveraging communities of practice for strategic advantage*. Boston: Butterworth-Heinemann.
- Savary, M. (1999). *Knowledge management and competition in the consulting industry*. California: management review.
- Shekhar, S. (2001). *Knowledge Management: Enabling Business Growth*. Malaysia: McGraw-Hill.
- Smith. (1999). *Lifelong Learning Riding the Tiger*. London: Cassell
- Smith, E. (1998). *Organizational Learning : Diverging Communities of Practice*. New York: McGraw-Hill.
- Smith, E. (2007). *Knowledge Management* New York: Business College of the University
- Steward, T. (1997). *Intellectual capital: The new wealth of organization*. New York: Doubleday.
- Tekeuchi, T. (2004). *companies create the dynamics of innovation*. New York: Oxford University Press.
- Texas, B. C. o. t. U. o. (2003). *The new Knowledge Management*. Texas: Business College of the University
- Trapp, H. (1999). *Benefits of intranet-based knowledge management system-Measuring the effects*. Retrieved March 7, 2013, from http://www.avinci.di/competence/publikationen/diplomarbeit_holger_trapp.pdf
- Vail, E. F. (2000). *Using models for knowledge management*. Knowledge management review: Melcrum Publishing Ltd.
- Yaipuak, D. (1999). *Local wisdom for the improvement of quality of life project* Retrieved July 26, 2013, from <http://www.accu.or.jp/litdbase/break/index.htm>

ภาคผนวก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ภาคผนวก ก

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

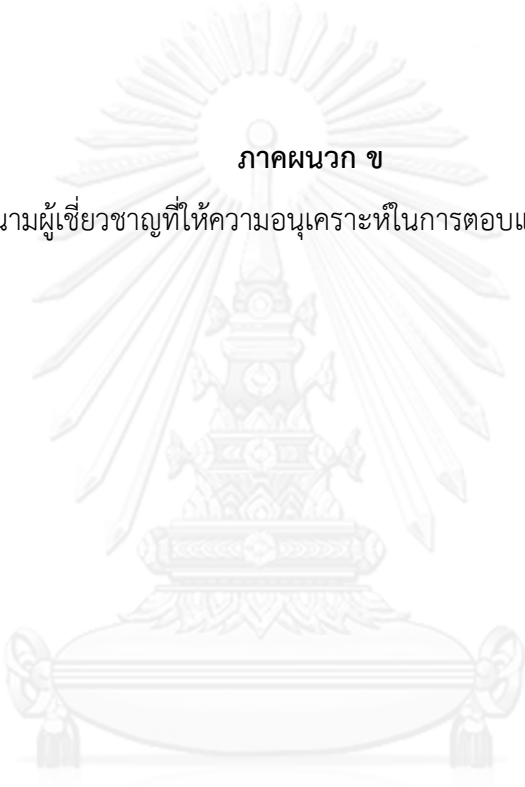

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. อาจารย์ ดร. สุวิธิดา จรุงเกียรติกุล	อาจารย์ประจำภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. ผศ. ดร. กมลวรรณ ตังธนกันนท์	อาจารย์ประจำภาควิชาวิจัยและจิตวิทยา การศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
3. ดร. ปาน กิมปี	อดีตหัวหน้าหน่วยศึกษานิเทศสำนักงาน การศึกษานอกระบบและการศึกษาตาม อัธยาศัย
4. อาจารย์ ดร. ภัทรพล มหาจันทร์	หัวหน้าภาควิชาการศึกษาเพื่อการพัฒนา มนุษย์และสังคม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
5. ดร. วิรุฬห์ นิลโมจน์	นักวิเคราะห์นโยบาย กลุ่มแผนงานชำนาญ การพิเศษ สำนักงานส่งเสริมการศึกษา นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

ภาคผนวก ข

รายนามผู้เชี่ยวชาญที่ให้ความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสัมภาษณ์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

รายนามผู้เชี่ยวชาญที่ให้ความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสัมภาษณ์
 ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างวันที่ 4 -15 ธันวาคม 2556

1. ครูมนัญญ ไบบัวทอง
 ครูภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ 4 ด้านเกษตรกรรม
2. ครูสาธิต ชูพิทักษณาเวช
 ครูภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ 4 ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม
- 3.ครูจ่านง กาญจนโสภณ
 ครูภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ 3 ด้านการแพทย์แผนไทย
- 4.ครูจีระศักดิ์ ท่อทิพย์
 ครูภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ 3 ด้านการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม
- 5.ครูประยงค์ รณรงค์
 ครูภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ 1 ด้านกองทุนและธุรกิจชุมชน
- 6.ครูพัฒน์ เกื้อสกุล
 ครูภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ 2 ด้านศิลปกรรม
- 7.ครูสาธิต ดิษฐสุวรรณ
 ครูภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ 5 ด้านภาษาและวรรณกรรม
- 8.ครูไชยยุทธ ปิ่นประดับ
 ครูภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ 3 ด้านปรัชญา ศาสนาและประเพณี
- 9.ครูณอม ศิริรักษ์
 ครูภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ 3 ด้านโภชนาการ

ภาคผนวก ค

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้ความอนุเคราะห์ในการสนทนากลุ่ม

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้ความอนุเคราะห์ในการสนทนากลุ่ม (Focus group)

วันจันทร์ที่ 10 กุมภาพันธ์ 2557

ณ ห้อง 403 ชั้น 4 อาคารประชุมสุข อาชีวอารุง คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1. ดร. สมบัติ สุวรรณพิทักษ์
ข้าราชการบำนาญ รองปลัดกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ
2. ดร. วิรุฬห์ นิลโมจน์
นักวิเคราะห์นโยบาย กลุ่มแผนงานชำนาญการพิเศษ สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
3. นางสาวสุริวัลย์ ลิ้มพัฒนกุล
นักวิชาการศึกษานำนาญการพิเศษ
4. นางสาวนุสรรา สกลนุกรกิจ
นักวิชาการศึกษานำนาญการพิเศษ
5. นางสาวจันรรจา ขอบชิต
ผู้อำนวยการสำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเขตพญาไท
6. นายจักรกริศย์ สุขสวัสดิ์
ครูภูมิปัญญาไทยด้านศิลปกรรม รุ่นที่ 3
7. นายอวิรุทธ์ ฉัตรมาลาทอง
วิทยาลัยศาสนศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล
8. นางสาวพิชามณูชู่ คุ่มสุข
สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา
9. นางสุณีย์ วิสุทธีวารินทร์
ผู้นำชุมชนตรอกสองพระ เขตบางรัก กรุงเทพมหานคร
10. นายชัยรัตน์ นิติเมธีวัลลภ
ตัวแทนชุมชนตรอกสองพระ เขตบางรัก กรุงเทพมหานคร

ภาคผนวก ง

ค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อความและวัตถุประสงค์ (IOC)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

แบบสัมภาษณ์เชิงลึกกระบวนการจัดการความรู้ของครุภูมิปัญญาไทย

ข้อ คำถาม	คะแนนความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ					รวม	ค่า IOC	ความหมาย
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5			
1	0	1	1	1	1	4	0.8	สอดคล้อง
2	1	1	1	1	1	5	1.0	สอดคล้อง
3	1	0	1	0	1	3	0.6	สอดคล้อง
4	1	1	1	1	1	5	1.0	สอดคล้อง
5	1	1	1	-1	1	3	0.6	สอดคล้อง
6	1	1	1	1	1	5	1.0	สอดคล้อง
7	1	1	1	1	1	5	1.0	สอดคล้อง
8	1	-1	1	1	1	3	0.6	สอดคล้อง
9	0	1	1	1	1	4	0.8	สอดคล้อง
10	1	1	1	1	1	5	1.0	สอดคล้อง
11	1	1	1	1	0	4	0.8	สอดคล้อง
12	1	1	1	1	1	5	1.0	สอดคล้อง
13	1	1	1	1	1	5	1.0	สอดคล้อง
14	1	1	1	1	1	5	1.0	สอดคล้อง
รวม						61	0.8	สอดคล้อง

แบบสังเกตกระบวนการจัดการความรู้ของครุภูมิปัญญาไทย

ข้อ คำถาม	คะแนนความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ					รวม	ค่า IOC	ความหมาย
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5			
1	1	1	1	1	1	5	1.0	สอดคล้อง
2	1	1	1	1	1	5	1.0	สอดคล้อง
3	0	1	1	1	1	4	0.8	สอดคล้อง
4	1	1	1	1	1	5	1.0	สอดคล้อง
5	1	1	1	1	1	5	1.0	สอดคล้อง
รวม						24	0.96	สอดคล้อง

ภาคผนวก จ
เครื่องมือในการวิจัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

แบบบันทึกการวิเคราะห์เอกสาร

วันที่ ..... เดือน ..... พ.ศ.		
ชื่อเอกสาร		
ผู้จัดทำ..... ปี พ.ศ.		
ชนิดของเอกสาร ..... แหล่งที่มาของข้อมูล.....		
ประเด็นที่วิเคราะห์ตามกรอบแนวคิดการวิเคราะห์เอกสาร	สาระสำคัญ/การวิเคราะห์	หมายเหตุ
	 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย CHULALONGKORN UNIVERSITY	

แบบสัมภาษณ์เชิงลึกกระบวนการจัดการความรู้ของครุภูมิปัญญาไทย

วัตถุประสงค์ เพื่อวิเคราะห์กระบวนการจัดการความรู้ของครุภูมิปัญญาไทยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนในเขตภาคใต้

คำชี้แจง

ในการวิจัยเรื่อง “การจัดการความรู้ของครุภูมิปัญญาไทยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนในเขตภาคใต้” เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่ศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการจัดการความรู้ของครุภูมิปัญญาไทย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์กระบวนการจัดการความรู้ของครุภูมิปัญญาไทยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชน จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดตอบคำถามการวิจัยเกี่ยวข้อง เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปพัฒนาเป็นข้อเสนอแนะของประชาชนในการนำกระบวนการจัดการความรู้ของครุภูมิปัญญาไทยไปใช้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนที่มีความถูกต้องเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ ต่อไป

แบบสัมภาษณ์ แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

- ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานผู้ให้ข้อมูล
- ตอนที่ 2 ประเด็นการสัมภาษณ์เกี่ยวกับกระบวนการจัดการความรู้ของครุภูมิปัญญาไทย
- ตอนที่ 3 ข้อคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานผู้ให้ข้อมูล

ชื่อ - สกุล นาย /นาง /นางสาว.....
 อายุ.....การศึกษา.....
 ที่อยู่.....อาชีพ.....
 เชี่ยวชาญด้านภูมิปัญญาไทย.....
 วันเดือน ปี ที่สัมภาษณ์.....เวลา.....

ตอนที่ 2 ประเด็นการสัมภาษณ์เกี่ยวกับกระบวนการจัดการความรู้ของครุภูมิปัญญาไทย

1. ด้านแสวงหาความรู้

1.1 ท่านมีวิธีการในการแสวงหาความรู้อย่างไร

.....

.....

.....

1.2 ท่านแสวงหาความรู้จากที่ใด (เช่น การอบรม ห้องสมุด ผู้รู้ เป็นต้น)

.....

.....

.....

1.3 ท่านตรวจสอบความถูกต้อง/ความเชื่อถือของความรู้ที่แสวงหามาได้อย่างไร

.....

.....

.....

1.4 ท่านนำประสบการณ์การเรียนรู้ในอดีตมาใช้ประโยชน์ในการแสวงหาความรู้ได้อย่างไร

.....

.....

.....

1.5 ท่านนำความรู้ที่แสวงหามาได้มาสรุปองค์ความรู้/วิเคราะห์เป็นองค์ความรู้ได้อย่างไร

.....

.....

.....

2. ด้านการสร้างความรู้

2.1 ท่านมีการสะสมความรู้/การตกผลึกความรู้ได้อย่างไร

.....

.....

.....

2.2 ท่านสามารถนำความรู้เดิมที่มีอยู่เชื่อมโยงกับความรู้ความรู้อื่นได้อย่างไร

.....

.....

.....

2.3 ท่านมีการค้นคว้าความรู้หรือวิเคราะห์องค์ความรู้ใหม่อย่างไร

.....

.....

.....

3.ด้านการจัดเก็บและการรวบรวมความรู้

3.1 ท่านมีการจำแนกหรือจัดหมวดหมู่ความรู้ได้อย่างไร

.....

.....

.....

3.2 ท่านมีการจัดเก็บ/เข้าถึงระบบข้อมูลของความรู้ได้อย่างไร (เช่น การจดบันทึก การทำเอกสาร เป็นต้น)

.....

.....

.....

4.ด้านการถ่ายทอดความรู้

4.1 ท่านมีการสอนหรือถ่ายทอดความรู้ได้อย่างไร

.....

.....

.....

4.2 ท่านมีเทคนิคในการถ่ายทอดความรู้/ถ่ายทอดความรู้ให้กับบุคคลที่สนใจอย่างไร

.....

.....

.....

5.ด้านการแบ่งปันและเผยแพร่ความรู้

5.1 ท่านมีการประชาสัมพันธ์/นำเสนอความรู้ให้กับสังคมภายนอกและหน่วยงานต่างๆได้รับทราบอย่างไร

.....

.....

.....

5.2 ท่านมีการสร้างเครือข่าย/ศูนย์การเรียนรู้เพื่อแบ่งปันและเผยแพร่ความรู้ในชุมชนอย่างไร

.....

.....

.....

ตอนที่ 3 ข้อคิดเห็นและหรือข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

ขอขอบพระคุณอย่างสูงที่ท่านให้ความร่วมมือในการตอบคำถาม

แบบสังเกตกระบวนการจัดการความรู้ของครูภูมิปัญญาไทย

วัตถุประสงค์ เพื่อวิเคราะห์กระบวนการจัดการความรู้ของครูภูมิปัญญาไทยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนในเขตภาคใต้

คำชี้แจง

ในการวิจัยเรื่อง “การจัดการความรู้ของครูภูมิปัญญาไทยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนในเขตภาคใต้” เป็นแบบสังเกตที่ศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการจัดการความรู้ของครูภูมิปัญญาไทย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์กระบวนการจัดการความรู้ของครูภูมิปัญญาไทยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชน จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดตอบคำถามการวิจัยเกี่ยวข้อง เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปพัฒนาเป็นข้อเสนอแนะของประชาชนในการนำกระบวนการจัดการความรู้ของครูภูมิปัญญาไทยไปใช้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนที่มีความถูกต้องเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ ต่อไป

แบบสังเกต แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

- ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานผู้ให้ข้อมูล
- ตอนที่ 2 ประเด็นการสังเกตเกี่ยวกับกระบวนการจัดการความรู้ของครูภูมิปัญญาไทย
- ตอนที่ 3 ข้อคิดเห็นเพิ่มเติม

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานผู้ให้ข้อมูล

ชื่อ-สกุลการรับการสังเกต.....

ความเชี่ยวชาญด้านภูมิปัญญาไทย.....

วัน เดือน ปีที่สังเกต.....เวลา.....

ตอนที่ 2 ประเด็นการสังเกตเกี่ยวกับกระบวนการจัดการความรู้ของครุภูมิปัญญาไทย

ข้อที่	ประเด็นที่สังเกต
1	<p>การแสวงหาความรู้ การสังเกตเกี่ยวกับวิธีการทำงาน วิถีชีวิตของครุภูมิปัญญาไทยในพฤติกรรมที่แสดงถึง การศึกษาหาความรู้ ความสนใจที่จะหาความรู้ใหม่เพื่อให้เกิดความรู้ในการแก้ไขปัญหาในชีวิตประจำวัน</p> <p>บันทึกการสังเกต</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>
2	<p>การสร้างความรู้ การสังเกตเกี่ยวกับการทำงาน และวิถีชีวิตของครุภูมิปัญญาไทยในพฤติกรรมที่แสดงถึง การศึกษาความรู้ การแสวงหาคำตอบในทุกเรื่อง ความสนใจที่จะหาความรู้ใหม่และเรื่องอื่นๆ เพื่อให้ตนเองมีความรู้</p> <p>บันทึกการสังเกต</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>
3	<p>การจัดเก็บและรวบรวมความรู้ การสังเกตเกี่ยวกับวิธีการทำงาน วิถีชีวิตของครุภูมิปัญญาไทยในพฤติกรรมที่แสดงถึงวิธีการ หรือเทคนิคที่ใช้ในการจัดเก็บและรวบรวมความรู้</p> <p>บันทึกการสังเกต</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>

ข้อที่	ประเด็นที่สังเกต
4	<p>การถ่ายทอดความรู้ การสังเกตเกี่ยวกับวิธีการทำงาน วิธีชีวิตของครูภูมิปัญญาไทยในพฤติกรรมที่แสดงถึงวิธีการเทคนิคที่ใช้ในการถ่ายทอดความรู้</p> <p>บันทึกการสังเกต</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>
5	<p>การแบ่งปัน/การเผยแพร่ความรู้ การสังเกตเกี่ยวกับการทำงาน และวิธีชีวิตของครูภูมิปัญญาไทยในพฤติกรรมที่แสดงถึงการจัดระบบความรู้ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้และการเผยแพร่ความรู้อย่างมีเหตุผล</p> <p>บันทึกการสังเกต</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>

ตอนที่ 3 ข้อคิดเห็นเพิ่มเติม

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ขอขอบพระคุณอย่างสูงที่ท่านให้ความร่วมมือในการตอบคำถาม

ภาคผนวก ฉ
แนวทางการสนทนากลุ่ม

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

**แนวทางการสนทนากลุ่มการจัดการความรู้ของครูภูมิปัญญาไทยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต
ของชุมชนในเขตภาคใต้**

คำชี้แจง

ประเด็นการสนทนากลุ่มเกี่ยวกับ การจัดการความรู้ของครูภูมิปัญญาไทยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนในเขตภาคใต้ จัดขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เปิดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของผู้ที่เกี่ยวข้องในระดับนโยบาย ผู้ปฏิบัติงาน และตัวแทนชุมชน เสนอข้อเสนอแนะในการนำกระบวนการจัดการความรู้ของครูภูมิปัญญาไทยไปใช้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนในเขตภาคใต้ เพื่อให้เกิดการพัฒนาคน ชุมชน และสังคม ให้เกิดความตระหนักถึงความจำเป็นในการให้ความรู้ และประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดการบทบาทของครูภูมิปัญญาไทยในการจัดการความรู้และส่งเสริมให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตต่อไป และ 2) พิจารณาข้อเสนอแนะสำหรับประชาชนในการนำกระบวนการจัดการความรู้ของครูภูมิปัญญาไทยไปใช้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชน ที่ได้จากการวิจัย ประเด็นการสนทนากลุ่ม ประกอบด้วยข้อเสนอแนะในการนำกระบวนการจัดการความรู้ของครูภูมิปัญญาไทยไปใช้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนในเขตภาคใต้ การนำไปปฏิบัติจริงในชุมชน และมุมมองเกี่ยวกับผลการวิจัยการพัฒนากระบวนการจัดการความรู้ของครูภูมิปัญญาไทย โดยมีประเด็นการพิจารณา ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ประเด็นที่ 1: พิจารณา(ร่าง)ข้อเสนอแนะในการนำกระบวนการจัดการความรู้ของครูภูมิปัญญาไทยไปใช้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนในเขตภาคใต้ ไปสู่การปฏิบัติ โดยมีประเด็นสำหรับการพิจารณา ได้แก่ ความถูกต้องเหมาะสม ความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ ความมีคุณค่าและประโยชน์ และภาพรวมของโครงสร้างและองค์ประกอบ

ประเด็นที่ 2: พัฒนาข้อเสนอแนะในการนำกระบวนการจัดการความรู้ของครูภูมิปัญญาไทยไปใช้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนในเขตภาคใต้

ประเด็นที่ 3: ข้อคิดเห็นและหรือข้อเสนอแนะเพิ่มเติมอื่นๆ (หากมี)

(ร่าง) ข้อเสนอแนะในการนำกระบวนการจัดการความรู้ของครุภูมิปัญญาไทยไปใช้เพื่อ
ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนในเขตภาคใต้

จากการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกระบวนการจัดการความรู้ของครุภูมิปัญญาไทยและแบบสังเกตกระบวนการจัดการความรู้ของครุภูมิปัญญาไทยมาจัดทำร่างข้อเสนอแนะในการนำกระบวนการจัดการความรู้ของครุภูมิปัญญาไทยไปใช้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนในเขตภาคใต้ แบ่งออกเป็น 5 ประเด็น ประกอบด้วย

1. ด้านการแสวงหาความรู้

1) การแสวงหาความรู้ของครุภูมิปัญญาไทยทั้ง 9 สาขาควรควรมีการสนับสนุนข้อมูลข่าวสาร เสริมความรู้ใหม่ ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาความรู้ของครุภูมิปัญญาไทยให้เข้าถึงข้อมูลให้มากที่สุด เช่น เครือข่ายอินเทอร์เน็ต หนังสือ วารสารชนิดต่างๆ

2) ควรจะต้องให้ครุภูมิปัญญาไทยได้เข้ามาร่วมกันวางแผน ดำเนินกิจกรรมต่างๆ อย่างต่อเนื่องอันจะเป็นแนวทางหนึ่งที่ทำให้ตัวครุภูมิปัญญาไทยได้แสวงหาความรู้จากทางหนึ่งด้วย

2. ด้านการสร้างความรู้

1) การสร้างความรู้ของครุภูมิปัญญาไทยทั้ง 9 สาขาควรควรมีจัดแหล่งความรู้ โดยจัดกิจกรรม สนับสนุนในด้านบุคลากร เพื่อให้ครุภูมิปัญญาไทยได้สร้างสรรค์ความรู้ใหม่ได้เกิดขึ้น ซึ่งเพราะการสร้างความรู้ของครุภูมิปัญญาไทยมีความสำคัญต่อกระบวนการเรียนรู้ของทุกคนเป็นอย่างมาก ที่สำคัญจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาในชุมชนที่ประสบได้อย่างมีประสิทธิภาพด้วย

2) ควรมีการจัดกิจกรรมหรือนิทรรศการให้ครุภูมิปัญญาไทยอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้เกิดความเข้าใจถ่องแท้ ชัดเจนในประเด็นต่าง ๆ แล้วเกิดการคิดรวบยอดความรู้ใหม่ๆ ได้ต่อเนื่อง เช่น การศึกษาดูงานต่างประเทศ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นต้น

3. ด้านการจัดเก็บและการรวบรวมความรู้

1) การจัดเก็บและการรวบรวมความรู้ของครุภูมิปัญญาไทยทั้ง 9 สาขาควรมีการนำความรู้ในแต่ละสาขามาถอดรหัสเป็นความรู้ให้เห็นเป็นรูปธรรมให้ชัดเจน โดยแยกเป็นส่วนของเนื้อหา และตามวิธีการคิดของครุภูมิปัญญาไทยแต่ละคน โดยมีการนำองค์ความรู้ที่มีในตัวบุคคลมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันและนำมาจัดเรียงองค์ความรู้ไว้ให้เป็นระบบ อีกทั้งการจัดเก็บข้อมูล

2) ควรมีการจัดทำเป็นจัดเป็นหมวดหมู่ตามสาขาของภูมิปัญญาไทย หรือสื่อชนิดต่าง ๆ เช่น ตำราท้องถิ่น ฐานข้อมูลในอินเทอร์เน็ตโดยจะต้องปรับปรุงข้อมูลให้เป็นปัจจุบันมากที่สุด มีความทันสมัยที่สำคัญหน่วยงานหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องจะต้องเข้ามาช่วยสนับสนุนในการจัดเก็บและรวบรวมความรู้ร่วมด้วยเช่นกัน

4. ด้านการถ่ายทอดความรู้

1) ความรู้ของครุภูมิปัญญาไทยทั้ง 9 สาขาไม่นิยมจดบันทึกมากนัก ทำให้ความรู้สูญหายไปบ้าง บางท่านมีการใช้วิธีการที่ไม่สอดคล้องกับความต้องการของคนในชุมชนมากนัก นอกจากนี้การขาดความรู้ด้านภาษาที่ใช้สื่อและที่สื่อสารให้ผู้รับการถ่ายทอดฟัง ทำให้เกิดการสื่อความหมายไม่เข้าใจ ควรมีการจัดระบบและส่งเสริมกระบวนการถ่ายทอดความรู้ โดยจัดระบบให้เนื้อหา สาระ ต่าง เชื่อมโยงเข้าด้วยกัน เพื่อให้เกิดการผสมผสานเข้าด้วยกัน

2) ควรมีการสนับสนุนให้ครุภูมิปัญญาไทยมีความพร้อมในการถ่ายทอดความรู้ด้วยวิธีการใหม่ ๆ เช่น การประชุมทางวิชาการ ฯลฯ และที่สำคัญต้องเน้นการสาธิตและการปฏิบัติมากกว่าที่จะเน้นทฤษฎีเพียงอย่างเดียว

3) ควรมีการสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ให้เกิดผู้รับบริการอย่างต่อเนื่อง เพราะความรู้ภูมิปัญญาไทยบางเรื่องมักจะซับซ้อน ยากต่อความเข้าใจจึงต้องสร้างบรรยากาศให้เกิดการผ่อนคลายมากที่สุด

ภาคผนวก ข

รูปภาพการสัมภาษณ์เชิงลึกและสังเกตกระบวนการจัดการความรู้ของครุภูมิปัญญาไทย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

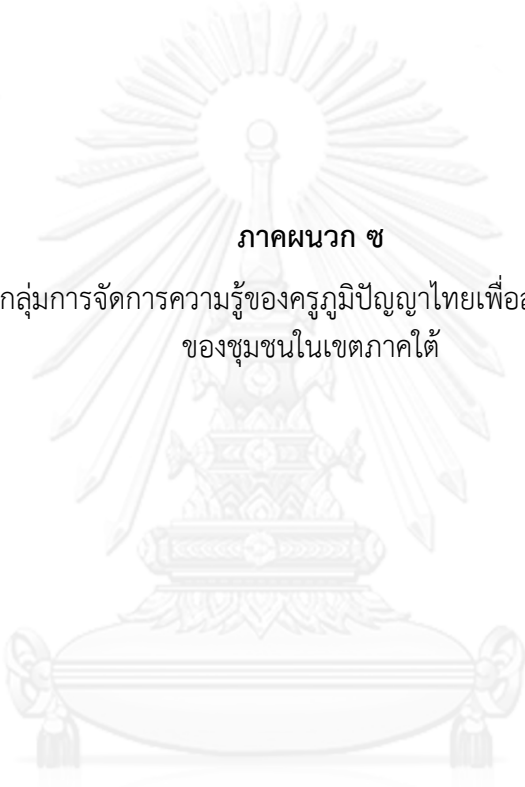
รูปภาพการสัมภาษณ์เชิงลึกและสังเกตกระบวนการจัดการความรู้ของครุภูมิปัญญาไทย
ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างวันที่ 4 -15 ธันวาคม 2556

รูปภาพการสัมภาษณ์เชิงลึกและสังเกตกระบวนการจัดการความรู้ของครูภูมิปัญญาไทย
ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างวันที่ 4 -15 ธันวาคม 2556

ภาคผนวก ซ

รูปภาพการสนทนากลุ่มการจัดการความรู้ของครูภูมิปัญญาไทยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต
ของชุมชนในเขตภาคใต้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

รูปภาพการสนทนากลุ่มการจัดการความรู้ของครูภูมิปัญญาไทยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต
ของชุมชนในเขตภาคใต้

ดำเนินการวันจันทร์ที่ 10 กุมภาพันธ์ 2557

ณ ห้อง 403 ชั้น 4 อาคารประชุมสุข อาชีวอ้างรุ่ง คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวธิดารัตน์ ศิริรัตน์ เกิดวันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2532 ที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี สำเร็จการศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาดูแลชีวิต เกียรตินิยมอันดับ 1 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ปีการศึกษา 2554 และเข้าศึกษาต่อหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน ภาควิชาการศึกษาดูแลชีวิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY